PAMIĘTNIK
TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO

ROK 1894.

WYDAWNICTW TOWARZYSTWA

TOM XV.

KRAKÓW.
NAKŁAD I WŁASNOŚĆ TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO.

Druk Wł. L. Anczyca i Spółki, pod zarz. J. Gadowskiego.
1894.

PAMIĘTNIK
TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO

ROK 1894.

WYDAWNICTW TOWARZYSTWA

TOM XV.

KRAKÓW.
NAKŁAD I WŁASNOŚĆ TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO.

Druk Wł. L. Anczyca i Spółki, pod zarz. J. Gadowskiego.
1894.

PROTOKÓŁ

z XX zwyczajnego walnego Zgromadzenia Towarzystwa Tatrzańskiego odbytego w sali Rady miejskiej w Krakowie d. 19 lutego 1893 r.

Początek o godz. $3^1/_4$ po południu. Członków obecnych 83.

I. Wiceprezes Tow. dr. Ferdynand Wilkosz kreśli w gorących słowach zasługi zmarłego prezesa hr. Władysława Koziebrodzkiego około rozwoju Tow., który był głównym orędownikiem sprawy Morskiego Oka wobec Koła polskiego w Wiedniu, a jako poseł na sejm krajowy brał żywy udział w pracach ustawodawczych, poświęcając wolne chwile literaturze.

Zgromadzenie oddaje przez powstanie cześć zasłużonemu obywatelowi kraju.

Dr. Ściborowski przemawia za odroczeniem zgromadzenia, aby tem silniej zamanifestować należny hołd pamięci jednego z najbardziej zasłużonych członków Towarzystwa.

Hr. Z. Cieszkowski radzi zawiesić posiedzenie na chwilę w celu porozumienia się co do wyboru prezesa.

Dr. Rettinger popiera wniosek hr. Cieszkowskiego, przemawiając za wyborem gorliwego orędownika w sprawie Morskiego Oka.

K. Langie prosi przewodniczącego o odczytanie wniosku nag.ącego hr. Władysława Zamoyskiego i towarzyszy.

Przewodniczący dr. Wilkosz odczytuje następujący wniosek:

Niżej podpisani członkowie Tow. Tatrz. z uwagi:

1) że nad krajem naszym wisi groźba wydarcia mu najpiękniejszego ziemi kawałka, tego właśnie do obrony którego Tow. Tatrzańskie w pierwszym rzędzie powołanem się czuje;

2) że teraz właśnie zbliża się chwila ostatecznego załatwienia tego niesłusznie nam wytoczonego granicznego sporu;

3) że spór ten wobec przewagi Węgrów niewątpliwie na niekorzyść naszego kraju rozstrzygniętym zostanie, jeżeli bardzo gorliwie i bardzo energicznie słuszna sprawa nasza w Wiedniu bronioną nie będzie;

4) że właśnie w tej chwili ważnej i decydującej przez śmierć nieodżałowanego naszego Prezesa straciła ta sprawa, cały nasz naród żywo obchodząca, jednego z najenergiczniejszych a bodaj czy nie jedynego gorliwego w Radzie państwa obrońcę, który już z tytułu prezesostwa Towarzystwa opiekującego się Tatrami miał ze wszystkich najwięcej i obowiązku i praw stawania w obronie granic kraju u tatrzańskich turni; stawiają wniosek, by osieroconej narodowej tej sprawy nie zostawiać długo bez należytej opieki, a przeto wyboru Prezesa nie odraczać, lecz go bezzwłocznie na dzisiejszem posiedzeniu dokonać.

Po uchwaleniu powyższego wniosku odroczono posiedzenie na 15 minut.

Hr. Władysław Zamoyski proponuje po upływie powyższego czasu na prezesa Tow. księcia Jerzego Czartoryskiego. Wniosek ten przyjmuje zgromadzenie jednogłośnie śród oklasków.

Hr. Z. Cieszkowski czyni wniosek, aby zmienić porządek obrad i przystąpić nasamprzód do wyboru wiceprezesa, członków i komisyi kontrolującej a to ze względu, że wielu osobom może się spieszyć na obchód jubileuszu papieża Leona XIII.

Wszyscy zgadzają się na to i przystępują do głosowania.

Po złożeniu głosów do urny wyborczej odczytuje sekretarz prof. Świerz protokół z XIX walnego Zgromadzenia, który przyjęto bez zmiany.

Następnie podaje przewodniczący dr. Wilkosz w krótkich słowach zarys zeszłorocznej działalności Tow., wspomina o serdecznem zajęciu się p. K. Langiego akcyą adresu do Koła polskiego w Wiedniu w sprawie Morskiego Oka; adres ten zaopatrzony 34 tysiącami podpisów odejdzie d. 20 lutego do Wiednia.

Zgromadzenie dziękuje p. Langiemu za gorliwe zajęcie się powyższą sprawą.

Poczem odczytał sekretarz szczegółowo sprawozdanie z czynności Tow. za r. ubiegły. Sprawozdanie to przyjmuje Zgromadzenie do wiadomości.

Z kolei zdawał sprawę dr. Wierzbicki ze stanu kasy.

Dochód Tow. w r. 1892 wynosił . . . 13.504 złr. 40 ct.
licząc w to pożyczkę 4.000 złr.
Rozchód . . . . 12.865 złr. 09 ct.

Na wniosek dr. Rettingera udzielono wydziałowi absolutorium.

Z porządku dziennego przedstawia przewodniczący projekt budżetu za r. 1893. Dochód obliczono na 13.209 złr. 31 ct. (licząc w to pożyczkę 4.000 złr.), rozchód na 13.200 złr. Przedstawiony preliminarz budżetu przyjmuje zgromadzenie bez zmiany.

Następnie uchwalono wniosek p. Świerza poparty przez p. Heppego i dr. Kasparka tej osnowy: „walne Zgromadzenie poleca wydziałowi w najbliższej przyszłości wykonać reprodukcyę widoków Czarnohory“. Wydatki na cel powyższy mają być pokryte stósownie do wniosku dr. Wierzbickiego z funduszu dyspozycyjnego.

Po przyjęciu powyższego wniosku uchwalono rezolucyę p. Chronowskiego, aby rozesłać dotychczasowe reprodukcye widoków do ważniejszych ilustracyj zagranicznych.

Przy końcu posiedzenia postanowiono na wniosek hr. Janusza Tyszkiewicza wysłać do księcia Jerzego Czartoryskiego delegacyę złożoną z trzech członków (dr. Wilkosza, hr. W. Zamoyskiego i p. Langiego) z oznajmieniem o jego wyborze na Prezesa Towarzystwa.

Po odbytem skrutynium ogłasza przewodniczący dr. Wilkosz wynik głosowania.

Głosów oddano 83, absolutna większość 42.

Drugim wiceprezesem na lat trzy wybrano dr. Franciszka Kasparka (50 gł.); członkami wydziału na lat trzy wybrano hr. Władysława Zamoyskiego (61 gł.), p. Kazimierza Langiego (49 gł.), X. Augusta Sutora (47 gł.), p. Leopolda Świerza (45 gł.) i hr. Janusza Tyszkiewicza (45 gł.).

W skład komisyi kontrolującej na r. 1893 weszli pp. dr. Julian Zgorzalewicz (79 gł.), Władysław Fischer (79 gł.) i Piotr Prysak (46 gł.).

Prezes: **Hr. Stefan Zamoyski.**

Sekretarz: **Leopold Świerz.**

PROTOKÓŁ

z nadzwyczajnego walnego Zgromadzenia Towarzystwa Tatrzańskiego odbytego w Muzeum techniczno-przemysłowem w Krakowie d. 14 maja 1893 r.

Początek posiedzenia o godzinie 3$^{1}/_{4}$ po południu. Liczba obecnych 28.

Przewodniczący II wiceprezes dr. Kasparek zagaja posiedzenie i oznajmia, że wybrany na XX zwyczajnem walnem Zgromadzeniu Tow. z d. 19 lutego 1893 r. Prezesem Tow. książe Jerzy Czartoryski wyboru nie przyjął, a I wiceprezes Tow. dr. Ferdynand Wilkosz złożył d. 6 marca 1893 r. godność wiceprezesa, uprasza tedy Zgromadzenie o uskutecznienie wyborów uzupełniających.

Zgromadzenie przystępuje do głosowania i wybiera jednogłośnie (28 gł.) Prezesa na lat dwa hr. Stefana Zamoyskiego, I wiceprezesa na jeden rok dr. Fr. Kasparka (26 gł.), II wiceprezesa na lat trzy ks. kanonika Jozafata Sobierajskiego (27 gł.), członkiem wydziału na lat dwa dr. Michała Koya.

Nowo wybrany Prezes Tow. hr. Stefan Zamoyski dziękuje za otrzymany dowód zaufania i zaszczycenie go godnością Prezesa oświadczając, że w miarę sił starać się będzie pracować nad dalszym rozwojem Towarzystwa.

Prezes: **Hr. Stefan Zamoyski.**

Sekretarz: **Leopold Świerz.**

SPRAWOZDANIE

z czynności Wydziału Towarzystwa Tatrzańskiego za czas od 20 lutego 1893 do 18 lutego 1894 r.

W ostatnim dziesiątku lat zwiększyła się frekwencya gości w zdrojowiskach i stacyach klimatycznych naszego kraju o 10 tysięcy. W tym samym stosunku wzmaga się dobrobyt tychże miejscowości. Aby utrzymać na odpowiedniem stanowisku frekwencyę Zakopanego potrzeba znacznych inwestycyj. Towarzystwo skierowało r. z. główną czynność na rozszerzenie dworca tatrz. zbudowanego w roku 1882 zostawiając inne ulepszenia Zakopanego stacyi klimatycznej. W skutek dobudowy dworca tatrz. ukończonej 15 czerwca 1893 przybyła osobna czytelnia, dwa osobne pokoje do zabaw, restauracya powiększyła się o jeden pokój a na piętrze po dokonanej rekonstrukcyi w r. 1892 jest obecnie 18 pokoi. Dobudowa ta wymagała znacznych kosztów bo 7.035 złr. Prócz znaczniejszych ulepszeń w obu schroniskach przy Morskiem Oku zbudowano tamże nową lodownię, sprawiono 12 materaców sprężynowych, dodano 40 nowych stołków do tychże schronisk, a 26 do schroniska w Roztoce.

Zeszłoroczne nawalne deszcze w czerwcu i sierpniu popsuły dawniejsze ścieżki i drogi w górach, pozrywały mosty tak dalece, że musiano tu i owdzie dwa razy tę samą rzecz wykonywać. Dział komunikacyj uskutecznionych r. z. na jeden lub dwa zawody przedstawia się jak następuje: Posunięto dalej robotę gościńca w dolinie Kościeliskiej, rozpoczęto takąż w Strążyskach, naprawiono drogę z Głodówki do Hurkotnego; wyrobiono nowy tor przez dolinę Jaworzynki na halę Królową, którędy goście mogą nawet nocną porą wracać bez niebezpieczeństwa;

uzupełniono drożynę z hali Gąsienicowej do Czarnego Stawu w kierunku prostym ku Zawratowi, przerobiono tamże ścieżkę naokoło stawu ku Zmarzłemu, podobnież ulepszono lub przerobiono w dolinie pięciu Stawów ścieżkę począwszy od turni pod Kołem aż do ujścia wody z Wielkiego stawu, następnie od tegoż upływu aż do schroniska Zejsznera; wzdłuż całej doliny Roztoki naprawiano lub wyrobiono nową ścieżkę; ulepszono ścieżkę przy zejściu ze Swinicy ku Zawratowi, podobnież na torze od Czarnego Stawu nad Morskiem Okiem ku przełęczy Mięguszowieckiej przez umieszczenie klamer żelaznych i wysadzenie prochem zawadzających skał; porobiono nowe mostki i ławy na torze ku Nosalowi i na Boczania, na Suchej Wodzie przy Psiejtrawce, przy upływie z Wielkiego Stawu, w dolinie Roztoki, przy wodospadach Mickiewicza, w dolinie Kościeliskiej i w dolinie Białej Wody; całą drogę od Wanty do Morskiego Oka zniszczoną skutkiem powodzi naprawiono tak dalece, że wozem do samego jeziorca bezpiecznie można dojechać.

W celu zwrócenia uwagi cudzoziemców na klimatyczne zalety Zakopanego jako stacyi alpejskiej i skierowania w te strony prądu turystycznego wydało Tow. broszurę członka Wydziału dr. Stanisława Ponikły: Zakopane in der polnischen Tatra in Galizien als klimatische Höhenstation, Wien 1893, stron 24. Nadto postarało się Tow. Tatrz. wspólnie ze stacyą klimatyczną w Zakopanem o wykonanie chromolitograficznych obwieszczeń o Tatrach ozdobionych licznemi widokami Tatr w 5 językach (pol., niem., włosk., franc. i ang.). Część tych ogłoszeń umieszczono w ważniejszych stacyach, a resztę prześle się do Dyrekcyi kolei państwowych w Galicyi i Wiedniu, tudzież niektórych kolei zagranicznych celem umieszczenia takowych po ważniejszych miejscach.

Do rozpoczętego w r. 1889 wydawnictwa albumu widoków Karpackich w heliograwurze przybyło r. z. 5 nowych widoków z Tatr, a mianowicie: 1) wodospad Mickiewicza, 2) Czarny Staw nad Morskiem Okiem, 3) Żelazne Wrota, 4) Zielony Staw pod Świnnicą, 5) Hala Pańszczyca.

Prócz tego wydało Tow. XIV tom Pamiętnika, w którym się mieści kilka artykułów naukowych.

Na podstawie uchwały XII zwycz. waln. Zgrom. z d. 8 marca 1885 r. ukonstytuował się nowy oddział Tow. dla Pienin. Wsku-

tek uchwały Wydziału z d. 15 października 1888 zwołał p. Stanisław Drohojowski z Czorstyna na dzień 26 lipca 1893 chcących przystąpić do zawiązującego się oddziału Tow. w Szczawnicy znaczny zastęp członków, którzy wybrali zarząd oddziałowy. W skład tego zarządu weszli dr. Władysław Ściborowski a. p. Feliks Wiśniewski jako zastępca.

Memoryał opracowany przez nowy zarząd w sprawie drogi Pienińskiej przesłał Wydział Tow. z gorącem poparciem do Wydziału krajowego.

Założona przez Tow. Tatrz. szkoła zawodowa przemysłu drzewnego w Zakopanem, wyposażona hojnie przez Rząd i Wydział krajowy liczyła w ubiegłym roku 16 nauczycieli i 108 uczniów. Na 108 zapisanych uczniów pochodziło 37 z pow. nowotarskiego, 66 z 29 innych powiatów Galicyjskich, 2 z Węgier, 1 z Król. Pol., 1 z Poznańskiego, 1 z Wiednia.

Zwyczajne stypendya wynosiły 7.324 złr., a mianowicie 2.945 złr. 50 ct. od Wydziału kraj., 2.566 złr. 50 ct. od 23 Rad powiatowych, 894 z funduszu obrotowego szkoły, 718 złr. od różnych dobrodziejów, 200 złr. od ministerstwa wyznań i ośw.

Frekwencya gości bawiących r. z. w Zakopanem wynosiła 3.156 złr. (a mianowicie 3.058 osób do 30/9 a 98 osób od 1/10—31/12).

Dyrekcya kolei państwowych w Wiedniu uznając pożyteczną działalność Tow. udzieliła temuż z własnej inicyatywy 250 złr. zapomogi, za co Wydział Tow. złożył należne podziękowanie.

Dochód Tow. wynosił r. z.	14.635 złr. 03 ct.
licząc w to 4.000 złr. pożyczki	
Rozchód	13.977 złr. 17 ct.
Pozostałość kasowa .	657 złr. 86 ct.

Wkładki roczne zapłaciło 1.653 członków. Pod tym względem był to najpomyślniejszy rok w ostatniem dziesięcioleciu. Ogółem zebrano więcej 1.425 złr. 72 ct. niż preliminowano.

Od ostatniego walnego Zgromadzenia przybyło 274 członków licząc w to 67 członków oddziału Czarnohorskiego i Pienińskiego.

Grono Tow. składa się obecnie:

z 20 członków honorowych,
„ 24 „ założycieli,
„ 5 „ dożywotnich,
„ 1653 „ zwyczajnych,

oddział Czarnohorski liczy 123 członków,
„ Pieniński „ 61 „
razem przeto wynosi liczba członków 1886.

Utrzymanie Towarzystwa na tym poziomie zawdzięczyć należy przedewszystkiem gorliwości Szanownych Delegatów, którym na tem miejscu składamy jak najserdeczniejsze podziękowanie.

Sprawę poruszoną ponownie przez p. Feliksa Chwaliboga względem zawiązania Towarzystwa wzajemnej pomocy przewodników tatrzańskich będzie się starał Wydział pomyślnie załatwić podczas pory letniej w porozumieniu z przewodnikami. Główne zasady tego Tow. omówiono na posiedzeniu Wydziału z d. 14 lutego.

Grono Tow. Tatrz. poniosło w ubiegłym roku dotkliwą stratę. Zmarł mistrz Jan Matejko. W uroczystym pochodzie pogrzebowym d. 7 listopada 1893, w którym cały naród składał hołd pośmiertny geniuszowi, wzięło Tow. udział, podobnież jak d. 12 czerwca 1893, kiedy z ziemi włoskiej odprowadzono lirnika mazowieckiego do grobu zasłużonych na Skałce.

Z pośród członków honorowych zmarli:

1) Dr. Lemercier Abel, założyciel francuskiego Klubu alpejskiego w Paryżu,

2) X. Stolarczyk Józef, prob. w Zakopanem, znakomity znawca Tatr, osobistość wszystkim lubownikom Tatr powszechnie znana.

Z grona członków założycieli:

1) Hr. Husarzewska Helena. w Krakowie,

2) Dr. Madurowicz Maurycy, zasłużony prof. Uniw. Jag. w Krakowie.

Z grona członków zwyczajnych:

1) Bartynowska Karolina, w Krakowie,

2) Hr. Biniński Ignacy, obywatel ziemski i członek Izby Panów w Samostrzelu,

3) Callier Edmund, pułkownik i zasłużony geograf w Poznaniu,

4) Chełkowski Franciszek, obywatel ziemski i delegat Tow. Tatrz. w Starym Grodzie,

5) Dr. Dargun Lotar, prof. Uniw. Jag. w Krakowie,

6) Dr. Dembowski Bronisław w Zakopanem, znany autor spisu wyrażeń i wyrażeń używanych na Podhalu tatrzańskiem,

7) Dr. Dworski Tadeusz, lekarz miejski w Przemyślu,
8) Giżyński Jan, urzędnik Tow. Wzaj. Ub. w Krakowie,
9) Gostkowski Aleksander, obywatel ziemski w Tomicach, wielce zasłużony około podniesienia rybactwa w naszym kraju,
10) Gralewski Fortunat, wł. opieki w Krakowie,
11) Hawełka Antoni, kupiec w Krakowie,
12) Hulewicz Michał, rzecznik w Toruniu,
13) X. Dr. Kantecki Antoni, opat w Strzelnie,
14) Kiselka Karol, prezes Izby handl. przem. we Lwowie,
15) Krzyżanowski Ludwik, radca w. sąd. kr. w Krakowie,
16) X. Laskowski Jakób, dziekan w Kazimierzu,
17) Książe Lubomirski Adam, ob. ziemski w Miżyńcu,
18) Łyskowski Mieczysław, dyrektor Banku w Poznaniu,
19) Matyas Franciszek, radca sądu kr. w Krakowie,
20) Mazaraki Maryan, ob. ziemski w Strutynie,
21) Dr. Olszewski Włodzimierz, adwokat w Now. Sączu,
22) X. Promiński Julian, prob. w Wirach,
23) Stablewski Stefan, ob. ziemski w Ceradzi,
24) Dr. Schmidt Michał, II wiceprezydent m. Krakowa,
25) Słoniński Władysław, z. dyrektora ruchu kol. państw w Krakowie.
26) Stephan Wilhelm, wieloletni zawiadowca księgarni D. E. Friedleina w Krakowie, osobistość znana ze swej prawości charakteru.
27) Szuman Kazimierz, radca sprawiedliwości i długoletni Prezes Tow. pomocy nauk. im. K. Marcinkowskiego z Poznania,
28) Szumańczowski Ludwik, obywatel w Krakowie,
29) Taczanowski Władysław, ob. ziemski w Szypłowie,
30) Dr. Tomaszkiewicz Tadeusz, ob. ziem. w Studziennem,
31) Trzciński Stanisław, urzędnik mag. w Krakowie,
32) Wasilewski Tadeusz, ob. ziemski w Sienkowie,
33) Hr. Wodzicki Roman, ob. ziemski w Kościelnikach,
34) Zakrzewski Władysław, ob. w Lesznie,
35) Hr. Załuski Michał, ob. w Iwoniczu,
36) Żychliński Serafin, kupiec w Poznaniu.

Cześć ich pamięci!

W Krakowie, d. 18 lutego 1894 r.

Prezes: **Hr. Stefan Zamoyski.**

Sekretarz: **Leopold Świerz.**

OBRADY WYDZIAŁU TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO.

(Podane w streszczeniu).

263 posiedzenie Wydziału z d. 6 marca 1893 r.

Obecni: 1) dr. Wilkosz, 2) dr. Kasparek, 3) Ciechomski, 4) Czubek, 5) Nowicki, 6) dr. Ponikło, 7) X. Sobierajski, 8) X. Sutor, 9) dr. Ściborowski, 10) Świerz, 11) hr. Tyszkiewicz, 12) Eljasz, 13) dr. Wierzbicki, 14) hr. Zamoyski, 14) Siwicki, przewodniczący oddziału Czarnohorskiego, 16) Śniechowski, delegat Tow. w Warszawie, 17) Langie.

Na wstępie wita przewodniczący dr. F. Wilkosz delegata Tow. p. Józefa Śniechowskiego z Warszawy, przewodniczącego oddziału Czarnohorskiego p. Konstantego Siwickiego z Cieniawy, tudzież nowo wybranych członków Wydziału p. Kazimierza Langiego, hr. Jerzego Tyszkiewicza i hr. Władysława Zamoyskiego.

Poczem przystąpiono do porządku dziennego.

I. Przyjęto i podpisano protokóły z 6 lutego i 14 lutego 1893 r.

II. P. Eljasz oświadcza, że na drugiego delegata podczas pogrzebu ś. p. hr. Władysława Koziebrodzkiego uprosił hr. Sobiesława Mieroszowskiego w imieniu Wydziału Tow., tudzież że na grobie zmarłego przemówił.

III. Nastąpiło otwarcie ofert w sprawie dzierżawy kasyna. Po odczytaniu ofert przekazano na wniosek p. Eljasza całą sprawę Komisyi administracyjnej z wezwaniem, aby na najbliższem posiedzeniu przedłożyła odpowiednie wnioski. Następne posiedzenie Wydziału uchwalono na wniosek p. Czubka zwołać za tydzień t. j. na dzień 13 marca 1893 r.

IV. Uchwalono na wniosek p. Świerza złożyć podziękowanie byłym członkom Wydziału dr. Antoniemu Wierzejskiemu i X. Wojciechowi Roszkowi za ich wieloletnią działalność w obradach i pracach Wydziału Tow.

V. Przyjęto do grona Tow. 17 nowych członków (N. 5.230—5.246).

VI. Podano do wiadomości Wydziału odczytane przez sekretarza pismo w sprawie map tatrzańskich, jakich Towarzystwo Tatrzańskie w znanym sporze granicznym o Morskie Oko dostarczyło c. k. Namiestnictwu we Lwowie za pośrednictwem nowotarskiego starostwa powiatowego z wymienieniem czasu przesłania memoryałów w powyższej sprawie tak do Sejmu krajowego we Lwowie, jako też do Koła polskiego w Wiedniu.

VII. P. Siwicki prosi o udzielenie zapomogi na cele oddziału czarnohorskiego, mianowicie o przekazanie kwoty opiewającej z d. 1 stycznia 1892 r. na 894 złr. 62 ct. umieszczonej w Stanisławowskiej Kasie oszczędności na książeczce nr. 2.786, która wprawdzie zaginęła, ale pieniądze nie zostały przez nikogo podjęte; zanim jednak ta sprawa drogą sądową nie zostanie ostatecznie uregulowaną, prosi tenże o udzielenie tymczasowej zaliczki w kwocie 300 złr.

Wydział przychyla się do powyższej prośby, przekazując sprawę udzielenia zaliczki Komisyi skarbowej, która w przeciągu 3 miesięcy ma się zebrać i sprawę zaliczki, ile możności pomyślnie załatwić.

VIII. Z nadeszłych pism załatwiono:

a) zezwolono p. Neużilowi umieścić część ołtarza w dworcu tatrzańskim najdalej do 1 maja 1893 r. z zastrzeżeniem, że tenże jest odpowiedzialny za wszelkie szkody, jakieby z tego powodu wyniknąć mogły;

b) podano do wiadomości Wydziału pismo Zarządu oddziału Czarnohorskiego, w którym tenże na mocy jednomyślnej uchwały z d. 24 lutego 1893 r. uprasza p. Świerza o zatrzymanie nadal mandatu reprezentanta oddziału.

c) podano do wiadomości Wydziału pismo stanisławowskiego sądu obwodowego z d. 4 lutego 1883 r. L. 1.695 w sprawie wdrożenia postępowania amortyzacyjnego co do książeczki stanisławowskiej Kasy oszczędności nr. 2.786.

d) odczytano pismo c. k. sądu obwodowego w Nowym Sączu z d. 14 stycznia 1893 r., L. 11.305 w którem dr. Olszewski, jako zarządca masy konkursowej Magnusa Peltza wzywa Tow., aby wciągu 30 dni wniosło do sądu oświadczenie, czy uznaje pretensye Magnusa Peltza w kwocie 188 złr. pochodzące z tytułu ceny kupna za nabyte z dóbr zakopiańskich grunta. Sekretarz Świerz przypomina, że w r. 1874 ówczesny właściciel dóbr p. Ludwik Eichborn darował Białczanom dwa morgi ze swoich posiadłości, w zamian za to otrzymał od tychże jeden mórg przy Morskiem Oku, gdzie obecnie są zbudowane oba schroniska Tow. Tatrzańskiego i mórg ten darował Tow. Tatrzańskiemu; w Roztoce gdzie obecnie jest zbudowane schronisko Pola wraz z szopą darował tenże sam dziedzic p. Ludwik Eichborn 1 mórg (ogrodzony parkanem) w r. 1876 Towarzystwu Tatrzańskiemu. Przyjęto do wiadomości.

IX. Wybrano p. Leopolda Świerza sekretarzem na dalsze trzy lata.

X. Dr. Wilkosz składa mandat I wiceprezesa Tow., dr. Poniklo czyni wniosek, aby Wydział nie przyjął rezygnacyi. Jakkolwiek Wydział jednomyślnie rezygnacyi nie przyjął, mimo to oświadcza dr. Wilkosz stanowczo, że rezygnacyi nie cofnie.

XI. Hr. Tyszkiewicz uzasadnia bliżej potrzebę prowadzenia poczty w Zakopanem przez cały rok, w ten sposób, w jaki się odbywa podczas pory letniej. Uchwalono wnieść pismo w tej sprawie do Dyrekcyi poczt i telegrafów we Lwowie.

---

264 posiedzenie Wydziału z d. 13 marca 1893 r.

Obecni: 1) dr. Kasparek, 2) Beringer, 3) Ciechomski, 4) Czubek, 5) Eljasz, 6) Langie, 7) Nowicki, 8) dr. Poniklo, 9) X. Sobierajski, 10) X. Sutor, 11) Świerz, 12) dr. Wierzbicki, 13) hr. Zamoyski.

I. Przewodniczący dr. Kasparek w zagajeniu posiedzenia wspomina o śmierci bardzo gorliwego delegata Tow. Franciszka Chełkowskiego w Starogrodzie (W. Ks. Pozn.). Zgromadzeni członkowie Wydziału oddają cześć zmarłemu przez powstanie.

Na wniosek sekretarza uchwalono przesłać rodzinie zmarłego wyraz współczucia.

II. Przyjęto odczytany protokół z poprzedzającego posiedzenia.

III. Uchwalono wydzierżawić kasyno p. Józefowi Sieczce i zażądać od tegoż 500 złr. kaucyi w papierach wartościowych. Po omówieniu głównych zasad kontraktu upoważnił Wydział prezydyum Tow. Tatrz. do zawarcia umowy z p. Józefem Sieczką.

IV. W imieniu Komitetu redakcyjnego zdawał sekretarz sprawę z dwu posiedzeń odbytych d. 19 Grudnia 1892 i 11 marca 1893 r. Pierwotny projekt, aby do sprawozdania dodać mapkę Zakopanego i trzy heliograwury, z których jedna miała przedstawiać Trzy Korony w Pieninach, uległ zmianie z tego powodu, że geometra do którego się udawano w tej sprawie nie przedstawił dotąd żadnej mapki wraz z kosztorysem, dlatego na ostatniem posiedzeniu uchwalono przedstawić Wydziałowi wniosek Komisyi, aby b. r. wydać 5 widoków z Tatr w heliograwurze, a mianowicie: *a)* Wodospady Mickiewicza, *b)* Zielony Staw pod Świnnicą, *c)* Czarny Staw nad Morskiem Okiem, *d)* Halę Pańszczycę, *e)* Żelazne Wrota. Wydział zgadza się na ten wybór widoków tatrzańskich i upoważnia prezydyum Tow. do zawarcia kontraktu z tutejszymi fotografami p. Bizańską i p. Szubertem na podstawie dawniejszych warunków.

---

265 posiedzenie Wydziału z d. 17 kwietnia 1893 r.

Obecni: 1) dr. Kasparek, 2) Ciechomski, 3) Czubek, 4) Eljasz, 5) Nowicki, 6) dr. Ponikło, 7) X. Sobierajski, 8) X. Sutor, 9) Świerz, 10) dr. Wierzbicki.

Po odczytaniu i podpisaniu protokółu z poprzedzającego posiedzenia załatwiono następujące sprawy:

I. Mianowano na wniosek p. Świerza delegatami Tow. p. Józefa Chełkowskiego, obywatela w Starogrodzie, na powiat Krotoszyński i Koźmiński (w W. Ks. Pozn.) a p. Kazimierza Zabłockiego, księgarza w Toruniu, na Prusy Zachodnie.

II. Zezwolono na prośbę p. Neužila, dyrektora szkoły zawodowej przemysłu drzewnego w Zakopanem, aby plac wolny za gmachem szkolnym był użyty na miejsce rozrywek dla uczniów

w sposób odwołalny, z tem zastrzeżeniem, że to pozwolenie w każdej chwili może być cofnięte, jeżeli Tow. Tatrz. tego zażąda.

III. Prośbę Wawrzyńca Szkolnika w Zawoi o uzyskanie książeczki przewodnictwa na Babią Górę przekazano Komisyi dla spraw przewodnictwa w górach.

IV. Odczytano pismo c. k. sądu obwodowego w Stanisławowie z d. 4 marca 1893 r., L. 3.018 w sprawie amortyzacyi książeczki kasy oszczędności stanisławowskiej nr. 2.786 i uchwalono przesłać 5 złr. 30 ct. na koszta insercyi edyktu.

V. Skonstatowano, że z nowo wybranych członków Wydziału Tow. hr. Władysław Zamoyski przyjął mandat członka Komisyi do robót w Tatrach, p. K. Langie mandat członka Komisyi redakcyjnej a hr. Janusz Tyszkiewicz przyłączył się do Komisyi skarbowej.

VI. W sprawie kandydatów na Prezesa, I wiceprezesa, ewentualnie II wiceprezesa toczyła się poufna rozmowa.

Upoważniono prezydyum Tow. do zwołania nadzwyczajnego Zgromadzenia na d. 7 lub 14 maja 1893 r.

VII. Dr. Ponikło obiecuje napisać broszurę pod tytułem: „Zakopane in der polnischen Tatra in Galizien als klimatische Höhenstation". Uchwalono takową drukować w 250—300 egzemplarzach na koszt Tow. i autorowi podziękować przez powstanie.

---

266 posiedzenie Wydziału z d. 9 maja 1893 r.

Obecni: 1) dr. Ściborowski, 2) Ciechomski, 3) Eljasz, 4) Langie, 5) dr. Ponikło, 6) Czubek, 7) X. Sutor, 8) Świerz, 9) dr. Wierzbicki, 10) hr. Zamoyski Wł.

Na początku posiedzenia odczytał sekretarz list II wiceprezesa dr. Kasparka, w którym tenże przeprasza Wydział, że z powodu innego posiedzenia bardzo ważnego odbywającego się równocześnie, na którem koniecznie musi być obecnym, nie może przybyć na posiedzenie Wydziału Tow. Tatrz., dalej, że stosując się do życzeń Wydziału udał się do hr. Stefana Zamoyskiego z zapytaniem, czyby zechciał przyjąć godność Prezesa naszego Tow. Ponieważ hr. Stafan Zamoyski oświadczył gotowość przyjęcia ofiarowanej godności Prezesa Tow. Tatrz., przeto wobec tego oświadczenia wyraża nadzieję, że szanowni członkowie Wy-

działu dołożą wszelkich starań, aby wybór hr. Stefana Zamoyskiego na Prezesa naszego Tow. d. 14 b. m. na walnem Zgromadzeniu przeprowadzić, a przedewszystkiem postarać się o to, aby się zebrał komplet 25 członków wymagany według § 12 statutu do prawomocności uchwał walnego Zgromadzenia.

Obradom Wydziału przewodniczył najstarszy wiekiem członek dr. Ściborowski.

Na posiedzeniu tem załatwiono następujące sprawy:

I. Przyjęto odczytany protokół z poprzedzającego posiedzenia.

II. Sprawa wyboru delegata do Komisyi klimatycznej w Zakopanem.

Z dwóch dotychczasowych delegatów t. j. p. Ciechomskiego i X. kanonika Sobierajskiego zasiadających w Wydziale gospodarczym b. stacyi klimatycznej w Zakopanem, oświadczył pierwszy, że nie mógłby przyjąć nadal godności delegata w nowej Komisyi klimatycznej, gdyby mu takową ofiarowano.

Delegatem do Komisyi klimatycznej wybrano X. kanonika Sobierajskiego na lat trzy.

III. Odczytano pismo Komitetu w sprawie pochowania zwłok ś. p. Teofila Lenartowicza w grobie zasłużonych na Skałce w d. 12 czerwca 1893 r. Wydział postanowił wziąć udział w pochodzie żałobnym, wyznaczył 15 złr. na koszta pogrzebu a 10 złr. na zakupno dziełek Lenartowicza dla ludu na Podhalu, nadto uchwalił napisać do Rady powiatowej w Nowym Targu, czyby nie zechciała zachęcić górali z Nowotarżczyzny do wzięcia udziału w pogrzebie mazowieckiego lirnika.

IV. Po odczytaniu prośby oddziału Czarnohorskiego z d. 5 maja 1893 r. o udzielenie zaliczki 300 złr. na rachunek funduszu pozostałego po b. oddziele stanisławowskim mającego się odzyskać dopiero po dokonanej amortyzacyi książeczki nr. 2.786 kasy oszczędności w Stanisławowie, polecono prezydyum Tow. Tatrz. wraz z podskarbim Tow. zbadać, czy jest prawdopodobne. że suma umieszczona w wymienionej kasie będzie Tow. Tatrz, wypłaconą, ewentualnie żądać skryptu dłużnego na 300 złr. z odpowiednym procentem.

V. Wybrano Komisyę wykonawczą złożoną z p. Beringera, Eljasza i hr. Zamoyskiego w celu uskutecznienia tegorocznych robót w Tatrach i uchwalono dać tejże zaliczkę 300 złr.

VI. Wybranych na tegorocznem walnem Zgromadzeniu członków Wydziału X. Sutora i p. Świerza przeznaczono do tych samych Komisyj, do których dotąd należeli.

VII. Wybrano p. Ciechomskiego delegatem Tow. na tegoroczną porę letnią w Zakopanem.

VIII. Hr. Władysław Zamoyski przemawia za kandydaturą dr. Antoniego Wierzejskiego w razie ewentualnego wyboru jednego członka Wydziału na nadzwyczajnem walnem Zgromadzeniu; wniosek powyższy popiera p. Świerz motywując takowy brakiem przyrodników w Wydziale. Do powyższego wniosku przychyla się Wydział Tow., a gdyby dr. Wierzejski ofiarowanego mandatu członka Wydziału przyjąć nie chciał, naówczas poprzeć kandydaturę dr. Michała Koya.

---

267 posiedzenie Wydziału z d. 9 czerwca 1893 r.

Obecni: 1) hr. Zamoyski Stefan, 2) dr. Kasparek, 3) X. Sobierajski, 4) Ciechomski, 5) hr. Cieszkowski, 6) Czubek, 7) Eljasz, 8) dr. Koy, 9) Langie, 10) Nowicki, 11) dr. Ponikło, 12) Świerz, 13) hr. Tyszkiewicz, 14) dr. Wierzbicki, 15) hr. Zamoyski Władysław.

I. Przyjęto i podpisano protokół z poprzedzającego posiedzenia.

II. Wybrano delegacyę na pogrzeb ś. p. Teofila Lenartowicza złożoną z hr. Stefana Zamoyskiego, hr. Zygmunta Cieszkowskiego, dr. Ponikły i sekretarza Świerza. Napis na wstęgach wieńca ma opiewać: „Teofilowi Lenartowiczowi Towarzystwo Tatrzańskie".

III. W sprawie wystawienia zagrody tatrzańskiej na wystawie krajowej we Lwowie r. 1894 Wydział aprobuje projekt hr. Władysława Zamoyskiego, aby Komitet wystawy zajął się sam budową, sprowadziwszy majstrów z Zakopanego; sprzętów do tej zagrody ma dostarczyć p. Stanisław Witkiewicz.

Wydział Tow. uchwala udzielić 50 złr. zasiłku na cel powyższy, a nadto upoważnia p. Ciechomskiego do zbierania składek od gości bawiących w Zakopanem podczas pory letniej.

IV. Uchwalono na wniosek sekretarza złożyć byłemu I wiceprezesowi dr. Ferdynandowi Wilkoszowi podziękowanie za jego dotychczasową działalność w pracach Tow.

V. Sprawa muzyki i czytelni w Zakopanem.

Sekretarz podaje do wiadomości, że bawiąc d. 3 czerwca r. b. na posiedzeniu Komitetu nadzorczego szkoły przemysłu drzewnego w Zakopanem dowiedział się od przewodniczącego Komisyi klimatycznej p. Czarkowskiego-Golejewskiego, że skutkiem uchwały tejże Komisyi z d. 2 czerwca r. b. nie sprowadzi rzeczona Komisya muzyki do Zakopanego i nie zamierza opłacać jakiejkolwiek kwoty Towarzystwu Tatrzańskiemu za korzystanie z czytelni Tow. Tatrz. przez gości bawiących w Zakopanem.

W dyskursyi nad pierwszą sprawą upoważniono p. Ciechomskiego do zajęcia się sprowadzeniem muzyki, co się zaś tyczy wstępu do Czytelni Tow. uchwalono jednogłośnie dać takową tylko członkom Tow. Tatrz. bezpłatnie. W tym celu ma się wydrukować sobne karty z napisem:

a) wstęp wolny tylko dla członków Tow. Tatrzańskiego,

b) członkowie Tow. Tatrz. mają się przedstawić delegatowi Tow.

VI. Gospodarzem kasyna na r. 1893 mianowano p. Jakóba Bieniarza z Zubsuchego.

VII. Odczytano pismo hr. Maryi Mycielkiej, delegata Tow. na Widawach w W. Ks. Poznańskiem, która w imieniu członków powiatu gostyńskiego i rawickiego wyraża żal z powodu śmierci hr. Władysława Koziebrodzkiego.

---

268 posiedzenie Wydziału Tow., spisane d. 17 lipca 1893 r. w Zakopanem.

Obecni: 1) X. kanonik Sobierajski jako zastępca przewodniczącego, 2) Leopold Świerz jako sekretarz; wydziałowi: 3) Władysław hr. Zamoyski, 4) X. Sutor, 5) Wandalin Beringer, 6) Ciechomski, 7) dr. Ponikło, 8) dr. Koy, 9) Czubek.

Sekretarz Tow. Leopold Świerz podaje do wiadomości Wydziału, iż w pierwszej połowie miesiąca czerwca 1893 r. dowiedział się a następnie osobiście skonstatował, że Franciszek Zygmuntowicz, Wojciech Nowobilski, Józef Korkosz, Jan Goryl, Józef Nowobilski Biały, Sebastyan Korkosz, Jan Nowobilski Sobkowy i Jan Mąka naruszyli Tow. Tatrz. w spokojnem współposiadaniu i współwłasności parcel gruntowych l. k. 2.526 (las)

i l. k. 2.528 (las) wchodzących w zakres ciała hipotecznego l. w. h. 408 objętego, w gminie Brzegi położonego, przez to, że na parcelach tych bez zezwolenia tegoż Tow. Tatrz. rozpoczęli samowolnie budowę domu. Ponieważ Wydział Tow. Tatrz. polecił mu dawniejszą uchwałą strzeżenie praw Tow. odnośnie do tych parcel, ponieważ dalej skarga prowizoryalna w ciągu dni 30 wniesioną być musiała, przeto też na mocy wyżej powołanego upoważnienia wniósł on imieniem Tow. Tatrz. skargę prowizoryalną w c. k. sądzie powiatowym w Nowym Targu de praes. d. 26 czerwca 1893 r. L. 6.040 przeciwko wyżej wymienionym osobom o naruszenie Tow. Tatrz. w spokojnem współposiadaniu wyżej oznaczonych parcel. Dla zadosyć uczynienia formalnościom procesowym wnosi zatem prof. L. Świerz, aby Wydział to jego na podstawie poprzedniego ogólnie udzielonego mu upoważnienia dokonane zarządzenie specyalną wniesienie tej skargi aprobującą uchwałą sankcyonował.

Wniosek ten Wydział Tow. Tatrz. jednogłośnie przyjmuje, wniesioną przez prof. L. Świerza skargę de praes. d. 26 czerwca 1893 r. L. 6.040 jako wniesioną imieniem Tow. Tatrz. uznaje i wniesienie tej skargi w całej jego osnowie aprobuje, a zarazem upoważnia X. kanonika Sobierajskiego jako przewodniczącego, prof. L. Świerza, p. Ciechomskiego i dr. Michała Koya, aby potrzebne do przeprowadzenia tej sprawy pełnomocnictwo udzielili p. dr. Marcinowi Kozłeckiemu, adwokatowi w Nowym Targu, a względnie innemu według swego wyboru i uznania.

Na tem protokół zakończono i podpisano.

---

269 posiedzenie z d. 6 listopada 1993 r.

Obecni: 1) dr. Kasparek, 2) hr. Cieszkowski, 3) Czubek, 4) Eljasz, 5) dr. Koy, 6) Nowicki, 7) dr. Ponikło, 8) X. Sutor, 9) dr. Ściborowski, 10) Świerz, 11) dr. Wierzbicki.

Przewodniczący I wiceprezes Tow. dr. Kasparek w gorących słowach wspomniał o przedwczesnej a niepowetowanej stracie, jaką cały naród polski poniósł przez śmierć wielkiego mistrza ś. p. Jana Matejki, członka Tow. Tatrz. Prezydyum Tow. przesłało z tego powodu pismo kondolencyjne rodzinie i złożyło wieniec na trumnie zmarłego. Po tej przemowie, której licznie

zgromadzeni członkowie Wydziału stojąc wysłuchali, wybrano na pogrzeb delegacyę złożoną z dr. Ściborowskiego, p. Świerza i p. Feliksa Wiśniewskiego jako reprezentanta oddziału Pienińskiego w Szczawnicy.

Następnie wspomniał przewodniczący o śmierci członka honorowego X. Józefa Stolarczyka w Zakopanem, na którego grobie przemówił imieniem Tow. Tatrz. prof. Świerz składając wieniec pierwszemu i wielce zasłużonemu proboszczowi Zakopańskiemu. Członkowie Wydziału składają hołd zmarłemu.

Poczem załatwiono następujące sprawy:

I. Odczytano i przyjęto dwa ostatnie protokóły z posiedzeń Wydziału.

II. Przyjęto do grona Tow. 219 nowych członków.

III. Udzielono na wniosek p. Świerza dr. Stanisławowi Eljaszowi 100 złr. zasiłku na dalsze badanie nomenklatury tatrzańskiej.

IV. Przyjęto do wiadomości zawiązanie oddziału Tow. w Szczawnicy i uchwalono przesłać Wydziałowi krajowemu memoryał tegoż oddziału w sprawie drogi pienińskiej z poparciem.

V. Odczytano pismo jeneralnej dyrekcyi austryackich kolei państwowych z d. 3 września 1893 r. L. 114.403 przyznające Towarzystwu Tatrzańskiemu 250 złr. zapomogi i uchwalono złożyć tejże serdeczne podziękowanie.

VI. Przyjęto do wiadomości sprawozdanie dyrekcyi szkoły zawodowej przemysłu drzewnego w Zakopanem.

VII. Odczytano pismo Wydziału krajowego w sprawie podjęcia badań naukowych i górniczych w okolicy Zakopanego i sąsiednich miejscowościach i wybrano w tym celu Komisyę złożoną z członków Wydziału p. Nowickiego, X. Sutora i dr. Wierzbickiego tudzież rzeczoznawców poza obrębem Wydziału dr. Szajnochy, p. Bieniasza, dr. Zaręcznego, p. Leona Syroczyńskiego we Lwowie, dr. Kreutza i p. Bocheńskiego.

VIII. Delegatami Tow. na wniosek dr. Wierzbickiego mianowano dr. Jana Hozera w Bochni, p. Leona Guńkiewicza w Wadowicach, p. Aleksandra Siedleckiego w Wieliczce i p. Franciszka Urbańczyka w Chrzanowie.

270 posiedzenie Wydziału z d. 4 grudnia 1893 r.

Obecni: 1) dr. Kasparek, 2) X. Sobierajski, 3) Czubek, 4) Eljasz, 5) dr. Koy, 6) Nowicki, 7) X. Sutor, 8) dr. Ściborowski, 9) Świerz, 10) hr. Tyszkiewicz, 11) dr. Wierzbicki.

Na początku posiedzenia przewodniczył obradom X. Sobierajski. Tenże wspominał o zmarłych w ostatnich dniach członkach X. dr. Antonim Kanteckim, o księciu Adamie Lubomirskim, którym Zgromadzeni członkowie Wydziału oddają cześć przez powstanie.

Po odczytaniu i podpisaniu protokółu z ostatniego posiedzenia załatwiono następujące sprawy:

I. Przyjęto do grona Towarzystwa 4 nowych członków N. 5.467—5.470.

II. Odczytano pismo p. Feliksa Chwaliboga z Krakowa o zawiązaniu Tow. wzajemnej pomocy przewodników tatrzańskich i przekazano nadesłany projekt statutu dr. Koyowi do poczynienia odpowiednich uwag, które następnie będą przedmiotem obrad Komisyi do przewodnictwa w Tatrach.

III. Przyjęto do wiadomości sprawozdanie p. Eljasza o tegorocznych robotach w Tatrach.

IV. Sprawę upiększenia ogrodu przy dworcu tatrzańskim przekazano Komisyi do robót w Tatrach.

---

271 posiedzenie Wydziału z d. 8 stycznia 1894 r.

Obecni: 1) hr. Zamoyski Stefan, 2) X. Sobierajski, 3) hr. Cieszkowski, 4) Czubek, 5) Eljasz, 6) dr. Koy, 7) Nowicki, 8) X. Sutor, 9) dr. Ściborowski, 10) Świerz, 11) dr. Wierzbicki.

I. Przyjęto i podpisano protokół z poprzedzającego posiedzenia.

II. Do grona Towarzystwa przyjęto 11 nowych członków N. 5.471—5.481.

III. Mianowano prof. Romana Moskwę delegatem Tow. w Drohobyczu a dotychczasowemu delegatowi p. Franciszkowi Zychowi, który na jakiś czas opuszcza Drohobycz udając się w celach naukowych do Grecyi, uchwalono złożyć podziękowanie za dotychczasową gorliwą działalność w pracach Towarzystwa.

IV. Odroczono zwołanie tegorocznego walnego Zgroma-

dzenia z d. 4 lutego na dzień 18 lutego, a to w tym celu, aby umożebnić Prezesowi Tow., posłowi na Sejm krajowy, przybycie na to posiedzenie, gdyż około tego czasu prawdopodobnie czynności Sejmu krajowego będą ukończone.

Poczem ułożono następujący porządek obrad XXI zwyczajnego walnego Zgromadzenia Tow. Tatrz.:

W niedzielę dnia 18 lutego 1894 r. o 3 popołudniu odbędzie się w Krakowie w sali posiedzeń Rady miejskiej dwudzieste pierwsze zwyczajne walne Zgromadzenie Towarzystwa Tatrzańskiego. Porządek obrad:

1) Odczytanie protokółu z XX zwyczajnego walnego Zgromadzenia;

2) Odczytanie protokółu z zeszłorocznego nadzwyczajnego walnego zgromadzenia;

3) Sprawozdanie z czynności Towarzystwa za rok ubiegły;

4) Sprawozdanie ze stanu kasy Towarzystwa:

5) Sprawozdanie Komisyi kontrolującej;

6) Uchwalenie budżetu Towarzystwa na r. 1894;

7) Wybór I wiceprezesa, tudzież 5 członków Wydziału na lat trzy w miejce ustępujących: dr. Kasparka, (I wicepr.), Beringera, Czubka, Nowickiego, dr. Ponikły i dr. Wierzbickiego;

8) Wybór Komisyi kontrolującej z 3 członków na r. 1894;

9) Wnioski członków.

V. Odczytano:

a) pismo dziękczynne oddziału Tow. węgierskich turystów w Budapeszcie z d. 30 grudnia 1893 r. za serdeczne przyjęcie i utorowanie wycieczek w dolinie Kościeliskiej i w Zakopanem,

b) list p. Ciechomskiego, w którym oświadcza, że z powodu wyjazdu na stały pobyt do Zakopanego nie może przyjeżdżać na każde posiedzenie, dlatego żegna się z członkami Wydziału. Wydział nie przyjmuje rezygnacyi p. Ciechomskiego i uchwala na wniosek p. Świerza złożyć temuż podziękowanie za gorliwe zajmowanie się sprawami Tow. w Zakopanem podczas zeszłorocznej pory letniej.

VI. Prezydyum Tow. oznajmia, że po długich staraniach i zabiegach udało się temuż z stanisławowskiej Kasy oszczę-

dności na książeczkę zaginioną nr. 2.786 uzyskać 965 złr. 87 ct. jako spuściznę po byłym oddziale stanisławowskim.

Po odczytaniu uchwały Wydziału z d. 6 marca 1893 r. wyłoniły się w dyskusyi nad tą sprawą 3 wnioski:

a) wniosek p. Świerza, aby przesłać całkowitą kwotę oddziałowi Czarnohorskiemu, ewentualnie przedstawić w tym duchu wniosek Wydziału na tegoroczne walne Zgromadzenie,

b) wniosek dr. Wierzbickiego, aby udzielić $^2/_3$ otrzymanej kwoty jako zapomogę dla oddziału Czarnohorskiego i taki wniosek przedstawić walnemu Zgromadzeniu,

c) wniosek p. Eljasza, aby przedłożyć walnemu Zgromadzeniu wniosek Wydziału względem udzielenia zapomogi 300 złr. dla wymienionego oddziału. W głosowaniu upadły dwa pierwsze wnioski a utrzymał się trzeci wniosek. Nadto uchwalono na wniosek dr. Ściborowskiego udzielić 200 złr. zapomogi dla oddziału Pienińskiego w Szczawnicy i pozycyę powyższą wstawić do preliminarza budżetu jako wniosek Wydziału.

---

272 posiedzenie Wydziału z d. 30 stycznia 1894 r.

Obecni: 1) dr. Kasparek, 2) X. Sobierajski, 3) Czubek, 4) Eljasz, 5) dr. Koy, 6) Nowicki, 7) dr. Ponikło, 8) Świerz, 9) hr. Tyszkiewicz, 10) dr. Wierzbicki.

Na wniosek Komisyi budżetowej uchwalono projekt budżetu na r. 1894 mający się przedstawić walnemu Zgromadzeniu. Według tego projektu dochód obliczono na 11.123 złr. 75 ct., rozchód na 11.122 złr. 24 ct.

Po odczytaniu pisma p. Konstantego Siwickiego z d. 15 stycznia 1894 r. w sprawie zrealizowanej sumy w stanisławowskiej Kasy oszczędności postanowiono reasumować tj. uchylić uchwałę Wydziału powziętą na poprzedniem posiedzeniu i uchwalono większością głosów przedstawić walnemu Zgromadzeniu wniosek, aby całą spuściznę byłego oddziału Stanisławowskiego po strąceniu kosztów podniesienia tej kwoty oddać Czarnohorskiemu oddziałowi. Uchwalono wniosek powyższy umieścić samoistnie na porządku obrad walnego Zgromadzenia tuż przed budżetem na r. 1894.

---

273 posiedzenie Wydziału z d. 14 lutego 1894 r.

Obecni: 1) dr. Kasparek, 2) X. Sobierajski, 3) Czubek, 4) Eljasz, 5) dr. Koy, 6) Nowicki, 7) dr. Ponikło, 8) Świerz, 9) hr. Tyszkiewicz, 10) dr. Wierzbicki, 11) hr. Zamoyski W.

I. Przyjęto i uchwalono protokół z dwu ostatnich posiedzeń.

II. Odczytane przez sekretarza sprawozdanie z czynności Tow. za rok ubiegły przyjęto z niektóremi poprawkami.

III. Przychylono się do prośby Stowarzyszenia domu nauczycieli (Lehrerhaus-verein) w Wiedniu, obiecując dać możliwe ułatwienie podczas wycieczki wymienionego Tow. do Morskiego Oka w d. 19 lipca 1894 r.

IV. Przyjęto do grona Towarzystwa 32 nowych członków N. 5.482—5.513.

V. Wybrano referentów do poszczególnych spraw na Walnem Zgromadzeniu Tow., a mianowicie dr. Kasparka do przedstawienia wniosku Wydziału w sprawie funduszu rozwiązanego oddziału Tow. Stanisławowskiego, dr. Wierzbickiego do przedstawienia stanu kasy i preliminarza budżetu na r. 1894, sekretarza do odczytania protokółu z zeszłorocznego zwyczajnego i nadzwyczajnego Zgromadzenia tudzież odczytania sprawozdania z czynności Tow. za r. ubiegły.

VI. Toczyła się dyskusya nad referatem dr. Koya w sprawie zawiązania Towarzystwa wzajemnej pomocy przewodników tatrzańskich.

SPRAWOZDANIE PORÓWNAWCZE
Z PRZYCHODÓW I ROZCHODÓW TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO

za czas od dnia 1 stycznia do 31 grudnia 1893 roku.

PRZYCHÓD	Przychód w r. 1893 Złr.	ct.	Preliminowano Złr.	ct.
I. Wpisowe od 198 nowych członków	198	—	100	—
II. Wkładki roczne od 1653 członków	4959	—	4350	—
III. Zapomoga Wys. Sejmu na cele Towarzystwa	400	—	400	—
IV. $^1/_3$ część wkładek z oddziałów Towarzystwa	173	83	70	—
V. Dochód ze schronisk	805	35	750	—
VI. Dochód z kasyna *a)* ze zabaw	767	44	800	—
b) ze sali i z najmu innych ubik.	1820	—	1400	—
VII. Dochód z fortepianu, czytelni, kręgielni itd.	488	80	500	—
VIII. Dochody nieprzewidziane i procenta od funduszu Towarzystwa	383	30	200	—
IX. Pożyczka na przybudowę kasyna	4000	—	4000	—
X. Pozostałość kasowa z końcem 1892 r.	639	31	630	31
Dochody razem	14635	03	13209	31

ROZCHÓD	Rozchód w r. 1893 Złr.	ct.	Preliminowano Złr.	ct.
I. Roboty w Tatrach: *a)* schroniska	480	48	350	—
b) lodownia przy M. Oku	124	—	55	—
c) asekur. schron. i inwent.	124	83	75	—
d) drogi, ścieżki, mostki	972	—	750	—
II. Cele naukowe	142	55	200	—
III. Subwencya, assek. i dozór szkoły snycerskiej	220	23	200	—
IV. Wydawnictwa Towarzystwa	1560	37	1500	—
V. Utrzymanie straży tatrzańskiej	166	55	190	—
VI. Biblioteka w Krakowie	30	06	30	—
VII. Utrzymanie dworu tatrz. w Zakopanem:				
A) Wydatki zwyczajne	1104	13	1340	—
B) Wydatki nadzwycz. *a)* przybudowa kasyna	5034	06	4530	—
b) posadzka w sali	231	87	300	—
VIII. Wydatki z funduszu dyspozycyjnego Wydziału	415	18	400	—
IX. Koszta zarządu:				
A) W Krakowie *a)* lokal biura	180	—	180	—
b) porto od korespondencyj	44	11	45	—
c) „ „ dyplomów	8	10	10	—
d) „ „ wydawnictw Tow.	117	02	120	—
e) kursor	55	10	60	—
f) koszta ściągania wkładek	35	13	40	—
g) potrzeby kancelaryjne	45	90	45	—
B) Wydatki delegatów na prowincyi i zagran.	158	79	120	—
X. Wynagrodzenie *a)* sekretarza	300	—	300	—
b) podskarbiego	150	—	150	—
XI. Druki (dyplomy, karty leg., ogłoszenia etc.)	117	56	100	—
XII. Wpisowe do funduszu zapasowego	192	—	100	—
XIII. Na umorzenie pożyczek i procentów	1485	95	1580	—
XIV. Spłata rat dłużnych za hale i lasy w Tatrach	424	20	430	—
XV. Pozost. z celów nauk do fund. na mapę Tatr.	57	—	—	—
Wydatki razem	13977	17	13200	—
Nadwyżka dochodu z końcem r. 1893	657	86	9	31
	14635	03	—	—

Komisya kontrolująca sprawdziwszy wszystkie pozycye dochodów i rozchodów, zgodność ich zupełną z dowodami kasowemi potwierdza.

Kraków, dnia 5 lutego 1894.

Członkowie komisyi kontrolującej:

Władysław Fischer. ***Piotr Prysak.***
Dr Julian Zgorzalewicz. ***Dr Stan. Ponikło,*** jako del. Wydz.

Kraków dnia 5 lutego 1894 r.

Podskarbi Towarzystwa:
Dr. Wierzbicki.

PRELIMINARZ BUDŻETU TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO NA ROK 1894

uchwalony na XXI zwyczajnem walnem Zgromadzeniu dnia 18 lutego 1894 roku.

PRZYCHÓD		zlr.	ct.
I. Wpisowe od 100 nowych członków		100	—
II. Wkładki roczne od 1450 członków		4350	—
III. Zapomoga Wys. Sejmu na cele Towarzystwa		400	—
IV. $^1/_3$ część wkładek z oddziałów Towarzystwa		180	—
V. Dochód ze schronisk		900	—
VI. Dochód z kasyna *a)* ze zabaw	750		
b) ze sali i z najmu innych ubikacyj	1820	2570	—
VII. Dochód z biblioteki, fortepianu, siodeł, kręgielni itd.		500	—
VIII. Dochody nieprzewidziane i procenta od fund. Towarzystwa		250	—
IX. Dar kolei państwowej		250	—
X. Spuścizna po byłym oddziale stanisławowskim		965	89
XI. Pozostałość kasowa z roku 1893		657	86
		11123	75

ROZCHÓD		zlr.	ct.
I. Roboty w Tatrach: *a)* schroniska	875		
b) assekuracya schronisk i inwentarza	125		
c) drogi, ścieżki, mostki	600	1600	—
II. Cele naukowe		300	—
III. Subwencya, assekuracya i dozór szkoły snycersk.		220	—
IV. Wydawnictwa Towarzystwa		1500	—
V. Utrzymanie straży tatrzańskiej		170	—
VI. Biblioteka w Krakowie		45	—
VII. Utrzymanie dworu tatrzańskiego w Zakopanem:			
A) Wydatki zwycz.: *a)* sprzęty	30		
b) podatki	150		
c) assekuracya	160		
d) usługa	90		
e) oświetlenie	50		
f) gazety	80		
g) czytelnia	60		
h) muzyka	230		
i) biuro	125		
k) różne	200		
B) Wydatki nadzw.: Studnia, chodniki, szutrowanie, kręgielnia, sikawka	560	1735	—
VIII. Do dyspozycyi Wydziału na wydatki nadzwycz.		400	—
IX. Koszta Zarządu:			
A) w Krakowie: *a)* lokal biura, opał, światło i obsługa	200		
b porto od korespondencyj	45		
c) „ „ dyplomów	10		
d) „ „ wydawnictw Tow.	120		
e) kursor	60		
f) koszta ściągania wkładek	40		
g) potrzeby kancelaryjne	50		
B) Wydatki delegatów na prowincyi i zagranicą	150	675	—
X. Wynagrodzenie *a)* sekretarza	300		
b) podskarbiego	250	550	—
XI. Druki *a)* dyplomy i kaligraf	20		
b) karty legitymacyjne	60		
c) druki administracyjne i różne	40	120	—
XII. Wpisowe do funduszu zapasowego		100	—
XIII. Na umorzenie pożyczek i procenta od tychże		2345	—
XIV. Spłata reszty za hale w Tatrach		210	—
XV. Zapomoga oddziałowi Pienińskiemu		200	—
XVI. Spuścizna po oddz. stanisławowskim dla oddz. Czarnohorskiego		952	24
Nadwyżka dochodu z końcem r. 1894		1	51
		11123	75

SKŁAD
TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO
w dniu 15 maja 1894 r.

Wydział Towarzystwa.

Prezes:
Hr. Stefan Zamoyski, poseł na sejm krajowy.

I. Wiceprezes:
Dr. Franciszek Kasparek, prof. uniw. i czł. akad. um.

II. Wiceprezes:
X. Józafat Sobierajski, kanonik katedralny.

Członkowie:

4. Beringer Wandalin, budowniczy i radca miejski.
5. Ciechomski Erard Wiktor, dyrektor spółki handlowej.
6. Hr. Cieszkowski Zygmunt, obywatel.
7. Czubek Jan, profesor gimnazyalny.
8. Eljasz Walery, artysta malarz.
9. Dr. Koy Michał, adwokat kraj.
10. Langie Kazimierz, urz. Tow. wzaj. ub.
11. Nowicki Aleksander, starszy komisarz lasowy.
12. Dr. Ponikło, dyrektor szpitala św. Łazarza.
13. X. Sutor August, komisarz papieski.
14. Syroczyński Leon, inżynier górniczy.
15. Świerz Leopold, (sekretarz).
16. Hr. Tyszkiewicz Janusz, urz. Tow. wzaj. ub.
17. Dr. Wierzbicki Daniel (podskarbi).
18. Hr. Zamoyski Władysław, właściciel dóbr.

Na mocy §. 15 statutu mają prawa członków Wydziału:

19. Śniechowski Józef, w Warszawie.
20. Siwicki Konstanty, obywatel, przewodniczący Oddziału Czarnohorskiego.
21. Dr. Ściborowski Władysław, lekarz zdrojowy, przewodniczący Oddziału Pienińskiego.
22. Świerz Leopold, reprezentant Oddziału Czarnohorskiego, wybrany na Ogólnem Zgromadzeniu dnia 18 marca 1894 roku.

Delegaci Towarzystwa Tatrzańskiego:

A) **W Galicyi:**

1. W Bochni: Dr. Jan Hozer.
2. „ Chrzanowie: Franciszek Urbańczyk.
3. „ Czernichowie: X. Edward Królikowski.
4. „ Drohobyczu: Moskwa Roman.
5. „ Kałuszu: Szopiński Baltazar.
6. „ Lwowie: Eward Heppe.
7. „ „ Władysław Schmidt.
8. „ Nowym Targu: Jan Trybulec.
9. „ Przemyślu: Monné Karol.
10. „ Rzeszowie: Dr. Rodryd Als.
11. „ Sądowej Wiszni: Włodzimierz Stronczak.
12. „ Tarnopolu: Dr. Jan Ralski.
13. „ Tarnowie: Jan Kornicki.
14. „ „ Antoni Nieduszyński.
15. „ Wadowicach: Leon Gunkiewicz.
16. „ Wieliczce: Aleksander Siedlecki.
17. „ Zbarażu: Karol Kaucki.

B) a) **W W. Ks. Poznańskiem:**

18. Chełkowski Józef w Starogrodzie (p. Kuklinów) na powiat Krotoszyński i Koźmiński.
19. Dr. Chełmicki Julian w Żydowie na powiaty Gnieźnieński i Witkowski.
20. Msgr. Enn Władysław, proboszcz w Pszczewie na powiaty Międzyrzecki, Babimojski, Międzychodzki i Skwierzyński.
21. X. Gajowiecki Leon w Chodzieży na powiaty Chodzieski i Wyrzyski.
22. Grabska Kornelia w Poznaniu (ul. Piekarska nr. 19) na pow. Poznański.
23. Grabski Józef w Skotnikach królewskich (p. Papros) na powiaty Inowrocławski i Strzeliński.
24. Jabłkowska Teresa w Lubostroniu p. Łabiszyn na powiat Szubiński.
25. X. Jan Janas w Stawie (p. Wólka) na powiat Wrzesiński.
26. Hr. Mycielska Marya na Widawach p. Poniec na powiat Gostński i Rawicki.
27. X. Łabędzki Piotr w Tulcach (p. Gądki) na powiat Średzki.
28. Niemojowski Wincenty w Jedlcu (p. Pleszew) na powiat Pleszewski i Jarociński.
29. Półczyński Janta Władysław w Redgoszczy (p. Rąbczyn-Rombschin (na powiat Wągrowiecki.
30. Ponikiewski Stanisław w Brylewie (p. Kossowo) na powiaty Wschowski i Leszczyński.
31. Różański Stanisław w Padniewie (p. Mogilno) na powiat Mogilnicki.
32. X. Wawrzyniak Piotr w Śremie na powiat Śremski.
33. X. Weiss Karol w Mikorzynie (p. Domanin) na powiaty Ostrzeszowski i Kępiński.
34. Węsierski Robert w Kościanie na powiat Kościański i Śmigielski.
35. X. Wilczewski Tertulian w Szamotułach na powiat Szamotulski.

b) **W Prusach zachodnich:**

36. Zabłocki Kazimierz, księgarz w Toruniu.

c) **Na Szląsku pruskim:**

37. Dr. Rembowski Witold w Wrocławiu.

C) **W Królestwie Polskiem:**

38. W Warszawie: Baliński Stanisław (ul. Złota nr. 37).
39. „ Jan Gebethner (Krak. Przedm. 15).
40. „ Teodor Paprocki (Nowy Świat nr. 41).
41. „ Józef Śniechowski (ulica Chłodna nr. 28/892).
42. W Łodzi: Jechalski Władysław, inżynier.

POCZET CZŁONKÓW.

a) Honorowi:

1. Arnese Wincenty, obywatel.
2. Dr. Baretti Marcin profesor.
3. Berseviczy Egidyusz b. prezes Tow. Karp. w Łomnicy.
4. Budden Ryszard Henryk, prezes oddziału wł. Klubu Alp. we Florencyi.
5. J. E. Chlumecky Jan, b. minister handlu i przemysłu w Wiedniu.
6. Döller Antoni, major w Kiezmarku.
7. J. E. X. Dunajewski Albin, kardynał, książę biskup krakowski.
8. J. E. Hr. Dzieduszycki Włodzimierz, ob. i czł. Izby Panów we Lwowie.
9. Gall J. B., adwokat, prezes oddziału włoskiego Klubu Alp. w Aoście.
10. J. E. Dr. Majer Józef, b. Rektor Uniw. Jag., b. prezes Akademii Umiej. w Krakowie.
11. Payer Juliusz w Wiedniu.
12. Dr. Petersen Teodor, b. prezes niem. i austr. Tow. Alp. w Frankfurcie nad Menem.
13. Hr. Potocka Anna w Rymanowie.
14. Hr. Rey Mieczysław, obywatel i poseł na sejm krajowy w Przecławiu.
15. J. E. ks. Sanguszko Eustachy, tajny radca, marszałek kraj. we Lwowie.
16. Siemiradzki Henryk, artysta-malarz w Rzymie.
17. Hr. Skarbek Henryk, obywatel i kurator fundacyi t. im. we Lwowie.
18. Wittig August, b. prezes styryjskiego Tow. Górskiego w Gradcu.
19. Zähringer Herman, b. prezes szwajc. Klubu Alp. w Lucernie.
20. J. E. Dr. Ziemiałkowski Floryan, b. minister i członek Izby Panów w Wiedniu.

Zmarli: 1) Ball John († 1889). 2) Dr. Baraniecki Adryan († 1891). 3) Br. Cesati Wincenty († 1883). 4) Cezanne Ernest († 1876). 5) Dr. Chałubiński Tytus († 1889). 6) Dr. Désor Edward († 1882). 7) Dr. Dietl Józef († 1878). 8) Hr. Gołuchowski Agenor († 1875). 9) Goszczyński Seweryn († 1876). 10) Kantak Kazimierz († 1886). 11) Kolberg Oskar († 1890). 12) Kraszewski Józef Ignacy († 1887). 13) Lemercier Abel († 1893). 14) Longman Wiliam. 15) Dr. Nowicki Maksymilian († 1890). 16) Hr. Potocki Alfred († 1889). 17) Ks. Sapieha Leon († 1878). 18) Sella Kwintyn († 1884). 19) Dr. Spanna Henryk († 1892). 20) X. Stolarczyk Józef († 1893). 21) Dr. Wrześniowski August († 1892). 22) Dr. Zyblikiewicz Mikołaj († 1887).

b) Założyciele:

1. Arnese Wincenty, obywatel.
2. Ks. Czartoryski Marceli, obywatel w Krakowie.
3. Dobrzyński Adolf, obywatel w Rożnowie.
4. J. E. Dunajewski Albin, kardynał, książę biskup krakowski.
5. J. E. Hr. Dzieduszycki Włodzimierz, obywatel, członek Izby Panów, b. marszałek sejmu krajowego we Lwowie.
6. Br. Eichborn Ludwik, b. właściciel Zakopanego.
7. Hr. Husarzewska Jadwiga w Krakowie.
8. Kęszycki Nałęcz Marcin, obywatel w Dźwiniaczce.
9. Kluczycki Stanisław w Krzeszowicach.
10. Machnaur Jan Wacław w Warszawie.
11. Dr. Markiewicz Władysław, adwokat w Krakowie.
12. Michałowski Ludwik, obywatel w Krakowie.
13. Emilia z hr. Bnińskich hr. Józefowa Mielżyńska w Iwnie.
14. Pawlikowski Mieczysław, obywatel w Krakowie.
15. Peltz Magnus, b. właściciel Zakopanego.
16. Pławicki Feliks, c. k. kapitan we Lwowie.
17. Hr. Potocki Andrzej, ob. w Krzeszowicach.
18. Hr. Rey Mieczysław, obywatel i poseł na sejm krajowy w Przecławiu.
19. Hr. Reyowa Józefa w Przecławiu.
20. Richtman Józef, obywatel we Lwowie.
21. Uznański Adam, obywatel w Poroninie, b. prezes Rady powiatowej w Nowym Targu.
22. J. E. Dr. Ziemiałkowski Floryan, były minister, poseł na sejm krajowy, członek Izby Panów w Wiedniu.
23. X. (za pośrednictwem śp. Aleksandra Kurtza).
24. Hr. Zamoyski Władysław, obywatel w Zakopanem.

Zmarli: 1) Hr. Branicki Aleksander. 2) Hr. Branicki Konstanty. 3) Hr. Dzieduszycki Aleksander. 4) Homolacs Edward. 5) Hr. Husarzewska Helena. 6) Hr. Koziebrodzki Władysław. 7) Dr. Lutostański Bolesław. 8) Dr. Madurowicz Maurycy. 9) Marfiewicz Antoni. 10) Dr. Nowicki Maksymilian. 11) Hr. Potocki Artur. 12) Księżniczka Sanguszkówna Helena. 13) Księżna Sapieżyna Jadwiga z Zamoyskich. 14) X. Spithal Roman. 15) Szalay Józef. 16) Znamirowski Stanisław.

---

c) Dożywotni:

1. Dr. Chrostowski Bronisław, lekarz w Warszawie.
2. Hr. Młodecki Józef, obywatel.
3. Dr. Pawlikowski Jan w Medyce.
4. Skibiński Józef w Warszawie.
5. Sulikowski Karol, b. dyrektor dróg żel. w Rogowie.

d) Zwyczajni:

A.

1. Dr. Abraham Władysław, prof. Uniw. we Lwowie.
2. Adam Gustaw, urzędnik Tow. wzaj. ubez. w Krakowie.
3. Adamski Cyryl, kupiec w Poznaniu.
4. Aleksandrowicz Włodzimierz, prof. gimn. w Krakowie.
5. Dr. Als Alfons Rodryk, adwokat w Rzeszowie.
6. Altdorfer Pius, nacz. wydz. drogi żel.
7. Ambrożewicz Stefan, dyrektor cukrowni w Borówce.
8. Amirowicz Albin, aptekarz w Stanisławowie.
9. Anczyc Wacław w Krakowie.
10. Anders Albert, urzędnik fabryki cukru.
11. Andersch Paweł, kupiec w Poznaniu.
12. Andruszewski Albin, tapicer w Poznaniu.
13. X. Andrzejewicz Antoni, biskup sufragan w Gnieźnia.
14. Andrzejewski Franciszek, kupiec w Poznaniu.
15. X. Antoniewicz Bolesław, dziekan w Bninie.
16. Antoniewski Stanisław, główny eksped. dr. żel.
17. Armatowicz Feliks, ob. w Krakowie.
18. Dr. Apfel Natan, adwokat w Drohobyczu.
19. Arnd Wincenty, kupiec w Warszawie.
20. Dr. Asnyk Adam, poseł na sejm krajowy, w Krakowie.
21. Austen Aleksander, urzędnik fabryki w Błesznie.

B.

22. B. K.
23. Dr. Babiński Leon, lekarz w Wadowicach.
24. Babiński Waleryan, urz. dr. żel.
25. Hr. Badeni Stanisław, obywatel w Branicach.
26. Bagiński Ludwig, inżynier w Warszawie.
27. Dr. Bajkowski Bogdan, lekarz w Kijowie.
28. Bajkowski Józef, urz. dr. żel.
29. Dr. Balzer Oswald, prof. Uniw. we Lwowie.
30. Baliński Stanisław, urz. Tow. kred.
31. Balko Aleksander, urzędnik Prokuratoryi Skarbowej we Lwowie.
32. Ballenstedt Adolf, budowniczy w Gnieźnie.
33. Bałaban Jakób, przemysłowiec w Krakowie.
34. Dr. Bandrowski Ernest, prof. w. szkoły prz. i docent Uniw. w Krakowie.
35. Barabasz Wiktor, dyrektor Tow. muz. w Krakowie.
36. Baraniecki Emil, urzędnik podatkowy w Brodach.
37. Baraniecki Tomasz w Warszawie.
38. Dr. Baranowski Ignacy, b. prof. Uniw. w Warszawie.
39. Baranowski Lucyan, wł. dóbr w Krakowie.
40. Baranowski Teodor, prezes Izby handlowo-przemysłowej w Krakowie.
41. Dr. Barbacki Władysław, adwokat w Nowym Sączu.
42. Barcikowski Józef w Poznaniu.
43. Bartecki Wojciech, rzecznik w Nowym Tomyślu.
44. Bardzki Artur, adwokat przysięgły w Warszawie.
45. Bardzki Stanisław, obyw., współwydawca „Gazety roln.“ w Warszawie.
46. Dr. Bartlicz Stanisław, lekarz w Czempiniu.
47. Dr. Bartman Stanisław, notaryusz w Wojniczu.
48. Bartynowski Franciszek, c. k. adjunkt sądowy w Krakowie.
49. X. Basiński Tomasz, dziekan w Tursku.
50. Bassak Antoni, urz. dr. żel.

51. Bauerertz Roman, obywatel.
52. Baum Henryk, urz. dr. żel.
53. Baum Kamil, kupiec w Tarnowie.
54. Dr. Baurowicz Emil, kand. adw. we Lwowie.
55. Bayer Karol, kupiec we Lwowie.
56. Dr. Bażant Wacław, lekarz, obserw. stac. met. w Kossowie.
57. Bednarski Stanisław, prof. gimn. w Krakowie.
58. Behm Kazimierz, kancelista sądowy w Drohobyczu.
59. Bełdowski Jan, przemysłowiec.
60. X. Beisert Jan w Kościanie.
61. X. Beisert Józef, proboszcz w Rozdrażewie.
62. Dr. Benni Karol, lekarz w Warszawie.
63. Bergson Ludwik w Warszawie.
64. X. Berkowski, proboszcz w Konojadzie.
65. Beringer Wandalin, radca miejski w Krakowie.
66. Bernaciński Józef, prawnik w Krakowie.
67. X. Bernacki Jan, kanonik katedralny w Tarnowie.
68. Będzikiewicz Sebastyan, literat w Krakowie.
69. Białkowska Bolesława w Lubostroniu.
70. Białoskórka Zofia, żona prezesa sądu kar. we Lwowie.
71. Białobrzeski Aleksander w Warszawie.
72. Biasion Alfred, kupiec w Krakowie.
73. Biborski Aleksander, budowniczy w Krakowie.
74. Biechoński Wojciech, właściciel kopalni nafty w Gorlicach.
75. Biegańska Eleonora, ob. w Potulicach.
76. Bielak Józef, kupiec w Krakowie.
77. Bielańska Emilia, obywatelka w Krasnem.
78. Dr. Bielański Gustaw, lekarz pow. w Krakowie.
79. Dr. Bielawski Józef, lekarz w Borku.
80. Bielicki Izydor, sekretarz Rady powiatowej w Jaśle.
81. Dr. Bieliński Stanisław, adwokat we Lwowie.
82. Bielska Józefa w Krakowie.
83. Bieniasz Franciszek, prof. gimn. w Krakowie.
84. Bieńkowski Feliks, inżynier Wydz. kraj. we Lwowie.
85. Bieńkowski Władysław, obserwator st. met. w Brzanówce.
86. Biernacki Waleryan, urz. Tow. kred.
87. Dr. Biesiadecki Jan, lekarz powiatowy w Jaśle.
88. Biesiadecki Maciej, konc. namiestn. w Krakowie.
89. Biesiadowski Aleksander, inżynier w Warszawie.
90. Bijak Juliusz, nadporucznik w Krakowie.
91. X. Biliński Jan, kanonik i marszałek powiatowy w Iławczu.
92. Dr. Binder Wilhelm, inspektor banku austr.-węg. w Wiedniu.
93. Dr. Birkenmajer Ludwik, prof. kraj. szk. rolniczej w Czernichowie.
94. Birner Marya w Poznaniu.
95. Bisanz Gustaw, architekt, prof. szkoły politechnicznej we Lwowie.
96. X. Bisławski Franciszek, proboszcz.
97. Dr. Biziel w Krzywiniu.
98. Dr. Blumenstok Alfred, doc. Uniw. w Krakowie.
99. Błaszkowski Leon, urzędnik sądowy w Warszawie.
100. Błażowski Wiktor, notaryusz i burmistrz w Drohobyczu.
101. Bnińska Marya w Samostrzelu.
102. Hr. Bniński Bernard w Poznaniu.
103. Hr. Bniński Maksymilian, obywatel w Pamiątkowie.
104. Hr. Bniński Roman, obywatel w Krakowie.
105. Hr. Bniński Seweryn, obywatel w Gultowach.
106. Hr. Bniński Włodzimierz, obywatel w Cmachowie.
107. Board Edmund C. w Londynie.
108. Bobilewicz Marya, nauczycielka lud. w Czernichowie.
109. Bobin Romuald, prof. w. szk. realn. we Lwowie.

110. Bobiński Henryk, prof. konserw. ces. w Kijowie.
111. Dr. Bobowski Mikołaj w Gołuchowie.
112. Dr. Bobrzyński Michał, wicepr. Rady szk. kraj., członek Akad. Umiej. i poseł we Lwowie.
113. Bocheński Józef Maryan, starszy kom. górniczy w Krakowie.
114. Boduszyński Stanisław, adwokat.
115. Bogdański z Król. Polskiego.
116. Bogdański Przemysław, obywatel w Lubostroniu.
117. Bogucka Emilia w Warszawie.
118. Boguliński Mikołaj, obywatel w Środzie.
119. Bogusławski Władysław, redaktor B. W.
120. Bohdan Hipolit w Zadworzu.
121. Bohdanowicz Kazimierz, obywatel w Orzechlibie.
122. Bojanowski Maciej, chemik.
123. Bojanowski Stefan, dzierżawca w Gołuchowie.
124. Bojańczyk Leon, przemysłowiec.
125. Borkowska Marya w Odesie.
126. Borkowski Bronisław, inżynier w Warszawie.
127. Borkowski Marek, rejent w Warszawie.
128. Dr. Boroński Lesław, adwokat w Krakowie.
129. Bortnik Tytus, prof. w. szkoły przem. w Krakowie.
130. Borucki Wacław, urz. dr. żel.
131. Brandt Antoni, em. radca sądu kraj. w Bochni.
132. Brandt Franciszek, c. k. kapitan w Krakowie.
133. Dr. Brandt Henryk, adwokat w Mielcu.
134. Braun Adam, inżynier drogi żelaznej.
135. Braunek Tadeusz, obyw. w Zielnikach.
136. Brech Edward August, obywatel.
137. Breitseer Jan w Tarnowie.
138. Brodowski Stefan w Król. Polskiem.
139. Broeckere Kazimierz w Kamieniu.
140. Broniewski Bogdan, dyrektor cukrowni w Izabelinie.
141. Brownsford Kazimierz, zarządca dóbr w Jaworowie.
142. Dr. Browicz Tadeusz, prof. Uniw. w Krakowie.
143. Dr. Brudzewski Karol, lekarz w Krakowie.
144. Dr. Brunner Mikołaj, lekarz nacz. szpit. ew. w Warszawie.
145. Br. Brunow Stanisław, obywatel w Rudawie.
146. Brückner Gustaw, komisarz pow. we Lwowie.
147. Brün Celina, żona fabrykanta w Warszawie.
148. X. Bryniarski Tomasz, ekspoz. w Ponikwi.
149. Brzeski Leonard, obywatel i członek Izby Panów w Jabłkowie.
150. Brzeski Marceli.
151. Brzeziński Józef, adwokat przysięgły w Warszawie.
152. Brzeziński Stanisław, obywatel w Łęgu.
153. Buber Karol, obywatel w Łubiankach.
154. Buczkowski Leon, notaryusz w Warszawie.
155. Budziszewski Lambert, obywatel w Sowinach.
156. Bujas Jan, obserw. stac. met. w Maniowych.
157. Bukowiecki Julian, redaktor „Wielkopolanina“ w Poznaniu.
158. X. Bukowiecki Maciej, dziekan w Wągrowcu.
159. Bukowska Marya, obywatelka w Strzeszkowicach.
160. X. Dr. Bukowski Julian, proboszcz w Krakowie.
161. Burhardt Ludwik, kupiec.
162. X. Burzyński w Szamotułach.
163. Dr. Buski Sylwester, dyrektor banku włościańskiego w Poznaniu.
164. Busse Antoni, urz. dr. żel.
165. Busse Tadeusz w Niegibalicach.
166. Dr. Buś Wojciech, adwokat w Tarnowie.
167. Dr. Buszek Jan, fizyk miejski w Krakowie.

168. Butkiewicz Franciszek, obywatel.
169. Byczyński Edmund, proboszcz w Gromadnie.
170. Dr. Byk Emil, adwokat i delegat do Rady państwa we Lwowie.
171. Dr. Bylina Józef, adwokat w Stryju.
172. Bystrzanowski Władysław, obywatel w Sielcach.
173. Bzowski Adam, obywatel w Żerosławicach.
174. Bzowski Władysław, obywatel w Pantalisze.

C.

175. C. O.
176. Cegielski Stefan, poseł na sejm pruski i parl. niem., właściciel lejarni żelaza i fabryki maszyn rolniczych w Poznaniu.
177. Cengler Stanisław, nauczyciel gimnastyki w Krakowie.
178. Ceisinger Józef, nacz. wydz. dr. żel.
179. Chanecki Mikołaj, prof. gimn. w Warszawie.
180. Chełkowski Ildefons, obywatel w Kuklinowie.
181. Chełkowski Józef, obywatel w Starymgrodzie.
182. Dr. Chełmicki Julian, obywatel, poseł na sejm pruski w Żydowie.
183. Chyczewski Stanisław, adwokat przysięgły w Płocku.
184. Chłapowska Helena, art. dram. w Nowym Yorku.
185. Chłapowski Dezydery, obywatel w Gozdziechowie.
186. Dr. Chłapowski Franciszek, lekarz w Poznaniu.
187. Chłapowski Józef, obywatel w Rzegocinie.
188. Chłapowski Karol w Nowym Yorku.
189. Chłapowski Karol, obywatel w Sosnicy.
190. Br. Chłapowski Stanisław, obywatel i poseł do parl. niem. w Szołdrach.
191. Chmielarczyk Władysław, prawnik w Krakowie.
192. X. Chmielowski Leopold, dziekan i proboszcz w Szaflarach.
193. Dr. Chmielowski Piotr, literat i członek krak. Akad. um. w Warszawie.
194. Dr. Chodacki Juliusz.
195. Chodacki Leopold, aptekarz i wł. dóbr w Tarnowie.
196. Chodeńska Eugenia w Piotrkowie.
197. Chodorowicz Emilia.
198. Chojecki Lubicz Michał, c. k. komisarz powiatowy w Bochni.
199. Choruśnicka Stefania, obywatelka w Harłowicach.
200. X. Chorόbski Ludwik, administrator parafii św. Szczepana w Krakowie.
201. X. Dr. Chotkowski Władysław, prof. Uniw., czł. Rady p. w Krakowie.
202. Dr. Chramiec Jędrzej, lekarz w Zakopanem.
203. Chranicki Jan, właściciel zakładu wychowawczego w Krakowie.
204. Christ Antoni w Chabówce.
205. X. Chromecki Tadeusz, rektor XX. Pijarów w Krakowie.
206. Chromińska Florentyna, obywatelka.
207. Chronowski Jaxa Eustachy, właśc. hotelu w Krakowie.
208. Chruszczakowski Feliks, prawnik w Warszawie.
209. Chrzanowski Leon, poseł na sejm kraj. i członek Rady p. w Krakowie.
210. Chrzanowski Tadeusz, wł. dóbr w Unii.
211. Chrzanowski Władysław, kupiec w Poznaniu.
212. Chwalibogowski Zygmunt, obywatel w Krakowie.
213. Chwalibóg Feliks, wł. dóbr. w Krakowie.
214. Dr. Chwistek Bronisław, lekarz w Zakopanem.
215. Chwałkowski Franciszek, piekarz w Poznaniu.
216. Ciborowski, obs. stac. met. w Rabce.
217. Cichowicz Augustyn, kupiec w Poznaniu.
218. Cichowicz Ludwik, rzecznik w Poznaniu.
219. X. Cichowicz Władysław, proboszcz w Łodzi.
220. Ciechanowska Florentyna Krakowie.
221. Ciechomski Erard Wiktor, dyr. spółki handl. w Zakopanem.
222. Cielecki Zaremba, obywatel w Porchowie.

223. Dr. Ciesielski Teofil, prof. Uniw. we Lwowie.
224. Dr. Cieślewicz Jakób, lekarz w Strzelnie.
225. Cieśliński Karol, c. k. prokurator p. w Nowym Sączu.
226. Hr. Cieszkowski Zygmunt.
227. Cięglewicz Edmund, naucz. gimnazyalny w Stanisławowie.
228. Dr. Csesznák Feliks, adwokat w Krakowie.
229. X. Ćwikliński Antoni, proboszcz w Mogilnie.
230. X. Cybichowski Antoni, proboszcz w Cerekwicy.
231. Dr. Cybulski Napoleon, prof. Uniw. w Krakowie.
232. Dr. Cyfrowicz Leon, prof. i sekr. Uniw. w Krakowie.
233. Cywiński Dominik, obywatel w Wilnie.
234. Czajkowska z Szembeków Zofia we Lwowie.
235. Dr. Czajkowski Feliks, adwokat w Krośnie.
236. Czajkowski Stanisław.
237. Czaplicki Wacław w Kielcach.
238. Hr. Czapski Bogdan, obywatel w Smogulcu.
239. Czapski Józef, obywatel w Kucharach.
240. Hr. Czarnecki Józef, obywatel w Dobrzycy.
241. Hr. Czarnecki Michał, ob. w Przybysławiu.
242. Hr. Czarnecki Stanisław, ob. w Pakosławiu.
243. Czarniakowski Michał. obywatel w Lisieczyńcach.
244. Czarnik Bronisław, sekr. Zakł. nar. im. Ossolińskich we Lwowie.
245. Ks. Czartoryski Adam, obywatel w Wielkim Borze.
246. Ks. Czartoryski Jerzy, obywatel, poseł na sejm kraj. i delegat do Rady państwa w Wiązownicy.
247. Ks. Czartoryski Władysław, obywatel w Paryżu.
248. Ks. Czartoryski Zdzisław, obywatel i poseł do parl. niem. w Sielcu Starym.
249. Ks. Czartoryski Zygmunt, obywatel w Rokossowie.
250. X. Czechowski Antoni, proboszcz w Gryżynie.
251. Dr. Czerkawski Julian, lekarz we Lwowie.
252. Czermak Józef, kand. not. we Lwowie.
253. Czernecki Józef, prof. gimn. Fr. Józ. we Lwowie.
254. Czerny Antoni, wł. realności w Krakowie.
255. Czerski Witold, właściciel apteki w Husiatynie.
256. Czerszyk Marya we Lwowie.
257. Dr. Czołowski Aleksander, kustosz arch. miejsk. we Lwowie.
258. Czubek Jan, prof. gimn. w Krakowie.
259. Czubernat Leopold, organista w Zakopanem.
260. Czypicki Czesław, rzecznik w Koźminie.
261. Czyszczan Maciej, radca dworu przy trybunale najw. w Wiedniu.

D.

262. D. H.
263. Dach Adolf, prawnik w Krakowie.
264. Dajewski Mieczysław, radca skarbowy we Lwowie.
265. X. Dalkowski Maksymilian, proboszcz w Lussowie.
266. X. Dandelski Ignacy, proboszcz w Kobylinie.
267. X. Dańkowski Józef, wikaryusz w Chochołowie.
268. Danysz A., obywatelka w Poznaniu.
269. Dr. Danysz Antoni, prof. gimn. w Krakowie.
270. Darowski Weryha Zygmunt, obywatel w Tetyjowie.
271. Daszkiewicz-Korybut Antonina w Warszawie.
272. Dr. Daszkiewicz Bronisław, lekarz w Kępnie.
273. Dąbrowski Antoni, urzędnik w Lukowie.
274. Dąbrowski Kazimierz w Warszawie.
275. Dąbrowski Paweł, adwokat we Lwowie.
276. Hr. Dąbrowski Brunon, obyw. w Kaczkowie.

277. Hr. Dąbrowski Stefan, obywatel w Zakowie.
278. Dąbski Włodzimierz, obywatel w Bystrej.
279. Deike Marya w Warszawie.
280. Dembiński Antoni, obywatel w Węgiercach.
281. Dr. Dembiński Bronisław, prof. Uniw. we Lwowie.
282. Dr. Dembiński Teodor w Poznaniu.
283. Deyma Alfred, dyrektor ruchu kol. p. we Lwowie.
284. Dębski Hubert, urzędnik górniczy w Dąbrowie górniczej.
285. Dębski Bronisław w Warszawie.
286. Dickstein Samuel, prof. i czł. kr. Ak. um. w Warszawie.
287. Dietl Leopold. obywatel w Rzuchowej.
288. Długosz Władysław Antoni, wł. apteki.
289. Dłużyński Jan, dentysta w Krakowie.
290. Dmóchowski Bronisław, dyr. fabryki w Guzowie.
291. Dr. Dobija Antoni, adwokat w Krakowie.
292. Dr. Doboszyński Adam, adwokat w Krakowie.
293. Dobrowolski Bronisław w Krakowie.
294. Dobrowolski Franciszek, red. „Dzien. Pozn.“ w Poznaniu.
295. Dobrowolski Zygmunt, architekt i naucz. szkoły zawod. w Zakopanem.
296. Dr. Dobrski Konrad, lekarz w Warszawie.
297. Dobrzański Bronisław, prof. gimn. w Złoczowie.
298. Dobrzański Feliks, wł. realności w Krakowie.
299. Dobrzański Kamil.
300. Dobrzański Mirosław w Płocku.
301. Dobrzański Wiktor, piwowar.
302. Dobrzański Witold, urz. dr. żel. w Warszawie.
303. Dobrzycki Henryk, obywatel i poseł w Bąblinie.
304. Dobrzyniecki Feliks, aptekarz w Drohobyczu.
305. Dobrzyński Natan, kupiec i obywatel.
306. Doerffer Paweł, administrator w Pawłowicach.
307. Dolański Ludwik, obywatel w Rakowie.
308. Doliński Kazimierz, obywatel w Mrówli.
309. X. Domagalski Konstanty w Cincinnati.
310. Dr. Domański Stanisław, prof. Uniw. w Krakowie.
311. Domher Aleksander, obywatel w Hołobach.
312. Donimirski Eward, obywatel w Łysomicach.
313. Donimirski Jan, ob. w Buchwaldzie.
314. Dolnicki Julian, prof. gimn. we Lwowie.
315. Dorożyńska Wiktorya, żona fizyka pow. w Borszczowie.
316. Drenig Ignacy, sekretarz sądu wyższego w Krakowie.
317. Drohojewski Zygmunt, ob. w Ujściu.
318. Dr. Drohojowski Kazimierz, komisarz starostwa w Nowym Sączu.
319. Hr. Drohojowski Zygmunt, obywatel w Krukienicach.
320. Drozdowski Aleksander, inżynier.
321. X. Drwęski Ludwik, dziekan w Pawłowicach.
322. Drwęski Włodzimierz, urz. wydziału krajowego we Lwowie.
323. Duchowski Antoni, restaurator w Poznaniu.
324. Dudrewicz Karolina, obywatelka w Warszawie.
325. X. Dudziński Wojciech, wikary w Skawinie.
326. Dr. Dulęba Bolesław, sekretarz Wydz. kraj. we Lwowie.
327. Dunin Józef, adwokat przys. w Kielcach.
328. Dunka de Sajo Berta we Lwowie.
329. Dr. Dworski Aleksander, poseł na sejm kraj. burmistrz w Przemyślu.
330. Dydyński Maryan, obyw. i poseł na sejm kraj. w Raciborsku.
331. Dydyński Stanisław, adm. dóbr w Strzyżowie.
332. Działowski Eustachy, obywatel w Działowie.
333. Hr. Dzieduszycki August, starosta pow. w Brzozowie.
334. Dziedzicki Ludwik, radca szkolny i dyr. sem. naucz. żeńs. we Lwowie.
335. X. Dziegiecki Bolesław w Kościanie.

336. Dr. Dziegiecki, dyrektor kopalni w Wrocławiu.
337. Dzięgielewski Leon, obywatel w Warszawie.
338. Dziembowska Emilia, ob. w Krakowie.
339. Dziembowski Władysław w Roszkowie.
340. Dzieszuk Halina w Warszawie.
341. Dr. Dziewoński Jakób, adwokat w Wieliczce.
342. Dziewólski Apolinary, inżynier kolei państwowych w Suchej.
343. Dziewulski Adam, urz. dr. żel.
344. Dziewulski Aleksander, rejent w Warszawie.
345. Dziewulski Włodzimierz, urz. dr. żel.
346. Dr. Dziorobek Leon, adwokat i poseł do sejmu pruskiego w Śremie.

E.

347. Eiger Juliusz, przemysłowiec.
348. Ehrenpreis Maksymilian, wł. fabryki w Krakowie.
349. Dr. Eisenberg Seweryn, lekarz pułkowy w Tarnopolu.
350. Dr. Ekielski Józef, radca Wydziału kraj. we Lwowie.
351. Eljasz Walery, artysta-malarz w Krakowie.
352. Elzenberg Henryk, adwokat przysięgły w Łodzi.
353. Elsner Alfred, zast. dyrektora kolei państwowych we Lwowie.
354. Msgr. Enn Władysław, prob. w Pszczewie.
355. Epstein Jakób Hektor, ob. w Warszawie.
356. Epstein Mikołaj, literat we Lwowie.
357. X. Ertman, dziekan w Kwieciszewie.
358. Dr. Erzepki Bolesław, konserwator zbiorów Tow. przyj. n. w Poznaniu.
359. Dr. Estreicher Stanisław w Krakowie.

F.

360. Dr. Fabian Oskar, prof. Uniw. we Lwowie.
361. X. Fas Albin.
362. Fecht Edward, urz. dr. żel.
363. Fedorowicz Jackowski Władysław, kom. pow. w Przerowie.
364. Fenz Wilhelm, kupiec w Krakowie.
365. Ferenz Wenanty, prawnik we Lwowie.
366. Dr. Festenburg Gerard w Bzozowie.
367. Fetter Jan, radca sądu kraj. w Krakowie.
368. Dr. Fierich Ksawery, prof. Uniw. w Krakowie.
369. Dr. Fialowski Ludwik, prof. gimnazyalny w Budapeszcie.
370. Filipek Wiktor, aptekarz w Nowym Sączu.
371. Filochowski Hipolit, urz. Tow. wz. ub. w Krakowie.
372. Finger Gustaw, nauczyciel szkoły zawod. w Zakopanem.
373. Dr. Finkel Ludwik, prof. Uniw. we Lwowie.
374. X. Firek Felicyan w Gwoździcu.
375. Fischer Władysław, kupiec w Krakowie.
376. Flat Mikołaj, urz. dr. żel.
377. Fleischman Henryk, geometra ewidencyjny w Nowym Targu.
378. X. Fligierski Jan, proboszcz w Konarach.
379. Dr. Florkiewicz Władysław, lekarz w Warszawie.
380. Floryjański Władysław, art. teatru narod. w Pradze.
381. Dr. Foryst Piotr, adwokat w Tarnowie.
382. Förster Bernard, obywatel.
383. Förster Otto, kupiec w Tarnowie.
384. Franke Jan, członek Ak. um. i radca szkolny we Lwowie.
385. Franz Karol, star. pow. w Lisku.
386. Fraenkel Heiman.
387. Hr. Fredrowa Andrzejowa w Bieńkowej Wiszni.
388. Frenkl Józef, obywatel w Medenicach.

389. Freudenreich Józef, kupiec w Poznaniu.
390. Freundlich Władysław, sekretarz Rady pow. w Stryju.
391. Frezer Jarosław w Brzykorzystewku.
392. Fröhlich Stanisław, fabrykant w Warszawie.
393. Dr. Fruchtman Filip, adw. i poseł na sejm kraj. w Stryju.
394. Fryling Józef, kandydat prawa.
395. Fuchs Julian, kupiec w Warszawie.

G.

396. X. Gabryel Franciszek, dziekan w Zabartowie.
397. Gabryszewski Antoni, radca sądu w Rzeszowie.
398. Gabryszewski Roman, c. k. starosta pow. w Jaśle.
399. X. Dr. Gac Wojciech w Krakowie.
400. X. Gadowski Walenty, katecheta sem. m. w Tarnowie.
401. Dr. Gaik Jan, lekarz we Lwowie.
402. Gajdziński Edward, urz. dr. żel.
403. X. Gajowiecki Leon, prob. w Chodzieżu.
404. Galleth Józef, naucz. szkoły zawod. prz. drz. w Zakopanem.
405. Dr. Gałecki Bronisław, adwokat w Tarnowie.
406. Gałuszka Bogumił, kapitan w Krakowie.
407. Gałuszka Józef, naczelnik sądu w Makowie.
408. Gamski Franciszek, wiceprezes m. Przemyśla.
409. X. Gąsowski Stanisław w Uhrusku.
410. X. Gdeczyk Stanisław, sekr. kapituły i penitencyaryusz w Gnieźnie.
411. Gebauer Jan, adj. sądowy w Wiedniu.
412. Gebethner Jan, księgarz w Warszawie.
413. Dr. Gedl Mieczysław, lekarz w Wadowicach.
414. Geisler Edward, właściciel fabryki w Warszawie.
415. Geisler Jan, nacz. wydz. rach. przy Tow. wzaj. ubez. w Krakowie.
416. Dr. Geissler Ernest, adwokat w Nowym Targu.
417. Dr. Gepner Bolesław, lekarz.
418. Geringer v. Oedenburg Gabryel, naczelnik filii banku austr.-węgier. w Tarnowie.
419. Dr. German Ludomił, radca szkol. i insp. szkół średnich we Lwowie.
420. Gerreth Apolinary, urzędnik banku w Warszawie.
421. Gerson Wojciech, artysta-malarz w Warszawie.
422. Dr. Gerstman Teofil, dyrektor szkoły realn. i radca szkol. we Lwowie.
423. Gerzabek Antoni, st. kom. górn. w Jaśle.
424. Gębczyński Stanisław, obywatel.
425. Gębicki Maksymilian, urz. dr. żel.
426. Gielgud Adam w Londynie.
427. Giełżyński Doney Władysław, wł. folwarku w Kieleckiem.
428. X. Gill Michał, proboszcz w Śmiełowie.
429. X. Gimzicki Walenty, dziekan w Wielichowie.
430. Gingold Herman, obywatel w Hrycowcach.
431. X. Gintrowicz Mikołaj, proboszcz w Ludomach.
432. Glixelli Władysław, złotnik w Krakowie.
433. Dr. Gluziński Antoni, prof. uniw. w Krakowie.
434. X. Gładysz Stanisław w Kościanie.
435. Głębocki Jan, rzecznik w Poznaniu.
436. X. Głębocki Wincenty, prof. w Ostrowie.
437. X. Głębocki Władysław, prob. w Chrzanowie.
438. Głębocki Zygmunt, c. k. sędzia pow. w Żmigrodzie.
439. Głowiński Maksymilian, obywatel w Obornikach.
440. Gnatowski Zygmunt, obywatel w Jakimówce.
441. Gniatkiewicz Jan, obywatel w Maniewie.
442. Gniewosz Włodzimierz, obywatel w Złotym Potoku.
443. Gnoiński Leon, b. dyr. kolei nadwiślańskiej w Petersburgu.

444. Godlewski Mścisław, redaktor „Słowa“ w Warszawie.
445. Goebel Antoni, urz. dr. żel.
446. Goebel Artur, budowniczy.
447. Goebel Józef, inżynier.
448. Goebel Teofil, urz. dr. żel.
449. Goebel Zygmunt, urz. dr. żel.
450. Goldenring Leopold, kupiec w Poznaniu.
451. Goldfinger Izydor w Nowym Targu.
452. Goldfinger Jakób w Nowym Targu.
453. Goldlust Henryk, kupiec w Krakowie.
454. Gołaszewski Karol, inż. przy kolei transw. w Nowym Sączu.
455. Gołąb Andrzej, budowniczy i radca miejski we Lwowie.
456. Hr. Gołuchowski Adam, obywatel w Husiatynie.
457. Gondzikiewicz Jan, urz. dr. żel.
458. Gorayski August, ob., poseł na sejm kr., czł. Izby P., w Moderówce.
459. Gordziałkowski w Zakopanem.
460. Dr. Górecki Alfons, lekarz.
461. Górecki Apolinary w Warszawie.
462. X. Górecki Józef, proboszcz w Sieteszy.
463. Dr. Górecki Ludwik, lekarz w Paryżu.
464. X. Górecki Stanisław, proboszcz w Rosku.
465. Górecki Zygmunt, ob. ziemski w Nadołkach.
466. Dr. Górski Antoni, doc. Uniw. w Krakowie.
467. Górski Konstanty w Warszawie.
468. Dr. Górski Leon, lekarz w Stęszewie.
469. Dr. Górski Piotr, kom. pow. w Krakowie.
470. Br. Gostkowski Roman we Lwowie.
471. Grabowski Bronisław, obywatel w Tokarzewie.
472. Dr. Grabowski Kazimierz.
473. Grabowski Władysław, budowniczy w Krakowie.
474. Grabowski Władysław, nacz. wydz. dr. żel.
475. Grabowska Kornelia, obywatelka w Poznaniu.
476. Grabski Franciszek, obywatel w Trzebawiu.
477. Grabski Józef, obywatel i poseł na sejm pruski w Skotnikach.
478. Grabski Julian, inżynier w Poznaniu.
479. Grabski Leon, dyr. cukrowni w Gnieźnie.
480. Grabski Lucyan, dyrektor fabryki w Inowrocławiu.
481. Grabski Maryan, obywatel w Kruszczy.
482. Br. Graeve Stanisław w Biskupicach.
483. Grajber Aleksander, ob. ziemski w Krakowie.
484. Groblewski Zygmunt, notaryusz w Winnikach.
485. Grodyński Józef, notaryusz w Milówce.
486. Grodzicki Bronisław, ob. w Psarskiem.
487. Grodzki Edmund, kupiec w Gnieźnie.
488. Dr. Grodzki Wawrzyn, lekarz w Poznaniu.
489. Dr. Groer Franciszek, lekarz.
490. Groer Ludwik, nacz. wydz. dr. żel.
491. Gromadzki Jakób, urz. w Suwałkach.
492. Gross Ferdynand, właśc. cukierni we Lwowie.
493. Grossman Emanuel, kupiec.
494. Grossman Jan, właśc. fabryki.
495. Grosman Stanisław, właściciel fabryki.
496. Grosman Ludwik, kompozytor, artysta-muzyk w Warszawie.
497. Grosman Stanisław, architekt w Obornikach.
498. Grosse Juliusz, kupiec w Krakowie.
499. X. Grosty Wojciech, wikaryusz w Pszczewie.
500. Grot Alojzy Wiktor, właśc. realności w Sokalu.
501. Gruszczyński Tadeusz, obyw. w Łabiszynie.
502. Grzebski Witosław w Płocku.

503. X. Gryziecki Stanisław, katecheta w Rzeszowie.
504. Dr. Grzybczyk Józef, adj. sąd. w Wieliczce.
505. Grzywińska Flora, nauczycielka muzyki w Krakowie.
506. Gubrynowicz Władysław, księgarz we Lwowie.
507. Gumiński August, rządca dóbr w Tłumaczu.
508. Guńkiewicz Leon, prof. gimn. w Wadowicach.
509. Gustawski Stanisław, urz. banku gal. dla handlu i przem. w Tenczynku.
510. Gwiazdomorski Jan, kasyer arcybr. mił. i banku pob. w Krakowie.

H.

511. Hagmajer Rafał, urz. dr. żel. w Warszawie.
512. Hahn Władysław, rzecznik w Wągrowcu.
513. Dr. Hajdukiewicz Jan, adwokat w Krakowie.
514. Dr. Halik Mieczysław, notaryusz w Kielcach.
515. Haller Cezary, obywatel w Krakowie.
516. Dr. Handelsman Józef, lekarz.
517. Dr. Harajewicz Jan, b. dyr. szpit. powsz. kraj. w Krakowie.
518. Harland Armand urz. dr. żel.
519. Hecker Czesław, urz. dr. żel.
520. Heggenberger Jacek, muzyk w Krakowie.
521. Heimroth Karol, adjunkt kolei państw. we Lwowie.
522. Dr. Heinrich Aleksander, lekarz.
523. X. Hemerling Władysław, proboszcz w Brzostkowie.
524. Henisz Stefan, naczelnik oddz. dr. żel.
525. Heppe Edward, inspektor kolei państw. i radca m. we Lwowie.
526. Dr. Heppe Tadeusz, komisarz kraj. dyr. skarbu we Lwowie.
527. Herdin Marya w Radomiu.
528. Herschthal Stanisław, inżynier kol. w Tarnopolu.
529. Herse Adam, kupiec w Warszawie.
530. Herse Bogusław w Warszawie.
531. Herse Robet, kupiec w Warszawie.
532. Heurteux Wiktor, architekt w Warszawie.
533. Heurteux Wiktorya w Krakowie.
534. Hertz Gustaw, buchalter.
535. Herz Józef, wł. hotelu w Nowym Targu.
536. Br. Heydel Zdzisław we Lwowie.
537. X. Hildebrandt Robert, proboszcz w Wschowie.
538. Dr. Hirszberg Aleksander, kust. bibl. Ossol. i doc. Uniw. we Lwowie.
539. Hirszchberg Józef, obywatel.
540. Hirschfeld Helena w Warszawie.
541. Hoch August, obywatel w Wołoczkowcach.
542. Hochberger Juliusz. dyr. bud. miejsk. we Lwowie.
543. Hoffman Leonard, b. naczelnik Wydziału dr. żel., emeryt.
544. Hoffmann Antonina, artystka dr. w Krakowie.
545. Horodyński Bogusław, obywatel w Korsowie.
546. Horvatt Artur, obywatel w Gorzyczkach.
547. Dr. Hoszard Franciszek, poseł i czł. Wydz. kraj. we Lwowie.
548. Hoszowski Jan, tow. sztuki druk. we Lwowie.
549. Dr. Hoyer Henryk, prof. Uniw. w Warszawie.
550. Hösick Ferdynand, księgarz w Warszawie.
551. Hozer Jan, kand. adw. w Bochni.
552. Hrubant Ksawery, urzędnik w Warszawie.
553. Hüffer Henryk w Łodzi.
554. Hulewicz Adam, obywatel w Parusewie.
555. Hulewiczowa Helena w Kościankach.

I.

556. Dr. Ichheiser Michał, adwokat w Krakowie.
557. Ihnatowicz Jan, kupiec i magister farmacyi we Lwowie.
558. Iwanicki Stanisław, urzędnik.
559. Dr. Iwański Jan, adwokat w Wadowicach.

J.

560. X. Jabczyński Franciszek, prob. i kan. w Strzyżowie.
561. Jabłkowska Teresa, obywatelka w Lubostroniu.
562. Jabłonowska Seweryna we Lwowie.
563. Jabłonowski Prus Józef, obywatel w Zagwoździu.
564. Jabłoński Wincenty, dyr. semin. żeńsk. w Krakowie.
565. Jachimski Antoni, kupiec w Krakowie.
566. Jaczyński Czesław, obywatel w Piaskach.
567. Jaegermann Józef, inżynier cywilny w Stanisławowie.
568. X. Jagodziński Józef, prob. w Krzywiniu.
569. J. L.
570. Dr. Jahl Władysław, adwokat w Jarosławiu.
571. Dr. Jakubowski Faustyn, adwokat w Krakowie.
572. Jakubowski Faustyn, prawnik w Krakowie.
573. Dr. Jakubowski Maciej Leon, prof. Uniw. w Krakowie.
574. Jałbrzykowski Zygmunt, obywatel w Ujezdzie.
575. Janakowski Artur, iżynier w Krakowie.
576. X. Janas Jan, prob. w Stawie.
577. Jahn Emil, obywatel w Tłumaczu.
578. Janasz Józef Władysław, obywatel w Warszawie.
579. X. Janer Cyryl, proboszcz w Tarnopolu.
580. Janczewski Stanisław, adwokat w Kielcach.
581. Janiszowski Leon, urz. dr. żel.
582. Jankowski Stanisław, radca budownictwa w Berlinie.
583. Janowski Józef, architekt we Lwowie.
584. Jantzen Edward, kupiec w Warszawie.
585. X. Jaraczewski Michał, proboszcz w Ryczywole.
586. Jarema Kazimierz, notaryusz w Ulanowie.
587. Dr. Jasiński Aleksander, notaryusz we Lwowie.
588. Jasiński Hieronim, kupiec w Poznaniu.
589. X. Jasiński Jan, proboszcz w Biechowie.
590. Jasiński Józef, prezes sądu kraj. w Krakowie.
591. X. Jaskulski Wincenty, proboszcz w Sowinie.
592. X. Jaskulski Augustyn, proboszcz w Biezdrowie.
593. Dr. Jastrzębski Aleksander, lekarz w Krakowie.
594. Jastrzębski Jan, prawnik w Krakowie.
595. Jawornicki Józef, obywatel w Krakowie.
596. J. E. Jaworski Apolinary, c. k. minister, tajny radca, poseł na sejm. kraj. i członek Rady państwa w Skwarzawie.
597. X. Jaworski Franciszek, proboszcz i kanonik w Grybowie.
598. Jaworski Edmund, inżynier w Warszawie.
599. Jaworski Zygmunt w Krakowie.
600. Jazdowska Marya w Londynie.
601. Jazdowski Bronisław w Londynie.
602. Jażdżewski Władysław, rzecznik w Poznaniu.
603. Jechalski Władysław, inżynier w Łodzi.
604. Dr. Jeleń Jan, nacz. filii banku austr.-węg. we Lwowie.
605. Jelinek Edward, literat w Pradze.
606. Jellonek Franciszek, inżynier w Drohobyczu.
607. X. Jelonek Władysław, wikary w Czernichowie.
608. J. B.

609. Dr. Jentys Stefan w Krakowie.
610. Jerzykiewicz Władysław, poseł do sejmu pruskiego, dyrektor banku ziem. w Poznaniu.
611. Dr. Jerzykowski Stanisław, lekarz w Poznaniu.
612. Jeske Adam w Poznaniu.
613. Jeziorański Karol, urzędnik.
614. Jeziołkowski S., aptekarz w Tarnowskich Górach.
615. Dr. Jędrzejowicz Adam, obywatel i czł. Wydz. kraj. we Lwowie.
616. Jocz Bolesław, obywatel w Krzywczy.
617. Jokiel Franciszek, urz. dr. żel.
618. Jokisz Wanda, obywatelka we Lwowie.
619. Dr. Jordan Henryk, prof. Uniw. w Krakowie.
620. Jordanowa Natalia, wł. realn. w Zakopanem.
621. Josse Ferdynand, prawnik w Krakowie.
622. Józefowicz Jadwiga w Grajewie.
623. Józefowicz Stanisław, urzędnik w Odessie.
624. Jung Seweryn w Warszawie.
625. Dr. Jurasz Antoni, prof. w Heidelbergu.
626. Juszczyński Ludwik, prawnik w Krakowie.

K.

627. K. A. w Warszawie.
628. Kaczkowski Karol, medyk w Krakowie
629. Dr. Kaczkowski Zygmunt, lekarz.
630. Kaczmarski Władysław, inżynier w Krakowie.
631. Kaden Ludwik, obywatel w Grobli.
632. Dr. Kadyj Henryk, prof. Uniw. we Lwowie.
633. Kalicki Zygmunt, aptekarz w Przemyślu.
634. X. Kaliniewicz Jan, prałat w Trembowli.
635. Kalinowski Maryan w Chemnitz.
636. Kalinowski Władysław, adw. przys. w Warszawie.
637. Kaliński Władysław, inżynier dr. żel.
638. Kaliski Feliks w Łabiszynie.
639. Kalkstein Antoni, obywatel w Płuskowęsach.
640. Kalkstein Michał, obywatel i poseł parl. w Klonówce.
641. Kallay Fryderyk, architekt, naucz. szk. zawod. w Zakopanem.
642. Kałłaurowa Marya w Krakowie.
643. Kamiński Lucyusz, urz. dr. żel.
644. Kamocki Franciszek, urz. banku handl. w Warszawie.
645. Kamocki Ksawery we Lwowie.
646. X. Kaniewski Atanazy, proboszcz w Wielowsi.
647. Kaniewski Stanisław, kupiec w Poznaniu.
648. Kanigowska Jadwiga w Warszawie.
649. Kański Jordan, urzędnik w ministeryum skarbu.
650. Dr. Kantecki Maksymilian, redaktor „Kurj. Pozn." w Poznaniu.
651. Dr. Karczewski, lekarz w Książu.
652. Kargowski Jan, urzędnik fabryki cukru w Ciechanowie.
653. Dr. Karłowicz Jan w Warszawie
654. Karłowicz Mieczysław w Warszawie.
655. Karpiński Antoni, rzecznik w Gnieźnie.
656. Karpiński Marceli w Węgrzynowie.
657. X. Karpisz Marcin, prob. w Markowej.
658. Karwowski Feliks, kupiec w Łodzi.
659. Dr. Kasparek Franciszek, prof. Uniw. i członek Akad. um. w Krakowie.
660. Kasprowicz B., właściciel fabryki w Gnieźnie.
661. Dr. Kasprowicz Stanisław, lekarz-dentysta w Poznaniu.
662. Dr. Kastory Władysław, adwokat w Krakowie.
663. Katarzyński Marceli, urz. dr. żel.

664. Kaucki Karol, c. k. starosta w Zbarażu.
665. Kawecki Karol, nacz. sądu w Cieszanowie.
666. Kazrlik Mieczysław, medyk w Krakowie.
667. X. Kegel Edward, dziekan w Krotoszynie.
668. Keler Franciszek Władysław, budowniczy w Poznaniu.
669. X. Kessler Karol, dziekan w Poznaniu.
670. Dr. Kęcki Antoni, lekarz w Krakowie.
671. Kędzierski Zygmunt, autoryzow. cyw. inżynier i radca m. we Lwowie.
672. Kielczewska Helena w Sitnie.
673. Kierski Nepomucen, właściciel domu handl. w Poznaniu.
674. Kierski Stanisław, właściciel dóbr w Dobromirce.
675. Kiesslich Floryan, obywatel.
676. Kieszkowski Czesław, naczelnik rach. przy Tow. wz. ub. w Krakowie.
677. Kieszkowski Henryk, dyr. Tow. wz. ubezp. w Krakowie.
678. Dr. Kijewski Franciszek, lekarz w Warszawie.
679. Kijok Bronisław, obywatel w Warszawie.
680. X. Kinowski Antoni w Oporowie.
681. Kirchmayer Jan Kanty, obywatel w Krakowie.
682. Kirkorowicz Ignacy, ob. w Czerniowcach.
683. X. Klarowicz Ignacy, prob. w Gorzycach.
684. Dr. Klecki Karol.
685. Dr. Kleczyński Józef, prof. Uniw. w Krakowie.
686. Dr. Kleeberg Juliusz, radca namiestnictwa we Lwowie.
687. Klein Aleksander w Łodzi.
688. Klemensiewicz Edmund, c. k. notar. i poseł na sejm. kr. w Grybowie.
689. X. Klepko Ludwik w Skrzyszowie.
690. Klein Franciszek, kupiec w Wieliczce.
691. Kleszczyński Bogusław, obywatel w Koćmyrzowie.
692. Kleszczyńska Marya w Krakowie.
693. Kleyna Dobrosław, adwokat przys.
694. Klimkowski Michał, rentier w Poznaniu.
695. Kluczycki Franciszek, bibliotekarz w Krakowie.
696. Dr. Kłobukowski Władysław, chemik.
697. Kłosowski Władysław, dyr. ruchu kolei p. i radca rząd. we Lwowie.
698. Knabe Aleksander, inżynier w Blizynie.
699. X. Knast Ignacy, dziekan i prob. w Kotłowie.
700. Knaus Karol, architekt i radca miejski w Krakowie.
701. Dr. Kniaziołucki Zbigniew, adj. arch. w Krakowie.
702. Knoblauchowa Marya w Krakowie.
703. Knoblauch Julian, urz. dr. żel.
704. Knopf Mieczysław, urz. dr. żel.
705. Koberwein Konstanty, c. k. adj. sąd. we Lwowie.
706. Kobierzycki Zygmunt w Pyszkowie.
707. Kociatkiewicz Tomasz, urz. kol. żel. w Warszawie.
708. Kocimski Teodor, obywatel w Poznaniu.
709. X. Kociński Sylwester, mansyonarz w Szamotułach.
710. Kocyan Ludwik, obserw. stacyi meteorol. w Makowie.
711. Koczorowski Kazimierz, obywatel w Izabeli.
712. Koelichen Jan, medyk w Warszawie.
713. Koelichen Karol, oficer rezerwy w Warszawie.
714. Koenig Karol, porucznik w Krakowie.
715. Dr. Kolaczek Jan, prof. Uniw. w Wrocławiu.
716. Dr. Kołudzki Lucyan, lekarz.
717. Dr. Komierowski Roman, szambelan, poseł do parl. niem. w Nieżuchowie.
718. Komorowski Aleksander, dyr. fabryki cukru.
719. Komorowski Jan, obywatel w Stanach.
720. X. Knopf Aureli, prob. w Górze.
721. Konarzewski Ignacy, kupiec w Warszawie.
722. Konczykowski Ignacy, dyr. banku p. w Warszawie.

723. Kondratowicz Bolesław, aptekarz w Grodnie.
724. Kondratowicz Hieronim, inżynier.
725. Konopacki Mieczysław, ob. i prezes Rady pow. w Kobyle.
726. Hr. Konopacki Władysław w Dreźnie.
727. Br. Konopka Ksawery, obywatel w Krakowie.
728. Kontowt Antoni, obywatel ziemski w Łowkowie.
729. Kopaczyński Bronisław, dzierżawca dóbr w Nowikach.
730. Kopaczyński Edward, urz. dr. żel.
731. Kopf Julian, inżynier w Warszawie.
732. Korasadowicz Józef, rewident rach. nam. we Lwowie.
733. Dr. Korczyński Edward, prof. Uniw. w Krakowie.
734. Kornberger Adolf, rotmistrz w Toporowie.
735. Kornhaber M. I., właśc. kopalni nafty w Drohobyczu.
736. Kornicki Jan, prof. gimn. w Tarnowie.
737. Dr. Korniłowicz Edward, lekarz w Warszawie.
738. Kornobis Jan, dzierżawca dóbr w Węgrach.
739. Kościelski Adam.
740. Kościelski Józef, czł. Izby Panów, ob. w Szarleju.
741. Kosicki Tymoteusz, urz. b. ziemstwa W. Ks. Pozn., w Gnieźnie.
742. Dr. Kosmowski Wiktoryn, lekarz.
743. Kostecki Piaton, literat i redaktor we Lwowie.
744. Kosterkiewicz Józef, kupiec w Stryju.
745. Kostka Edward, radca sądu kr. w Nowym Sączu.
746. Kostrzewski Stanisław, artysta-malarz w Warszawie.
747. Kosz Julian, kupiec w Krakowie.
748. Koszko Jan, kasyer huty bank. w Dąbrowie górniczej.
749. Koszko Mikołaj, inżynier w Wieliczce.
750. Koszutski Adam, inżynier w Warszawie.
751. X. Koszutski Hilary, kan. w Mielżynie.
752. X. Kostecki Wawrzyn, prob. w Poznaniu.
753. Dr. Kowalewski Mieczysław, prof. w Dublanach.
754. Kowalska Klotylda, naucz. szk. żeńsk. w Nowym Sączu.
755. Kowalski Antoni, urz. dr. nadwiśl. w Warszawie.
756. Dr. Kowalski Henryk, lekarz w Tarnowie.
757. Kowalski Wacław, inżynier.
758. Dr. Koy Michał, adwokat w Krakowie.
759. Koziański Antoni, właściciel drukarni w Krakowie.
760. Kozierowski Gustaw, ob. w Biesnej.
761. Dr. Kozierski Marcin, adwokat w Nowym Targu.
762. Kozłowski Jakób, ob. w Tarnowku.
763. Kozłowski Józef, obywatel w Krzywiu.
764. Kozłowski Karol, literat w Poznaniu.
765. Kozłowski Kazimierz, ob. w Gocanówku.
766. Kozłowski Maksymilian, ob. w Dolsku.
767. Kozłowski Teofil, inżynier w Kościanie.
768. Kozłowski Tomasz, ob. w Jarontach.
769. Kozłowski Władysław, naczelnik oddz. dr. żel.
770. Koźmińska Helena w Warszawie.
771. Kozubowski Wincenty, urz. Tow. wz. ub. w Krakowie.
772. Koźniewski Jan, inżynier dr. żel.
773. Dr. Koźmiński Leon, adwokat i burmistrz w Tarnopolu.
774. Kożuchowski Ignacy w Król. Polskiem.
775. Dr. Kożuszkiewicz Franciszek w Jerzycach.
776. Dr. Koehler Klemens, lekarz w Poznaniu.
777. Dr. Kraiński Władysław, członek Rady państwa w Wyszatycach.
778. Krajewski Wincenty, urz. dr. żel.
779. Dr. Kramsztyk Zygmunt, okulista w Warszawie.
780. Krasicki Władysław, notaryusz w Radomyślu.
781. Hr. Krasiński Adam w Zakopanem.

782. Krassowski Maryan, prawnik w Warszawie.
783. Kratochwil Piotr, właśc. młyna w Dreźnie.
784. Kraupa Edward, sędzia pow. w Wieliczce.
785. Dr. Kraus Alojzy, kandydat adwokacki w Rzeszowie.
786. Krauze Łazarz w Wesołkach.
787. Krechczy Juliusz w Łodzi.
788. Kreczmar August.
789. Kremky Maurycy, kupiec w Warszawie.
790. Kretkowski Mieczysław, obywatel ziemski w Pokrzywicy.
791. Hr. Kręska Marya, ob. w Grembaninie.
792. Dr. Krobicki Tadeusz, lekarz we Lwowie.
793. Kroebl Franciszek, urz. Tow. wzaj. ubezp. w Krakowie.
794. X. Królikowski Bogusław w Tarnowie.
795. Królikowski Edward, prob. w Czernichowie.
796. Królikowski Jan, lakarz-weterynarz.
797. Kronegold Aleksander, starszy buchalter.
798. Krysiewicz Jan, właśc. fabryki machin w Poznaniu.
799. Krysiewicz Stanisław, kupiec w Poznaniu.
800. Krysińska Jadwiga w Warszawie.
801. Krysiński Stanisław, urz. dr. żel.
802. Krywult Stanisław, c. k. adjunkt sądowy w Wadowicach.
803. Dr. Kryże Władysław, lekarz w Pradze.
804. Krzeczunowicz Aleksander, obywatel w Bołszowcach.
805. Dr. Krzeczunowicz Waleryan we Lwowie.
806. Krzeczunowicz Włodzimierz, prawnik w Krakowie.
807. Krzycki Julian, adwokat w Warszawie.
808. Dr. Krzymuski Edmund, prof. Uniw. w Krakowie.
809. X. Dr. Krzysiak Jan, proboszcz w Ropczycach.
810. Dr. Krzywicki Kazimierz, lekarz w Berlinie.
811. Krzyżanowski Antoni, kupiec w Poznaniu.
812. Krzyżanowski Kazimierz w Krakowie.
813. Krzyżanowski S. A., księgarz w Krakowie.
814. Krzyżanowski Stanisław, architekt w Krakowie.
815. Krzyżanowski Stanisław, kupiec w Poznaniu.
816. X. Krzyżanowski Wrocisław, proboszcz w Kamieńcu.
817. Dr. Kubicki Józef, prof. szk. dublańskiej we Lwowie.
818. Kubicki Karol, kupiec w Środzie.
819. X. Dr. Kubowicz Stanisław, proboszcz w Czerminie.
820. Kucharzewski Feliks, redaktor „Przegl. techn.“ w Warszawie.
821. X. Kucharzewicz Józef, dziekan w Białczu.
822. Kuczkowski Eugeniusz, b. delegat nam. w Krakowie.
823. Kuczyńska Bronisława w Warszawie.
824. Kudowski Sylwester, urzędnik.
825. Kühnel Artur w Krakowie.
826. Kukawski Leopold, c. k. notaryusz we Lwowie.
827. Kuksz Stanisław, technolog w Warszawie.
828. Dr. Kulczyński Maryan.
829. Dr. Kulczyński Leon, dyr. gimn. i doc. Uniw. w Krakowie.
830. Kulczyński Władysław, prof. gimn. i czł. Akad um. w Krakowie.
831. Dr. Kulikowski Wiktor we Lwowie.
832. Dr. Kulski Julian, lekarz.
833. Kułaczkowski Dyonizy, adjunkt prok. skarbu i poseł na sejm krajowy we Lwowie.
834. Kurcjusz Ludwik, urzędnik.
835. Kurkowski Ignacy, dyr. kopalni nafty w Harklowej.
836. Kuryłowicz Karol, starosta pow. w Bóbrce.
837. Kurnatowski Stanisław, marsz. sejmu prow. W. Ks. Pozn. w Pozarowie.
838. Kurnatowski Edward, obywatel w Biezdrowie.
839. Kurnatowski Zygmunt, obywatel w Przysiece.

840. Dr. Kutzner Bronisław, lekarz w Kobylinie.
841. Kwapiński Stanisław, adwokat w Warszawie.
842. Kwiatkowski Jan, kupiec i radca miejski w Krakowie.
843. Kwiatkowski Ludwik, budowniczy.
844. X. Kwiatkowski Stanisław, kanonik w Gnieźnie.
845. Kwieciński Jan, rzecznik w Strzelnie.
846. Kwiciński Mieczysław, urz. dr. żel.
847. Kwiecień Antoni, urz. dr. żel.
848. X. Kwieciński Józef, prob. w Rabie wyżniej.
849. Kwietniewski Władysław, urz. dr. żel.
850. Hr. Kwilecki Franciszek, obywatel w Kobelnikach.
851. Hr. Kwilecki Mieczysław, czł. Izby Panów w Oporowie.

L.

852. Lachner Fryderyk, prof. szk. przem. w Krakowie.
853. Lalicki Leon, naucz. kier. i obs. st. met. w Dukli.
854. Lamparski January w Częstochowie.
855. Lange Jan, urz. dr. żel.
856. Dr. Langie Adam, asystent kliniki chirurg. w Krakowie.
857. Langie Kazimierz w Krakowie.
858. Langie Tadeusz, obyw. i poseł na sejm kraj. we Lwowie.
859. Langner Edward, kupiec w Warszawie.
860. Laska Józef, nauczyciel szkoły zawod. dla przem. drz. w Zakopanem.
861. X. Laskowski Leon, prob. w Gołuchowie.
862. Dr. Laskowski Piotr, lekarz w Wągrowcu.
863. Laskowski Sulpicyusz, urz. dr. żel.
864. Laudon Karol, prof. gimn. w Warszawie.
865. Lasociński Emil, inspektor gorzelń w Samborze.
866. Laskowski Wacław w Warszawie.
867. Launer Jan, kupiec w Krakowie.
868. Lazar Gustaw w Krakowie.
869. Lechicki Konstanty, kupiec w Stryju.
870. Dr. Lechowski Włodzimierz, lekarz w Drohobyczu.
871. Legis Gustaw, urz. dr. żel.
872. Leinweber Kazimierz, aptekarz w Łodzi.
873. Leiter Floryan, właśc. realności w Krakowie.
874. Leitgeber Bolesław, kupiec w Poznaniu.
875. Leitgeber Jarosław, właśc. księgarni i drukarni w Poznaniu.
876. Lekszycki Józef, archiwaryusz w Poznaniu.
877. Lenczowski Antoni, naucz. gimn. w Krakowie.
878. Dr. Leniek Jan, naucz. gimn. w Tarnowie.
879. X. Dr. Lenkiewicz Zygmunt, kanonik we Lwowie.
880. Leo Edward w Warszawie.
881. Lesiak Józef, urzędnik.
882. X. Leśniak Franciszek, kanonik w Tarnowie.
883. Lessel Artur, właśc. fabryki w Warszawie.
884. Leszczyński Franciszek, kupiec w Tarnowie.
885. X. Leszczyński Roman, dziekan w Osiecznie.
886. Lewandowski Henryk w Chodorkowie.
887. Lewandowski Maryan, kupiec w Warszawie.
888. Lewandowski Władysław, ob. w Chodorkowie.
889. Lewenstam Henryk, dyrektor fabryki.
890. Dr. Lewenstam Henryk, lekarz.
891. Lewicki Stefan, artysta-malarz w Pelplinie.
892. Lewińska Konstancya w Warszawie.
893. Dr. Lewy Gustaw, lekarz.
894. Libkindowa Florentyna w Zakopanem.
895. Lichański Jan w Tarnowie.

896. Liebstein Zygmunt, dyr. kanc. Izby handl. i przem. w Peszcie.
897. X. Dr. Likowski Edward, biskup w Poznaniu.
898. Dr. Likowski Wojciech, w Pleszewie.
899. Lilpop Jan, architekt w Warszawie.
900. Linderski Henryk, rządca dóbr w Pacykowie.
901. Dr. Link Ignacy, lekarz wojskowy we Lwowie.
902. Lipiński Józef, obywatel w Dobratyczach.
903. Lipka Jan, radca sądu wyższego w Krakowie.
904. Lipkowski Stanisław w Łodzi.
905. Lipski Henryk, kupiec.
906. Lipski Kazimierz, obywatel w Gorzniu.
907. Lisowiecki Antoni, obywatel w Niegłowicach.
908. Dr. Lisowski Władysław, adwokat w Krakowie.
909. Liszkiewicz Emilia.
910. X. Lorentowicz Michał, kan. katedr. i regens konsystorza.
911. Loschnitz Leopold, obywatel.
912. X. Loserez Telesfor, kanonik w Poznaniu.
913. Lossow Aleksander, obywatel w Gryzynie.
914. Löwenstein Natan, kupiec.
915. Lubomęski Władysław, prof. gosp. roln. w Uniw. Jag. w Krakowie.
916. Ks. Lubomirska Marya w Miżyńcu.
917. Ks. Lubomirski Tadeusz, obywatel w Krakowie.
918. Lubowidzki Antoni, starszy notaryusz w Płocku.
919. Dr. Lubowski Henryk, lekarz.
920. Ludwig Alojzy, kupiec w Warszawie.
921. Dr. Lukas Adolf, lekarz we Lwowie.
922. Lukas Edmund, radca mag. we Lwowie.
923. Lustig Maurycy, pełnomocnik w Medenicach.
924. Lutomski Stefan, obywatel w Stawie.
925. Lutostańska Paulina w Krakowie.

Ł.

926. X. Łabędzki Piotr, proboszcz w Tulcach.
927. X. Dr. Łabuda, prof. teol. w Przemyślu.
928. Ładomirski Konstanty, obywatel w Markowcach.
929. Łagodziński Emilian w Petersburgu.
930. Łaguna Bronimir w Wieliczce.
931. Łapiński Jan, budowniczy w Krakowie.
932. Łastowiecki Zygmunt, obywatel w Lipniku.
933. Dr. Łazarski Józef, prof. Uniw. w Krakowie.
934. Dr. Łazarski Stanisław, adwokat w Wadowicach.
935. Łaźniewski Wiktor, chemik w Warszawie.
936. Hr. Łącki Władysław, obywatel w Posadowie.
937. Łempicki Seweryn, dyrektor dóbr w Śledziejowicach.
938. Łodwigowski Eward, urz. dr. żel.
939. Łonkiewicz Józef, obs. stacyi met. w Mikuliczynie.
940. Łopaciński Henryk, obywatel w Wilnie.
941. X. Łowiński Stefan, kapelan wojskowy i prof. w Gnieźnie.
942. Łoziński Jan, akademik w Warszawie.
943. Hr. Łubieński Kazimierz w Krakowcu.
944. Łubieński Wojciech, obywatel w Ksiączynie.
945. Łucki Leon, obywatel w Chronowie.
946. Łuczakowski Stanisław, adj. gal. Tow. kred. ziem. we Lwowie.
947. X. Dr. Łukowski Jan, oficyał przy katedrze w Gnieźnie.
948. Łukomski Julian, radca budownictwa w Frankfurcie n. O.
949. Łukomski Józef, adwokat przysięgły.
950. Łukomski Wiktor w Warszawie.
951. Łuszkiewiczowa Zofia, wdowa po inżynierze w Krakowie.

M.

952. Maas Adolf, urz. dr. żel.
953. Machajski Edward, kupiec i radca miejski we Lwowia.
954. Machalski Maksymilian, inż. w Suchej.
955. Machalski Władysław, weterynarz w Czortkowie.
956. Dr. Machek Emanuel, okulista we Lwowie.
957. X. Machowski Tomasz, proboszcz w Łużny.
958. Madaliński Ignacy, kupiec w Śremie.
959. Madaliński Józef.
960. Madejewski Feliks, em. wiceprez. sądu kraj. wyższego w Krakowie.
961. Magierowski Leon, obs. stacyi meteorol. w Wesołej.
962. Magyar Turista Egyesylet w Budapeszcie.
963. Dr. Majewski Aleksander, lekarz pułkowy w Krakowie.
964. Majewski Floryan, obywatel w Zbytce.
965. Majewski Ignacy, urz. dr. żel.
966. Majewski Konstanty, urz. dr. żel.
967. Majewski Maryan, obywatel w Wilnie.
968. Majewski Stanisław, inżynier w Warszawie.
969. Majewski Władysław, adj. sąd. w Starym Sączu.
970. Dr. Malinowski Lucyan, prof. Uniw. i czł. Akad. um. w Krakowie.
971. Malikowski Roman, urz. dr. żel.
972. Maly Józef, starszy inżynier kolei czerniowieckiej we Lwowie.
973. Małagowski Wiktor, sędzia w Warszawie.
974. Małuja Adela w Werbce.
975. Mann Stanisław, admin. „Kuryera Poznańskiego“ w Poznaniu.
976. Mańkowski Tomasz, inż. kolei w Stryju.
977. Mańkowski Jan, obywatel ziemski w Sahinkach.
978. Mańkowski Józef, obywatel ziemski w Borówce.
979. Dr. Mańkowski Wiktor, adwokat w Rohatynie.
980. Maniecki Jan, rządca dóbr w Zakopanem.
981. Marchwicka Augusta, żona dyrektora banku kred. we Lwowie.
982. Dr. Marchwicki Zdzisław, dyr. banku kr. poseł i wicepr. m. Lwowa.
983. Marcinek Antoni, kupiec w Warszawie.
984. Marcinkowska Jadwiga.
985. Marczewski Ludwik, adwokat.
986. Marfiewicz Michał w Krakowie.
987. Markert Henryk, buchalter w Łodzi.
988. Markiewicz Stanisław, kupiec we Lwowie.
989. Markus Emanuel, dyrektor fabryki.
990. Dr. Mars Antoni, prof. Uniw. w Krakowie.
991. Dr. Maryański Aleksander, adwokat i radca miejski we Lwowie.
992. Maryniak Grzegórz, prof. gimn. we Lwowie.
993. Marynowski Jan, notaryusz w Nowym Sączu.
994. Marynowski Kazimierz, nauczyciel pryw. w Krakowie.
995. Maszadro Antoni, b. nacz. oddz. dr. żel., emeryt.
996. Maszkowska Józefa, obywatelka we Lwowie.
997. Matecka Marya, obywatelka w Warszawie.
998. Matiaszyński Julian, obywatel w Warszawie.
999. Matyskiewicz Wacław, przemysłowiec.
1000. Maurizio Marya w Krakowie.
1001. Mayzner Izydor w Glinowiecku.
1002. Mayzer Maksymilian.
1003. Dr. Mazurkiewicz Dyonizy, lekarz w Krośnie.
1004. Mazurkiewicz Jan, adwokat w Warszawie.
1005. Mazurkiewicz Zefiryn, kupiec w Poznaniu.
1006. Mehoffer Alfred, mag. farm. i aptekarz w Mszanie dolnej.
1007. Dr. Meissner Henryk, c. k. notaryusz w Starym Sączu.
1008. Meissner, adwokat w Kościanie.

1009. Merkl Kazimierz, sędzia w Podgórzu.
1010. Dr. Mężyk Jan, lekarz w Chyrowie.
1011. Dr. Merunowicz Józef, radca nam. we Lwowie.
1012. Meszyński Faustyn, nauczyciel prywatny w Zakopanem.
1013. Meyerhold Wilhelm, kupiec.
1014. Hr. Męciński Józef, obywatel, poseł na sejm kr. w Partyniu.
1015. Męczyński Bronisław, urz. Banku ziem. w Kijowie.
1016. Miaskowski Ludwik, kupiec w Warszawie.
1017. Micewski Edward, obywatel i poseł na sejm kr. w Tuczempach.
1018. Michalski Adam, obywatel.
1019. Hr. Michałowska Romanowa, obyw. w Krakowie.
1020. Michałowski Tytus w Krakowie.
1021. Michniewiczówna Jadwiga w Kielcach.
1022. X. Michnikowski Franciszek, proboszcz w Pleszewie.
1023. Michnikowski Stanisław, obywatel.
1024. Mieczkowski, obywatel w Konojadzie.
1025. Mieczkowski Józef, obywatel w Ciborzu.
1026. Mieczkowski Socha Józef, ob. w Terpiłówce.
1027. Dr. Mieczkowski Leon, obywatel w Kołudzie.
1028. Mielcarzewicz Aleksy, radca sądu w Gnieźnie.
1029. Mieloch Jan w Zakopanem.
1030. Hr. Mielżyński Maksymilian, ob. w Pawłowicach.
1031. Hr. Mieroszowski Sobiesław, ob. w Karniowicach.
1032. Mierzeński Henryk, wł. dóbr w Dubowicach.
1033. X. Miętus Maurycy, gwardyan, bernardyn w Dukli.
1034. Miklaszewski Juliusz, prof. gimn. w Krakowie.
1035. Mika Jan, kupiec w Krakowie.
1036. Mika Franciszek, prawnik w Krakowie.
1037. Mikolasz Juliusz, właśc. fabryki i radca m. we Lwowie.
1038. Mikulski Aleksander, ob. w Litwie.
1039. Dr. Milewski Józef, prof. n. Uniw. w Krakowie.
1040. Miłkowski Aleksander, ajent krak. Tow. wz. ubez. i burmistrz w Bełzie.
1041. Miłkowski Emil, em. podpułkownik w Krakowie.
1042. X. Miś Jan, proboszcz w Odrowążu.
1043. Miszke Gustaw, budowniczy.
1044. Miszke Sylwestry, starszy radca górniczy w Wieliczce.
1045. Mizerska Albertyna, ob. w Poznaniu.
1046. Mlicka Emilia w Ossowcu.
1047. Mlicka Józefa, ob. w Ossowcu.
1048. Mlicki Stanisław w Leszczy.
1049. Mlicki Władysław, ob. w Ostrówku.
1050. Młodowski Władysław, emeryt.
1051. Modlibowski Józef, ob. w Hromolicach.
1052. Modlibowski Nepomucen, ob. Mokronosie.
1053. Modrzejewski Rudolf w nowym Jorku.
1054. X. Mojzykiewicz Wiktor, prob. w Przemencie.
1055. Mokiejewski Józef, inżynier w Warszawie.
1056. Mokrzycki Wit, naczelnik banku hip. we Lwowie.
1057. Moldenhawer Aleksander, prezydujący sędzia sądu krym. w Warszawie.
1058. Molęcki Kasper w Krakowie.
1059. Monné Karol, em. starszy insp. kolei K. L. w Przemyślu.
1060. Morawski Ignacy, ob. w Oporowie.
1061. Dr. Morawski Kazimierz, prof. Uniw. i czł. Akad. w Krakowie.
1062. X. Morawski Ksawery, prob. w Klonówce.
1063. Morawski Paweł, ob. w Kotowicku.
1064. Morawski Stanisław, ob. w Jurkowie.
1065. Morgenstern Roman, rotmistrz w Czerniowcach.
1066. Morozewicz Jan, nacz. dep. dr. żel.
1067. Morzycki Witold, inżynier w Petersburgu.

1068. Mosdorf Juliusz w Warszawie.
1069. Mościcki Władysław, aptekarz w Białym Stoku.
1070. Moskwa Roman, prof. gimn. w Drohobyczu.
1071. Hr. Dr. Mostowski Edward, doc. Uniw. w Krakowie.
1072. Moszczeński Aleksander, ob. w Przysiece.
1073. Moszczeński Jan, ob. w Słembowie.
1074. Moszczeński Stanisław, ob. w Srebnej Gorze.
1075. Motty Stanisław, radca sądu i poseł na sejm pruski w Poznaniu.
1076. X. Motyl Wawrzyniec, wikary w Samborze.
1077. Motyliński Juliusz, notaryusz w Miechowie.
1078. Mroczkowski Aleksander, artysta-malarz w Krakowie.
1079. Mrazek Józef. nacz. bióra przy dyr. Tow. wzaj. ub. w Krakowie.
1080. Mrowec Stanisław, c. k. radca górniczy w Wieliczce.
1081. Dr. Muczkowski Józef, urz. prok. skarbu w Krakowie.
1082. Muczkowski Stefan, c. k. notaryusz w Krakowie.
1083. Mühln Władysław, budowniczy miejski w Stanisławowie.
1084. Mühsam Hugo, fabrykant.
1085. Muszkat Maksymilian, kupiec w Warszawie.
1086. Müller Henryk, urzędnik w Warszawie.
1087. Mutniański Michał, właśc. apteki w Warszawie.
1088. Hr. Mycielska Marya, obywatelka na Widawach.
1089. Hr. Mycielski Alfred, ob. w Siedmiogrodzie.
1090. Hr. Mycielski Franciszek, ob. w Wiśniowej.
1091. Hr. Mycielski Maksymilian, ob. w Smogorzewie.
1092. Hr. Mycielski Stefan, ob. w Wolsztynie p. Zbąszyn.
1093. Hr. Mycielski Zygmunt, ob. w Grabiu.
1094. Myśliński Feliks, notaryusz.

N.

1095. Nalborczyk Jan, naucz. szkoły przem. drz. w Zakopanem.
1096. Naimska Aniela, w Spytkowicach.
1097. Napieralski Adam, ob. ziemski w Sokołowie.
1098. Natanson Kazimierz, kupiec w Warszawie.
1099. X. Neubauer Antoni, kan. i poseł na sejm pruski w Pelplinie.
1100. Neugebauer Józef, kupiec w Rzeszowie.
1101. Neužil Franciszek, dyr. szkoły zawodowej prz. drz. w Zakopanem.
1102. Natansonowa Kazimierzowa, żona przemysłowca w Warszawie.
1103. Neymanowski Zdzisław, prawnik w Krakowie.
1104. Nieduszyński Antoni, kasyer w Tarnowie.
1105. Niedziałkowski Janusz, dyr. budown. miejskiego w Krakowie.
1106. Niedzielski Julian, architekt w Wiedniu.
1107. Niedzielski Stanisław w Warszawie.
1108. Dr. Niedzielski Larysz Stanisław, prez. Rady pow. w Śledziejowicach.
1109. Niedźwiecki Józef, budowniczy w Krakowie.
1110. Niedźwiedzki Julian, prof. szkoły politechn. we Lwowie.
1111. Niekant Ludwik, wicedyrektor fabryki.
1112. Niemczewski Franciszek, notaryusz w Krakowie.
1113. Niemirowska Józera w Warszawie.
1114. Dr. Niemirycz Julian, adwokat w Warszawie.
1115. Niemojowski Wacław, ob. ziemski w Marchwaczu.
1116. Niemojowski Wincenty, ob. w Jedlcu.
1117. Niemyski Leon, fabrykant w Warszawie.
1118. Niesiołowski Andrzej,
1119. Niewiadomski Jan w Drohobyczu.
1120. Nieżychowski Bolesław, ob. w Nowem.
1121. Niklaus Stanisław, sędzia w Zgorzelicach.
1122. Nitribitt Hugo, wł. apteki w Krynicy.
1123. Noel Adam, ob. w Sosolówce.

1124. Noel Tadeusz, dzierżawca dóbr w Sosolówce.
1125. Nowacki Mikołaj, inżynier.
1126. Nowacki Władysław, inspektor kolei państw. w Krakowie.
1127. Dr. Nowak Gustaw, adwokat w Biały.
1128. Nowakowska Marya w Warszawie.
1129. Nowca Władysław.
1130. Nowicki Aleksander, starszy komisarz lasowy w Krakowie.
1131. Nowiński Bronisław, c. k. notaryusz w Leżajsku.
1132. Nowodworska Marya, wdowa po aptekarzu w Warszawie.
1133. X. Nożewnik Marcin, prob. w Witkowie.
1134. Nuoffer Franciszek, nacz. Wydz. dr. żel.
1135. Nycz Karol, em. rządca szpitala w Krakowie.

O.

1136. Dr. Obaliński Alfred, prof. Uniw. w Krakowie.
1137. Oberfelt Dyonizy, kupiec w Poznaniu.
1138. Oberfeld Kazimierz, ob. w Borucinie.
1139. Obertyński Emil, urz. Wydz. kr. we Lwowie.
1140. Oborski Antoni, ob. w Hussowie.
1141. Oborski Wacław, ob. w Hussowie.
1142. X. Obst Andrzej, prob. w Poturzycy.
1143. Dr. Ochorowicz Julian w Warszawie.
1144. Ochrymowicz Xenofont, burmistrz i poseł na sejm kr. w Drohobyczu.
1145. Dr. Oczapowski Bohdan, prof. Uniw. w Krakowie.
1146. Oddział węg. Tow. karp. w Wrocławiu.
1147. Odechowski Antoni w Warszawie.
1148. Odrzywolski Sławomir, architekt i prof. w. szkoły prz. w Krakowie.
1149. X. Ofierzyński Józef w Kościanie.
1150. „Ognisko" Polskie Stowarzyszonie w Wiedniu.
1151. Okołowicz Norbert, administrator dóbr w Wołkowcach.
1152. Okulus F., inżynier górniczy w Borysławiu.
1153. Oleksiński Stanisław we Lwowie.
1154. Olszewski Antoni, dyrektor telefonów.
1155. Olszewski Franciszek, redaktor „Kuryera Warszawskiego".
1156. Dr. Olszewski Karol, prof. Uniw. i człon. Akad. um. w Krakowie.
1157. Dr. Olszewski Stanisław, inż. górn. w Jaśle.
1158. X. Ołyński Józef, dziekan w Koźminie.
1159. Ołyński Stanisław, kupiec w Poznaniu.
1160. Oppenheim Adolf, kupiec.
1161. Oppenheim Roman, obywatel.
1162. Orda Stanisław w Łodzi.
1163. Orgelbrand Maurycy, przemysłowiec w Warszawie.
1164. Orłowski Oktaw, ob. w Połowcach.
1165. Orpiszewski Karol w Krościenku.
1166. Ornatowski Józef, właśc. dóbr w Pasiekach Królewskich.
1167. Ossowecki Jan, inżynier w Moskwie.
1168. Dr. Ossowicki Antoni, lekarz w Poznaniu.
1169. Ossowski Godfryd w Krakowie.
1170. Ossowski Władysław, ob. w Montowie.
1171. Dr. Ostafiński Maryan, lekarz w Stanisławowie.
1172. X. Ostrowicz Leonard, prob. w Rogoźnie.
1173. Ostrowski Jan, urzędnik dr. żel.
1174. Otocka Bronisława w Poznaniu.
1175. Otocki Bolesław, urz. dr. żel.
1176. Otto Władysław, adw. przys. w Piotrkowie.
1177. Dr. Oświecimski Szczęsny, lekarz w Bochni.
1178. Owczarkiewiczówna Leonina w Krakowie.

P.

1179. Paczkowski Jan, kupiec w Poznaniu.
1180. Padlewski Szymon, ob. w Perepelnikach.
1181. Palch Romuald, właśc. apteki i poseł na sejm kr. w Jaśle.
1182. Paluch Michał, sędzia pow. w Wiśniczu.
1183. Panceram Józef, adwokat.
1184. Pankiewicz Emilia, obywatelka w Warszawie.
1185. Paprocki Teodor, księgarz w Warszawie.
1186. Paradowski Konstanty, obywatel.
1187. Parczewski Erazm, ob. w Belnie.
1188. Dr. Pareński Stanisław, prof. Uniw. w Krakowie.
1189. Paruszewski Sylwester, ob. w Rzęszkowie.
1190. Paszkowski Maciej w Warszawie.
1191. X. Pasztalski Kasper, prob. w Ostrowie.
1192. X. Paszyński Stanisław, prob. w Przeciszowie.
1193. Paucker Otto, jenerał-major w Warszawie.
1194. Pauli Edward, st. leśniczy w Łubeszce.
1195. Pawiński Adolf, prof. Uniw. w Warszawie.
1196. Pawlewski Bronisław, prof. szk. politechn. we Lwowie.
1197. Pawliczek Józef, obserw. stacyi meteorol. w Nadwórnie.
1198. Pazdrowski Antoni, prof. gimn. w Krakowie.
1199. X. Dr. Pechnik Aleksander, prof. gimn. w Tarnowie.
1200. Pelar J. A., właśc. księgarni w Rzeszowie.
1201. X. Dr. Pelczar Józef, prof. Uniw., kanonik kat. w Krakowie.
1202. X. Perliński Michał, mansyonaryusz w Poznaniu.
1203. Petrowicz Wincenty, ob. w Przybówce.
1204. Petter Antoni, sekr. Rady pow. w Zbarażu.
1205. Pfeiffer Mieczysław, przemysłowiec w Warszawie.
1206. Pfeiffer Stanisław w Warszawie.
1207. Pfeiffer Władysław, wł. garbarni w Warszawie.
1208. Pfitznerowa Kamila, wł. realności w Poznaniu.
1209. Dr. Piasecki Wenanty, wł. zakł. wodoleczn. w Zakopanem.
1210. Piątkiewicz Stanisław, dyrektor gimn. w Przemyślu.
1211. Piątkowski Mieczysław, budowniczy w Gostyniu.
1212. Piechowski Witold, urzędnik.
1213. Pieczyński Stanisław, ob. w Czepowie.
1214. Dr. Piekosiński Franciszek, prof. Uniw., czł. Akad. um. w Krakowie.
1215. Dr. Pielaszewski Andrzej, lekarz.
1216. Dr. Pieniążek Odrowąż Karol, adwokat w Krakowie.
1217. Dr. Pieniążek Odrowąż Przemysław, prof. Uniw. w Krakowie.
1218. Pierling Aleksandra w Wilnie.
1219. Pierożyński Eugeniusz, urz. Wydz. kraj. we Lwowie.
1220. Dr. Pietrzycki Ludwik, adwokat w Tarnowie.
1221. Piędzicki Adam w Warszawie.
1222. Dr. Piętak Leonard, prof. Uniw. we Lwowie.
1223. Pinder Reinhold, rotmistrz w Równem.
1224. Piotrowska Eugenia, ob. w Warszawie.
1225. Piotrowski Antoni, artysta-malarz w Krakowie.
1226. Piotrowski Mieczysław, naucz. szkoły roln. w Czernichowie.
1227. Piotrowski Stanisław w Warszawie.
1228. X. Piotrowski Walenty, prob., obs. st. met. w Mogilanach.
1229. Pisarzewska Stanisława w Warszawie.
1230. X. Piszczygłowa Bartłomiej, prob. w Psarskiem.
1231. Pizar Władysław, c. k. komisarz pow. we Lwowie.
1232. Hr. Plater Henryka w Średniej wsi.
1233. Platz Gustaw, dyr. Tow. franc. w Borysławiu.
1234. Pleciński Leon, ob. w Bruczkowie.
1235. Pleciński Tytus, ob. w Bugwiczu.

1236. Plenkiewicz Franciszek w Zakopanem.
1237. Plewkiewicz Antoni, obywatel w Smerzynie.
1238. Pluciński Józef, ob. w Węgorzach.
1239. Pluciński Karol, urzędnik.
1240. Dr. Pluciński Stanisław, rzesznik w Lesznie.
1241. Płachecki Konstanty, rejent w Łodzi.
1242. Płocki Władysław, ob. w Ropicy Polskiej.
1243. Płoski Bolesław, redaktor „Katolika" w Bytomiu.
1244. Pochwalski Kazimierz, artysta-malarz.
1245. Podczaski Jakób w Krakowie.
1246. Podczaski Stanisław w Krakowie.
1247. Dr. Podczaski Władysław, konc. nam. w Wieliczce.
1248. Podolecki Stanisław, buchhalter kasy oszczędności w Tarnowie.
1249. Podwin Adolf, prezes sądu obw. w Jaśle.
1250. Podwin Jan, urz. Tow. wzaj. ubezp. w Krakowie.
1251. Pokiński Julian, c. k. starosta w Mielcu.
1252. Polczyński Józef, adwokat przysięgły.
1253. Polikowski Mieczysław, c. k. starosta w Grybowie.
1254. Polowa Paulina w Krakowie
1255. Półczyński Janta Adam, ob. i poseł w Wysoce.
1256. X. Pólczyński Franciszek, prob. w Wyganowie.
1257. Półczyński Janta Roman, ob. i poseł do parl. niem. w Zabieżynie.
1258. Półczyński Janta Władysław, ob. w Redgoszczy.
1259. Połomski Józef, rzecznik w Rogoźnie.
1260. Pomykalski Roman, urz. dr. żel.
1261. Ponikiewski Franciszek, ob. w Poznaniu.
1262. Ponikiewski Stanisław, ob. w Brylewie.
1263. Dr. Ponikło Stanisław, doc. Uniw. i dyr. szpit. powszech. św. Łazarza w Krakowie.
1264. Ponikowski Cezary, adwokat w Warszawie.
1265. Ponińska Marya, obywatelka w Krakowie.
1266. Poniński Adolf; obywatel w Kościelcu.
1267. X. Monsgr. Poniński Alfred, szambelan, prob. w Kościelcu.
1268. Hr. Poniński Edward, dziedzic na Wrześni.
1269. Hr. Poniński Edward, ob. w Czaczu.
1270. Hr. Poniński Stanisław, ob. w Dominowie.
1271. Popiel Aleksander, nacz. Wydz. dr. żel.
1272. Popiel Floryan, adj. sąd. w Skawinie.
1273. Popiel Paweł, ob. w Krakowie.
1274. Dr. Popiel Huńczuk Juliusz, adwokat kraj. we Lwowie.
1275. Popiel Leopold, komisarz pow. w Zbarażu.
1276. Popowski Józef, delegat do Rady p. w Krakowie.
1277. Dr. Posewitz Teodor, geolog. węg. w Budapeszcie.
1278. Hr. Potocka Anna w Olszy.
1279. Hr. Potocki Antoni, ob. w Olszy.
1280. Hr. Potocki Bolesław, ob. w Będlewie.
1281. Hr. Potocki Emil, ob. w Buczaczu.
1282. X. Hr. Potulicki Adam, prałat w Ołomuńcu.
1283. Hr. Potulicki Franciszek, ob. w Glinianach.
1284. X. Poturalski Józef, prob. w Dusznie.
1285. Potworowska Helena, ob. w Kossowie.
1286. Potworowska Leokadya w Poznaniu.
1287. Potworowski Władysław.
1288. Powichrowski Włodzimierz, adw. w Warszawie.
1289. Dr. Prażmowski Adam, prof. szk., dyrektor spółki handl członek Akad. um. w Krakowie.
1290. X. Prądzyński Juliusz, prałat w Pelplinie.
1291. Prądzyński Maciej, ob. w Smarzewie.
1292. X. Preibisz Bernard w Tarnowie.

1293. Dr. Preibisz Józef, lekarz w Poznaniu.
1294. Preisendanz Franciszek Ksawery, prof. sem. żeńsk. w Krakowie.
1295. X. Praszałowicz Ludwik, prałat w Lisku.
1296. Dr. Propper Albert, adwokat w Krakowie.
1297. Próchniewicz Bogdan, sędzia pow. w Oświęcimiu.
1298. Prószyński Michał, ob. w Mińsku litewskim.
1299. Prylińska Helena w Krakowie.
1300. Prysak Piotr, prof. semin. żeńsk. w Krakowie.
1301. Przanowski Adam, obywatel w Warszawie.
1302. Przyborowski Stefan w Warszawie.
1303. Przybylski Franciszek, urz. dr. żel.
1304. Przybylski Władysław, urz. dr. żel.
1305. Przybylski Wilhelm, prof. sem. n. w Przemyślu.
1306. Przybyłowski Franciszek, aptekarz w Grajewie.
1307. Br. Przychocki Kazimierz, c. k. notaryusz w Wieliczce.
1308. Przychocki Stanisław, st. inż. kolei państ. w Wiedniu.
1309. Przyłęcki Apolinary, c. k. notaryusz w Jaśle.
1310. Przystojecka Julia, obywatelka w Piotrkowie.
1311. X. Pułacz Kazimierz, proboszcz.
1312. Dr. Pulman Adam, lekarz w Samborze.
1313. Dr. Pułaski Arkadyusz Antoni w Warszawie.
1314. Hr. Pusłowska Marya, ob. w Krakowie.
1315. X. Puszet Stanisław, katecheta gimn. w Krakowie.
1316. Puzyna z Kozielska Józef, ob. w Warszawie.
1317. Kniaź Puzyna Julian, ob. i poseł na sejm kr. w Narolu.
1318. Pyszyńska Olga we Lwowie.

R.

1319. Dr. Raciborski Aleksander, doc. Uniw. we Lwowie.
1320. Hr. Raczyńska Róża, ob. w Zakopanem.
1321. Raczyński Aleksander w Wiedniu.
1322. Raczyński Antoni, ob. w Wrzesinach.
1323. Raczyński August, właśc. domu bankowego w Krakowie.
1324. Hr. Raczyński Edward, ob. i poseł na sejm kr. w Zakopanem.
1325. Dr. Raczyński Tadeusz, adw. w Krakowie.
1326. Rada powiatowa w Borszczowie.
1327. Rada powiatowa w Mościskach.
1328. Rada powiatowa w Nowym Targu.
1329. Rada powiatowa w Rohatynie.
1330. Rada powiatowa w Turce.
1331. Radau Stanisław, fabrykant w Warszawie.
1332. Radkiewicz Wanda, żona dyr. Tow. ub. w Warszawie.
1333. Radoński Feliks w Król. Polskiem.
1334. Radoński Seweryn, ob. i poseł w Kociałkowej Górce.
1335. Radziejewska Wanda.
1336. Dr. Radzikowski Stanisław w Krakowie.
1337. Dr. Radziszewski Bronisław, prof. Uniw. i czł. Akad. um. we Lwowie.
1338. Rakowicz Jan, budowniczy w Poznaniu.
1339. Rakowiecki Bronisław, prawnik w Siedlcach.
1340. Dr. Ralski Jan, naucz. gimn. w Tarnopolu.
1341. Ramult Konstanty, c. k. notaryusz w Bochni.
1342. Rank Edward, aptekarz w Tarnowie.
1343. Dr. Rappaport Arnold, poseł na sejm kr. i cz. Rady p. w Wiedniu.
1344. Rappaport Maurycy, inżynier w Nowym Sączu.
1345. Br. Rastawiecka Leonia, ob. w Warszawie.
1346. Rayski Albin, ob. i poseł na sejm kr. w Michalewicach.
1347. Razer Juliusz, kupiec w Poznaniu.
1348. Rechner Maurycy, sekretarz magistratu w Borysławiu.

1349. Redyk Wiktor, aptekarz w Krakowie.
1350. Regiec Wincenty, naucz. szk. snyc. w Zakopanem.
1351. Dr. Rehman Antoni, prof. Uniw. we Lwowie.
1352. Rehman Stanisław, ob. w Krakowie.
1353. Dr. Reich Samuel, adwokat w Rzeszowie.
1354. Reicher Edward, naczelnik domu handlowego.
1355. Reicher Marta.
1356. Reicher Maurycy, chemik.
1357. Dr. Rejchman Mikołaj, lekarz w Warszawie.
1358. Reichstein Julian, ob. w Poznaniu.
1359. Reinsperger Zygmunt, wł. dóbr w Czernieszowcach.
1360. X. Rejewski Teodr, emeryt w Poznaniu.
1361. Rejkowski Bolesław, urzędnik.
1362. Ressman Moryc, kupiec w Debreczynie.
1363. Rembierz Franciszek, kupiec w Warszawie.
1364. Dr. Rembowski Wiktor, dentysta w Wrocławiu.
1365. Resch Zygmunt, naczelnik firmy Goldlust & Sp. w Krakowie.
1366. Dr. Rettinger Józef, adwokat w Krakowie.
1367. Reutt Gustaw, z. naczelnego inż. Wydz. kr. we Lwowie.
1368. Dr. Hr. Rey Stanisław, ob. w Psarach.
1369. Reych Antoni w Warszawie.
1370. Richtman Karol, adjunkt budownictwa we Lwowie.
1371. Rittendorf Władysław w Warszawie.
1372. Dr. Robowski Henryk, lekarz w Czerniejewie.
1373. Rodakowski Kazimierz, prawnik w Wiedniu.
1374. Rodkiewicz Marya, żona kupca w Warszawie.
1375. Dr. Rodys Władysław, lekarz w Warszawie.
1376. Roesner Fryderyk, inż. rząd. w Warszawie.
1377. Rogalewicz Alfons, inżynier górniczy w Dąbrowie górniczej.
1378. Rogaski Walery, burmistrz w Gorlicach.
1379. Rogoziński Kazimierz, naczelnik oddz. dr. żel.
1380. Rogoziński Kazimierz, medyk w Warszawie.
1381. Rogoyski Witold, burmistrz i poseł na sejm kr. w Tarnowie.
1382. Rogoyski Zygmunt, starosta w Chrzanowie.
1383. Rolbiecki Stefan, urz. dr. żel.
1384. Romer Edmund, c. k. starosta pow. w Brzesku.
1385. Hr. Romer Eustachy, ob. w Czaplach.
1386. Dr. Romer Gustaw, z. czł. Wydz. kr. i ob. w Zabełczu.
1387. Rongier Paweł, naucz. jęz. franc. w Krakowie.
1388. Ronigier Maurycy, prawnik w Zbarażu.
1389. Rontaler Gustaw w Łodzi.
1390. Rosenbaum Leon, buchalter.
1391. Dr. Rosenblatt Józef, prof. n. Uniw. i adw. w Krakowie.
1392. Dr. Rosiński Stanisław, radca zdrowia w Wronkach.
1393. Dr. Rosner Aleksander, lekarz w Krakowie.
1394. Dr. Rosner Antoni, prof. Uniw. w Krakowie.
1395. Dr. Rosner Ignacy, ausk. sądu kr. w Krakowie.
1396. Dr. Rostafiński Józef, prow. Uniw. i czł. Akad. um. w Krakowie.
1397. X. Roszek Wojciech, kanonik w Poroninie.
1398. Rother Józef, dyrektor fabryki w Warszawie.
1399. Rozen Jan, artysta-malarz w Warszawie.
1400. Rozenblat Józef, fabrykant w Łodzi.
1401. Rozenblat Henryk, urz. dr. żel.
1402. Rozmanit Lucyan, inżynier w Warszawie.
1403. Rozmysłowski Michał, w Warszawie.
1404. Rozwadowski Franciszek, obywatel we Lwowie.
1405. Rozwadowski Tadeusz, inżynier Wydz. kr. we Lwowie.
1406. Rożański Stanisław, ob. i poseł do sejmu prusk. w Padniewie.
1407. Dr. Rożnowski Stanisław, lekarz w Berlinie.

1408. Rożycki Erazm, nacz. Tow. kred. w Kielcach.
1409. Rubowski Andrzej w Łodzi.
1410. Rudnicki Jan, agronom w Kaliszu.
1411. Rudnicki Kazimierz, ob. w Strzałkach.
1412. Rudolf Karol, radca sądu obw. w Tarnowie.
1413. Rudolphi Karol, c. k. notaryusz w Krakowie.
1414. Runge Aleksander, notaryusz w Wiśniczu.
1415. Rupiewicz Gabryel Stanisław, w Warszawie.
1416. Russocki Ludomir, inżynier.
1417. Rutkowska Józefa, obywatelka w Kamiennej.
1418. Dr. Rybicki Alojzy, adwokat we Lwowie.
1419. Rybicki Wincenty, urz. pryw. w Krakowie.
1420. Rycerski Feliks, inżynier.
1421. Rychłowski Józef w Popowie.
1422. Rychłowski Leon, ob. w Orpiszewku.
1423. Rychłowski Walery, ob. w Drobninie.
1424. Rychłowski Władysław.
1425. Rychter Feliks, urz. dr. żel.
1426. Rychter Ludwik, gen. ajent ubez. w Poznaniu.
1427. Dr. Rydel Lucyan, prof. Uniw. w Krakowie.
1428. Dr. Rydygier Ludwik, prof. Uniw. w Krakowie.
1429. Rylska Józefa, ob. w Pisarowicach.
1430. Rylski Tomasz, prof. szk. roln. w Dublanach.
1431. Rymarkiewicz Kazimierz, adw. przys. w Kaliszu.
1432. Rymkiewiczówna Bronisława w Wilnie.
1433. Rypel Wojciech, em. prof. gimn. w Krakowie.
1434. Rząńczyński Kazimierz w Warszawie.
1435. Dr. Rzeczniowski Leon, lekarz w Warszawie.
1436. Dr. Rzewuski Romuald w Arcugowie.

S.

1437. Sadkowski Aleksander, inżynier.
1438. Sakowicz Konstanty, obyw. w Warszawie.
1439. Sajkiewicz Anna, ob. w Hyżej.
1440. Dr. Salamon Febus w Tarnowie.
1441. Salb Marcin, litograf w Krakowie.
1442. Samborski Henryk, urz. dr. żel.
1443. Samborski Piotr, obywatel ziemski.
1444. Ks. Sapieha Adam, ob., poseł i czł. Izby Panów w Krasiczynie.
1445. Ks. Sapieha Paweł, sekretarz nam. we Lwowie.
1446. Ks. Sapieha Władysław, ob. w Krasiczynie.
1447. Ks. Sapieżyna Jadwiga z Sanguszków w Krasiczynie.
1448. Dr. Satkowski Zygmunt, lekarz w Krakowie.
1449. Sawicki Józef, gł. mechanik.
1450. Sawicki Leon, komisant handlowy.
1451. Sawicki Władysław, urz. dr. żel.
1452. Sawicki Wojciech, wicedyrektor Banku handlowego.
1453. Sąsiedzki Kazimierz, akademik w Genewie.
1454. Dr. Schaff Szymon, adwokat i radca miejski we Lwowie.
1455. Dr. Schaetzel Stanisław, adwokat w Brzeżanach.
1456. Scheller Aleksander, dentysta w Warszawie.
1457. Scheller Oskar, adwokat przysięgły w Warszawie.
1458. Schlesinger Wilhelm w Białej.
1459. Schmidt Kazimierz, urzędnik Banku handlowego.
1460. Schmidt Wincenty, ob. w Krzywaczce.
1461. Schmidt Władysław, księgarz we Lwowie.
1462. Schneider Adam Feliks, kupiec w Warszawie.
1463. Schoen, aptekarz w Czempiniu.

1464. Schoen Otton Bogusław, urz. dr. żel.
1465. Scholtze Adolf, przemysłowiec w Warszawie.
1466. Schoenfeld Emil, inżynier dr. żel.
1467. Schoenfeld Ryszard, naczelnik wydz. dr. żel.
1468. Dr. Schubert Romuald, radca wyższego sądu kr. we Lwowie.
1469. Szultz Józef, radca sądu w Toruniu.
1470. Schütz Adolf, ob. w Białej Wielkiej.
1471. Schwarc Henryk, kupiec w Krakowie.
1472. Dr. Schwarz Jgo w Abbazyi.
1473. Schweikert w Łodzi.
1474. Schworm Bronisław, urzędnik Wydz. kr. w Zakopanem.
1475. Sczaniecka z Grabowskich Jadwiga, ob. w Naramowicach.
1476. Sczaniecki Michał, ob. w Nawrze.
1477. X. Seichter Karol, wik. przy kośc. św. Marcina w Poznaniu.
1478. Senfftleben Witalis, w Kijowie.
1479. Serbiński Walery, medyk w Krakowie.
1480. Serwatowski Maciej Zenon, ob., b. poseł na sejm kr. w Rajtarowicach.
1481. Seyfarth Gustaw, właśc. księgarni we Lwowie.
1482. Sękowski Stefan, ob., poseł na sejm kraj. w Wojsławiu.
1483. Sieczka Józef, gospodarz w Zakopanem.
1484. Siedlecki Aleksander, sekr. Rady pow. w Wieliczce.
1485. Dr. Siedlecki Franciszek w Krakowie.
1486. Siedlecki Józef, art. malarz w Krakowie.
1487. Siedlecki Stanisław, dyr. gimn. w Krakowie.
1488. Siedlecki Kazimierz w Warszawie.
1489. Dr. Siejanowski Władysław, lekarz.
1490. Siemieńska Marya, ob. w Brzeziu.
1491. X. Dr. Siemieński Jan we Lwowie.
1492. X. Siemieński Leopold, prob. w Mogile.
1493. JE. Hr. Siemieński Wilhelm, ob., czł. Izby Panów w Chorostkowie.
1494. Siemiginowski Włodzimierz, ob. i poseł na sejm kr. w Turskiem.
1495. Dr. Silberfeld Feliks, adwokat w Kalwaryi.
1496. Siennicki Antoni, urz. dr. żel.
1497. Hr. Sierakowski Adam, ob. w Waplewie.
1498. Sikorska Julia, obywatelka w Wsrszawie.
1499. Silnicki Jan, dzierżawca w Wierzchosławicach.
1500. Skalski Michał, urz. dr. żel.
1501. Dr. Skałkowski Tadeusz, adwokat i poseł na sejm kraj. we Lwowie.
1502. Dr. Skarzyński Witold, ob. i poseł parl. w Spławiu.
1503. X. Skąpski Antoni, proboszcz w Lubaszu.
1504. Skibiński Józef, inżynier w Warszawie.
1505. Skibniewski Wacław we Lwowie.
1506. Skirliński Jan, ob. w Liszkach.
1507. Skiwski Jan, w Warszawie.
1508. Sklepiński Karol we Lwowie.
1509. Dr. Skomorowski Jan, lekarz, obs. stacyi meteorol. w Kutach.
1510. Skoroszewska Patrycya w Poznaniu.
1511. Skoraszewski Wojciech, ob. w Lutyni.
1512. Skoroszewski Władysław, obywatel w Tursku.
1513. Skorupska Katarzyna, wdowa po kupcu w Warszawie.
1514. Hr. Skórzewski Arnold, obywatel w Raszkówku.
1515. Skórzewski Hipolit, ob. w Kretkowie.
1516. Hr. Skórzewski Włodzimierz, ob. w Czerniejewie.
1517. Hr. Skórzewski Zygmunt, ordynat, czł. Izby Panów w Czerniejewie.
1518. X. Skrudziński Antoni, prob. i obs. stacyi meteorol. w Białce.
1519. Skrzydlewski Mieczysław, ob. w Zbudzewie.
1520. Skrzydlewski Tadeusz w Maniewie.
1521. Skrzydlewski Zdzisław, ob. w Mechlinie.
1522. Skrzyńska Oktawia, ob. w Zagorzanach.

1523. Skrzyński Adam, ob. i poseł na sejm kr. i do Rady p. w Libuszy.
1524. Ślaski Kazimierz, ob. w Orłowie.
1525. Ślaski Ludwik, ob., poseł do parl. niem. i czł. Izby Panów w Trzebcu.
1526. X. Śliwiński Teodor, prob. w Baszkowie.
1527. Dr. Ślósarski Antoni w Warszawie.
1528. Ślósarski Jan, urz. dr. żel.
1529. Ślusarski Michał, przemysłowiec w Stryju.
1530. Słapa Piotr, nauczyciel ludowy w Zakopanem.
1531. Słapowa Justyna, ob. w Lusinie.
1532. Sławski Stanisław, radca sądu w Poznaniu.
1533. Słonecki Bronisław, obywatel we Lwowie.
1534. Słotwiński Wiktor we Lwowie.
1535. Służewski Franciszek Ksawery, naucz. gimn.
1536. Smoczyński Walenty, urzędnik.
1537. Dr. Smolka Stanisław, prof. Uniw. i czł. Akad. Um. w Krakowie.
1538. Dr. Smorągiewicz Kazimierz, lekarz w Sanoku.
1539. Dr. Smutny Karol, lekarz wojskowy we Lwowie.
1540. Śniadecki Jędrzej, obywatel w Wilnie.
1541. Śniechowski Józef w Warszawie.
1542. Śnieszko Franciszek, rządca dóbr w Krzyżu pod Tarnowem.
1543. X. Sobierajski Jozafat, kanonik katedralny w Krakowie.
1544. Sobolewski Juliusz, prawnik w Warszawie.
1545. Sobolewski Piotr, obywatel.
1546. Sobota Karol, ob. w Podhorkach.
1547. Sochanik Ignacy, wł. dóbr w Iwankowcach.
1548. Soczołowski Kazimierz, aptekarz.
1549. Dr. Soczołowski Tadeusz, lekarz w Piotrkowie.
1550. Dr. Sokalski Józef, aptekarz w Tarnowie.
1551. Hr. Sokolnicki Celestyn, obywatel w Kajewie.
1552. Sokolnicki Zenon, obywatel w Kaszewach kościelnych.
1553. Sokólski Adam, inżynier w Warszawie.
1554. Sokólski Franciszek, urz. dr. żel.
1555. Dr. Sokołowski August, prof. gimn i członek Rady p. w Krakowie.
1556. X. Solak Wawrzyniec, prob., obs. stacyi meteorol. w Lubniu.
1557. Dr. Sommer Feliks, lekarz w Warszawie.
1558. Sommer Ksawery, urz. dr. żel.
1559. X. Sos Antoni w Gorlicach.
1560. Sowiński Roman, kupiec.
1561. Spalke Kazimierz, prakt. konc. nam. w Białej.
1562. Dr. Spalke Zygmunt, lekarz we Lwowie,
1563. Span Franciszek Ksawery, obywatel.
1564. Speichert Franciszek Ksawery, dzierżawca dóbr ryc. w Konojadzie.
1565. Speichert Stanisław w Barchlinie.
1566. Speichert Władysław, sędzia w Drezdence.
1567. Spis Józef, inspektor szk. okr. w Krakowie.
1568. X. Dr. Spis Stanisław, prof. Uniw. i kanonik katedr. w Krakowie.
1569. X. Sprenger Wilhelm, proboszcz w Kobiernie.
1570. Spysz Antoni, urz. dr. żel.
1571. Stamirowski Antoni w Łodzi.
1572. Srzednicki Stanisław, prezes sądu okręg. w Piotrkowie.
1573. X. Dr. Stablewski Floryan, arcybiskup gnieźn. i pozn. w Poznaniu.
1574. Stablewski Jerzy, ob. w Jaraczewie.
1575. Stablewski Stanisław, ob. w Zalesiu.
1576. Stablewski Tertulian, ob. w Ślachcimie.
1577. Stachiewicz Władysław, kupiec we Lwowie.
1578. Dr. Stachiewicz Teofil, lekarz w Gerbersdorfie.
1579. Stachowska Justyna w Warszawie.
1580. Hr. Stadnicka Helena, ob. w Nawojowej.
1581. Hr. Stadnicki Edward, ob. w Nawojowej.

1582. Hr. Stadnicki Stanisław, ob. i poseł na sejm kr. w Krysowicach.
1583. Stadtmüller Karol, prof. w. szkoły przem. w Krakowie.
1584. Stamirowski Antoni, kupiec w Łodzi.
1585. Dr. Stan Władysław, lekarz w Poznaniu.
1586. Dr. Stańczyk Józef.
1587. X. Staniszewski Andrzej w Wilkowie Polskiem.
1588. Stankiewicz Zofia w Warszawie.
1589. Dr. Stanko Wojciech, lekarz pow. w Tarnowie.
1590. Stanowski Ignacy, inżynier w Warszawie.
1591. Starczewski Eugeniusz, adwokat przysięgły w Łucku.
1592. Stark Antoni, złotnik w Poznaniu.
1593. Starowieyski Biberstein Stanisław, ob. i czł. Izby Panów w Bratkówce.
1594. Hr. Starzeński Edward, kom. pow. w Krakowie.
1595. Dr. Starzewski Rudolf, adwokat w Krakowie.
1596. Dr. Stasiński Józef, ob. w Konarzewie.
1597. Statter Juliusz, prof. konserwatoryum w Warszawie.
1598. Stawiarski Waleryan, ob. w Chlebnie.
1599. X. Steffen Józef, prob. w Spławiu.
1600. Stegman Józef, obywatel.
1601. Stein Artur, urz. banku hipot. we Lwowie.
1602. Dr. Sterczyński Adam, lekarz w Dąbrowie górniczej.
1603. Sternbach Józef, spedytor w Drohobyczu.
1604. Stęszewski Franciszek, budowniczy w Poznaniu.
1605. Dr. Stiasny Edward, notaryusz w Biały.
1606. Stocker Wiliam, właśc. kopalni w Gorzycach.
1607. Stojałowski Aleksander, emer. c. k. kapitan i dyrektor kasy oszczędności w Stryju.
1608. Stojanowski Bolesław, prof. gimn. w Tarnopolu.
1609. Stokowski Apolinary, emer. sekr. gal. Tow. kred. ziem. we Lwowie.
1610. Stolaski Józef, naczelnik stacyi w Jarosławiu.
1611. Stoliński Stanisław, ob. w Kamieńcu.
1612. Stopczyk August, wł. apteki w Łodzi.
1613. Stopczyk Jan, fabrykant w Warszawie.
1614. Stopczyk Karol, dyrektor fabryki w Warszawie.
1615. Streibel Helena, obywatelka w Lublinie.
1616. Dr. Stromenger Karol, adwokat we Lwowie.
1617. Stronczak Włodzimierc, c. k. notaryusz w Sądowej Wiszni.
1618. Stroner Władysław, akademik we Lwowie.
1619. X. Struś Albin, proboszcz.
1620. X. Stryjakowski Władysław, prob. w Łopiennie.
1621. Dr. Strzelbicki Stanisław, c. k. notaryusz w Ropczycach.
1622. Strzelecki Aleksander, wł. dóbr w Kukizowie.
1623. Strzelecki Henryk, em. dyr. kr. śr. szk. gospodar. lasow. we Lwowie.
1624. X. Strzelecki Władysław, prob. w Łętowni.
1625. X. Studniarski Wincenty, prob. w Kicinie.
1626. Studziński Alozy, ob. w Tarnopolu.
1627. Studziński Leon, radca nam. i c. k. starosta w Sanoku.
1628. Studziński Marceli, emer. dyr. szk. realnej w Krakowie.
1629. Dr. Styczeń Wawrzyniec, adwokat w Krakowie.
1630. Suchodolski Kornel, ob. w Sosnowie.
1631. Sudra Władysław, sędzia gminny w Klaszczowie.
1632. Sulerzyski Wacław w Król. Polskiem.
1633. Dr. Sulerzyski Junosza Władysław, adwokat w Nowym Sączu.
1634. Ks. Sułkowski Antoni, ordynat w Rydzynie.
1635. Surzycka Jadwiga.
1636. Surzycki Jan Alfons w Petersburgu.
1637. Dr. Surzycki Józef, lekarz w Krakowie.
1638. Surzycki Tomasz, aptekarz w Warszawie.
1639. Suski Wiktor, kupiec w Krakowie.

1640. Suszycki Zenon, inżynier górniczy w Wietrznie.
1641. X. Sutor August, komisarz jen. OO. Augustyanów w Krakowie.
1642. Swolkien Bogusław, prawnik w Krakowie.
1643. Swolkien Bolesław, kapitalista w Krakowie.
1644. Świątkowski Józef, nacz. dep. dr. żel.
1645. Śmidecka Jadwiga, wdowa po dyr. górnictwa kr. w Warszawie.
1646. Świderska Marya w Krakowie.
1647. Świdziński Ludwik, sędzia śledczy.
1648. Świecka Helena w Iwoniczu.
1649. Święciński Julian Adolf.
1650. Święcicki Ludwik, obywatel w Warszawie.
1651. Świętorzecki Edmund, urzędnik w Warszawie.
1652. Świerz Leopold, em. prof. gimn. w Krakowie.
1653. Świerzyński Stanisław, inżynier cywilny w Krakowie.
1654. X. Sylwester Józef, prob. we Lwowie.
1655. Sypniewska M. w Poznaniu.
1656. X. Sypniewski Zygmunt w Kołdrąbiu.
1657. Syroczyński Agaton, inżynier.
1658. Soroczyński Leon, inż. Wydz. kraj. we Lwowie.
1659. X. Szaal Maksymilian, dziekan w Czarnkowie.
1660. Szabel Leopold, radca nam. we Lwowie.
1661. Szabłowski Bronisław, urz. dr. żel.
1662. Szachulski Ludwik, obywatel.
1663. Szadbej Antoni, obywatel w Bohorodczynie.
1664. Szadkowski Józef, kupiec w Warszawie.
1665. Szaflarski Jan, inżynier w Sopronie.
1666. Szajnoch Teodor, urz. Wydz. krajowego we Lwowie.
1667. Dr. Szalay Ludwik, adwokat w Krakowie.
1668. Szaniawski Edward, urz. dr. żel.
1669. Szawłowski Adam, inżynier.
1670. Szawłowski Ludwik, ob. w Przewłoce.
1671. Szczawińska Marya w Poznaniu.
1672. Szczepaniak Jan, inżynier kolei p. w Wieduiu.
1673. Szczepańska Nina Marya, ob. w Laszkach.
1674. Szczepański Alfred, redaktor w Wiedniu.
1675. Szczepański Jozafat, naczelnik stacyi kol. w Krakowie.
1676. Szczerbiński Zdzisław, kupiec w Warszawie.
1677. Szczygielski Władysław, radca stanu w Warszawie.
1678. Dr. Szczygłowski Bolesław w Kościanie.
1679. Szechowicz Lew., radca sądu obw. w Przemyślu.
1680. Szeliska Marya, ob. w Komborni.
1681. Szenic Józef w Koszkwach.
1682. Hr. Szeptycki Jan, ob. i poseł na sejm kr. w Przyłbicach.
1683. Dr. Szlachtowski Feliks, adwokat w Krakowie.
1684. Szmula Julian, b. major sztabu jen., poseł do sejmu pr. i parlamentu niem. w Friedenwaldzie.
1685. Szopiński Baltazar, c. k. adjunkt sąd. w Kałuszu.
1686. Szpetkowski Józef, dekorator kościołów w Poznaniu.
1687. Dr. Szrejber Otto w Ucianie.
1688. Sztaba Marcin, c. k. inspektor podatkowy w Złoczowie.
1689. Sztromajer Michał, urzędnik.
1690. Szubert Awit, fotograf w Krakowie.
1691. Szuch Stanisław, inżynier w Babelinie.
1692. Szul Ludwik, kierownik rafineryi w Lipinkach.
1693. Dr. Szulc Józef, lekarz prakt. i dentysta w Poznaniu.
1694. Szulc Karol, kupiec w Warszawie
1695. Szulc Oswald, kupiec.
1696. Szulisławski Romuald, oficyał pocztowy w Krakowie.
1697. Szułdrzyński Stanisław, ob. w Siernikach.

1698. Dr. Szułdzyński Tadeusz, ob. w Lubaszu.
1699. Dr. Sułdrzyński Władysław, ob. w Siernikach.
1700. Dr. Szułdrzyński Zygmunt, obywatel, prezes centr. Tow. rolniczego w Lubaszu.
1701. Dr. Szuman Leon, lekarz w Toruniu.
1702. Szybowski Stanisław, urz. dr. żel.
1703. Dr. Szwarc Emil w Krakowie.
1704. Szwede Ludwik, fabr. białoskórnik w Warszawie.
1705. Szymanowska Michalina, wdowa po prof. Uniw. w Warszawie.
1706. Szymański Kazimierz, urz. dr. żel.
1707. Dr. Szymański Roman, redaktor „Orędownika“ w Poznaniu.
1708. X. Szymański Władysław, prob. w Lubinie.
1709. X. Szymczykiewicz Franciszek, gwardyan w Sanoku.
1710. Szymczykiewicz Stanisław, radca mag. w Krakowie.
1711. Szymonowicz Władysław, asystent przy Uniw. Jag. w Krakowie.
1712. Dr. Szyszyłowicz Ignacy, prof. szkoły rolniczej w Dublanach.
1713. Szyszkowski Bolesław, c. k. inspekcyjny lustrator lasów w Lisowicach, w Dobromilu.

T.

1714. Tabaczyńska Helena, żona ob. ziemsk. w Radyszu niższym.
1715. Tabeau Ferdynand, aptekarz w Zakopanem.
1716. Hr. Taczanowski Antoni, ordynat, czł. Izby Panów w Taczanowie.
1717. X. Taczanowski Bronisław, lic. w Grodzisku.
1718. Taczanowski Floryan, ob. w Sowinie.
1719. Taczanowski Józef w Siedleminie.
1720. Taczanowski Witold, ob. w Sławoszewie.
1721. Tamulewicz Franciszek w Warszawie.
1722. Dr. Tangl Edward, prof. Uniw. w Czerniowcach.
1723. Tański Tadeusz w Łagiewnikach.
1724. Tarnasiewicz Aleksander chirurg.
1725. Tarnasiewicz Franciszek, emeryt. urz. dr. żel.
1726. Hr. Tarnowska Jadwiga w Śniatynce.
1727. Hr. Tarnowska Róża w Krakowie.
1728. Hr. Dr. Tarnowski Stanisław, prof. Uniw., prezes Akad. um., poseł na sejm kr. i członek Izby Panów w Krakowie.
1729. Hr. Tarnowski Stanisław, obywatel i poseł na sejm kr. w Śniatynce.
1730. Br. Taube Zofia w Włodzimirzówce.
1731. Terlecki Stefan, urz. kolei państw. w Tarnowie.
1732. Dr. Teichman Ludwik, prof. Uniw. i czł. Akad. um. w Krakowie.
1733. Teisseyré Henryk, em. inspektor kolei żel. państw. we Lwowie.
1734. Temler Aleksander, wł. fabr. garbarni w Warszawie.
1735. Temler Aleksander, stud. polit. w Warszawie.
1736. Temler Jan, student w Warszawie.
1737. Temler Jan, fabrykant w Warszawie.
1738. Temler Józef, fabrykant w Warszawie.
1739. Temler Ludwik w Warszawie.
1740. Terlecki Adam, ob. w Ożańsku.
1741. X. Tesmer Jan, prob. w Kosztowie.
1742. Thiel Stefan, radca sprawiedliwości w Wrześni.
1743. Dr. Tiegerman Marek w Drohobyczu.
1744. Dr. Till Ernest, adwokat kr. i doc. Uniw. we Lwowie.
1745. Tokarski Tomasz, dyrektor gimn. w Sanoku.
1746. Tokarz Walery, inżynier.
1747. Tomaszewski Józef, inżynier górniczy w Warszawie.
1748. Dr. Tomaszewski w Śmiglu.
1749. Tomczyk Ignacy, właściciel apteki.
1750. Tomicki Edward, ob. w Pleszewie.

1751. Tomkiewicz-Woyneko Stanisław w Krakowie.
1752. Tomkowicz Henryk w Krakowie.
1753. Tonner Emanuel, dyr. czeskiej Akad. handl. w Pradze.
1754. Dr. Tonner Wilhelm, starszy lekarz sztabowy w Pisku.
1755. Torosiewicz Emil, ob. i poseł na sejm kr. w Michalewicach.
1756. Torosiewicz Mikołaj, ob. i poseł na sejm kr. w Putiatyńcach.
1757. Towarzystwo kasynowe w Wiśniczu.
1758. Towarzystwo kasynowe w Złoczowie.
1759. Towiański Adam, ob. w Krakowie.
1760. Trelewski Władysław, radca sądu w Trzebnicy.
1761. Trembiński Wacław, kupiec.
1762. Troszel Edward, przemysłowiec.
1763. Trybulec Jan, c. k. notaryusz w Nowym Targu.
1764. Dr. Trybulec Józef, adwokat w Bochni.
1765. Truskolaski Alfred, sekr. Rady pow. w Białej.
1766. Truskolaski Kazimierz, urz. Tow. wz. ub. w Krakowie.
1767. Trylski Aleksander, red. „Gazety rolniczej“ w Warszawie.
1768. Trzaska Marya, ob. w Warszawie.
1769. Dr. Trzcieniecki Tadeusz, adwokat w Tarnopolu.
1770. Trzciniecki Maksymilian, naucz. Domu handlowego.
1771. Dr. Trzciński Józef, lekarz w Obornikach.
1772. Trzciński Szczęsny, obywatel w Sieniawie.
1773. Dr. Trzciński Tadeusz w Popowie.
1774. Dr. Trzebicky Rudolf, em. lekarz półkowy w Krakowie.
1775. Tulewicz Leon, kupiec w Kurniku.
1776. X. Trzebunia Tomasz, wikary w Kołomyi.
1777. Turkawski Marceli w Krakowie.
1778. Turkowski Andrzej, obywatel.
1779. Turno Hipolit, ob. w Objezierzu.
1780. Turski Stanisław, urz. Tow. wz. ub. w Krakowie.
1781. Tuszyński Józef, starszy inż. kolei państw. we Lwowie.
1782. Tutakowski Władysław, urz. dr. żel.
1783. X. Twardowski Ignacy w Świątnikach.
1784. Dr. Tworkowski Jan, lekarz w Przymsze.
1785. Tymowski Józef, urz. dr. żel.
1786. Hr. Tyszkiewicz Benedykt, obywatel w Paryżu.
1787. Hr. Tyszkiewicz Benedykt w Krakowie.
1788. Hr. Tyszkiewicz Edward w Krakowie.
1789. Hr. Tyszkiewicz Janusz urz. Tow. wz. ub. w Krakowie.
1790. Dr. Hr. Tyszkiewicz Wincenty.

U.

1791. Uchacewicz Leonard, urzędnik banku ziemskiego w Kijowie.
1792. Dr. Uchacz Błażej, lekarz w Makowie.
1793. Udrycki Jan, urz. sąd. w Tarnowie.
1794. Dr. Ulanowski Bolesław, prof. Uniw. w Krakowie.
1795. Ullrich Emil, wicedyr. kasy poż. w Makowie.
1796. Ungar Juliusz, kapitalista w Drohobyczu.
1797. Dr. Uranowicz Zygmunt, prof. gimn. w Złoczowie.
1798. Urban Edward, kupiec w Krakowie.
1799. Urbanowska Helena, żona wł. fabryki w Poznaniu.
1800. Urbanowski Michał, wł. przyr. w Warszawie.
1801. Urbańczyk Franciszek, inżynier i obs. stacyi met. w Chrzanowie.
1802. Urbański Wincenty, kupiec w Warszawie.
1803. Urbańska Antonina, obywatelka w Ryżawie.
1804. Uznańska Lucyna, ob. w Poroninie.
1805. Uznańska Marya w Poroninie.

V.

1806. Vivien Jan, ob. i poseł na sejm kr. w Poznance Hetmańskiej.
1807. Volter Alojzy, dyr. fabr. w Tłumaczu.
1808. Voss Konrad, dyr. fabr. gazu we Lwowie.

W.

1809. W. A.
1810. Wachtel Bernard, spedytor w Krakowie.
1811. Wagner Jan, urzędnik dr. żel.
1812. Wagner Ferdynand, adw. przys. w Warszawie.
1813. Wahl Maciej, urzędnik.
1814. Walcher Ryszard, st. zarządca poczty w Tarnowie.
1815. X. Walczyński Stanisław, kanonik i prob. kat. w Tarnowie.
1816. Walman Aleksander, ob. w Warszawie.
1817. Walżyk Józef, dyr. cukrowni w Kruszewicy.
1818. Waniewicz Marya, obywatelka w Kielcach.
1819. Wańkowski Jan, urzędnik w Krakowie.
1820. JE. Warchałowski Piotr, prezydent sądu w Chersonie.
1821. X. Dr. Wartenberg Szczęsny, prob. i poseł do sejmu kr. w Kamieńcu.
1822. Wasilewski Kazimierz, kupiec w Warszawie.
1823. Wasilkowski Zygmunt, ajent warsz. Tow. p. asfalt. w Krakowie.
1824. Dr. Wasserzug Dawid, lekarz.
1825. Wassilko Józef, inż. kolei półn. w Wiedniu.
1826. X. Wawrowski Józef, prob. w Mixtacie.
1827. Wawrowski Wojciech.
1828. Wawrzycki Wincenty, współwł. składu fort. w Krakowie.
1829. X. Wawrzyniak Piotr, patron spółek zarobkowych i poseł do sejmu pruskiego w Śremie.
1830. X. Dr. Wądolny Czesław, katecheta sem. żeńsk. w Krakowie.
1831. Dr. Waygart Walery, adwokat w Przemyślu.
1832. Dr. Wągrowski Karol, lekarz pow. w Czortkowie.
1833. Dr. Wąsikiewicz Henryk, adwokat w Nowym Sączu.
1834. Dr. Wąsowicz Dunin Mieczysław, docent Uniw. i szkoły politechn. we Lwowie.
1835. Wegner Józef, fabrykant w Warszawie.
1836. X. Weichman Hipolit, prob. w Olszowej.
1837. Weindl Emil, adwokat w Warszawie.
1838. Dr. Weigel Ferdynand, adwokat, poseł i czł. Rady p. w Krakowie.
1839. Wejda Antoni, ob. w Niecwi.
1840. X. Weiss Karol, prob. w Mikorzynie.
1841. Weissbach Adolf, dyr. las., obs. st. met. w Skolem.
1842. Weiss Julian, ceramik.
1843. Wellisch Wilhelm., prokurent domu handlowego.
1844. Werner Adolf w Warszawie.
1845. Werner Arnold, kupiec we Lwowie.
1846. Werner Bronisław, kupiec w Warszawie.
1847. Werner Jan, student w Warszawie.
1848. Werner Stanisław, urz. dr. żel.
1849. Wernerowa Helena w Warszawie.
1850. Dr. Węgrzynowski Władysław, lekarz pow. w Zbarażu.
1851. Węsierski Robert, radca sądu w Kościanie.
1852. Hr. Węsierski Kwilecki Zbigniew, ob. w Wróblewie.
1853. Dr. Wężyk Feliks w Królewskiem.
1854. Wężyk Julian, ob. w Mroczeniu.
1855. X. Wiatr Paweł w Tarnowie.
1856. Dr. Wicherkiewicz Bolesław, lekarz okulista w Poznaniu.
1857. Wichert Franciszek, urz. dr. żel.

1858. Dr. Wieczorek Roman w Gnieźnie.
1859. Wieczorek Franciszek, kupiec w Rogoźnie.
1860. Dr. Wiediger Ksawery, adwokat w Jaśle.
1861. Wieniawski Adam w Warszawie.
1862. Dr. Wierzbicki Daniel, adj. obserwatoryum astronom. w Krakowie.
1863. Dr. Wierzbicki Jan, lekarz w Warszawie.
1864. Wierzbicki Ludwik, dyrektor ruchu kol. p. w Wiedniu.
1865. Wierzbicki Stanisław w Krakowie.
1866. Wierzbicki Tadeusz w Krakowie.
1867. Wierzbicki Władysław, kupiec w Gnieźnie.
1868. Wierzbowski Artur, obywatel w Warszawie.
1869. Dr. Wierzejski Antoni, prof. Uniw. i członek Ak. um. w Krakowie.
1870. Wiesiołowski Adolf, prezes oddz. Tow. gosp. we Lwowie.
1871. Wilamowski Władysław, emer. urz. drogi żel.
1872. X. Wilczewski Tertulian, prob. w Szamotułach.
1873. Wilden Stanisław, kupiec w Warszawie.
1974. Dr. Wilkosz Ferdynand, adwokat w Krakowie.
1875. Dr. Wilkosz Władysław, adwokat w Krakowie.
1876. Wilkoszewski Bronisław, fotograf w Łodzi.
1877. Winer Markus, kupiec.
1878. X. Wirmański Dominik w Szczyrzycu.
1879. Wisłocki Włodzimierz w Łodzi.
1880. X. Wiśniewski Jan, prob. w Czaczu.
1881. Wiszniewski Konstanty, właśc. apteki w Krakowie.
1882. Wiszniewski Leonard, zarządca kopalni borysł. banku w Drohobyczu.
1883. Dr. Wiszniewski Ludwik, lekarz w Krakowie.
1884. Witkiewicz Emil, kandydat not. w Brzozowie.
1885. Dr Witkowski August Wiktor, prof. Uniw. i członek kor. Akad. um. w Krakowie.
1886. Witkowski J. A., kupiec w Poznaniu.
1887. Witkowski Stefan, zast. dyrek. kolei państw. we Lwowie.
1888. Wittig Rudolf, ob. w Harklowej.
1889. Wizbek Maryan Aleksander w Warszawie.
1890. Wizbek Władysław, kupiec w Łodzi.
1891. Wize Bronisław, ob. w Dachowej.
1892. Władyczyński Maryan, notaryusz w Starem Mieście.
1893. Włodarski Stanisław, urz. dr. żel.
1894. Włodek Bolesław, ob. ziemski w Krakowie.
1895. Hr. Wodzicki Antoni, ob. i delegat do Rady p. w Kościelcu.
1896. Hr. Wodzicki Ludwik, poseł, czł. Izby Panów, gub. banku kr. kor. w Wiedniu.
1897. Wodzyński Edmund, obywatel.
1898. Wojciechowski Adam, ob. w Wojciechowicach.
1899. Wojciechowski Feliks, inżynier w Warszawie.
1900. Wójcikiewicz Stanisław, wł. miodosytni w Krakowie.
1901. Wojewódzki Henryk, adw. przys. w Piotrkowie.
1902. Wojnarowicz Edward, ob. w Krakowie.
1903. Wojniłowicz Kazimierz w Warszawie.
1904. Hr. Wolańska Anna, obywatelka w Rzepienicach.
1905. Wolff August Kazimierz w Krakowie.
1906. Wolff Robert, księgarz w Warszawie.
1907. Wolgnerowa Marya w Komorówce.
1908. Wolińska Filomena w Kijowie.
1909. Woliński Adam, rzecznik w Poznaniu.
1910. Dr. Woliński Emil, lekarz w Piotrkowie.
1911. Wolski Eustachy, ob. w Harlowicach dolnych.
1912. Wolski Władysław, inżynier.
1913. X. Dr. Wolszlegier Antoni, poseł do parl. niem. w Zamartem.
1914. Wolszlegier Władysław, ob. i poseł do parl. niem. w Szenfeldzie.

1915. Dr. Wołkowicki Ignacy, prakt. konc. nam. we Lwowie.
1916. Księżna Woroniecka Korybut Józefa w Warszawie.
1917. Książę Woroniecki Michał w Warszawie.
1918. Wróbel Bolesław, kupiec w Warszawie.
1919. Wróblewska Ewelina, wdowa po aptekarzu w Warszawie.
1920. Wróblewski Konstanty, prof. gimn. w Łodzi.
1921. Wróblewski Witold w Warszawie.
1922. X. Wróblewski Józef, prob. w Lutogniewie.
1923. Wróblewski W.
1924. Dr. Wróblewski Władysław, lekarz w Warszawie.
1925. Dr. Wroński Bartłomiej, lekarz pow. w Gorlicach.
1926. Wroński Karol, dyrektor kasy poż. w Makowie.
1927. Dr. Wurst Adolf, lekarz pow. w Kałuszu.
1928. Dr. Wurst Karol, notaryusz we Lwowie.
1929. Wybranowski Józef, naucz. pryw. w Przecławiu.
1930. Dr. Wydrychiewicz Bronisław, adj. sądu kraj. w Krakowie.
1931. Wydrychiewicz Kazimierz, kand. not. w Nowym Sączu.
1932. X. Wyrzykowski Edward, prob. w Pogorzeli.
1933. Wysocki Jan, c. k. notaryusz w Mszanie Dólnej.
1934. Wysocki Tadeusz, nacz. oddz. drogi żel.
1935. Wysocki Teofil w Polance.
1936. Wyszatycki Romuald, komisarz sądowy.
1937. Wytek Czesław, obywatel.

Y.

1938. York Wilhelm, urzędnik.
1939. Dr. Younga Jerzy w Porzeczu.
1940. Younga Lenie Władysław, obywatel w Trzcieńcu.

Z.

1941. Zabielski Jan, ob. w Dorohowie.
1942. Zabłocki Henryk, ob. Dąbrówce.
1943. Zacharjewicz Viggo, medyk w Wiedniu.
1944. Zadurowicz Bogdan, ob. w Wołoczkowcach.
1945. Zadurowicz Kajetan, ob. we Lwowie.
1946. Dr. Zajączkowski Władysław, prof. szkoły politechn., radca szkolny i czł. Akad. um. we Lwowie.
1947. Zakrzewicz Mikołaj w Poznaniu.
1948. Zakrzewski Janusz, ob. w Osieku.
1949. Dr. Zakrzewski Wincenty, profesor Uniw. i członek Akademii umiej. w Krakowie.
1950. Zakrzewski Napoleon w Król. Polskiem.
1951. Zalasiński Stanisław Kostka Rufin, ob. w Cieszacinku.
1952. Dr. Zalejski Józef.
1953. Dr. Zaleski Eustachy, lekarz powiatowy w Złoczowie.
1954. Zaleski Feliks, inżynier.
1955. Dr. Zaleski Filip, c. k. minister, tajny radca i poseł w Wiedniu.
1956. Dr. Zalewski Aleksander we Lwowie.
1957. X. Zalewski Ludwik, proboszcz.
1958. Zalewski Kazimierz, redaktor „Wieku“ w Warszawie.
1959. Zalewski Saryusz Stanisław, mecenas w Warszawie.
1960. Zalewski Władysław, prawnik w Krakowie.
1961. Załęski Kazimierz, kupiec w Warszawie.
1962. Załęski Paulin, ob. w Wilnie.
1963. Hr. Zamoyski Stefan, poseł i członek Izby Panów w Wysocku.
1964. Dr. Zanietowski Józef w Krakowie.
1965. Dr. Zapałowicz Hugo, kapitan-audytor w Wiedniu.

1966. Zaremba Szczęsny, budowniczy w Tarnowie.
1967. Zaremba Władysław, urzędnik.
1968. Zarembski Teofil, urz. Tow. wzaj. ubezp. w Krakowie.
1969. Dr. Zarewicz Aleksander, docent Uniw. w Krakowie.
1970. Dr. Zaręczny Stanisław, prof. gimn. w Krakowie.
1971. Zatorski Władysław, urz. gosp. w Poznaniu.
1972. Zawiłowski Ludwik, radca mag. w Krakowie.
1973. Zborowski Aleksander, emer. c. k. starosta w Krakowie.
1974. JE. Zborowski Ignacy, tajny radca, prezes sądu wyż. w Krakowie.
1975. Zborowski Tadeusz, sędzia w Inowrocławiu.
1976. Zbosalski Władysław w Pleszewie.
1977. Dr. Zbyszewski Wiktor, adwokat i poseł na sejm kr. w Rzeszowie.
1978. Zdański Ludwik, radca sądu wyż. w Krakowie.
1979. Dr. Zduń Jan w Rabie wyżniej.
1980. Dr. Zduń Józef, ob. w Lutowiskach.
1981. Zełtobruchow, ob. w Warszawie.
1982. Zeyland Józef, właściciel fabryki wyrobów stolarskich i budowlanych w Poznaniu.
1983. Dr. Zgorzalewicz Julian, starszy nauczyciel seminaryum żeńskiego w Krakowie.
1984. Ziegler Robert, przemysłowiec w Warszawie.
1885. Zieleński Stanisław, ob. ziemski w Gruszowie.
1986. Dr. Zielewicz Ignacy, radca zdrowia w Poznaniu.
1987. Zieliński Franciszek, adw. w Warszawie.
1988. Zieliński Stanisław, właściciel dóbr i zcstępca prezesa Rady powiat. w Worobijówce.
1989. Br. Ziemięcka Augusta w Krakowie.
1990. Ziemięcki Nieczuja Teodr w Krakowie.
1991. X. Ziętkiewicz Ludwik, dziekan, poseł w Łabiszynie.
1992. X. Ziętkiewicz Walenty, prob. kościoła farnego w Poznaniu.
1993. Zima Franciszek, dyr. gal. kasy oszcz. we Lwowie.
1994. Zimler Jan, kupiec w Krakowie.
1995. Ziołecki Roman, król. budowniczy w Jansborku.
1996. X. Ziołkowski Romuald, prob. w Kcyni.
1997. Zlasnowski Karol, inżynier komunikacyj w Kielcach.
1998. Zmijewski Bolesław, urz. dr. żel.
1999. Znaniecki Adam, ob. w Górze.
2000. Znatowicz Witold w Piotrkowie.
2001. Dr. Zoll Fryderyk, prof. Uniw., członek Akad. um., czł. Izby Panów i poseł w Krakowie.
2002. Dr. Zoll Zygmunt, adwokat w Bielsku.
2003. Zubek Józef, c. k. notaryusz w Mielnihy.
2004. Dr. Zuber Rudolf, doc. Uniw. we Lwowie.
2005. Zych Franciszek, prof. gimn. w Drohobyczu.

Ź.

2006. Źralski Władysław, urzędnik pocztowy w Krakowie.

Ż.

2007. Żardecki Bolesław, dyrektor Tow. zaliczkowego i poseł na sejm kr. w Łańcucie.
2008. Żebrawski Włodzimierz, nacz. stac. kol. żel. w Szczakowie.
2009. Dr. Żeleński Władysław, dyr. konserw. w Krakowie.
2010. Żeleński Władysław w Grodkowicach.
2011. Dr. Żera Teofil, lekarz.
2012. Żerański Stanisław, przemysłowiec w Warszawie.
2013. Żmudziński Franciszek we Lwowie.

2014. Żółciński Józef, ob. w Dąbrowie Górniczej.
2015. Żółtowski Edmund, ob. w Myszkowie.
2016. Żółtowski Ignacy, ob. w Krakowie.
2017. Hr. Żółtowski Franciszek, ob. w Niechanowie.
2018. Hr. Żółtowski Marceli, ob., czł. Izby Panów w Czaczu.
2019. Hr. Żółtowski Marceli, ob. w Godurowie.
2020. Hr. Żółtowski Stanisław, ob. w Niechanowie.
2021. Hr. Żółtowski Stefan, w Głuchowie.
2022. Żórawska Kazimira, żona obywatela w Szczukach.
2023. Żupański Stefan, właśc. księgarni w Poznaniu.
2024. Dr. Żuliński Józef, prof. semin. naucz. żeńsk. we Lwowie.
2025. Żyburski Seweryn, urzędnik.
2026. Żychliński Józef, ob. w Usarzewie.
2027. Żychliński Karol, ob. w Twardowie.
2028. Frankiewicz Zygmunt.
2029. Seyda Władysław.

Zmarli:

1. Borowicki Wincenty, urzędnik dr. żel. w. w. w Granicy.
2. Fuchs Julian, kupiec i obywatel w Częstochowie.
3. Guttmejer Józef, pom. nacz. pow. w Włocławku.
4. Dr. Lewenstam Henryk, lekarz w Aleksandrowie.
5. Łubieński Henryk, naczelnik stacyi dr. żel. w. w. w Łowiczu.
6. Dr. Muljewicz Heliodor, lekarz w Częstochowie.
7. Szymanowski Jnn. nacz. oddz. dr. żel. w. w. w Sosnowicach.
8. Wesseli Józef, b. mechanik telegr. dr. żel. w. w. w Warszawie.

Cześć ich pamięci!

Oddział Czarnohorski w Kołomyi.

A) Sprawozdanie z czynności zarządu Oddziału czarnohorskiego w Kołomyi za czas od 15 marca 1893 r. do 18 marca 1894 r.

I. Zarząd odbył w tym czasie 4 posiedzenia.

II. Zarząd starał się gorliwie zjednywać nowych członków, tak że pomimo wielkiego ubytku członków z powodu przesiedlenia i innych przyczyn liczba członków zwiększyła się. Wkładki roczne ściągał zarząd pilnie, tak iż stosunkowo do poprzednich lat mniej zaległości pozostało. Zarząd wniósł prośbę do wysokiego Wydziału krajowego o 300 złr. zapomogi, jednak niestety bezskutecznie. Natomiast otrzymał Oddział od Wydziału Tatrzańskiego resztę pozostałego funduszu po b. Oddziale stanisławowskim, mianowicie 952 złr. 24 ct., z których zwrócił zaraz Wydziałowi Tatrzańskiemu 300 złr., wypożyczonych od tegoż przed tem na umorzenie reszty kosztów z budowy „dworka czarnohorskiego“ w Żabiu, pozostałych czystych 600 złr. będzie mógł Zarząd użyć na naprawę schronisk b. Oddziału stanisławowskiego lub na budowę nowego schroniska pod Howerlą.

III. Zarząd wniósł prośbę do c. k. starostwa w Kossowie o wolne lata podatkowe dla nowo wybudowanego „dworku czarnohorskiego“ w Żabiu i uzyskał takowe na 12 lat.

IV. Zarząd dochodził praw własności i użytkowania schronisk na Zaroślaku pod Howerlą i szopki na „Zawojeli“ obok „Ardzeluży“, co było z niejaką trudnością połączone, ponieważ po b. Oddziale stanisławowskim żadne akta nie pozostały, gdyż wszystkiemi sprawami tego Oddziału wyłącznie tylko ś. p. dr. Mar-

celi Eminowicz się zajmował, a po tegoż śmierci pozostałe papiery przepadły. Wynik dochodzeń okazał, że b. Oddział stanisławowski swym kosztem wybudował te schroniska na gruncie dworskim na mocy kontraktu notaryalnego z b. właścicielem państwa Nadwórna tj. ze Zakładem kredyt. ziemskim austryackim. Obecnie czynił Zarząd starania o przedłużenie użytkowania tych schronisk u właściciela tych dóbr c. k. Skarbu, niestety dotychczas jeszcze nieukończone.

V. Zarząd starał się nabyć lub wydzierżawić grunt pod schronisko na „Maryszewskiej“ połoninie lub gdzieindziej niedaleko Howerli, niezbędne dla turystów tak z Żabiego dążących, jak i tychże ze Stanisławowa idących na Howerlę i powracających na Żabie i Worochtę do stacyi kolejowej tamże; również dotychczas bez skutku, ma jednak nadzieję, że się przecież może uda do ugody nakłonić właścicieli gruntu odpowiednego za umiarkowaną cenę. Schronisko takie tem bardziej będzie potrzebne, gdyż po wybudowaniu linii kolejowej ze Stanisławowa przez Worochtę do Woronienki ilość turystów zwiedzających Czarnohorę znacznie się zwiększy.

VI. Zarząd starał się o zdjęcie widoków okolic Czarnohory w celu użycia takowych na premię t. r. dla członków Tow. Tatrz., również bezskutecznie. Fotograf w Kołomyi za wielką żądał subwencyę i wynadgrodzenie i nie dawał gwarancyi, że jego klisze zadowolnią heliograwistę Paulussena we Wiedniu. Również i obiecane od centralnej dyrekcyi Fundacyi hr. Skarbka, właścicielki Żabiego, zdjęcia fotograficzne tych okolic nie przyszły na czas do skutku.

VII. Zarząd poczynił wstępne przygotowania dla uzyskania przez Wydział krajowy szkoły przemysłu drzewnego lub warsztatu tego rodzaju w Żabiu; mianowicie wystosował podania do gminy Żabiego i do Rady powiatowej w Kossowie z zapytaniem, czyby nie zechciały się przyczynić w tym celu przynajmniej udzieleniem pomieszkania na szkołę i jakimś rocznym datkiem na utrzymanie takiej szkoły w Żabiu. Dotychczas powyższe obydwie zwierzchności nie raczyły jeszcze dać odpowiedzi, chociaż niezawodnie szkoła taka praktyczna więcejby przyniosła pożytku dla tychże gmin, niż dla Tow. Tatrzańskiego.

Prezes:	Sekretarz:
Konstanty Siwicki.	**Emeryk Turczyński.**

B) Wyciąg z protokółu ogólnego Zgromadzenia odbytego dnia 18 marca 1894 r. w sali Rady powiatowej w Kołomyi.

Liczba członków zebranych 24, pomiędzy tymi kilku zamiejscowych, którzy nie szczędzili trudu przybycia w tym celu do Kołomyi.

Przewodniczący p. Konstanty Siwicki zagaił posiedzenie dłuższą przemową wstępną.

Po załatwieniu się z protokółem z ostatniego ogólnego Zgromadzenia i sprawozdaniami sekretarza i podskarbiego przystąpiono do wyboru członków Zarządu na przyszłe trzechlecie; przez aklamacyę na wniosek radcy S. Bańkowskiego i p. dr. Piaskiewicza zatwierdzono wszystkich dotyczasowych członków Zarządu i zastępców tychże z wyrazem uznania i zaufania. Jako reprezentanta Oddziału we Wydziale tatrzańskim w Krakowie wybrano powtórnie p. L e o p o l d a Ś w i e r z a.

Przyjęto jednogłośnie wniosek Zarządu, aby funduszu otrzymanego uchwałą Wydziału tatrzańskiego i uchwałą walnego Zgromadzenia t. r. w Krakowie po b. Oddziale stanisławowskim użyto przedewszystkiem na naprawę schronisk pozostałych po tymże Oddziele i na zakupno gruntu i domu lub wybudowanie nowego domu na schronisko w Worochcie lub na połoninie Maryszewskiej, które są niezbędne dla turystów udających się ze strony Stanisławowa na Czarnohorę lub też z Żabiego. Co do wniosku p. Sedlaczka, aby zużytkować w porze zimowej „dworzec czarnohorski“ w Żabiu na szkołę koronkarską, przeszło Zgromadzenie do porządku dziennego.

Na wniosek p. dr. Michała Kociuby ze Stanisławowa uchwalono poczynić kroki w celu otrzymania dla członków Oddziału map sztabowych z Wiednia po zniżonych cenach.

P. radca Bańkowski wniósł o urządzanie wycieczek górskich dla członków Tow. i ich rodzin. Uchwalono, aby Zarząd wybrał komitet, który by się zajął i urządził wycieczkę do Jamny i Mikuliczyna 17 i 18 czerwca b. r. w celu oglądnięcia bardzo ciekawych mostów i tuneli budującej się obecnie kolei do Woronienki.

P. Janusz Steusing ze Stanisławowa wniósł o zamianowanie delegatów Oddziału w Stanisławowie i okolicy. Wybrano i uproszono na delegatów pp. Janusza Steusinga, dr. M. Kociubę,

Ebenbergera Apol. i dr. Ignacego Kamińskiego. Dla okolicy upoważniono p. przewodniczącego uprosić kilka osób na delegatów. Również uchwalono na wniosek p. Bańkowskiego wydać odezwę do b. członków b. Oddziału stanisławowskiego w celu powtórnego przystąpienia do kołomyjskiego Oddziału czarnohorskiego, który się obecnie całą Czarnohorą opiekuje.

Prezes:	Sekretarz:
Konstanty Siwicki.	**Emeryk Turczyński.**

C) Sprawozdanie kasowe

za czas od 1 stycznia 1892 r. do 31 grudnia 1892 r.

Przychód:

Pozostałość kasowa z r. 1891	57.69	złr.
Wkładki za r. 1892	180.50	„
Wkładki na r. 1893 naprzód wypłacone	15.—	„
Wkładki restancye za r. 1888, 1889, 1890 i 1891	51.—	„
Wpisowe od nowych członków	24.—	„
Subwencya Towarzystwa Tatrzańskiego	200.—	„
Subwencya Wydziału krajowego	100.—	„
Ze sprzedaży przedmiotów pobazarowych	56.80	„
Zwrot asekuracyi	4.20	„
Przychód z dworca w Żabiu	26.05	„
Czynsz od traktyernika za kwartał	1.50	„
Z przedstawienia amatorskiego	167.35	„
Razem	854.09	złr.

NB. Pozostaje jeszcze dług z niezałatwionych ostatecznie rachunków budowy dworca w Żabiu, który w następnym bilansie wstawionym będzie.

Rozchód:

Zwrot pożyczki zeszłorocznej	200.—	złr.
Na budowę dworca w Żabiu	133.84	„
Na urządzenie dworca w Żabiu	244.70	„
Do przeniesienia	578.54	złr.

Z przeniesienia . .	578.54	złr.
Asekuracya dworca w Żabiu	23.24	„
Koszta uroczystego poświęcenia i otwarcia . . .	50.—	„
Czynsz Fundacyi za grunt	1.—	„
1/3 wkładek Zarządowi główn. w Krakowie . . .	142.80	„
Koszta prawne podań do urzędów	5.95	„
Druki	7.10	„
Porto od roczników i premij z Krakowa do Kołomyi i rozsełka takowych z Kołomyi do wszystkich członków zamiejscowych wraz z opakowaniem	26.55	„
Korespondencye sekretarza	11.38	„
Wydatki podskarbiego	1.56	„
Pozostałość kasowa na r. 1893	5.97	„
Razem . .	854.09	złr.

Kołomya, 18 stycznia 1893 r.

Przewodniczący: **Konstanty Siwicki.**

Podskarbi: **Karol Głuchowski.**

D) Sprawozdanie kasowe

za czas od 1 stycznia 1893 r. do 31 grudnia 1893 r.

Przychód:

Pozostałość kasowa z r. 1892	5.09	złr.
Wkładki za r. 1893	191.50	„
Wkładki na r. 1894	24.—	„
Zaległości za r. 1890, 1891, 1892	60.—	„
Wpisowe od nowych członków	17.—	„
Zwrot asekuracyi za r. 1892	3.78	„
Przychód z dworca w Żabiu	50.91	„
Pożyczka od Wydziału Tow. Tatrzańskiego . . .	300.—	„
Procent od lokacyi gotówki	3.80	„
Razem . .	656.07	złr.

Rozchód:

Asekuracya dworca w Żabiu	23.58 złr.
P. Franciszkowi Mathiasowi resztę za budowę dworca w Żabiu	469.70 „
Ekspedycya roczników i premij	26.47 „
Porto, korespondencye, stemple do podań i druki .	17.51 „
Wydatki administracyjne w Żabiu	2.— „
$^1/_3$ wkładek Tow. Tatrzańskiemu w Krakowie . .	91.— „
Kursor	1.20 „
Za fotografię P. Jurkiewiczowi	6.— „
Czynsz za grunt admin. Fundacyi we Lwowie . .	1.— „
Saldo	16.78 „
Razem . .	656.07 złr.

Zestawienie:

Przychód	656.07 złr.
Rozchód	639.29 „
Pozostałość kasowa na r. 1894	16.78 złr.

Przewodniczący: **Konstanty Siwicki.**

Podskarbi: **Karol Głuchowski.**

E) Skład Oddziału Czarnohorskiego w Kołomyi

w dniu 15 maja 1894 r.

Zarząd.

Przewodniczący: Konstanty Siwicki. — Zast. przew.: Józef Skupniewicz. — Sekretarz: Emeryk Turczyński. — Podskarbi: Karol Głuchowski. — Członkowie Zarządu: Seweryn Bańkowski. — Józef Dziedzielewicz. — Dr. Mikołaj Fedorowicz. — Dr. Michał Jaworski. — Władysław Kawecki. — Waleryan Kryciński. — Ks. Mikołaj Martini. — Dr. Władysław Piaskiewicz. — Edmund hr. Starzeński. — Dr. Gabryel Sysak.

Komisya wykonawcza w Żabiu.

Franciszek Mathias. — Stanisław Przybyłowski. — Władysław Sidorowicz.

Delegaci Zarządu.

W Czerniowcach: dr. Bronisław Majewski i Krzysztof Jakubowicz. — W Kozłowie: X. Piotr Rylski. — W Kossowie: Oskar Als. i dr. Apolinary Tarnawski. — We Lwowie: Leopold Wajgiel, dr. Placyd Dziwiński, Teofil Issakowicz. — W Słobodzie Rungurskiej: Bronisław Wolfarth. — W Worochcie: Maksymilian Szyszkowski. — W Jasieniawie górnym: Franciszek Mathias. W Żabiu: Władysław Sidorowicz. — W Stanisławowie: Apolinary Ebenberger, dr. Ignacy Kamiński, dr. Michał Kociuba, Janusz Steusing.

Poczet członków:

Członkowie honorowi.

Henryk hr. Skarbek, kurator Fundacyi Fryd. hr. Skarbka we Lwowie.

Członkowie dożywotni.

Karolina hr. Dieduszycka w Gwoźdźcu. — Stanisław hr. Dieduszycki w Gwoźdźcu. — Fundacya hr. Frydr. Skarbka we Lwowie.

Członkowie zwyczajni.

1. Abgarowicz Józef, właściciel dóbr w Łuce.
2. Accord Józef, kupiec w Kołomyi.
3. Als Oskar, c. k. leśniczy w Kossowie.
4. Antoniewicz Bołoz Dominik, właściciel dóbr w Zadubrowcach.
5. Aywas Mikołaj, właściciel dóbr w Wyżnicy.
6. Bańkowski Seweryn, c. k. starosta i radca Namiest. w Kołomyi.
7. Bensdorf Józef, właściciel realności w Jaworniku ad Żabie.
8. Dr. Białkowski Władysław, lekarz powiat. w Ropczycach.
9. Blauth Jan, inżynier Wydz. kraj. we Lwowie.
10. Bogdański Aleksander, inżynier w Złoczowie.
11. Bubella Konstanty, przedsiębiorca górniczy w Kołomyi.
12. Burzyński Józef, zast. profes. gimn. w Kołomyi.
13. Buszyński Władysław, kandydat notaryalny w Zabłotowie.
14. Cielecki Zaremba Artur, właśc. dóbr w Porchowej.
15. Dr. Chodecki Władysław, współwłaściciel dóbr w Słobódce leśnej.
16. Cieński Józef, właśc. dóbr w Demeczu.
17. Czajkowski Maryan, współwłaściciel dóbr w Piadykach.
18. Czepielowski Emil, c. k. komisarz powiat. w Kossowie.
19. Czuczawa Adolf, właśc. dóbr w Wierzbowcach.
20. Daniłowicz Eugeniusz, prof. gimn. we Lwowie.
21. Dembitzer Zacharyasz, prof. gimn. w Kołomyi.
22. Dobrucki Wiktor, c. k. komisarz inspekcyi lasowej w Stanisławowie.
23. Dobrzański Sas Stefan, rządca dóbr w Perechińsku.
24. Domain Alfred, dzierżawca dóbr w Pilipach.
25. Dzędzielewicz Józef, c. k. adjunkt sądowy w Kołomyi.
26. Dr. Dziwiński Placyd, profesor i rektor Politechniki we Lwowie.
27. Dr. Fedorowicz Mikołaj, przedsiębiorca górniczy w Kołomyi.
28. Feuer Jan, zarządca dóbr spółki akc. w Uścierykach.
29. Freytag Roman, właśc. dóbr w Waszkowcach nad Czeremoszem.
30. Dr. Gawenda Tomasz, prof. gimn. w Kołomyi.
31. Dr. Głaczyński Władysław, lekarz w Kołomyi.
32. Głuchowski Karol, właśc. realności i artysta-malarz w Kołomyi.
33. X. Hałajczuk, proboszcz w Mikuliczynie.

34. Hirsch Piotr, c. k. radca dyrekcyi domen.
35. Issakowicz Tecfil, c. k. komisarz dyrekcyi skarb. we Lwowie.
36. Jakimowski Maryan, nauczyciel szkół wydz. w Stanisławowie.
37. Jakubowicz Krzysztof, auskultant sądowy w Czerniowcach.
38. Jankowski Józef, właśc. dóbr w Krakowie.
39. Jasiński Mieczysław, sekretarz Rady pow. w Kołomyi.
40. Jaworski Bazyli, rewident dyrekcyi skarb. we Lwowie.
41. Dr. Jaworski Bolesław, lekarz w Kołomyi.
42. Dr. Jaworski Michał, sekretarz magistr. w Kołomyi.
43. Jasienicki Iwan, c. k. zarządca dóbr w Hryniawie.
44. Kaczmarowski Gabryel w Uścierykach.
45. Dr. Kamiński Ignacy, adwokat kraj., b. burmistrz w Stanisławowie.
46. Kawecki Władysław, radca sąd. emeryt. i adwokat kraj.
47. Kępliczowa Stefania, właśc. dóbr w Sarnkach górnych.
48. Kinda Antoni, dzierżawca browaru w Nadwórnie.
49. Kleski Jan, właśc. dóbr we Werbiążu.
50. Dr. Kociuba Michał, prof. agronomii i higieny w seminaryum naucz. w Stanisławowie.
51. Korosteński Władysław, emer. zarządca dóbr kamer. w Kołomyi.
52. X. A. J. Kosiński, proboszcz obrz. orm. w Horodence.
53. Kosiński Ignacy, właśc. dóbr w Zamulińcach.
54. Dr. Krobicki Maciej, adwokat kraj. w Kołomyi.
55. Kryciński Waleryan, prof. rysunków w gimn. w Kolomyi.
56. Krzysztofowicz Eugeniusz, właśc. dóbr w Załuczu.
57. Krzysztofowicz Józef, właśc. dóbr w Mądzielówce.
58. Dr. Krzysztofowicz Mikołaj, właśc. dóbr w Załuczu.
59. Krzysztofowiczowa Emilia, właśc. dóbr w Karapczyjowie.
60. Krzysztofowiczowa Wiktorya, właśc. dóbr w Korniczu.
61. Dr. Kubisztal Stanisław, prof. gimn. w Kołomyi.
62. Kunz Albin, właśc. dóbr w Podwerbcu.
63. Kunz Antoni, właśc. dóbr w Sopowie.
64. Kunz Franciszek, właśc. dóbr w Strupkowie.
65. Kwiatkowski Stanisław, c. k. komisarz pow. w Kołomyi.
66. Lewakowski Zygmunt, przedsiębiorca górniczy w Słobodzie Rung.
67. Lewicki Stanisław, prof. gimn. w Kołomyi.
68. Dr. Lic Feliks, lekarz w Zabłotowie.
69. Dr. Łazarski Mieczysław, prof. Politech. we Lwowie.
70. Łobodziński Agenor, zarządca dóbr w Psarach.
71. Łopatyński Leopold, sekretarz kasy oszcz. w Kołomyi.
72. Łuszpiński Włodzimierz, c. k. notaryusz w Kossowie.
73. Dr. Majerski Bronisław, lekarz w Czerniowcach.
74. Malinowski Stanisław, administrator dóbr książ. w Suszczynie.
75. Małaczyński Maryan, rządca dóbr w Krasiczynie.
76. Manisali Ifrim, przedsiębiorca górniczy w Słobodzie Rung.
77. Mardyrosiewicz Bohdan, redaktor w Kołomyi.
78. X. Martini Mikołaj, emer. katech. gimn. w Kołomyi.
79. Mathias Franciszek, zarządca dóbr spółki akc. w Jasieniowie górnym.
80. Miazga Franciszek, prof. szkoły realnej w Stanisławowie.
81. X. Mielechowicz Justyn, proboszcz obrz. łac. w Milatynie nowym.
82. Morawska Helena we Lwowie.
83. Dr. S. Morawski, lekarz okręg. w Żmigrodzie.
84. Moysa de Rosochacki Stefan, właśc. dóbr w Rudnikach.
85. Dr. Natanson Antoni, lekarz w Warszawie.
86. Natanson Józef w Warszawie
87. Nawarski Kazimierz, inżynier Rady powiat. w Kołomyi.
88. Dr. Niementowski Tadeusz, c. k. notaryusz w Kocmaniu.
89. Dr. Pawlicki Teodor, lekarz okręg. w Żabiu.
90. Piasecki Modest c. k. prezydent sądu obw. w Kołomyi.
91. Dr. Piaskiewicz Władysław, lekarz miejski w Kołomyi.

92. Dr. Piątkiewicz Kazimierz, lekarz w Czerniowcach.
93. Piechowski Franciszek, c. k. emer. rotmistrz żandarm. w Czeremchowie.
94. Polański Kornel, prof. gimn. w Kołomyi.
95. Przybyłowski Stanisław, właśc. dóbr i marszałek pow. w Krzyworówni.
96. Przybyłowski Władysław w Krzyworówni.
97. Przyłuski Stanisław, c. k. zast. nadprokuratora we Lwowie.
98. Puzyna kniaź Roman, właśc. dóbr i marsz. pow. w Gwoździcu.
99. Puzyna kniaź Roman (junior), właśc. dóbr w Piadykach.
100. Romanowicz Kajetan, właśc. sklepu w Czerniowcach.
101. Romanowicz Stefan, właśc. sklepu w Kołomyi.
102. Dr. Rosner Maksymilian, lekarz pow. w Kołomyi.
103. Rothert Władysław, c. ros. docent botan. w Uniw. w Kazaniu.
104. Rudkowski Józef, c. k. notaryusz we Wyżnicy.
105. Rychter Józef, prof. politechn. we Lwowie.
106. X. Rylski Piotr, proboszc i prałat pap. w Kozłowie.
107. Sabat Hipolit, c. k. starosta w Kossowie.
108. Salo Ludwik, prof. gimn. w Kołomyi.
109. Schayer Wilhelm, nadinżynier w Stryju.
110. Sedlaczek Wiktor, właśc. sklepu w Kołomyi.
111. Sichower Adolf, naczelnik sądowy w Zabłotowie.
112. Sidorowicz Antoni, właśc. apteki i składu fortepianów, artysta-muzyk w Kołomyi.
113. X. Sienkiewicz Józef, katech. gimn. w Kołomyi.
114. Dr. Simonowicz Jakób, J. Eks. prezydent sądu wyższ. we Lwowie.
115. X. Skarbkowski Franciszek, katech. semin. naucz. w Stanisławowie.
116. Skoczek Bronisław, naucz. semin. naucz. w Tarnopolu.
117. Dr. Skowroński Zygmunt, adwokat kraj. we Lwowie.
118. Skupniewicz Józef, c. k. dyrektor gimn. w Kołomyi.
119. X. Smagowicz Józef, proboszcz w Kutach.
120. Hr. Starzeński Edmunt, właśc. dóbr, założyciel muzeum pokuckiego w Kołomyi.
121. Steusing Janusz, prof. semin. naucz. w Stanisławowie.
122. Strzelbicki Antoni, właśc. dóbr w Wołowej ad Pilipy.
123. Świątkowski Antoni, inspektor gorzelni we Lwowie.
124. Szczepanowski Prus Stanisław, przedsiębiorca górniczy, poseł kraj. w Peczeniżynie.
125. Dr. Sysak Gabryel, lekarz w Kołomyi.
126. X. Szeligiewicz Józef, proboszcz w Kałuszu.
127. Dr. Szumlański Juliusz, c. k. starosta w Rawie.
128. Szyszkowski Maksymilian, zarządca dóbr państw. w Worochcie.
129. Dr. Tarnawski Apolinary, lekarz powiat. w Kossowie.
130. Dr. Tchórznicki Aleksander, c. k. wice-prezydent wyższ. Sądu kraj. we Lwowie.
131. Turczyński Emeryk, prof. gimn. w Kołomyi.
132. Dr. Turczyński Juliusz, dyrektor seminar. nauczyc. i literat w Stanisławowie.
133. Tustanowski Władysław, właśc. dóbr w Knihyniczu.
134. Dr. Wielowiejski Henryk, właśc. dóbr i poseł sejm. w Olejowej.
135. Dr. Wilkowski Emil, adwokat kraj. w Kossowie.
136. Winiarz Henryk, przedsiębiorca górniczy w Schodnicy.
137. Witosławski Bronisław, właśc. apteki w Kołomyi.
138. Wolfarth Bronisław, właśc. dóbr i przeds. górn. w Słobodzie Rung.
139. Dr. Wołoszczak Eustachy, prof. politech. we Lwowie.
140. Zagórski Włodzimierz, właśc. dóbr w Dżurowie.
141. Dr. Złobikowski Tadeusz, lekarz w Warszawie.

Oddział Pieniński w Szczawnicy.

Wyciąg z protokółu ogólnego Zgromadzenia odbytego w sali czyteln Zakładu górnego w Szczawnicy d. 26 lipca 1893 r.

Liczba obecnych członków 29, a mianowicie:

1) pp. Stanisław Drohojowski z Czorstyna, jako delegat Towarz. Tatrzańskiego upoważniony [1]) do zawiązania Oddziału, 2) Feliks Pławicki, 3) Feliks Wiśniewski, 4) Włodzimierz Ławrowski, 5) Apolinary Biernacki, 6) Jan Żochowski, 7) dr. Józef Kołączkowski, 8) Marceli Gorączko, 9) dr. Rudolf Hammerschlag, 10) Maryan Doskowski, 11) Karol Jezierski, 12) dr. Władysław Ściborowski, 13) Manswet Kaczyński, 14) Stanisław Józwicki, 15) Józef Łakomski, 15) Łucya Ćwierciakiewiczowa, 17) Stanisław Olszewski, 18) Konstanty Dziewoński, 19) X. Jan Olexik, 20) Ludwik Turnau, 21) Henryk Rewakowicz, 22) Mikołaj Wojciechowski, 23) Anna Pożerska (Ariola), 24) Jan Gautier, 25) Feliks Baczakiewicz, 26) Józef Jeziorański, 27) Władysław Chwalibogowski, 28) Lucyan Lipiński, 29) Maryan Derengowski.

Jako komisarz rządowy: Władysław Swolkien.

Delegat Tow. Tatrzańskiego p. Stanisław Drohojowski, zarazem członek zawiązującego się Oddziału zagaja posiedzenie imieniem Tow. Tatrzańskiego i prosi o wybór przewodniczącego dla dzisiejszego ogólnego zebrania.

Przez reklamacyę zaproszono na przewodniczącego dr. Władysława Ściborowskiego, który na sekretarza powołał p. Feliksa Wiśniewskiego.

---

[1]) Uchwałą Wydziału Tow. Tatrz. z d. 15 paźdz. 1888 r. Przyp. redakc.

Przewodniczący przedstawia c. k. komisarza rządowego p. Władysława Swolkiena, zarazem c. k. inspektora zdrojowego. Następnie wyłuszcza tenże cele zawiązującego się oddziału i odczytuje statut [1]), poczem zaprasza Zgromadzenie do wyboru prezesa Oddziału Tow. i zastępcy tegoż. Głosowanie odbyło się kartkami. Do skrutynium zaproszeni pp. Marceli Gorączko i Władysław Chwalibogowski. Na 29 głosujących wybrano przewodniczącym na lat 3 dr. Władysława Ściborowskiego (27 gł.), zastępcą tegoż p. Feliksa Wiśniewskiego (27 gł.).

Przewodniczący zarządza następnie głosowanie kartkami na 6 członków zarządu i 3 zastępców. Skutkiem dyskusyi postanowiono z liczby członków wybrać 4 ile możności miejscowych, a z zamiejscowych, względnie zakrajowych. Taki sam stosunek oznaczono co do zastępców. Członkami zarządu na lat trzy wybrano pp. Marcelego Gorączkę (29 gł.), Józefa Jeziorańskiego (29 gł.), Stanisława Olszewskiego (29 gł.), X. Jana Olexika (28 gł.), dr. Józefa Kołączkowskiego (26 gł.) i Stanisława Drohojowskiego (22 gł.). Zastępcami tychże wybrano pp. Lucyana Lipińskiego (29 gł.), Konstantego Dziewólskiego (29 gł.) i Jana Żóchowskiego (27 gł.).

Przewodniczący Oddziału po ogłoszeniu powyższego wyroku dziękuje Zgromadzeniu za tak liczne zebranie i objawy gorącego poparcia nowo zawiązanego Oddziału i zamyka posiedzenie ogólnego Zgromadzenia.

Przewodniczący:	Sekr. Zgrom.:
Dr. Wł. Ściborowski.	**Feliks Wiśniewski.**

Poczet członków Oddziału Pienińskiego.

1. Ablewicz Jędrzej, leśniczy w Szczawnicy.
2. Baczakiewicz Feliks, profesor gimnazyalny w Krakowie.
3. Biernacki Apolinary, właściciel realności w Szczawnicy.
4. Bogdanowicz Józef, obywatel ziemski w Maćkówce.
5. Chamiec Jaxa Wit, urzędnik Wydziału krajowego w Łącku.
6. Chwalibogowski Władysław, urz. Tow. wz. ubez. w Krakowie.
7. Ćwierciakiewiczowa Lucyna, literatka w Warszawie.

[1]) Zatwierdzony reskr. c. k. Namiestnictwa z d. 14 kwietnia 1885 r., L. 19.770. Przypisek redakcyi.

8. Derengowski Maryan, obywatel w Osięcinach.
9. Dr. Doskowski Józef, lekarz w Krakowie.
10. Doskowski Maryan, farmaceuta w Krościenku n. D.
11. Drohojowska Anna, właścicielka dóbr w Czorsztynie.
12. Drohojowski Stanisław, właściciel dóbr w Czorsztynie.
13. Dziewólski Konstanty, obywatel w Krościenku n. D.
14. Gautier Jan, obywatel w Zamku.
15. Dr. Gluziński Lesław, lekarz we Lwowie.
16. Gorączko Marceli, notaryusz w Krościenku n. D.
17. Dr. Hammerschlag Rudolf, lekarz w Krościenku n. D.
18. Janoszyna Helena, właścicielka Zakładu inhalacyjnego w Szczawnicy.
19. Jendl Jan, radca sądu kraj. w Krakowie.
20. Jezierski Karol, właściciel apteki w Szczawnicy.
21. Jeziorański Józef, właściciel dóbr w Rykach.
22. Joźwicki Stanisław, obywatel w Kołaczkowie.
23. Kaczyński Maurycy, właściciel apteki w Szczawnicy.
24. Klub Szczawnicki w Szczawnicy.
25. Kohn Franciszek, dyrektor tartaku w Szczawnicy.
26. Dr. Kołączkowski Józef, właśc. zakładu kąpielowego w Szczawnicy.
27. Dr. Kruszyński Kazimierz, lekarz w Krakowie.
28. Lipiński Lucsan, notaryusz w Nowym Sączu.
29. Łakomski Józef, obywatel w Rakowicach.
30. Ławrowski Włodzimierz, poczmistrz w Szczawnicy.
31. Dr. Morelowski Julian, c. k. prokurator p. w Wadowicach.
32. Moskwa Jędrzej, c. k. poborca podatkowy w Krościenku n. D.
33. Myczkowski Zenon, kupiec w Krakowie.
34. Ochman Hieronim, przemysłowiec w Krośnie.
35. X. Oleksik Jan, proboszcz w Podegrodziu.
36. Oleksy Ferdynand, właściciel hotelu w Tarnowie.
37. Oleksy Józef, syn właściciela hotelu w Tarnowie.
38. Opolski Edmund, notaryusz w Stryju.
39. Olszewski Stanisław, em. radca szkolny w Krakowie.
40. Peller Juliusz, adjunkt podatkowy w Krościenku n. D.
41. Pławicki Feliks, c. k. kapitan we Lwowie.
42. X. Pociłowski Tomasz, proboszcz w Łącku.
43. Pożerska Anna, literatka w Radzyminie.
44. Radzikowski Eljasz Stanisław, budowniczy w Nowym Sączu.
45. Reinerowa z Szulców Józefa, obywatelka w Krakowie.
46. Rewakowicz Henryk, redaktor „Kuryera lwowskiego“ we Lwowie.
47. Rottersman Karol, starszy inspektor gorzelniany we Lwowie.
48. Ruszkowski Ryszard, artysta dramatyczny w Krakowie.
49. Samulski Franciszek, kontrolor podatkowy w Krościenku n. D.
50. Dr. Sokołowski Maryan, prof. Uniw. Jag. w Krakowie.
51. Dr. Stummer Józef, lekarz w Warszawie.
52. Swolkien Władysław, komisarz policyi w Krakowie.
53. Szalayowa Neuelowa Julia, wł. dóbr w Szczawnicy.
54. Szamejt Emil, wł. apteki w Szczawnicy.
55. Szubert Awił, właśc. zakładu fotogr. w Krakowie.
56. Dr. Ściborowski Władysław, lekarz w Krakowie.
57. Tomanek Paulina, kapitalistka w Szczawnicy.
58. Turnau Ludwik, radca magistratu w Krakowie.
59. Wielusz Michał, adjunkt podatkowy w Krościenku n. D.
60. Wiśniewska Marya, żona dzierżawcy zakładu zdrojow. w Szczawnicy.
61. Wiśniewski Feliks, dzierżawca zakł. zdrojow. w Szczawnicy.
62. Wojciechowski Mikołaj, prof. szkoły roln. w Czernichowie.
63. Zielonka Jan, dyrektor zakładu kąpielowego w Szczawnicy.
64. Zubrzycki Józef, właśc. dóbr w Nowym Sączu.
65. Żółkowski Jan, dyrektor zakładu kąpielowego w Szczawnicy.

ZAPISKI METEOROLOGICZNE Z TATR.

A) Ciepłota stawów tatrzańskich. B) Ciepłota źródeł (wywierzysk) w Tatrach i w Zakopanem

przez

Leopolda Świerza.

Przy pomiarach ciepłoty stawów w różnych warstwach głębokości posługiwałem się w r. 1891 termometrem max. i minimalnym Kappellera, w r. 1892 i 1893 termometrem batymetrycznym systemu Negretti-Zambra. Szczegółowy opis ostatniego narzędzia jest zawarty w Wędrowcu z r. 1879, nr. 122. Do mierzenia ciepłoty źródeł, wywierzysk, tudzież ciepłoty na powierzchni stawów używałem wyłącznie termometru źródlanego Kappellerowskiego. Ciepłota w stopniach Celsiusza.

Porównaj Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego tom II, str. 107—108; tom VI, str. 111—112; tom VII, str. 95—96; tom XIV, str. 1—4.

W Krakowie 25 maja 1894 r.

A) Ciepłota stawów tatrzańskich.

Rybi Staw (Morskie Oko, Biały Staw, Polski Staw [1]), Wielki Polski Rybi Staw, Rybie Jezioro, Rybie).

Powierzchnia 30 hekt., wzniesienie stawu nad poziom morza 1384 m.

Rok	1891					1892	1893				
Dzień	28/6	29/6	18/8	27/8	1/10	1/3	29/6	30/6	27/7	25/8	27/9
Ciepł. pow.			4·9 o 7 r.			—2·4 o 11 pdp.	13·3 o 4^{50} pop.	9·5 o 4 r	19·8 o 2 pop.	12·1 o 12	—1·0 o 7 pdp. ÷ 7·8 o 1 3·1 o 6 pop.
Głęb. w mt.											
0	8.2	8.6	10.5	10.0	9.4	0.5	9·2 na środku 9·6 od schr.	7·6 (środek) 7·8 (przy odpł.)	12·5 (od st. schr.) 13·5 (od pł.)	11·8 o 8^{15} r. 11·5 (up.) o 6 r. 12·2 (up.) o 12^{12}	od 6·9 do 8·1
5	—	—	10·25	—	8·6	—	—	—	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·45
8	—	—	—	—	—	—	—	6·8	—	—	7·4
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·4
10	5·7	5·8	7·5	—	8·6	—	—	5·6	—	—	7·4
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·4
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·4
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·2
15	—	—	5·0	—	5·7	—	—	—	4·85	5·2	7·2
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5·1	7·1
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·0
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6·4
20	4·5	4·6	4·6	—	4·9	—	—	4·6	—	4·7	5·2
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5·0
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4·8
25	—	—	4·3	—	4·5	—	—	4·4	—	—	4·6
30	4·3	4·3	4·2	—	4·3	—	—	4·2	—	—	4·4
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4·2
35	—	—	4·2	—	4·2	—	—	—	—	—	4·2
40	4·25	4·25	4·05	—	4·2	—	—	—	—	—	4·1
45	—	—	4·0	—	4·2	—	—	—	—	—	—
47	—	—	4·0	—	—	—	3·9	—	—	—	—
47·5	4·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48·5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4·1
49·5	—	—	—	—	—	—	3·9	—	—	—	4·1
50	—	—	—	—	4·1	—	—	—	—	—	4·0
51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4·0
51·5	—	4·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Por. Dr. Aleksander Czołowski. Sprawa sporu granicznego przy Morskiem Oku. Lwów 1894, na str. 14, 15, 17, 18.

Czarny Staw pod Kościelcem (Gąsienicowy, Zakopiański Rehm.).

Powierzchnia 16·9 hekt., wzniesienie nad poziom morza 1626 m. (szt. gen.).

Rok	1891		1893							
Dzień	2/9	26/9	2/6	27/6	4/8	19/8	20/8	23/8	4/10	28/6
Ciepl. pow.	10·2 o 4^{45} pop.	10·0 o 1 pop. 8·5 o 4 pop.	5·8 o 1	7·6 o $1^{1}/_{2}$	10·4 o 11^{55}	18·2 o $1^{1}/_{2}$ 10·2 o 9 w.	10·4 o 7 r. 18·6 o 1 17·1 o 2^{44}	12·6 o 8 r.	5·2 o 1	6·7 o 5 r.
Głęb. w mt.										
0	11·8	9·1	0·7 od st. schr. 1·1 odpływ	3.8	9·1 9·2 odpływ	9·5 8·7 odpływ	10·5 8·7 odpływ	10·8	5·6 5·7 odpływ	2·8
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	8·8	8·1	—	3·8	—	—	—	—	—	—
6	—	—	—	—	—	—	7·6	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	7·2	—	—
8	—	—	—	—	—	—	7·2	—	—	—
9	—	—	—	—	6·9	—	7·05	—	—	—
10	8·5	8·0	—	—	6·8	—	—	—	—	—
12	8·5	—	—	—	—	—	6·1	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	5·6	—	—
15	5·3	5·9	—	3·8	5·2	5·05	—	—	—	—
17	—	—	—	—	—	—	4·9	—	—	—
18	—	—	—	—	—	—	—	4.6	—	—
20	4·5	5·1	—	—	4·45	4·3	—	—	—	—
25	4·4	4·4	—	—	—	4·2	—	—	—	—
28	—	—	—	—	—	—	4·2	—	—	—
30	4·2	4·2	—	—	4·1	—	—	—	—	—
32	—	—	—	—	—	—	4.2	—	—	—
35	4·1	4·1	—	3·8	—	—	—	—	—	—
39	—	—	—	3·8	—	—	4.1	—	—	—
40	4·0	4·1	—	—	—	—	—	—	—	—
42	—	—	—	3·8	—	—	—	—	—	—
43	—	—	—	—	—	—	4·1	—	—	—
45	4·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	—	4·0	—	—	—	—	—	—	—	—
50	4·0	—	—	—	—	—	4·1	—	—	—
51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53·5	—	—	—	—	4·1	—	—	—	—	—

Czarny Staw nad Morskiem Okiem.

Czarne Jezioro (Michał Hrościeński w połowie XVII w.).

Powierzchnia 18 hekt., największa głębokość 77 m. (Dz.). Wzniesienie nad poziom morza 1587·5 m.

Dnia 27 sierpnia 1891 r. uskuteczniłem na lichej łódce gutaperkowej tylko kilka pomiarów i to przy pomocy żandarmeryi austryackiej (z powodu sporu granicznego).

Przy	głębokości	0 m.	wynosiła	ciepłota	stawu	8·8
„	„	6 „	„	„	„	6·8
„	„	10 „	„	„	„	6·15
„	„	15 „	„	„	„	4·9
„	„	20 „	„	„	„	4·2

Czarny Staw Staszica pod Liptowskiemi Murami.

Głębokość stawu około 2—3 m., wzniesienie 1809·3 m.

Dnia 26 lipca 1893 r. nocowałem w pobliżu tego stawu pod gołem niebem. Nazajutrz d. 27 lipca o godz. 4 rano zmierzyłem ciepłotę tego stawu, która wynosiła 6·4° C. przy ówczesnej ciepłocie powietrza 7·3° C.

Przedni Staw w dolinie Pięciu Stawów Polskich.

Powierzchnia 7 hekt., wzniesienie nad poziom morza 1694 m. największa głębokość 30 m. (Dz.).

Ciepłota na powierzchni stawu 9·6° C. d. 26 lipca 1893, o 6 r.
„ powietrza 9·9 o godz. 6^{15} r.
„ na pow. stawu 13·4 C. d. 20 sierpnia 1892 r. o 9^{15} r.
„ powietrza o tym samym czasie 16·0 C.

Mały Staw w dolinie Pięciu Stawów Polskich.

Powierzchnia 0·22 hekt., największa głęb. 2 m., wzniesienie nad poziom morza 1676 m.

C. stawu przy 0 m. gł.	15·5°	d.	19/8 1892	o	6 pop.,	c. pow.	18°
„ „ „ „ „ „	13·7°	„	20/8	„ „	9 pdp.,	„ „	16°
„ „ „ „ „ „	12·4°	„	3/9	„ „	6 pop.,	„ „	9°
„ „ „ „ „ „	9·2°	„	4/9	„ „	7^{10} pdp.,	„ „	9·8°
„ „ „ „ „ „	8·8°	„	26/7 1893	„	5^{15} pdp.,	„ „	7·1

Wielki Staw w dolinie Pięciu Stawów Polskich.

Powierzchnia 33 hekt., wzniesienie nad poziom morza 1676 m. (1687·58 J.) największa głębokość 78 m. (Dz.).

C. stawu przy	0 m. gł.	9.2^0	d. 25/7 1893	o 9 w.,	c. pow.
„ „ „	„ „ „	$8{\cdot}8^0$	„ 26/7	„ „ 5 r.,	„ „
„ „ „	„ „ „	$12{\cdot}7^0$	„ 24/8	„ „ 2^{40}	„ „ 18·8

Czarny Staw w dolinie Pięciu Stawów Polskich.

Powierzchnia 10·77 hekt., wzniesienie nad poziom morza 1737 m., największa głębokość 37 m. (Dz.).

C. stawu przy	0 m. gł.	9·4	d. 25/7 1893	o 6 pop.,	c. pow. $8{\cdot}8^0$
„ „ „	0 „ „	8·8	„ 26/7	„ „ 8 r.	
„ „ „	3 „ „	8·1	„ „	„	
„ „ „	6 „ „	7·0	„ „	„	
„ „ „	23 „ „	4·3	„ „	„	
„ „ „	0 „ „	13·4	„ 24/8	„ o 9^{45} pdp.,	c. pow. 18^0
„ „ „	0 „ „	14·8	„ „	„ „ 11^{40}	„
„ „ „	2 „ „	12·4	„ „		
„ „ „	3 „ „	10·2	„ „		

Zadni Staw w dolinie Pięciu Stawów Polskich (pod Kołem).

Powierzchnia 5·6 hekt., największa głębokość 29 m., wzniesienie nad poziom morza 1889 m.

C. st. przy 0 m. gł. 13·9 d. 10/8 1892 o 11^{40} pdp., c. p. 17^0 (o 10^{15} r.).

Zmarzły Staw pod Zawratem.

Wzniesienie nad poziom morza 1795 m. K. (1793·33 I.); długość i szerokość stawu zmierzyłem dnia 19 sierpnia 1892 r., pierwsza wynosiła 69 m., druga 49 m. (poziom stawu podówczas przynajmniej na 1 m. niższy od stanu normalnego.

C. st. przy	0 m. gł.	$7{\cdot}5^0$	d. 21/9 1892	o 10^{10} pdp.,	c. pow. $9{\cdot}7^0$
„ „ „	2·5 „ „	$5{\cdot}7^0$	„ „	„	„ „ 9.7^0
„ „ „	0 „ „	5·2	„ 24/8 1893	o 6^{45} r.,	„ „ 11^0

Dwoistniak w dolinie Suchej Wody, najbliższy szałasów Gąsienicowych.

a) Północny. Wzniesienie nad poziom morza 1618·4 m. i głębokość największa według pomiaru mojego z d. 20 września 1892 r. 2 m.

C. st. przy 0 m. gł. 12·7° C., c. pow. 13·2° C. o 10^{45} d. 20/9 1892 r.
„ „ „ 2 „ „ 10·0 „ „ „ 13·2 „ „ 11 pdp. „ „ „
„ „ „ 0 „ „ 9·3 „ „ „ 13·3 „ „ 11 „ „ 28/6 1893 r.
„ „ „ 0 „ „ 15·0 „ „ „ 18·5 „ „ 11 „ „ 25/7 „
„ „ „ 0 „ „ 13·6 „ „ „ 12·4 „ „ 12 „ „ 3/8 „

b) Południowy mniejszy, wyższy od poprzedzającego o 2 m., głębokość według pomiaru z d. 20/9 1892 r. ½ m.
Ciepł. stawu przy 0 m. 13·3°, c. pow. 13·2°, 10^{55} pdp. d. 20/9 1892
„ „ „ 0 „ 14·0, „ „ 12·4, 12^{7} pop. „ 3/8 1893

Sobków w dolinie Suchej Wody.

a) Większy, wzniesiony nad poziom morza 1636·8 m., głębokość według pomiaru z d. 20/9 1892 r. 1 m.
Ciepł. stawu przy 0 m. gł. 13·6° o 1½ pop. 3/8 1893, c. pow. 13·7°
„ „ „ 0 „ „ 16·8 „ 12 20/9 1892
„ „ „ 1 „ „ 15·8 „ 12 20/9 1892

b) Mniejszy, na północ od poprzedzającego, wyższy od poprzedniego o 1½ m., głębokość według pomiaru z dnia 20/9 1892 r. 1½ m.
Ciepł. st. przy 0 m. gł. 13/8 c. pow. 13·7° o 12^{22} pop. 3/8 1893 r.
„ „ „ 0 „ „ 16/0 10/9 1892 r.

Kurtkowiec w dolinie Suchej Wody.

(Litworowy Kolb., Sobków Jan).

Powierzchnia według pom. katastr. 0.475 hekt. (13201 sążni wied.), wzniesienie nad poziom morza 1639·7 m. (1626·47 m. Jan. 1619 m. Kol.), głębokość 1 m. według pomiaru z dnia 20/9 1892 r.

C. stawu przy 0 m. gł. 6·9° d. 28/6 1893 o 9^{35} pdp. c. p. 12·9°
„ „ „ „ „ „ 12·6° „ 25/7 „ „ 11^{10} „ „ „ 18·0°
„ „ „ „ „ „ 10·1° „ 3/8 „ „ 12^{40} pop. „ „ 12·6°
„ „ „ „ „ „ 14·6° „ 3/9 1891 „ 1^{45} „
„ „ „ „ „ „ 11·5° „ 20/9 1892 „ 1^{15} „

Staw Zielony w dolinie Suchej Wody.

(Także Suczy według Janoty, Macieja Sieczki).

Powierzchnia według pomiaru kat. 3·451 hekt. (5 mórg 1597 sążni wied.), wzniesienie nad poziom morza 1688 metr.

(1684·77 Jan., 1683 m. gen. szt. wojsk.), głębokość według mego pomiaru dokonanego na łódce gutaperkowej dnia 28/9 1891 r. wynosi 14·5 m.

C. st. przy 0 m. gł.	$3·9^0$ c. d.	28/6 1893 o	9 r.	c. p. 14·4
„ „ „ „ „ „	$10·7^0$ „ „	25/7 „ „	$11^1/_2$ pdp.	
„ „ „ „ „ „	$10·0^0$ „ „	3/8 „ „	1^{10} pop.	„ „ 10.3
„ „ „ „ „ „	$12·0^0$ „ „	3/9 1891 „	8^{45} pdp.	
„ „ „ 4 „ „	$10·2^0$ „ „	3/9 „ „	11 „	

Staw Litworowy w dolinie Suchej Wody.

(Staw w Roztoce Janota i mapy katastralne, Kurtkowiec Kolb.).

Powierzchnia 1·739 hekt. (3 morg. 36 sążni wied. kw., według pomiarów katastr.), wzniesienie nad poziom morza 1705·8 m. (1693 Kolb., 1707·37 Jan.), głębokość według mojego pomiaru z dnia 28/9 1892 r. $3^1/_2$ m.

C. st. przy 0 m. gł.	$5·0^0$ d.	28/6 1893 o	8^{43} pdp.	c. pow. 9·5
„ „ „ „ „ „	$8·1^0$ „	3/8 „ „	1^{37} pop.	„ „ 9·6
„ „ „ „ „ „	$16·0^0$ „	3/9 1891 „	12^{55} „	
„ „ „ „ „ „	$10·5^0$ „	28/9 1892		
„ „ „ $3^1/_2$ „ „	$10·5^0$ „	28/9 „		

Czerwone Stawki w dolinie Suchej Wody, poniżej Stawu Długiego.

a) Zachodni większy. Głębokość według mojego pomiaru z dnia 28/9 1892 r. $1^1/_2$ m., wzniesienie 1718·6 m., powierzchnia według pom. katastr. 0·27 hekt. (751 sążni wied. kw.).

C. st. przy 0 m. gł.	$7·9^0$ d.	28/6 1893 o	8^{23} r.	c. p. 12
„ „ „ „ „ „	$7·5^0$ „	3/8 „ „	2^{25} pop.	„ „ 8·1
„ „ „ „ „ „	$16·5^0$ „	3/9 1891 „	12	
„ „ „ „ „ „	10·0 „	28/9 1892 „	11^{15} pdp.	
„ „ „ $1^1/_2$ „ „	$9·7^9$ „	28/9 „		

b) Wschodni mniejszy, głębokość 60 cm. według pomiaru z dnia 28/9 1892 r., powierzchnia według pom. katastr. 0·185 hekt., (509 sążni wied. kw.).

Ciepł. st. przy 0 m. gł.	$7·0^0$ d.	3/8 1893 o	2^{30} pop.	c. p. $7·4^0$
„ „ „ „ „ „	$10·8^0$ „	28/9 1892 „	3 „	„ „ $11·0^0$
„ „ „ „ „ „	$16·8^0$ „	3/9 „ „	1^{15}	

Staw Długi czyli **Kuklaty** w dolinie Suchej Wody.

(Zielony Jan. i mapy katastralne).

Powierzchnia według pomiaru kat. 1.518 hekt. (2 morgi 1021 sążni wied. kw.), wzniesienie nad poziom morza 1809·4 m. (1796·6 Kolb.), głębokość 7 m. według mojego pomiaru z d. 28/9 1892 r., ówczesny ubytek wody na 2 m.

Ciepł. st. przy 0 m. gł. 1·2 d. 28/6 1893 o 7^{53} pdp. c. pow. 8·4

Lód podówczas jeszcze pływał na stawie

Ciepł. st. przy 0 m. gł. 6·2 d. 3/8 1893 o 4^{36} pop. c. pow. 6·8

„ „ „ 0 „ „ 9·3 „ 23/8 „ „ 2^{50} „ „ „ 14·9

Staw Zadni w dolinie Suchej Wody.

Zwany także **Zmarzłym** pod Kościelcem. Nazwę tę słyszałem od miejscowych pasterzy d. 27/7 1892 r. Wzniesienie tego stawu najwyższego w dolinie Suchej Wody 1890·5 m.

Ciepł. stawu przy 0 m. gł. 4·1° d. 3/8 1893 ciepł. powietrza 6·2

Dnia 3/8 1893 r. znajdował się jeszcze śnieg przy brzegu stawu.

Staw Dwoisty w dolinie Suchej Wody.

a) Zachodni. Wzniesienie nad poziom morza 1669·8 m. (1665·54 Jan., 1648 sztab, gen., 1645 Kolb.), powierzchnia według pom. kat. 0·863 hekt. (1 mórg 799 sążni wied. kw.), głębokość mierzyłem tylko z brzegu d. 23/8 1893 r. Takowa wynosiła podówczas 4 m.

Ciepł. st. przy 0 m. gł. 12·4 d. 23/8 1893 o 12 ciepł. pow. 18.6

b) Wschodni. Powierzchnia według pom. kat. 1·199 hakt. (2 morgi 134 sążni wied. kw.). Poziom morza wyższy od poprzedzającego.

C. st. przy 0 m. głęb. 14·3 d. 23/8 1893 o 2 pop. c. p 18·6 o 12.

Głębokość stawu mierzona podówczas z brzegu wynosiła 3·12 m.

Dwoistniaczek w dolinie Suchej Wody.

Dwa małe stawki pod Kościelcem między Dwoistym a Litworowym, wzniesienie nad poziom morza 1690·3 m.

a) południowy; c. stawu 2·8 d. 3/8 1893 o 3^{36} pop. c. pow. 6·6

b) północny; „ „ 4·6 „ „ „ „ 4

Głębokość ostatniego mierzona z kraju $1^1/_2$ m.

Staw Toporowy.

Wzniesienie stawu (największego z Toporowych) 1095 Kol.
Głębokość stawu według pomiaru mojego z d. 25/8 1883 r. 5 m.
Ciepł. st. przy 0 m. gł. 9·9 d. 26/9 1893 o $10^{\cdot 5}$ pdp. c. pow. 5·1.

Staw Ciemnosmreczyński niźni.

Wzniesienie 1675·0 m. (gen. szt.), powierzchnia 12·25 hekt., głębokość 41·3 m.
Ciepł. stawu przy 0 m. gł. 13·3 d. 26/7 1893 o 4 ciepł. pow. 20.

Staw Ciemnosmreczyński wyźni, także piarżysty.

Wzniesienie nad poziom morza 1728·5 m. (szt. gen).
Ciepł. stawu przy 0 m. gł. 7·5 d. 26/7 1893 o 4^{53} c. pow. 19·0°.

B) Ciepłota źrodeł i wywierzysk.

I) w Tatrach:

Nazwisko źródła, wzniesienie nad poz. morza	Ciepłota źródła	Ciepłota powietrza	Rok	Dzień	Godzina	Uwaga
Źródełko siarczane pod reglami na zachód od doliny „ku Jamie", 894 m.	7·0 5·0	10·0 14·3	1891 1894	12/9 15/5	10 pdp. 12 „	
Tak zwane źródło Czarnego Dunajca w dolinie Chochołowskiej, 985 m.	6·4	13·0	1889	26/8	11 pd..	głęb. źródła 2 m.
Wywierzysko koło Jaszczurówki, 912·7 m.	5·1 5·1 5·15 5·18 5·3	20·0 12·0 16·0 9·2 18·2	1893 1885 1883 1891 1894	21/7 15/8 11/8 25/9 15/5	4 pop. 6^{50} „ 5 „ 2^{52} „ 2^{45} pdp.	
Źródełko za Bramką, 994 m.	5·1 5·1	17·0 19·0	1890 1890	1/9 25/2	9^{30} pdp. 3 pop.	
Źródło pod Sotrą w dolinie Suchej Wody, 1340 m.	4·6	15·3	1893	28/6	1	
Źródło w Grzybowcu w dolinie Strążysk, około 1115 m.	4·48	18·0	1891	5/9	10 pdp.	
Wywierzysko w Olczysku, 1065 m.	4·42 4·5 4·6 4·6	14·0 14·4 13·0 15·0	1885 1885 1883 1882	14/7 13/8 4/8 26/8	7^{20} pop. 6^{15} „ 6^{30} „ 6 „	

Nazwisko źródła, wzniesienie nad poz. morza	Ciepłota źródła	Ciepłota powietrza	Rok	Dzień	Godzina	Uwaga
Zdrój Goszczyńskiego (wywierzysko), 978 m.	4·1	20·0	1884	9/7	3 pop.	
	4·1	—	1884	15/7	3^{30} „	
	4·2	—	1883	6/8	4^{30} „	
	4·3	—	1888	6/8	6^{45} „	
	4·3	16·3	1891	14/9	12^{10} „	woda potoku pod Bramą Kr. 8·45
	4·3	20·6	1893	12/7	10^{25} pdp.	„ „ 8·2
	4·4	—	1892	12/8	3^{15} pop.	
	4·4	20·0	1889	18/8	1 „	
	4·4	15·0	1890	26/8	12 „	
	4·4	15·4	1893	22/9	12^{50} „	woda potoku pod Bramą Kr. 6·8
Źródełko pod Opalonem poniżej budynku (przy drodze do Morskiego Oka), 1360·3 m.	3·5	18·4	1893	29/6	9^{15} pdp.	
	4·0	—	1884	1/8	1^{30} pop.	
	4·0	—	1891	30/9	5^{37} „	
	4·1	13·2	1892	7/8	5^{35} „	
	4·1	15·0	1885	12/8	6 „	
	4·2	18·0	1882	15/8	10 pdp.	
	4·2	15·0	1884	20/8	10 „	
	4·2	15·0	1888	29/8	6^{35} pop.	
	4·2	15·0	1889	29/8	6^{35} „	
	4·2	—	1889	30/8	10^{15} pdp.	
	4·3	12·1	1891	8/9	9 „	
	4·4	19·0	1890	17/8	8^{45} „	
	4·4	18·0	1892	14/9	2 „	
	4·4	6·4	1893	19/9	9 pdp.	
Źródełko przy Morsk. Oku (pod kamieniem, 1378 m.	3·3	9·5	1893	30/6	5 pdp.	
	3·9	—	1891	18/8	6 pop.	
	4·0	—	1888	30/8	5^{45} „	
	4·1	18·0	1884	20/8	10 pdp.	
	4·2	—	1889	30/8	5^{45} „	
Wywierzysko na Kalatówkach, 1175 m.	4·1	15.0	1885	12/8	6 pop.	
Źródełko w Piekiełku (pod Giewontem), 1628 m.	3·6	8·0	1882	2/8	5^{45} pop.	
Źródło potoku Jarząbczego (dol. Chochołowska), 1468 m.	3·2	—	1889	26/8	4 pop.	
Źródło pod Wołowcem (dol. Chochołowska) około 1520 m.	2·3	9·0	1889	26/8	4^{40} pop.	
Źródełko pod Koszystą (Hala Pańszczyca), około 1420 m.	2·63	—	1884	31/7	11^{10} pdp.	
Wywierzysko pod Koszystą (śród limb) (Hala Pańszczyca), około 1495 m.	2·6	—	1884	31/7	11^{30} pdp.	
Źródło pod Małym Kościelcem 1538.5 m.	2.1	12·8	1893	4/8	4^{15} pop.	
	2·6	—	1892	5/8	11 pdp.	

Nazwisko źródła, wzniesienie nad poz. morza	Ciepłota źródła	Ciepłota powietrza	Rok	Dzień	Godzina	Uwaga
Źródło pod Małym Kościelcem, 1538·5 m.	2·7	18·8	1893	19/8	12^{37} pop.	
	2·8	16·4	1892	12/9	12^{35} „	
	2·9	23·0	1882	14/8	10^{20} pdp.	
	2·9	14·4	1891	26/9	11^{10} „	
	3·1	6·7	1893	4/10	11^{25} „	
	3·2	13·6	1892	3/9	12^{10} pop.	
	3·3	13·0	1890	20/9	12^{30} „	
Źródełko pod Zawratem obok koleby, 1845 m.	2·1	—	1892	10/8	12^{38} pop.	
	2·2	5.0	1884	25/8	3 „	
	2·4	10·0	1892	4/9	2^{21} „	
	2·4	—	1892	13/9	7^{50} pdp.	
	2·9	16·0	1882	14/8	12^{15} pop.	
2) w Zakopanem:						
Źródło ocembrowane na Łukaszówce pod krzyżem, 827·6 m.	5·7	—11·4	1892	3/3	2^{15} pop.	
	6·8	17·1	1894	14/5	1^{15} „	
	7·9	25·0	1888	1/8	8^{35} pdp.	
	8·1	16·0	1882	29/8	9 „	
Źródło koło Curusia i domu p. Zalewskiego	8·6	—	1888	26/8	6½ pop.	
	8·6	17·0	1889	26/8	6½ „	
Źródło około nowego kościoła	4·9	17·1	1894	14/5	1^{10} pop.	
	7·8	25·0	1888	1/8	8^{45} pdp.	

12

TATRY BIELSKIE.

Opisał

Dr. Stanisław Eljasz-Radzikowski.

CZĘŚĆ DRUGA.

(Patrz w Pamiętniku z roku zeszłego).

Od Margicy wychodzą dwa grzbiety lesiste, oba do siebie równoległe, a ciągnące się w kierunku od zachodu ku wschodowi. Południowy nazywa się *Długim Wierchem* [1]), a północny *Czarnym Wierchem* [2]). Pomiędzy nimi zawarta *Dolina Czarna* [3])

[1]) **Długi Wierch.**

Długi Wierch *Niedz.*

Dluhy Wrch *Weber.*

Dluhi *ms.* (na oznaczenie Czarnego Wierchu).

Dluhý *Kolb.* (na oznaczenie Czarnego Wierchu).

Czerny *Rogal.*

Nazwany od rozciągłości znacznej. Na *ms.* nazwy Długiego Wierchu i sąsiedniego Czarnego Wierchu pozamieniano, a omyłka ta przeszła do posługujących się tą mapą pisarzy.

[2]) **Czarny Wierch 1120,** niższy wierch wschodni 1046.

Czarny Wierch *Niedz.*

Czerny *G.* — *Rogal.*

Cserny *G.*

Černi *ms.* (na oznaczenie Długiego Wierchu).

Cierný *Kolb.* (na oznaczenie Długiego Wierchu).

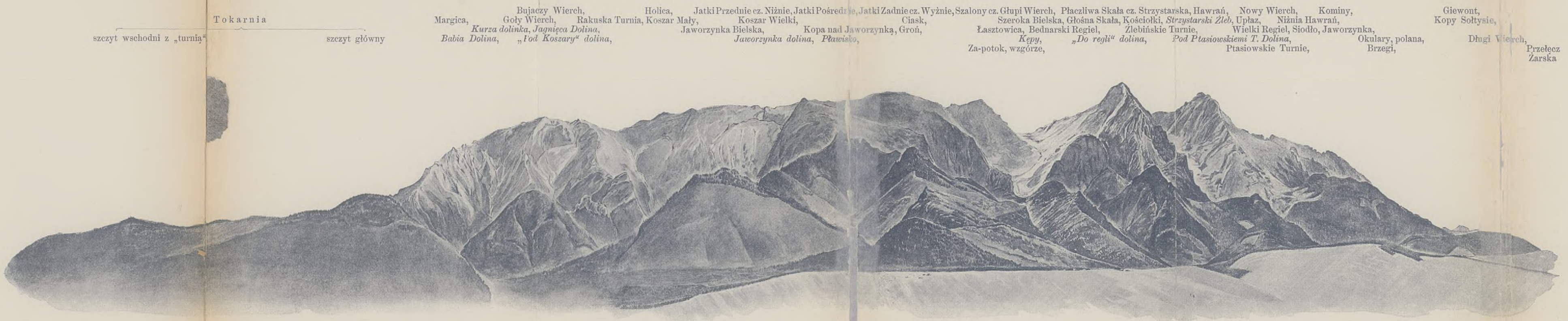
niem. Schossgrat *pmg.* — *mg.*

Nazwa pochodzi od lasu, którym porośnięty. O zamianie nazw Czarnego i Długiego Wierchu co dopiero powyżej wspomniałem.

[3]) **Czarna Dolina.**

Cserna(?) *G.*

niem. Schoss *Gr.* (tj. Grund) *mg.*

Zmniejszone do połowy wielkości z pierwowzoru.

TATRY BIELSKIE

od północy z Filipskiego Wierchu (wznies. 1020 m.) nad wsią Żarem w pasmie Magóry Spiskiej.

Nakreślił według przyrody Dr. Stanisław Eljasz-Radzikowski we wrześniu 1892 r.

razem z potokiem tejże nazwy *(Czarny potok)* [1]), który uchodzi do potoku Bielskiego. Oba te wierchy jak również Dolinę Czarną porasta gęsty las świerkowy. Czarny Wierch przedziela przełęcz na dwa czuby, z których zachodni jest wyższy (1120), a wchodni niższy (1046). Ten ostatni opada ku gościńcowi Żarsko-Bielskiemu lesistym stokiem, z którego ponad samą wodę potoku „za Tokarnią“ odkrywa się cisawa ściana marglu czerwonego zwana *Czerwoną Skałą* [2]), szczególnie po deszczu żywo zabarwiona. Okolicę tej skały zowią „pod Czerwoną Skałą“.

Przez przełęcz w środku Wierchu Czarnego, gdzie rozciąga się niewielka polanka, prowadzi droga leśna z Doliny Czarnej do doliny „za Tokarnią“.

Następna ku północy dolina *za Tokarnią* [3]) jest walną, bo dochodzi do grzbietu głównego. Górny jej początek skalisty zo-

---

[1]) **Czarny potok.**
niem. Schussgraben *G.*
Schossgraben *pmg.*

Zazwyczaj zowią tak potok mający dno ciemne, więc czy to zamulone, czy pokryte ciemnymi kamieniami.

[2]) **Czerwona Skała.**
Czerwona Skała *Niedź.*
niem. Rothe Wand *G.* — *Web.*

[3]) **„Za Tokarnią“ Dolina.**
niem. Sibriner Grund *Kolb.*
„ Siebrünnergrund *Web.*
„ Siebbrünnergrund *Kolb.*
„ Siebenlindengrund *Bu.*
węg. hétkútalj *Web.*

Nazwana od Tokarni, za którą leży w stosunku do Żaru. Przezwisko niemieckie Sibriner Thal ma brzmieć poprawnie Siebenbrünner Thal, t. j. dolina siedmiu źródeł. Skąd taka nazwa, nie wiem; przypomina jednakowoż nazwę doliny „na źródła“ czyli „do pięciu źródeł“, która znów zowie się w szacie niemieckiej „Drechslerhäuschen“, co odpowiada w przybliżeniu nazwie „Za Tokarnią“. Możliwa więc jest zamiana nazw polskich i niemieckich, którą już wykazywałem na wielu innych przykładach.

Środek doliny rzeczonej pod Ozielcem nazwany jest na *pmg.* „Urseif“, co oznacza dosłownie „jaworowy potok“. Prawdopodobnie nazwa ta jest starą nazwą potoku Tokarskiego w dolinie „pod Koszary“ (patrz w objaśnieniu do tej nazwy).

wie się *Doliną Babią* [1]), zamknięty Margicą od wschodu a Gołym Wierchem od zachodu. Samą najwyższą część Doliny Babiej, podchodzącą pod turnie Bujaczego Wierchu zowią *Kurzą Dolinką* [2]).

Dolina „za Tokarnią“ w ogóle dosyć obszerna ciągnie się od południa ku północy pod stoki Tokarni, a w dalszym przebiegu zwraca się na wschód i już stale idzie w tym kierunku. Lewy bok doliny tworzy *Goły Wierch* [3]). Jest to obszerny ko-

---

[1]) **Babia Dolina.**

Babia Dolina *Weber.*

niem. Babengrund *Weber.*

Bardzo często nadarza się nazwa podobna w różnych górach słowiańskich. Dosyć przypomnąć Babią Górę w Beskidach Zachodnich. Jakie znaczenie tej nazwy? Najpewniej ma początek w mitologii słowiańskiej. Baba była wielką boginią, żywicielką świata, czczona u wszystkich Słowian, a do niej ma się odnosić „babie lato“ na jesieni. Oprócz tej bogini dobroczynnej, łagodnej są jeszcze inne baby, o których pamięć dochowała się dotychczas u ludu, kiedy o tamtej zaginęła. Jest-to „jędza baba“, słowacka „jendži-baba“, także „ježi-baba“, zwana u górali polskich w Tatrach „indzi-baba“ (tj. jindzi-, jendzi-baba). Podania ludowe opowiadają, że mieszka w gęstym lesie w chałupce na kurzych nogach, kryje w izbach złoto, srebro i miedź w kadziach, jeździ na łopacie po powietrzu, w jej mocy sprowadzać pogodę lub niepogodę, wiatry, burze, gromy, strzeże wody leczniczej. Gdy jędza-baba zaginie, mówi podanie słowackie, wszystko wokół ożyje, a cała góra się zazieleni. Staropolskie pisma mówią o „górnych jędzach“, co dziś wypowiedzielibyśmy słowami „górskie jędze“ *).

Niewątpliwie Babią dolinę nazwano od bab, jako ich siedzibę, skąd zsyłają burze i zawieruchy na okolicę. Samo zakończenie Doliny Babiej posiada nazwę Kurza dolinka, co jeszcze potwierdza powyższe tłomaczenie początku nazwy, bowiem podanie ludowe wspomina o chałupce na kurzych nogach.

[2]) **Kurza Dolinka.**

Po niemiecku zowie się Hühner-Gründchen.

[3]) **Goły Wierch 1381.**

Goły wierch *Rehm.* (na oznaczenie Bujaczego Wierchu).

Galovir Vrch *pmg.* — *mg.* (na oznaczenie zachodniego wierchu Tokarni).

Pozbawiony był lasu, który obecnie odrasta i od tej okoliczności pochodzi nazwa. *Rehm.* (Szkice geogr. z Karpat) podaje, jakoby Bujaczy Wierch nazywali pasterze z Maciaszowiec Gołym Wierchem. Jest to mylka, która powstała z powodu łączności Gołego Wierchu z Wierchem Bujaczym, na tle którego to ostatniego widać go w widoku z północy.

---

*) Dr. Hanuš Máchal. Nákres slovanského bájesloví. Praha. 1891 r., str. 66 i nast.

piasty regiel, obecnie pozbawiony starszego lasu, porosły mieszaną młodzizną świerków i buków. Ku północy opada ku T o k a r n i w przełęcz zwaną: *Ozielec*[1]). Na przełęczy pod stokiem bystrym samej Tokarni rozciąga się niewielka polana, mianowana również *Ozielcem*, a na niej znajduje się szkółka leśna. Z doliny „za Tokarnią" wiedzie nowa ścieżka wyrobiona przez Węgierskie Towarzystwo Karpackie niedawno (1890 r.), zakosami na tę polanę, a z polany po nagłym stoku Tokarni, na jej szczyt wschodni.

Tokarnia[2]) jest to potężny regiel, na samym grzbiecie tylko

[1]) **Ozielec 1045.**
niem. S e l z b l ö s s e *Kolb.* — *Roth.*
„ S e l z *Roth.*

Chcąc dociec znaczenia tej nazwy wypytywałem przewodnika Żarzana (tj. mieszkańca wsi Żaru), coby właściwie oznaczała. Jednakowoż nie umiał mi wcale wyjaśnić, jak zazwyczaj bywa, co tylko dowodzi, iż każda nazwa jest dawna i w spuściźnie od przodków bywa podawana tak, że się już zatraciło pierwotne znaczenie.

Przypuszczam, że poprawnie powinien Ozielec brzmieć O z d z i e l e c czyli R o z d z i e l e c, bo górale wymawiają o z zamiast r o z *). W takim razie znaczenie nazwy jest bardzo jasne, bo rzeczywiście grzbiet ten rozdziela sąsiednie doliny. Mało prawdopodobnem byłoby przypuszczenie o wspólnem pochodzeniu nazw Ozielec i Osielec (nazwa ta, a nosi ją miejscowość, położona przy kolei podkarpackiej niedaleko Jordanowa, nawiasowo dodając nie ma nic wspólnego z osłem, jak złośliwcy utrzymują, lecz brzmiała dawniej Osiedlec od słowa osiedlić się).

Niewiedzieć jakim sposobem przezwano Ozielec po niemiecku S e l z b l ö s s e (zepsute, właściwie Salzblösse), która to nazwa mogłaby się raczej odnosić do polany, położonej niżej w dolinie „Pod koszary", zwanej Solnisko. Jakem już kilka razy wspominał, jestto dowodem, że przezwiska niemieckie są narzucone i to bez żadnej znajomości miejsca, bo całkiem opacznie.

[2]) **Tokarnia** wschodni szczyt 1213, zachodni 1220.
T o k a r n i a *Grzegorz.* — *Kolb.* — *Niedz.* — *Kot.*
T o k a r n j a *ms.*
T o k a r n y a *Web.*
T o k a r n a *B.* — *G.* — *Pusch.* — *Kolb.*
T o k a r i n a *mg.* (szczyt wschodni).
T o k a r y n a *Gust.*
G a l o v i r v r c h *mg.* (szczyt zachodni; ma być raczej Goły Wierch).

*) Np. W Żarze opowiadano mi, że „lato było bardzo ożlate", tj. rozlate czyli rozlane (deszczowe).

uwieńczony skałami. Posiada dwa wierzchołki, z których zachodni jest wyższy (1220), a wschodni niższy (1213) dźwiga wieżę

---

niem. Karl Ludwigs Felsen *Kolb.*
„ Drechsler Häuschen *Bu.*
„ Drechslerberg *B.*
węg. Károly Lajos szikla.

Na *mg.* szczyt zachodni oznaczony jest osobną nazwą Gołego Wierchu całkiem mylnie, bo nazwa ta odnosi się do wierchu, będącego odnogą Bujaczego Wierchu. Nazwa Tokarni przetłomaczona po niemiecku jako „Drechslerhäuschen“ służy za miano dolinie „Na źródła“ leżącej po południowej stronie Skalnych Wrót. Nie jeden to przykład opacznego ponazywania w Tatrach Bielskich wyrazami tłomaczonymi na język niemiecki, które zawdzięcza początek nieznajomości położenia i chęci strawienia mian polskich. Jakób Buchholz w opisie Tatr (Ungr. Magazin III) podaje: „die Tokarna, oder das Drechsler Häuschen“ na wierch rzeczony, jak łacno poznać ze związku opisu (str. 14), a nie na dolinę „na źródła“, zwaną obecnie u Niemców Drechslerhäuschen. Tego jednak mylnego tłomaczenia jęli się niektórzy pisarze i jako polską nazwę doliny „na źródła“ przyjęli „dolina Tokarnia“, a nawet stosując się do zdrobniałego znaczenia przezwiska niemieckiego: „dolina Tokareńki“. Jest to jednak tylko wymysł czysty bez poparcia rzeczywistością.

Czy nazwie „Tokarnia“ (wierchu) odpowiada „Drechslerhäuschen“ i dawniej może ten regiel tak się zwał u osadników niemieckich, nim miano to zostało przyczepione do doliny po drugiej stronie pasma Bielskiego (jakby dowodziła wzmianka Jakóba Buchholza), trudno rozstrzygnąć, bowiem w tymże opisie Tatr w innem miejscu wspomina Jakób Buchholz (na str. 16) „Drechslerhäuschen“ w odniesieniu do doliny „na źródła“. Bądź jak bądź wyraźnie zaznaczam, że nazwa Tokarnia przysłuża tylko wierchowi, zaś dolina „na źródła“ nie nazywa się wcale tak. Dla usunięcia tej niezgody w nazwach polskich, a niemieckich usiłowali niektórzy nazywać dolinę „na źródła“ Tokarnią, na grzbiet znów ponad tą doliną zwany Gomółką, przenosząc nazwę również Tokarni.

Inni dla zaznaczenia odrębności wierchu Tokarni od doliny „na źródła“ polegając na wzorze niemieckim (Drechslerhäuschen) utworzyli na tę dolinę nazwę zdrobniałą „Tokareńki“. *(Kolb)* (patrz objaśnienie do doliny „na źródła).

W ostatnich latach ochrzcili Niemcy spiscy Tokarnię na pamiątkę pobytu tutaj arcyksięcia Karola Ludwika skałą jego: Karl Ludwigs Felsen, a taka nazwa, jednak po węgiersku „Károly Lajos szikla“, jest wypisana czerwoną farbą na kamieniu pod wieżą na wierchu wschodnim.

Co się tyczy znaczenia samej nazwy Tokarni, jest ona bardzo częsta w Beskidach i pasmach sąsiadujących z Tatrami i to przeważnie na Słowaczyźnie, o wiele rzadsza w tych górach na obszarze polskim. Domyślam się, że oznacza wierchy, skąd po deszczach niosą potoki obtoczone kamienie.

drewnianą*), zbudowaną (r. 1890) przez Węgierskie Towarzystwo Karpackie dla widoku. Goście zwiedzają chętnie wierch z wieżą, która użycza pięknego poglądu na Tatry Bielskie, pasmo Magóry Spiskiej i najbliższą dolinę Żarską z domostwami rozsypanemi wśród gór i jarów.

Kto chce nabrać rzetelnego pojęcia o północnej stronie Tatr Bielskich oraz o pasmie Magóry Spiskiej, dobrze uczyni udając się na Tokarnią. Widać stąd wyraźnie, bo bardzo blizko, Skalne Wrota, Margicę poszarpaną, Bujaczy Wierch, pod nim Goły Wierch, Rakuską Turnię, rozległy grzbiet Jatek, Kopę nad Jaworzynką, Groń, Jaworzynkę, a poniżej tych wierchów, dolinę „za Tokarnią" z końcowemi dolinami Babią i Kurzą, pod Jatkami Wielki Koszar (Małego nie widać, bo zasłonięty Gołym Wierchem), doliną „pod Koszary". Za Jatkami i Głupim Wierchem odznacza się wcięcie Szerokiej Bielskiej, dalej wznoszą dumnie w górę swe szczyty Widły, to jest Strzystarska i Hawrań, a na końcu pasma ku zachodowi widnieje wązki rąbek grani Nowego Wierchu.

Z Tokarni (szczytu wschodniego) zejść można pięknym chodnikiem wśród lasu do wsi Żaru nad samą karczmę Bielską. Z wspomnianej polany Ozielca prowadzi jeszcze trzecia ścieżka oprócz dwu innych, (tj. na Tokarnią i do doliny „za Tokarnią"), ku zachodowi na dół lasem na polanę zwaną *Solniskiem* [1]), położoną po prawym brzegu potoku *Tokarskiego* [2]) w dolinie *„pod*

Wpływ nazwy Tokarni rozszerzył się na okolicę tego rozległego wierchu i tak dolina na południe pod nią położona zowie się „za Tokarnią", zaś potok w dolinie „pod Koszary" ma miano Tokarskiego. Poznać nawet miejsce, gdzie ludność nazwy wymyśliła, to jest musiał niem być Żar, albowiem w stosunku do niego, leży ta dolina za Tokarnią, zaś potok płynie z pod samych stoków Tokarni.

[1]) **Solnisko.**

Nazywa się tak w ogóle miejsce, dokąd dla bydła noszą sól.

[2]) **Tokarski potok.**

Babina potok *mg.* — *Kot.*

Zwany od sąsiedztwa z Tokarnią. Czasem bywa nazywany także potokiem Kobylarskim, a to od dwu polan podobnej nazwy (Kobylarka Wyżnia i Niżnia). Nazwa Babina podana na *mg.* zupełnie jest w Żarze nieznana.

*) Żarzanie zowią tę wieżę turnią, a w tem pozostał ślad tego wyrazu u górali polskich, dzisiaj już nieużywanego gdzieindziej w Tatrach w znaczeniu rzeczonem, tylko w przenośni na skały wieżycowate, do wież podobne.

Koszary" [1]). Dolina ta walna poczyna się trzema dolinkami, z których wschodnia *Jagnięca* [2]) leży pod Bujaczym Wierchem, od wschodu otoczona Gołym Wierchem, a od zachodu Rakuską Turnią. Środkowa dolinka z rozwidlonym korytem potoku znajduje się poniżej Małego Koszaru (można ją nazwać doliną M. Koszaru), przegrodzona odnogą Jatek Przednich od dolinki trzeciej, najbardziej posuniętej ku zachodowi. Ta ostatnia rozciąga się od dolnego końca Koszaru Wielkiego, a opiera ku zachodowi o odnogę, odchodzącą od grzbietu Jatek ku t. zw. Kopie (1631). Najstósowniej nazwać ją doliną W. Koszaru.

W Koszarze Małym i Wielkim żyją świstaki, także widziałem tutaj kilka kozic.

Tuż powyżej polany Solniska, ale już po lewym brzegu potoku Tokarskiego znachodzą się dwie polany *Kobylarka Niźnia* [3]), a nieco wyżej odgrodzona kawałkiem lasu *Kobylarka Wyźnia* [4]).

W kierunku na Mały Koszar można łatwo wyjść na grzbiet

---

[1]) **Pod Koszary Dolina.**

Nazwana tak, ponieważ podchodzi pod Koszar Wielki i Mały. Rzadziej mianują ją Kobylarską Doliną.

Prawdopodobnie dawniej Tokarski potok nazywał się „jaworowym" albo raczej „wielką jaworzynką", do niego bowiem ma się odnosić nazwa „Urseif" podana na *pmg.*, choć w niewłaściwem miejscu, tak przynajmniej dowiedziałem się od Żarzan. Potwierdza to jeszcze nazwa sąsiedniego potoku po niemiecku na *pmg.* „Klein Urenbach", który obecnie nazywa się „potokiem Jaworzyńskim", zaś według tego dawniej brzmiał: „mała jaworzynka". Wytłomaczyć można tę zatratę nazwy niewłaściwością nazwania wobec braku jaworów, a objaw ten zapominania jaworzyn i jaworzynek powtarza się także gdzieindziej w Tatrach.

[2]) **Jagnięca Dolina.**

Jagnięca Dolina *Kot.*

Jahrnatze *G.* (tj. Jahněnce).

niem. Lämmer Grund *mg.*

Koło tej doliny niema żadnego wierchu, któryby się nazywał podobnie tj. Jagnięcy, dopiero na południe od przełęczy „przez Kopę" wznosi się Jagnięcy Wierch. Mimo to w dawnych opisach błąka się ta nazwa podawana bardzo niedokładnie gdzieś w okolicy Doliny Jagnięcej. I tak B. wymienia Lämmerthurm (jagnięca turnia), a może ma to oznaczać Rakuską Turnię (patrz pod tą nazwą), jak się zdaje ze związku w opisie. W szeregu bowiem nazw po północnej stronie Tatr Bielskich wymienia między Tokarnią a Małym Koszarem: „Der Lämmerthurm".

[3]) **Kobylarka Niźnia.**

[4]) **Kobylarka Wyźnia.**

Zowią się najpewniej od kobył zostawionych tutaj na paszę.

Jatek, który zowie się w tem miejscu H o l i c ą *), a stąd na Bujaczy Wierch po wązkiej grani skalistej. Z doliny „pod Koszary“ z polany Kobylarki Wyżniej widać R a k u s k ą T u r n i ę (1448), która w dzikich kształtach sterczy w górę. Urwiska jej porastają piękne limby, a idąc koło niej ku Małemu Koszarowi natrafia się na miejsca nęcące oko malowniczym układem głazów, kosodrzewiny i ziół halnych. Dolina „pod Koszary“ w górnej części obszerna zwęża się w kierunku ujścia dolnego coraz bardziej szczególniej koło stoków zachodnich Tokarni, a potok Tokarski w niej płynący uchodzi do potoku Bielskiego we wsi Żarze. Nad brzegiem potoku Tokarskiego prowadzi droga leśna przez dolinę ku Żarowi.

Bok lewy doliny „pod Koszary“ tworzy t. zw. K o p a (1631) i odnoga jej z przełęczą „p o d k o s a r z y s k i e m“ kończąca się wierchem lesistym zwanym *Jaworzynką* [1]) (1244). Pomiędzy Jaworzynką a drugą odnogą rzeczonej Kopy, mianowaną *Groniem* [2]) (1227) zamyka się niewalna *dolina Jaworzynka* [3]) z *potokiem Jaworzyńskim* [4]). Górna część tej doliny zwie się *Pławisko* [5]).

[1]) **Jaworzynka Bielska 1244.**
J a v o r i n k a *mg.*
Można ją nazwać B i e l s k ą dla odróżnienia od Jaworzynki innej, położonej pod Hawranią, albowiem należy do posiadłości Bielskich.

[2]) **Groń 1227.**
P o d k o š a r i s k o *mg.*
Odosobniony wierch nazywają g r o n i e m, g r o n i k i e m, która to nazwa zdarza się bardzo często w Tatrach i Beskidach.

[3]) **Jaworzynka Dolina.**

[4]) **Jaworzyński Potok.**
M a ł a J a w o r z y n k a *Kot.*
M a l a J a v o r i n k a *Weber.*
P o t o k U r y n *Kot.*
niem. K l e i n U r e n B a c h *pmg.*
„ K l e i n U r n (krótki opis uzdrowiska u Jaskin na dwu kartkach).
„ U r n s e i f e n (krótki opis uzdrowiska u Jaskin na dwu kartkach).

[5]) **Pławisko.**
Nazwa ma pochodzić stąd, że w zimie naniesie w to miejsce śnieg, jak się wyraził mój przewodnik ze Żaru, różne dziady, to jest kłody, gałęzie, sucharze.

*) W uzupełnieniu wzmianki pomieszczonej w objaśnieniu nazwy Bujaczego Wierchu (str. 30) co do Holicy dodać muszę, że Holicą zowie się wzniesienie na grzbiecie Jatek pomiędzy Bujaczym Wierchem, a Jatkami Przedniemi, którego wysokość w przybliżeniu da się ocenić na jakie 1980 m.

Dalsza walna dolina zwana *Kępami*[1] [2]) poczyna się pod Jatkami Zadniemi. Bok prawy tworzy wspomniana Kopa i Groń. Od Jatek wysuwa się ku północy w dolinę Kęp ramię noszące miano *Ciasku*[3]). Drugi to jest lewy bok stanowi Łasztowica (1450), która przez przełęcz (1217) łączy się z *Opaloną Turnią*[4]) i następnym, ostatnim wierchem w tej odnodze, zwa-

[1]) **Kępy**, dolina.
Kempy *Weber.*
niem. Kämpenthal *Web.*
„ Kempenthal *Weber.*
Kępą zazwyczaj nazywa się kupa z kamieni pozbieranych z pola, a ustawiona na miedzy. Wogóle zowie się tak stos kamieni, czy to sztuczny czyli ręką ludzką ułożony, czy też przyrodzony. Od takich kęp naniesionych przez wodę zowie się rzeczona dolina.

[2]) **Kępy**, potok.
Kempy *Weber.*
„ Kempenbach *Weber.*

[3]) **Ciask.**
Csaszk *G.*
Sczaszak *Kron.*
Jakieby znaczenie miała ta nazwa, pierwotnie nie wiedziałem. Oprócz Ciask mówią także górale Ciasek, Ciosek, Generisch zaś podaje Czask (tak się mówi według pisowni madziarskiej). Kronbach powtarzając zanim przekręcił na Sczaszak.

Wielkiej doznałem radości usłyszawszy tę nazwę od górali ze Żaru, bo ją dawniej uważałem za jakiś błąd w opisie Genersicha, tembardziej, że nigdzie niewspominana u innych pisarzy. Również udało mi się sprawdzić wszystkie pozostałe nazwy z opisu Genersicha, który widocznie właściwe podał miana, choć sam często nie rozumiał dobrze do czego się nazwa stosuje, bowiem podawał na podstawie opowiadania miejscowych górali.

Przypadkowo nasunęło mi się wytłomaczenie nazwy Ciasku. Mianowicie napotkałem następującą śpiewkę góralską:

„O dyć se maciosku
„nie ligaj na ciosku,
„tylko na łopacie,
„pomacam ja cie".

Śpiewka odnosi się do kota zwanego maciusiem, maćkiem. Dopytując bliżej dowiedziałem się, że ciaskiem nazywa się kociuba do przegarniania pieca piekarskiego. Jakieś więc podobieństwo do tego sprzętu jest początkiem nazwy.

[4]) **Opalona Turnia.**
Mogą być dwie przyczyny nazwania. Albo las na około wygorzał, albo wygląda ta skała jak opalona. Kształt jej przypomina stertę siana.

nym *Bednarskim Reglem* [1]) (1199). Rzeczona Opalona Turnia sterczy podobna do kopy siana ponad lesistym grzbietem, który w dalszym ciągu ku północy przechodzi w Bednarski Regiel.

Potok z Kęp zwany również Kępami uchodzi tak jak potoki z dolin sąsiednich do potoku Bielskiego. Przez przełęcz między Łasztowicą, a Opaloną Turnią istnieje ścieżka dla przechodu z doliny „do regli" do Kęp. Z przełęczy Szerokiej Bielskiej idący Żarzanie zwyczajnie tędy przechodzą do Kęp i zamiast doliną „do regli", tą drogą wracają do Żaru.

Dalsza walna dolina bywa nazywana *„do regli"* [2]) a w górnej części Szeroką Doliną. Poczyna się pod rozległym grzbietem Szerokiej Bielskiej, łączącym Strzystarską z Głupim Wierchem. W górnej części rozdziela się na dwie kotlinki, jedną wschodnią pomiędzy Łasztowicą a odnogą Głupiego Wierchu, i zachodnią zawartą między tą odnogą a *Głośną Skałą* [3]) (1662) odchodzącą do Strzystarskiej.

---

[1]) **Bednarski Regiel 1199.**
Bednarszki Rigely *Web.*
Nazwany prawdopodobnie od nazwiska górala Bednarza.

[2]) **„Do regli" dolina.**
niem. Rigelthal *Den.*
Nazwana tak od sąsiednich regli: Bednarskiego, Małego i Wielkiego. Regiel jak wiadomo oznacza wierch lesisty. Skąd ten wyraz pochodzi, trudno powiedzieć. Na pozór wydałby się blizki związek między nim, a niemieckim rzeczownikiem „der Riegel" (zawora), jednak znaczenie staje na przeszkodzie. Do tego znajduje się w gwarach polskich i słowackich z okolic tatrzańskich wyraz „rygiel", którym oznaczają odnogi górskie, ale skaliste, nie wśród granic lasu, tylko w krainie kosodrzewiowej lub nawet wśród turni położone. W tem ostatniem znaczeniu wyraz rygiel już zatraca się, więcej o nim śladów w dawnych opisach (siedm rygli koło Lodowego szczytu), niż ich jest obecnie. Zaś wyraz regiel powszechnie bywa używany.

[3]) **Głośna Skała 1662.**
Głośna góra *S.*
niem. Schallwand *Web.*
„ Tschallwand (krótki opis uzdrowiska u Jaskiń Bielskich wydany przez zarząd tegoż).
„ Schallmauer *mw.* — *Róth.*
węg. Hangzó szirt *Róth.*
Nazwana tak z powodu wielokrotnego odgłosu w pobliżu jej. *Web.* nie podaje nazwy polskiej, ale wymienia okolicę poniżej: „Pod glosznu skalu" (w opisie wsi Żaru w roczniku Węg. Tow. Karp. 1889 r.).

Potok z doliny „do regli“ nazwany *Reglanym*[1]) uchodzi do Bielskiego potoku.

Za Głośną Skałą w dalszym ciągu lewy bok doliny stanowią *Źlebińskie Turnie*[2]) (1407) i *Mały Regiel*[3]) (1187). Źlebińskie Turnie wraz z dwiema odnogami Małym Reglem od wschodu, a *Wielkim Reglem*[4]) (1285) od zachodu obejmują nieznaczną dolinkę, z której potoczek uchodzi do potoku Bielskiego, naprzeciw stromych *Turni Ptasiowskich*[5]) (1086), zwaną doliną „pod Ptasiowskiemi Turniami“. Dalszą ku zachodowi jest walna *dolina potoku Bielskiego*[6]), której początek zwie się *Strzystarskim żlebem*[7]). Poniżej tego żlebu, który jest środkową główną odnogą, uchodzą dwie boczne dolinki, wschodnia większa t. zw. *Żlebina*[8]) idąca z pod Głośnej Skały i Żlebińskich Turni, a oddzielona od Strzystarskiego Żlebu wyniosłemi skałami Kościołków; zachodnia malutka z pod Siodła (1438) zwana Złotym Żlebem.

[1]) **Reglany potok.**
Reglany potok *Kot.*
Rigliany potok *mg.*
Reglański potok *słow.*

[2]) **Żlebińskie Turnie 1407.**
Żlebina *pmg.* — *mg.*
Nazwane od doliny i polany, nad którą się wznoszą.

[3]) **Mały Regiel 1187.**
Male Rigely *Web.*

[4]) **Wielki Regiel 1285.**
Velki Rigely *Web.*

[5]) **Ptasiowskie Turnie 1086.**
Nazwane od nazwiska rodziny góralskiej „Ptaś“.

[6]) **Bielskiego potoku Dolina.**
W tej dolinie nastaje Bielski potok, płynący dalej przez Żar.

[7]) **Strzystarski Żleb.**
Trzystarski Żleb *Berd.* — *Rogal.*
Żarzanie zazwyczaj wymawiają „Strzyscarski Żleb“, rzadziej słyszeć można nazwę „Trzystarski Żleb“.
Żleb w ogóle oznacza wązkie koryto z potokiem lub bez niego najczęściej skaliste i to z litej skały, choć czasem także ziemne, miejscami kamieniste. Obok wyrazu „żleb“ istnieje także u górali polskich „żłób“, którym nazywają szersze żleby, a jeszcze obszerniejsze zowią „koryto“.

[8]) **Żlebina Dolina i Polana 1239.**
niem. Grüngärten *Web.*
„ der grüne Garten *B.*
Znaczy prawie to samo, co i żleb. Na *pmg.* i *mg.* nazwa ta jest wpisana dla skał, które się zowią Żlebińskiemi Turniami.

W odnodze wschodniej czyli w Żlebinie na północny zachód od Turni Żlebińskich znajduje się *polana Żlebina* ze zwalonym szałasem. Piękny z niej roztacza się widok, począwszy od wschodu: Żlebińskie Turnie, Głośna Skała, urwiste Kościołki zasłaniające szczyt Strzystarskiej, dalej Hawrań, Siodło i Jaworzynka (1464). Od Wielkiego Regla ku polanie Żlebinie wysterczają nad las turnie wapienne, a w jednej z nich otwór przegląda na zewnątrz (dziurawa skała).

W boku lewym Strzystarskiego Zlebu wznosi się wązka grań północno-wschodnia Hawrani, a z nią w dalszym ciągu łączy się upłaz pochyły, idący ku północy, który tworzy przełęcz t. zw. Siodło (1438) ku długiemu grzbietowi zowiącemu się Jaworzynką (1464). Pod Siodłem ku wschodowi znajduje się wspomniany Złoty Żleb uchodzący do doliny Bielskiego potoku.

Długa skalista ściana Jaworzynki odkryta ku zachodowi przechodzi na północ w stoczystość porośniętą gęstym lasem i łączy się z rozległym grzbietem *Długiego Wierchu*[1]), który w jedną stronę ku północy ciągnie się ku przełęczy Żarskiej, a w drugą zakręca na wschód ku wsi Żarowi. Na południe od tej ostatniej odnogi znajduje się dolinka, oparta z prawego boku o ramię, które odchodzi od wspomnianego Siodła, a uchodząca do doliny potoku Bielskiego. W tej dolince po prawym brzegu potoczku leży długa polana „księdzowa“ (własność proboszcza żarskiego) zwana „Podstare“.

Na grzbiecie lesistym łączącym Jaworzynkę z Długim Wierchem znachodzą się dwie niewielkie polanki blizko siebie, nazwane Okularami, a to z powodu, że obok siebie położone przypominają w przybliżeniu kształt szkieł ocznych. Niedaleko istnieją jeszcze trzy polany, ale obecnie zarośnione, mianowicie: Jezierskie sajtowisko, Wierszyk i Przysłopek.

Na Siodło prowadzi droga leśna od gościńca z Przełęczy Żarskiej popod Okulary.

---

[1]) **Długi Wierch.**
Dłuhe *Kot.*
Dluhi vrch *ms.* — *Web.*
Dluhe *mg.*
Znaczna rozległość dala powód nazwie.

Jaworzynka[1]) ciągnie się w kształcie grzebienia skalistego nieco ukośnie z północo-zachodu na południo-wschód. Dla odróżnienia od innego wierchu Jaworzynki koło Tokarni, zwią ją czasem Jaworzynką Prusakową, bo należy do Prusaka ks. Hohenlohego. Między północnym końcem Jaworzynki, a Długim Wierchem zalega mała lesista dolina z *potokiem Goliasowskim*[2]), który razem z innymi potokami dąży do potoku Jaworowego, bowiem płynie już po drugiej stronie działu wodnego między zlewiskiem potoków Bielskiego a Jaworowego. Dział ów idzie od Hawrani granią wshodnią na Siodło, stąd przez Jaworzynkę do Długiego Wierchu, a dalej wchodzi przez przełęcz Żarską na grzbiet pasma Magóry Spiskiej, gdzie się znajduje wierch Przysłop.

Następną na zachód *dolinę Czarnego potoku*[3]) otacza od wschodu Jaworzynka, która tutaj stromo opada ku potokowi, bok zachodni zaś tworzy regiel *Czarny Wierch*[4]) będący zakończeniem Niżniej Hawrani. Czarny potok gubi się poniżej Niżniej Hawrani a powyżej już właściwie niema doliny tylko ogromny północny stok Hawrani zwany Upłazem, otoczony po bokach ramionami Hawrani rozchodzącemi się pod kątem ostrym, z których wschodnie zbiega w postaci wązkiej grani ku

---

[1]) **Jaworzynka 1464·1.**
Jaworzynka *Rogal.*
Javorinka *mg.*
Jaworzyńska ściana *Szysz.*
Nazwy jaworzynka, jaworzyna były dawniej o wiele więcej rozpowszechnione, aniżeli dzisiaj, gdy są tylko zabytkiem przeszłości, kiedy rzeczywiście rosły jawory w większych skupieniach w Tatrach.
Należy odróżnić tę Jaworzynkę od innej znajdującej sią w pobliżu Tokarni. Możnaby dla odróżnienia tę nazwać poprostu Jaworzynką, a tamtą Jaworzynką Bielską.

[2]) **Goliasowski potok.**
Golisovsky potok *pmg.*
Nazwany od nazwiska górala „Golias“.

[3]) **Czarny potok.**
Czarny potok *Rogal.*
Černy potok *pmg.*

[4]) **Czarny Wierch 1364.**
Czarny Wierch *Rogal.*
Nazwa wywodzi się od lasu, który ten wierch kryje. Miano zaś Czarnego potoku pochodzi w następstwie od nazwiska wierchu.

Siodle, a zachodnie jeży się skałami Niżniej Hawrani. W dolnym końcu tego Upłazu znajduje się obszerna *Stara Polana*[1]) czyli *Stare* u górnej granicy leśnej. Poniżej polany tej zowią miejsce, gdzie bydło pojono, Żłóbkami.

Następna *dolina potoku Hawrani*[2]) od wschodu otoczona wspomnianą Hawranią Niżnią i Czarnym Wierchem, zaś jej bok zachodni stanowi długa grań Nowego Wierchu poszarpana na turnie Kominów i w dalszym ciągu regiel *Mały Wierch*[3]) (1185), którego stopy sięgają ku Podspadom. Górny początek doliny potoku Hawrani tworzą dwie kotliny, położone stopniowo jedna nad drugą, a z górnej kotliny dąży potok na dolną w wodospadach zwanych „Skokami". Dalej ku zachodowi znajduje się dolina potoku Nowego, zwana *Nowym Żlebem*[4]). W ciasnym korycie spływa *Nowy potok*[5]), od wschodu zasłonięty długą granią Nowego Wierchu, rzadko porosłą limbami, którą poniżej las zarasta, a od zachodu Muraniem i granią jego zwaną w dolnej części Zakrywą, która przez przełęcz przechodzi w regiel kopiasty zwany Kiczorą, zwrócony ku południo-zachodowi.

Pomiędzy ramionami Murania a Kiczorą znajduje się dolina

---

[1]) **Stara Polana 1362.**
Stara Polana *Rogal.*
Stara *B.* (niewiadomo, czy też nie nazywa tak Strzystarskiej).
Sztára *Web.*
Stare *Kron. Berd.*
Staré *G.*

Wielu pisarzy nazywa Strzystarską mianem Starej, podobnie jak w Tatrach zachodnich podróżni przezwali Bystrą imieniem Pysznej, która jest polaną na stoku tej położoną.

Co do początku nazwiska Starej Polany podałem moje domniemania przy Strzystarskiej.

[2]) **Hawrań potok.**
Hawranowy potok *Rogal.*
Havraň potok *pmg.* — *mg.*

[3]) **Mały Wierch.**
Mały Wierch *Berd.* — *Rogal.*

[4]) **Nowy Żleb.**
Novythal *Roth.*

[5]) **Nowy Potok.**
Nowy potok *Rogal.*
Novy potok *pmg.* — *mg.*

Między-ściany [1]) [2]) [3]) z polaną obszerną i potokiem podobnej nazwy. Tak Potok Nowy jak Międzyścienny uchodzą do Potoku Jaworowego.

Dolinę „Między-ściany" otaczają od wschodu i południa skaliste ramiona Murania, od północy lesista *Kiczora* [4]). W zachodniem ramieniu Murania wznosi się Kopka (1365), a w dalszym ciągu łączy się z niem lesisty regiel Rogowa, którego najwyższy wierzchołek skalisty zowią „Koniem" (1268) *).

[1]) **Między-ściany Dolina.**
Między-ściany *Chał.* (na oznaczenie doliny Nowej).
Medzi-stenny *Roth.*
Mezi-scony *ms.* (na oznaczenie Kiczory).
Dolina ta zamknięta jest między ścianami ramion Murania i od tego pochodzi nazwa. Wyraz ściana wymawiają w tej okolicy górale polscy „ściena", tak samo również mówią górale Zakopiańscy, którzy np. skały nad doliną Cichą na stoku grzbietu Goryczkowego zowią „Ścienkami".
Chał. nazywa mylnie Między-ścianami dolinę Nową.

[2]) **Między-ścienna Polana 1084.**
Menzichčena Polana *pmg.*

[3]) **Między-ścienny Potok.**
Menzichčený p. *pmg.*

[4]) **Kiczora 1286.**
Kiczora *Kolb.*
Kitsora *F.* — *Kolb.*
Čuba vrch *mg.*
Mezi-Sconi *ms.* (tj poprawnie Między-ściany).
Kiczora, rzadziej Kiczora napotyka się bardzo często tak w Beskidach jak i na Słowaczyznie jako nazwa wierchów lesistych. Ma oznaczać pagór obrośnięty, niejako kudłaty (kiczory po rusku kędziory) **).
Dawne akta wsi wołoskich zawierają wzmianki, wyjaśniające znaczenie Kiczory. Ma oznaczać w ogóle szczyt kończysty, wierzchołek. Można bowiem czytać: „in acumen alias na Kizarę", „ad aliud acumen alias na Kiczarę" ***).
Nazwa Między-ściany odnosi się do doliny (patrz wyżej) u stóp Kiczory.

*) Uzupełniając wzmiankę poprzednią w objaśnieniu nazwy Rogowej (str. 16), dodaję, że Rogową zowie się cały regiel, zaś Koniem (lub „na Konia") tylko sam najwyższy wierzchołek lasu pozbawiony, skalisty, który przypomina grzbiet koński. Turnię, którą zwalem powyżej Małym Muraniem, mianują Jaworzynianie Kopką.

**) Patrz: Puszcze i knieje podgórskie w wiekach średnich przez Szczęs. Morawskiego. (Jul. Wildta kalendarz powszechny na r. 1867. Kraków).

***) Patrz: Aleks. hr. Stadnicki. O wsiach tak zwanych wołoskich na północnym stoku Karpat. We Lwowie. 1848.

Rogowa podobnie jak Kobyli Wierch na wschodzie, zakończa Tatry Bielskie na zachodzie.

Poniżej Rogowej leży na zachód nad potokiem Jaworowym osada *Jaworzyna Spiska*[1]). Dawniej siedziba kwitnących kuźnic żelaznych, zarzuconych tak, jak i w innych miejscach tatrzańskich, posiada papiernie i mieszkania urzędników dóbr jaworzyńskich, oraz nieco chat górali polskich. Na prost ku południowi od Jaworzyny Spiskiej otwiera się D o l i n a S z e r o k a, zaś w bok w stronę południo-zachodnią *Dolina Jaworowa*[2]) [3]). W dolnym końcu Doliny Jaworowej poza Jaworzyną Spiską wśród lasu rozciąga się obszerna Polana *Gałajdowa*[4]) albo *Gałajdówka*

---

[1]) **Jaworzyna Spiska.**
J a w o r z y n a *H.*
J a w o r y n a *Z.*
J a v o r i n a *mg.*

Tak Jaworzyna jak dolina Jaworowa, schodząca ku niej od głównego grzbietu Tatr Wschodnich, zawdzięcza nazwę jaworom, które dawniej tworzyły tu większe drzewostany, nim je siekiera wytępiła na opał do Kuźnic Jaworzyńskich.

[2]) **Jaworowa Dolina.**
J a w o r o w a D o l i n a *Berd.* — *Stecz.* — *J.* — *E.* — *N.* — *Knapp.*
J a v o r o v a d o l i n a *mg.*
J a v o r o w a *F.*
J a w o r z y ń s k a D o l i n a *Kolb.* — *Chał.*
J a w o r y ń s k a D o l i n a *Z.*
niem. J a v o r i n k a T h a l — *Róth.*
„ J a v o r i n e r t h a l *Schm.*

[3]) **Jaworowy potok.**
J a w o r o w y p o t o k *E.*
J a w o r o w a *Berd.* — *Now.* — *Knapp.*
J a w o r z y n k a *Kolb.* — *Chał.*
J a w o r y n k a *Z.*
J a v o r i n k a *Róth.* — *Husz.* — *Web.* — *mg.*

[4]) **Gałajdowa Polana** czyli **Gałajdówka** albo Polana pod Muraniem czyli Pod-Murań.

Dolny koniec 1097, górny 1112.
G a ł e j d ó w k a *E.*
G a l a j d o v a p o l a n a *pmg.* — *mg.*
P o l a n a p o d M u r a n i e m *Kolb.*
P o d m u r a ń P o l a n a *Rogal.*
P o l a n n a p o d M u r á n *F.*
P o l a n a p o d M u r á n *Kolb.*
P o l a n a p o d M u r a ň *Husz.*

czyli *Pod Muraniem* (lub krótko *Pod-Murań*), dawniej siedziba licznych szałasów pasterskich, dzisiaj tylko z jednym domem gajowego. Piękny stąd rozpościera się widok na wszystkie strony, głównie wygląda wspaniale Lodowy szczyt ubrany wiecznymi śniegami.

Na lewo od Lodowego Szczytu wyzierają z głębi Baranie Rogi we właściwej postaci, po której je łatwo odróżnić na widokach z rozmaitych miejsc, to jest grzbiet poziomo ścięty z drobnymi szczycikami. Obok więcej naprzód występuje Kołowy Szczyt. Po drugiej (prawej) stronie za Szczytem Lodowym otwiera się gląb Doliny Jaworowej, zaparty murem potarganych Jaworowych Turni, kryjący prześliczne okolice w sobie, niestety nieprzystępne dla ogółu zwiedzających wskutek zakazu właściciela dóbr jaworzyńskich. Cały ten widok ma główny czynnik w Szczycie Lodowym, co wsparty na szerokich ramionach króluje tej okolicy.

Od wschodu wznosi się skalisty Murań z niewielką jaskinią, zwaną *Małą Dziurą* [1]) ponad zboczem trawiastem, mianowanem „Upłazem".

W górnym końcu polany Gałajdówki uchodzi suche koryto potoku ku Jaworowemu Potokowi z małej dolinki bocznej, która się poczyna pod Nowym Wierchem.

Dalej ku południowi spływa do Potoku Jaworowego potok wspólny z dolin Kołowej, Jagnięcej i z za Kopy, przedarłszy się nieco wyżej przez wrota skaliste, dosyć wązkie, zwane *Bramką* [2]). Północnym brzegiem potoku przechodzi przez Bramkę droga, ku której spada pionowo ściana skalista, na południowym brzegu wchodzi w wodę podobna druga ściana Bramki.

Polana podmuranska *Roth.*
Podmurom *mw.*
Jaworyńska Polana *Z.*
Nazwana od nazwiska górala: „Gałajda".

[1]) **Mała Dziura.**
Mała Grota *Chał.*

[2]) **Bramka 1120.**
Bramka *S.*
niem. Felsenthor *F.*
Górale wymawiają także w odmiennem brzmieniu „Bronka". Jak wiadomo jest związek między tymi wyrazami. Po słowacku brama = brána, bramka = bránka.

Począwszy od Bramki ciągnie się dolina z pod przełęczy „przez Kopę" zwana *Doliną Koperszadów Zadnich* [1]). Dolinie tej odpowiada po drugiej stronie przełęczy rzeczonej idąca ku wschodowi *Dolina Koperszadów Przednich* [2]).

[1]) **Dolina Koperszadów Zadnich.**
Koperszady Polskie *E.* — *Kolb.* — *Kot.* — *Rehm.*
Koperszady Jaworzyńskie *E.* — *Rehm.*
niem. Hintere Kupferschächte *G.* — *Kolb.* — *Ro.* — *my.*
„ Polnische Kupferschächte *W.* — *Kolb.*
węg. Hátulsó Rézaknák *Husz.*
[2]) **Dolina Koperszedów Przednich.**
Koperszady Bielskie *S.* — *Pawl.*
Koperszady Bialskie *Berd.* — *Stecz.* — *E.* — *Rehm.*
Koperszady Węgierskie *E.* — *Kot.* — *Rehm.*
Miedziane łąki *op.*
Koperszadzka dolina *Berd.*
niem. Vordere Kupferschächte *G.* — *Kolb.* — *Ro.* — *mg.*
„ Kupferschächte *B.*
„ Kopperschächtnerthal *Asb.*
„ Koppenschachterthal *Schm.*
„ Koppenschachtthal *Schm.*
węg. Elölsö Rézaknák *Husz.*
„ Rézaknai völgy *mw.*

Nazwa „Koperszady" pochodzi od niemieckiej nazwy „Koperschächte" lub „Kupferschächte". Jaki początek tej nazwy? Na pozór nie ma żadnej wątpliwości, że nazwa ta powstała od kopalń miedzi, a również tak tłomaczą wszystkie opisy tej okolicy. Jednakowoż prawdopodobnie rzecz się ma inaczej. Mianowicie istniały tutaj kopalnie jakieś w dawniejszych czasach, które nazwano baniami pod Kopą z powodu sąsiedztwa z Kopą czyli po niemiecku „Schächte unter der Kopa", a z tej nazwy powstała „Koperschächte", Kopperschächte", przekształcone następnie na Kupferschächte. Zaś z tej nazwy niemieckiej zrodził się wyraz polski Koperszady. Taki rozwój nazwy jest zupełnie możliwy, trzeba go tylko czemś usprawiedliwić. Dowody są następujące.

Podczas wyprawy, którą podjąłem we wrześniu r. 1893 do Tatr Bielskich, zaszedłem do gajowego bielskiego, niejakiego Fidlera, niemca spolszczonego, mieszkającego niżej ujścia Doliny Kęp, — a to celem zbierania nazw. Śród rozpytowań o rozmaite nazwy górskie uderzyło mnie, że Fidler przełęcz „pod Kopą" nazywa „Koperpass". Jeżeli więc Koperpass ma oznaczać przełęcz „pod Kopą", mogą i „Koperschächte" znaczyć kopalnie pod Kopą. W takim razie powinien być jakiś ślad w nazwie polskiej miejscowej, że doliny koło Kopy od niej są nazwane. I rzeczywiście dowiedziałem się, że pastwiska po wschodniej stronie przełęczy „pod Kopą" nazywają górale: „pod Kopą" albo Przednie Koperszady, zaś po zachodniej stronie „za Kopą" albo Zadnie Koperszady".

Dolina Koperszadów Zadnich oddziela zachodnią połać Tatr Bielskich od Tatr Wschodnich czyli Wysokich. Ze strony południowej uchodzą do niej doliny należące do Tatr Wysokich z pod Jagnięcego Wierchu Dolina Jagnięca i z pod Ko-

Dalej zaznaczam, że niemieccy osadnicy mówią „Koperschächte“, a nie „Kupferschächte“. Również opisy dawniejsze wymieniają „Koppenschachtthal“, „Kopperschächtnerthal“ (*Schm.* i *Asb*.

Czy w kopalniach, których ślady znajdują się w tych dolinach wydobywano miedź, nie chcę rozstrzygać, jednak muszę dodać, że mniemanie takie, choć bardzo rozpowszechnione, nie ma podstawy w dawnych opisach.

Jakób Buchholz w opisie Tatr (Beschreibung des wundervollen Karpatischen Schnee-Gebirges... Ung. Magazin III 1783), mimo że rozwodzi się szczegółowo o rozmaitych kopalniach w tej okolicy, nie wspomina o dobywaniu miedzi. Pisze (str. 17 i 21), że przez przełęcz prowadzi przejście czyli chodnik do Polski, że rozciąga się stąd piękny widok na liczne szczyty po polskiej stronie położone. Opisuje po zachodniej stronie przełęczy żyłę żelazną (str. 23). W innym opisie Tatr (Reise auf die Karpatischen Gebirge, Ungr. Magazin IV) opisuje tenże Jakób Buchholz podobnie tę okolicę i podaje wiadomość o obfitej żyle żelaza i stali po stronie zachodniej przełęczy. Nigdzie jednak nie ma wzmianki o znajdowaniu się lub wydobywaniu miedzi.

Jednakowoż nawet istnienie kopalń miedzi niczego nie dowodzi. Byłby to tylko zbieg okoliczności, który sprowadził współzawodnictwo wytłomaczenia nazwy (t. zw. konkurencya). Moim zdaniem „Koperszady“ nazwano od Kopy, która znajdując się ponad obiema dolinami, widoczna tak z jednej jak z drugiej, nadała nazwę całej tej okolicy.

Nazwa pierwotnie odnosząca się do bań przeszła następnie na pastwiska. Właściwie więc do nich się obecnie odnosi. Dopiero od tych pastwisk przeniesiona na doliny jest książkową ich nazwą.

Pozostaje mi jeszcze rozebrać określenia Koperszadów jako Przednie, Zadnie, Bielskie, Jaworzyńskie, Polskie, Węgierskie. Zazwyczaj opisy nazywają w następujący sposób. Dolinę całą od przełęczy na wschód aż do połączenia się z Doliną Kieżmarską mianują Koperszadami Przedniemi albo Bielskiemi albo Węgierskiemi. Dolinę odchodzącą w kierunku wprost przeciwnym to jest za zachód od przełęczy, a uchodzącą do Doliny Jaworowej, zowią Koperszadami Zadniemi albo Jaworzyńskiemi albo Polskiemi. Tymczasem rzecz się ma nieco inaczej. Ogólną nazwą obu dolin jest: Koperszady Zadnie (na zachód) i Koperszady Przednie (na wschód). Co zaś do określenia „Bielskie“, to nazwa ta należy częściowo do Zadnich a częściowo do Przednich, bowiem oznacza tylko własność miasta Białej, która w Koperszadach Zadnich zajmuje nierównie więcej, niż w Przednich. Granica bielska idzie z Jagnięcego Wierchu (od południa nad przełęczą „pod Kopą“) za biegiem potoku Jagnięcego do potoku z pod przełęczy, a stąd spina się po grani Skoruszego Upłazu na Hawrań. Wszystko co leży na wschód od tej granicy zalicza się do Koperszadów Bielskich.

łowego Szczytu D o l i n a K o ł o w a, obie mające własne potoki. Ponieważ te doliny spuszczają się z pod wyższych szczytów, aniżeli właściwa Dolina Koperszadów Zadnich z pod przełęczy „przez Kopę“, nadały własne nazwy dolnym częściom

W Koperszadach Przednich granica bielska szczuplejsze zakreśla przestrzenie. I tak od Jagnięcego Wierchu, idzie ku Kopie, okrążając Stawy Białe, dalej obejmuje całą Kopę i jej stoki, schodzi do potoku z pod przełęczy „pod Kopą“, a dalej występuje wprost na północ na przełęcz między Jatkami Zadniemi a Głupim Wierchem. Wszystko więc znów co na zachód leży od tej granicy wchodzi w obrąb Koperszadów Bielskich. Istnieją więc Koperszady Bielskie z tej i z tamtej strony przełęczy. Wschodnie zowią K o p e r s z a d a m i B i e l s k i e m i P r z e d n i e m i albo „p o d K o p ą“, a zachodnie K o p e r s z a d a m i B i e l s k i e m i Z a d n i e m i lub „z a K o p ą“. Oprócz tych obszarów pozostają jeszcze inne, mianowicie na zachód od Koperszadów Bielskich Zadnich także Koperszady, które znów określają jako J a w o r z y ń s k i e, bo do dóbr jaworzyńskich należą, czyli zwane także P o l s k i e m i, a to z powodu, że do Polski dawniej zaliczały się. Zaś na wschód od Koperszadów Bielskich Przednich leżą jeszcze Koperszady i to K i e ż m a r s k i e aż do granicy spadającej z Jatek Przednich prawie prosto na południe, a za tą granicą dalej na wschód Koperszady R a k u s k i e, które sięgają do przełęczy Czerwonej Glinki, gdzie już w ogóle ustaje nazwa Koperszadów. Z tych wszystkich określeń pozostaje „Węgierskie“ jako nieusprawiedliwiony niczem wytwór zupełnie w rzeczywistości nie istniejący. Jest to określenie przeciwieństwem do określenia Polskie, jednak uprzytomnijmy sobie, czy właściwem. Kiedy nazwa Koperszadów Polskich powstała, oznaczała, że obszar ten należał do starostwa nowotarskiego. Dalej już na wschód rozciągały się Koperszady Bielskie, które wówczas należały także do Polski, mianowicie do Spiża zastawionego, nie można więc było ich nazwać węgierskiemi, to też zwano je Bielskiemi. I rzeczywiście, gdy się rozejrzymy po pisarzach, zobaczymy, że nazwę Koperszadów Polskich podaje Wahlenberg, kiedy miana Koperszadów Węgierskich nie znajdziemy jak w najświeższej dobie *(E., Kot.)*, gdy nawet nie było podstawy do takiej nazwy, bo przecież całe Koperszady należą obecnie do Węgier.

Jeszcze raz zestawię te rozmaite Koperszady dla lepszego przeglądu. Więc dolina na zachód od przełęczy „przez Kopę“, nazywa się cała „D o l i n ą K o p e r s z a d ó w Z a d n i c h“, a obejmuje idąc z Jaworzyny Spiskiej w górę: K o p e r s z a d y J a w o r z y ń s k i e czyli P o l s k i e, wyżej K o p e r s z a d y B i e l s k i e Z a d n i e czyli „z a K o p ą“. Cała dolina na wschód od przełęczy „przez Kopę“ zowie się „D o l i n ą K o p e r s z a d ó w P r z e d n i c h“, a obejmuje schodząc ku Czerwonej Glince: K o p e r s z a d y B i e l s k i e P r z e d n i e czyli „p o d K o p ą“, K o p e r s z a d y K i e ż m a r s k i e i K o p e r s z a d y R a k u s k i e.

Nazwę Koperszadów Polskich należy pielęgnować, bowiem jest żywym dowodem granic polskich z czasów dawniejszych.

głównej doliny. I tak od ujścia potoku głównego do potoku Jaworowego aż po miejsce, gdzie dołącza się Dolina Kołowa zowią ten ustęp Doliny Koperszadów Zadnich — Doliną Kołową. Powyżej aż do połączenia się Doliny Jagnięcej — Doliną Jagnięcą, a dopiero sam koniec doliny idący pod przełęcz „przez Kopę“ zowie się Koperszadami Zadniemi, czyli „za Kopą“.

Od północy do doliny Koperszadów Zadnich nie uchodzi żadna dolina (we właściwem znaczeniu), tylko zbiega kilka jarów, powyżej poczynających się żlebami pod samym grzbietem głównym Tatr Bielskich. Z jarów tych ważniejsze są: najniższy zawarty pomiędzy Stefanowym Upłazem a Skoruszym Upłazem, i zaraz następny za Skoruszym Upłazem, spłożący się z pod Hawrani, a zwany Szerokim Żlebem. Następne dwa jary z pod Strzystarskiej Widły i z pod Szerokiej Bielskiej są znacznie mniejsze. Wszystkie te jary jak i dzielące je grzbiety przecinają w znacznej wysokości skały wapienne, ciągnące się szeregami dwoma, wyższym i niższym, gdzieniegdzie tylko opatrzone jakby wyłomami, pokrytymi trawnikiem. Ten podwójny mur zowie się Rzędami Wyżniemi i Niżniemi, które utrudniają wyjście po upłazach na grzbiet główny Tatr Bielskich.

Stoki, jakiemi opadają szczyty w głównym grzbiecie Tatr Bielskich ku południowi, są nadzwyczaj pochylone, szczególnie w miarę wznoszenia się w górę. Choć porosłe bujnym trawnikiem są bardzo przykre przy wychodzeniu na nie, tak, że mimo znakomitej paszy, nie dochodzą do najwyższej części tych upłazów nigdy owce. Jeszcze wyżej pod samą granią wznoszą się skały niezmiernie potargane, prawie niedostępne. Toteż doznaje podróżnik rozczarowania udając się na Hawrań lub Strzystarską, bo zamiast łatwej, jakby się z pozoru zdawało, drogi, napotyka na uciążliwe przejścia już pod samymi szczytami. Skalina, którą tu tworzy wapień, jest o wiele nieprzyjaźniejszą dla podróżnika, niż granit tak groźnie zdala wyglądający. Kiedy za lada sterczynę można bezpiecznie uchwycić na granitach, tutaj każde miejsce do ujęcia niepewne, bo łatwo się łamie i kruszy, a noga się ślizga po zwietrzałych skałach, pokrytych rozpadłymi okruchami wapiennymi.

Przy dolnym końcu Szerokiego Żlebu po zachodniej jego stronie wśród lasu stoi Koszar Bielski (tj. szałas), odtąd

bowiem poczynają się pastwiska i hale należące do Bielanów. Pastwiska te nazywają Zadniemi Koperszadami Bielskiemi lub „za Kopą“, dla odróżnienia od podobnych pastwisk po drugiej stronie przełęczy „przez Kopę“. Poniżej Koperszadów Bielskich począwszy od granicy dóbr jaworzyńskich, która z Jagnięcego Wierchu przez Skoruszy Upłaz wybiega na Hawrań, znajdują się t. zw. Koperszady Jaworzyńskie czyli Polskie. Są to, już nie tak, jak Bielskie, przeważnie pastwiska, ale obok nich lasy.

Z doliny „za Kopą“ oprócz głównego przejścia przez przełęcz „przez Kopę“ prowadzi drugie, wyższe, przez przełęcz Szeroką Bielską na północną stronę Tatr Bielskich.

Na lewym brzegu potoku płynącego z pod przełęczy „przez Kopę“ prawie naprzeciw koszaru Bielskiego na polance niewielkiej stoi gajownia jaworzyńska na stoku z pod grani wychodzącej od Wierchu Jagnięcego zwanej „Jagnięce“. Stok ten zowią „Skoruszów“

Wyżej uchodzi do potoku z pod przełęczy „przez Kopę“ potok Jagnięcy z doliny Jagnięcej, zwany także końcowym potokiem Bielskim, bowiem stanowi granicę posiadłości miasta Białej.

Z doliny „za Kopą“ widać pięknie Widły, to jest Hawrań i Strzystarską, także Szeroką Bielską i Głupi Wierch. Pod sam szczyt Hawrani ciągną się małe żlebki, a wyżej poczynają się strome turnie. Strzystarska pokazuje pionowo obciosane ściany, szczególniej ku stronie zachodniej w stronę przełęczy do Hawrani.

Wygodny chodnik, wyrobiony przez Węgierskie Towarzystwo Karpackie wiedzie na przełęcz *przez Kopę*[1]). Bardzo to

---

[1]) „Przez Kopę“ przełęcz 1773·3.
Pod Kopą przełęcz *E.* — *Kot.* — *Gust.*
Przełęcz Kopa *Kolb.* — *Rogal.*
„Za Kopą“ *Pawl.*
Przełęcz Koperszadów bialskich pod Kopą *E.*
Przełęcz jaworzyńska pod Kopą *Kolb.* — *Gust.*
Przełęcz Koperszadów bielskich *Now.*
Siodło *Berd.*
Siodło Kopa *Rehm.*
Průsmyk u kopy *Sláma.*
niem. Kopa Pass *Kolb.* — *Röth.* — *Lorenz.* — *mg.*
„ Skopa Pass *Syd.*

dawno znane przejście z jednej strony Tatr na drugą, zowie się „Polskim chodnikiem“, a nazwę tę znalazłem także w dawnych opisach granic. Pozostał w tem ślad, że granice polskie aż tutaj sięgały, bowiem także Koperszady Jaworzyńskie dochowały dotychczas nazwę Polskich.

Przełęcz „przez Kopę“ łączy Tatry Wysokie z Bielskiemi, a ściślej mówiąc Jagnięcy Wierch z Wierchem Głupim. W bok ku wschodowi wznosi się połączona grzbietem z przełęczą Kopa, złożona z dwu wierchów.

Kopa wywarła wpływ na nazwanie całej okolicy wskutek swego położenia górującego nad otoczeniem. Tak przełęcz otrzymała nazwę „przez Kopę“, dolina na zachód od niej nazywa się „za Kopą“, zaś na wschód „pod Kopą“, a również miano Koperszadów ma związek z Kopą.

Z przełęczy „przez Kopę“ obok rozległego widnokręgu na równiny podtatrzańskie, zobaczy najbliższe szczyty Tatr Bielskich, t. j. Hawrań, Strzystarską. W końcu zachodnim widnieje Murań, bliżej Nowy Wierch, Hawrań i Strzystarska. Tuż nad

---

niem. Sattel *B.* — *Bu.* — *G.* — *W.* — *Schm.* — *Róth.* — *Lorenz.* — *mgw.*
„ Sattelpass *Pusch.*
„ Schächtengrat *Web.* — *Weber.*
węg. Kopa hágó *Róth.*
„ Nyereg *Róth.*

Jak właściwie powinno się nazywać rzeczoną przełęcz, czy przełęcz pod Kopą, czy z Kopą, czy też przez Kopę? Sądzę, że najodpowiedniej jest nazywać przełęcz „przez Kopę“. Mianowicie, jak wspominam gdzieindziej, najbliższą okolicę na wschód zowią „pod Kopą“, a na zachód od przełęczy tej „za Kopą“, więc całkiem po prostu nasuwa się nazwa na przesmyk z jednej strony na drugą „przez Kopę“, ponieważ idzie po jej ramieniu. Tak też mówią miejscowi górale: „bez Kopę“ czyli w języku wykształconym „przez Kopę“. W brzmieniu „bez Kopę“ spoczywa, jak się zdaje, źródło nazwy niemiepkiej „Skopa Pass“, która się błąkała począwszy od opisu Sydowa, po różnych innych pisarzach, choć Pusch zwracał uwagę na dziwoląg urobiony przez Sydowa, że przecież nie ma nic wspólnego ta nazwa ze skopami*). Właściwie niemiecką nazwą najdawniejszą używaną u osadników tej narodości ze Spiża jest po prostu: siodło „Sattel“, dopiero w ostatnich czasach wywalczyła sobie zwycięstwo nazwa słowiańska w brzmieniu „Kopa Pass“, używana powszechnie dzisiaj w opisach niemieckich.

---

*) Pusch. Geognostische Beschreibung von Polen, so wie den übrigen Nordkarpathen Länder. Stuttgart u. Tübingen 1833—36. II, na str. 672.

przełęczą wznoszą się stoki Głupiego Wierchu, a za nimi w stronę wchodnią Jatki. Z pośród Tatr Wysokich widać Kieżmarski Szczyt, Łomnicę, grań wschodnią od Jagnięcego Wierchu i sam Wierch Jagnięcy. Obszerniejszy widok rozciąga się z wierzchołka Kopy Bielskiej, od której nazwę dostała przełęcz.

Chodnik przez przełęcz przechodzi niewielkim wąwozikiem ziemnym, a zniżając się ku Korperszadom Przednim trzyma się stoków Głupiego Wierchu. Na południe od wąwozika podnosi się nieco grzbiet przełęczy w niewielkiej kopce (1773·3), dalej obniża się słabo i zwróciwszy się na wschód wybiega w okrągły wierzchołek *Kopy Bielskiej* [1]). Wzniesienie wynosi ponad 1820 m., pomiar (na pmg.) uskuteczniono tylko niższego wierchu, dalej na wschód położonego (1818). Ku południowi i wschodowi opada Kopa nagłymi stokami skalistymi w dolinę Białych Stawów i w dolinę „pod Kopą"; na północ schodzi łagodnym spadkiem.

Widok z Kopy rozleglejszy niż z przełęczy obejmuje oprócz Kieżmarskiego Szczytu i Łomnicy, jeszcze Durny Szczyt, Baranie Rogi, Kołowy Szczyt; Jagnięcy Wierch jako najbliższy łudzi oko ogromem, choć od poprzednich znacznie niższy. Poniżej Wierchu Jagnięcego leży na oścież dla widza otwarta D o l i n a S t a w ó w B i a ł y c h, których zwierciadła niewielkie połyskują śród kosodrzewiowego poszycia.

Z przełęczy „przez Kopę" można w kierunku południowym spuścić się ku Białym Stawom po urwiskach. Na wschód

---

[1]) **Kopa Bielska 1818.**

Kopa *S.* — *Berd.* — *Stecz.* — *J.* — *Now.* — *E.* — *mw.* — *Kolb.* — *mgw.*
Kopa w Koperszadach *Kot.*
Kopa bialska *Gust.*
Koppa *Pusch.*
Tważożna *E.* — *Kolb.* — *Pawl.* — *Rehm.*
niem. Turlsberg *B.*
" Durlsberg *B.* — *Bu.* — *Asb.* — *G.* — *W.* — *Schm.* — *F.* — *mw.* — *Kolb.* — *Róth.* — *Web.* — *mg.*
" Durelsberg *Kalchbr.*
węg. Durándi hegy *Husz.* — *Scherfel.*

Nazwa pochodzi od kształtu, a określenie „Bielska" wyraża posiadłość Bielan, a zarazem służy do odróżnienia od mnóstwa innych „Kop", których tak wiele w Tatrach. O nazwie niemieckiej „Durlsberg" i pokrewnej „Twarożna" wspomniałem już poprzednio w objaśnieniu do nazwy Gomółki.

8*

od przełęczy „przez Kopę“ ciągnie dolina, odpowiadająca zupełnie dolinie Koperszadów Zadnich, podobnie zwana, tylko z określeniem ich jako Przednich. Po pod Ryniasem łączy się z *Doliną Kieżmarską*[1]), idąca od kotliny Stawu Zielonego. Pokrywają ją pastwiska wyśmienite, na południowych stokach Jatek i wschodnim zboczu od przełęczy „przez Kopę“.

Stoki te dopiero na samej górze u wierzchołków Jatek wieńczą skały. Pomiędzy nimi znajdują się jary z suchemi korytami potoków, zbiegającymi do głównego łożyska także suchego. Mniej więcej na wysokości 1500 m. tryszczy piękno źródło tuż obok łożyska głównego, zwane Napojami, bo w niem poją bydło. Chodnik przechodzi pomiędzy zarośla obfite kosodrzewiny na wyżynę pod Jatkami Przedniemi zwaną *Pastwą*[2]). Tu stało dawniej schronisko Węgierskiego Towarzystwa Karpackiego, przeniesione następnie ponad Staw Zielony, gdzie się spaliło. Na przeciwnej stronie potoku pod Kopą Bielską od wschodu znajduje się koszar Bielski obok ścieżki, wiodącej do stawów Białych.

Pastwiska w Dolinie Koperszadów Przednich należą w górnej części do Bielan, w dalszej do Kieżmarczan, a pod Czerwoną Glinką do Rakuszan. Z „Pastwy“ rozciąga się sławny widok na dolinę Stawu Zielonego i okoliczne turnie. Dobrze go przedstawia ładny obrazek, dołączony do rocznika Węgierskiego

---

[1]) **Kieżmarska Dolina.**
Kezmarska Dolina *Pawl.*
Białej Wody Dolina *Berd.* — *J.* — *Now. Plenk.*
niem. Weisswasserthal *F.* — *Ro.*
„ Weissbacherthal *Schm.*
„ Kesmarker Thal. *F.*
węg. Fehér viz völgy *Ro.*

[2]) **Pastwa.**
Polana *Kolb.* — *Gust.*
Polane *W.* — *Pusch.*
Bolany *Syd.*
Twaroż a równina *Kolb.*
niem. Durlsberger Ebene *Syd.*
„ Durlsberger Bolany *Schm.*
„ Weidenau *Schm.* — *Kalchb.* — *Husz.* — *Web.*
Czasem zowią tę wyżynę „Wspólną pastwą“ lub „na wspólne“, albowiem dawniej były tu wspólne pastwiska Bielan, Kieżmarszczan i Rakuszan.

Towarzystwa Karpackiego z r. 1886 (rysował Wilhelm Forberger). Pyszne turnie w półkole opasują kotlinę, w której mieści się prześliczny choć niewielki Zielony Staw Kieżmarski (stąd niewidoczny). W dalszym ciągu chodnik z Pastwy wiedzie na przełęcz zwaną Czerwoną Glinką w górę, zaś w dół oddziela się przez las (zwany w dawnych opisach granic „Czarnym lasem“) ku *Koszarowi Kieżmarskiemu* [1]. Powyżej Koszaru Kieżmarskiego wydobywa się źródło sposobem wywierzyska, a zowią je *Studencką Studnią* [2].

Zwykły szałas pasterski, nazwany Koszarem Kieżmarskim z powodu położenia swego na rozdrożu stał się tak sławnym, że niema opisu tej okolicy, w którymby nie był wspomniany. Na zachód od Koszaru Kieżmarskiego łączy się potok główny płynący z końca doliny „pod Kopą“ z potokiem złożonym z odpływów Stawów Białych i Stawu Zielonego i odtąd bieży jako *Biała Woda Kieżmarska* [3]. Za źródłowy potok należy właściwie

---

[1]) **Kieżmarski Koszar 1295.**
Kiezmarski szałas *Berd.* — *Knapp.*
niem. Kässmarker Koschar *B.*
„ Kesmarker Koschar *W.* — *Kolb.* — *Web.*
„ Kesmarker Kosár *Róth.*
„ Käsmarker Košar *mg.*
„ Käsmarker Schäferhütte *Schm.*
węg. Késmárki Kosár *Róth.*

Prosty szałas pasterski z powodu położenia swego na rozdrożn nabył wielkiej sławy, bo wspominają go już najdawniejsze opisy Tatr.

W Tatrach nowotarskich koszarem zowie się nie szałas jak w Bielskich, ale ogrodzenie przenośne dla owiec, które służy do kolejnego użyźnienia polan. Szałas nazywa się w Bielskich Tatrach także kolibą, choć rzadziej, zaś najczęściej używają „koliba“ na oznaczenie szałasu w Tatrach liptowskich.

[2]) **Studencka studnia.**
niem. Studenten brunn *B.* — *Bu.*
„ Studenten Brunnen *Web.*
„ Drei Quellen *Otto.*
węg. Diák kút *Web.*

Górale mówią „Studancka studnia“. Zapewnie pozostaje w związku z wycieczkami studentów z lyceum kieżmarskiego po Tatrach w dawniejszych czasach. Również gdzieindziej w tej okolicy podobna przydarza się nazwa (Studencka dolina koło Zielonego Stawu Kieżmarskiego).

[3]) **Biała Woda Kieżmarska.**
Biała Woda *op.* — *Berd.* — *Plenk.* — *Chał.*
Biała Koperszadzka *Rehm.*
Biały potok *Rehm.*

uważać potok od Stawu Zielonego, bo jest najobfitszy. Droga od Koszaru Kieżmarskiego przechodzi po moście przez Białą Wodę na brzeg prawy i łączy się z dróżyną od Stawu Zielonego. Odtąd prowadzi droga ta brzegiem prawym koło Wolarni, przechodzi znów na brzeg lewy po moście, wraca nazad na prawy i już prawym ciągle w lesie wychodzi poza obrąb Doliny Kieżmarskiej. Obok szumi Biała Woda rozbijając się o granitowe kamienie, gdzieniegdzie otwiera się na chwilę widok na lesiste stoki po obu stronach doliny. Na lewym brzegu, Białej Wody widać śród lasu jakby oberwany stok góry, ziemisty, z odkrytymi tu i owdzie białymi kamieniami. Jest to tak zwany *Biały Brzeg* [1]), zawdzięczający powstanie czynności lodowców, istniejących w zamierzchłej przeszłości Tatr.

---

niem. Weissewasser *Asb.* — *G.* — *W.*
„ Käsmärker weisse Wasser *B.*
„ Weisswasser *pmg.* — *mg.* — *Ro.*
„ Weissbach *pmg.*
węg. Fehér víz *Ro.*
łać. Albula Kesmarkiensis *Bél.*
„ Albula amnis *Fröl.*

Wiele potoków nazywa się w Tatrach Białemi wodami, a to od dna wysłanego kamieniami jasnymi.

W przeszłości miała się zwać Biała Woda Kieżmarska „Bystrzycą“. W dokumencie króla węgierskiego Stefana V z r. 1270 wspomiana „Bistricze potoka“, co się według Genersicha odnosi do rzeczonej rzeki (patrz Christian Genersich, Merkwürdigkeiten der königlichen Freystadt Késmark, I Th., Caschau 1804, na str. 122 i 123).

[1]) **Biały Brzeg.**
Biała Ściana *Now.* — *Kolb.*
Biała Ściana Kiezmarska *J.* — *słow.*
Biała Turnia Kieżmarska *Gust.*
niem. Weisse Rand *G.*
„ Weissewand *Asb.* — *G.* — *W.* *Schm.* — *Kolb.* — *pmg.*
„ Kesmarker Weisse Wand *F.*
węg. Fehér fal *Kolb.*

Najodpowiedniejszą nazwą jest Biały Brzeg, tak zwany przez Żarzan, również w dawniejszym opisie podobnie wymieniony (tj. Weisse Rand u G.).

Jest to urwany brzeg wyniosły, a wcale nie skała, a tem mniej turnia, nie są to więc nazwy odpowiednie.

Czasem da się słyszeć u górali nazwa „Biała Skala“, a to przez podobieństwo do takiej samej nazwy na zachodnim krańcu Tatr. Mówią więc górale, że Tatry ciągną się od Białej Skały na zachodzie do Białej Skały na wschodzie.

Ponad Białym Brzegiem wznoszą się regle, które przez przełęcz „Czerwoną Glinkę", stykają się z głównym grzbietem Tatr Bielskich. Regle te zowią *Steżki*[1]) (1531·5) i Rynias (1473). Rynias łączy się przez „Czerwoną Glinkę" z Gomółką i z dalej na północ wznoszącym się Wierchem Bujaczym (1947·5). Parów spadzisty idący od Czerwonej Glinki ku Białej Wodzie popod Ryniasem zowie się *Pokrzywnikiem*[2]). Od Ryniasu zwraca się lesisty grzbiet na wschód z wierchem zwanym Steżkami, a pomiędzy nim i głównym grzbietem Tatr Bielskich znajduje się *Dolina Rakuska*[3]) z potokiem *Czarną Wodą Rakuską*[4]). (Patrz odnośnik nr. 4, str. 40).

[1]) **Steżki 1531·5.**

Poprzednio zwałem ten wierch Kopą nad Surowiną i pod taką nazwą umieściłem objaśnienie powyżej. Jednak nazwa taka nie istnieje na miejscu, choć podana przez *Pawl.* Widocznie pasterz pytany nie wiedząc nazwy, powiedział ogólnie, że jest „kopa nad surowiną" czyli nad lasem.

Co się tyczy nazwy „Steżki" skąd pochodzi, powiedzieć trudno. Używają jej górale w liczbie mnogiej a mówią „Steżki". Ponieważ niemiecka nazwa brzmi „Stösschen", widoczny jest jakowyś związek. Czy wzorem była niemiecka nazwa, a na niej ukształcił się wyraz polski, czy też odwrotnie, nie łatwo rozstrzygnąć. Steżki mogą oznaczać „ścieżki" lub też być odmianą wyrazu stożki", tj. stożek w liczbie mnogiej. W opisie *Plenk.* czytać można nazwę: Stożek.

[2]) **Pokrzywnik.**

Nazwa ta odpowiada niemieckiej „Nesselblösse" i „Nesselgrat", które zowią górale „Neslowa" (patrz pod tą nazwą), ale położenie tych miejsc jest zanadto odległe. Znów więc należy wspomnieć na liczne przykłady przy innych nazwach w Tatrach Bielskich, które dowodzą, że nazwy bez znajomości miejsca ponarzucali Niemcy.

[3]) **Rakuska Dolina.**

Huczawa bielska *Kot.*
Czarnej wody dolina *Kolb.*
Głęboki jar *Chał.*
Wapienny jar *Chał.*
Wapienica *Gust.*
niem. Liebseifen *Web.*
„ Tscheckengrund *Web.*
„ Schwarzwasserthal *F.* — *Husz.*
„ Tiefer Grund *mg.*
„ Kalkgrund *G.* — *W.* — *Schm.* — *Kolb.* — *Husz.* — *Scherfel.*
„ Kalkschlucht *Scherfel.*
„ Kallichgrund *B.*
węg. Feketeviz völgy *Husz.*
„ Mészvölgy *Husz.*
„ Mész zug *Scherfel.*

Dolina Rakuska ciągnie się od wschodu na zachód, oddaje odnogę południową popod same Steżki, a wyżej dzieli

---

Dziura czyli **Przednia Dziura.**
niem. Loch *Web.*
„ Rokuszer Loch *Web.*

O nazwę polską tej doliny dopytać się ogromnie trudno. Dawniej sądziłem na podstawie dociekań moich, że właściwą nazwą jest Huczawa, a to mniemanie również poparła wiadomość udzielona mi listownie od pastora Webera z Białej. Tymczasem dalsze poszukiwania zachwiały pierwotne zdanie, a do tego znalazłem wzmiankę w dawnych opisach granic (z r. 1733, w archiwum muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie), podług której Huczawa odpowiada niemieckiej nazwie „Rausch", odnoszącej się do innego miejsca.

W najdawniejszych aktach wspominana jest nazwa Liebseifen (pisana Lybsayff, Lipseyffen) i odpowiednia jej węgierska Edes viz (w brzmieniu Ydes viz).

Węgierska nazwa znaczy dosłownie „słodka woda", niemiecka zaś podobnie „luba woda". Z wielkiem prawdopodobieństwem w nazwie Liebseiffen ukryty jest pierwiastek słowiański lib, lub, ljub = luby, ze znaczeniem utajonem, który w tak wielu nazwiskach miejscowości, gór, potoków się przydarza. Ileż to jest takich nazw: lubin, lubień, luboń, lubań, lubnia i t. d. W podobny sposób musiała brzmieć nazwa rzeczonej doliny, dzisiaj już zatracona w pierwotnej postaci.

Niemieckich nazw ma jeszcze Dolina Rakuska kilka jak Tiefer Grund, Kalkgrund, Schwarzwasserthal. Nazwa, „Czarnej wody Dolina", będzie najogólniejszą, bo do całej doliny się odnoszącą. Dolny koniec wązki zowią: „Tiefer Grund", wyżej gdzie na polance wapno palą: „Kalkgrund". Okolicę przed podziałem na górne odnogi, gdzie lega bydło, nazywają „Dziurą", także „Przednią Dziurą". Nazwa „Rakuska Dolina" pochodzi stąd, że potok z niej płynie na Rakusy, będąc tak jak i sam środek doliny w posiadaniu tej wsi. Obszerniejsza nazwa brzmi: Dolina Czarnej Wody Rakuskiej, co jest skrócone w mianie: Rakuska Dolina.

[4]) **Rakuska Woda** czyli **Czarna Woda Rakuska.**
Hučava *Web.* — *l.*
Czarna Woda *Now.* — *Kolb.*
Czarny potok *Plenk.*
niem. Lybsayff *aks.* (w górnym biegu).
„ Liebseifen *Web.*
„ Liebseufen *Web.*
„ Sworczbach *aks.* (w dolnym biegu).
„ Schwarzbach *Web.* (na równi z „Liebseifen").
„ Schwarzwasser *Kalchbr.* — *Web.*
„ Belbach *Schm.* (wypływa w „na źródła") *Kalchbr.* (wid. pomyłka).
węg. Ydeswysz *aks.*
„ Edesviz *Web.*
„ Fekete viz *Husz.*

się na dwie dolinki z których jedna wychodzi na Czerwoną Glinkę, zwana *Pod Czerwoną Glinkę*[1]), a druga większa pod Bujaczy Wierch i Skalne Wrota. W tej ostatniej powstają nadzwyczaj obfite źródła, od których nazwano dolinę *na źródła* lub *do pięciu źródeł*[2]). Pośród rozmaitych, a tak licznych źródeł w ca-

---

[1]) **Pod Czerwoną Glinkę Dolina.**
Nadbaniste *Gust.*
niem. Schächtengrund *Kolb.* — *Kalchbr.* — *Husz.* — *Scherfel.*
„ Schechtengrund *W.* — *Kolb.*
„ Schäckengrund *Schm.*
„ Tscheckengrund *Web.* (na oznaczenie Dol. Rakuskiej).
węg. Akna völgy *Kalchbr.*
Odnoga Doliny Rakuskiej podchodząca pod Czerwoną Glinkę nazywa się od dawnych bań czyli kopalni po niemiecku „Schächtengrund“ czyli „banista dolina“. Niektórzy zaś pisarze (*Kolb i Husz*) zowią tak dolny koniec doliny „na źródła“.

[2]) **„Na źródła“ Dolina** czyli **„Do pięciu źródeł“.**
Dolina nad źródłami *Kot.* — *Gust.*
Zimne źródła *Kot.*
Pięć źródeł *Berd.*
Tokarnia *Berd.* — *Hazs.* — *Knapp.* — *Kolb.* — *Chał.*
Tokarna *B.* — *Kolb.* — *Geyer.*
Tokarna Dolina *Rogal.*
Tokareńka *Kolb.*
Tokareńki *Kolb.*
niem. Drechslerhäuschen *B.* — *Schm.* — *Kolb.* — *Husz.* — *Web.*
„ Drechselhäuschen *G.* — *W.* — *F.* — *Kolb.* — *Geyer.* — *Web.*
„ Fünfbrünnelchen *W.*
węg. Drechslerházacska *Husz.*
„ Drechselházacska *Web.*
Nazywa się od licznych źródeł tryskających na stoku Bujaczego Wierchu. Niemiecka nazwa nie ma nic wspólnego z polską, dopiero za kilkoma grzbietami w stronę północną rozciąga się obszerny regiel Tokarnia, którego imię przełożone po niemiecku dostało się w omawiane miejsce jak się domyślam, przez nieznajomość okolicy. W wielu miejscach Tatr Bielskich nazwiska przetłomaczone podług wzorów polskich przenieśli osadnicy niemieccy całkiem gdzieindziej, a to dzięki niedokładnemu poznaniu tych stron rdzennie słowiańskich. Mimo że nazw słowiańskich nie brak, to jednak zepchnięte przez miejską ludność niemiecką, trudno dadzą się odszukać. Cały zastęp turystów niemieckich przyczynia się do obałamucenia górali, którzy na zapytania o nazwy, podają raczej niemieckie, bo te im się wydają więcej uczone.
Według Niemców ze Spiża nazwa „Drechselhäuschen“ ma pochodzić od pewnego osadnika nazwiskiem „Drechsel“, który tutaj szukał w da-

łych Tatrach odznaczają się rzeczone zdroje sposobem jakim wytryskują. Ze znacznej wysokości spadają w podskokach na zboczu góry porosłej mieszanym lasem, krzakami, w kilku wstęgach obok siebie, łącząc się w dole w jeden bystry strumień szumiący. Obfitość wody pokazuje się także na sąsiednich stokach, tak, że drogę musiano murować ze szczerych kamieni, chcąc ją uczynić suchą. Obok źródeł stoi Rakuski koszar (szałas). Z Rakuskiej Doliny dostać się można na Czerwoną Glinkę wprost dolinką pod nią podchodzącą za starą drogą, lub też wygodniej doliną „do pięciu źródeł“ za nową piękną drogą, która okrąża źródła, powyżej nich się wznosząc na stoku Gomółki i kołując dochodzi do Czerwonej Glinki. Ze skrętu ponad samemi źródłami wiedzie ścieżka ku Skalnym Wrotom, przez które można przedostać się na północną stronę Tatr Bielskich do doliny Suchego Potoku. Z drogi na Czerwoną Glinkę widać dobrze potargane turnie w okolicy Skalnych Wrót, zwane Kozim Grzbietem, albo też Długą ścianą.

Na północo-wschód od Rakuskiej doliny ciągnie się lesisty grzbiecik zwany Neslową, po za którym leży niewielka dolina lesista, idąca z pod Fajksowej, oparta drugim bokiem o Wierch Kobyli; nazywa się Huczawą. Na niej kończą się doliny położone po południowej stronie Tatr Bielskich.

Odtąd na wschód ku wsiom i miastom spiskim rozłożyły się lasy: Bielski Bór ku Szarpańcowi i Wielki Las Kieżmarski ku Krupnym Młynkom (czyli t. zw. Tátraháza) po lewym brzegu Białej Wody. Pomiędzy rzeczone lasy wchodzi klinem Las Rakuski, idący ku młakom Rakuskim. Przez lasy rzeczone na poprzek przechodzi drożyna nazwana „turystowską drogą“ łącząca osadę „u Jaskiń Bielskich“ ze Smokowcami (Schmecks). Dawniej była to okolica błotnista nie do przebycia, a drożyna stara zwała się *Zbójnickim Chodnikiem* [1]), bowiem służyła głównie zbójnikom w ich

wnych czasach kruszczów, a dla ich topienia wybudował sobie chałupkę (więc Drechslowa chatka) *).

[1]) **Zbójnicki Chodnik.**

Zbójnicki chodnik (Nachrichten über die Hohe Tatra von N. R., (tj. Anton Döller) w tygodniku: „Karpaten Post“, Kesmark 1885, nr. 24).

Złodziejska ścieżka *słow.*

*) Patrz: *Weber S.* Beschreibung der Szepes-Bélaer Tropfstein-Höhle. Szepes-Béla. 1883, str. 29.

wyprawach. Uporządkowana, a w wielu miejscach całkiem nowo poprowadzona staraniem Węgierskiego Towarzystwa Karpackiego, stała się ulubionem połączeniem dla gości pomiędzy Jaskiniami Bielskiemi i Smokowcami. Wzdłuż niej powstały liczne nowe stanowiska gościnne z willami, hotelami. Na przestrzeni, która leży u stoków Tatr Bielskich znajduje się jedno takie stanowisko zwane *Napojami Kieżmarskiemi*[1]), gdzie na polance wśród Wielkiego Lasu Kieżmarskiego stoi gospoda, należąca do miasta Kieżmarku, już w pobliżu Białej Wody. Bliżej Jaskiń Bielskich na bok od drożyny odchodzi droga ku podobnej miejscowości z zabudowaniem dla gości, zwanej „na Lerszowem“ (czyli „Villa Lersch“).

Obecnie całą drożynę pomiędzy Jaskiniami a Smokowcami zastępują gościńcem, po którym już nietylko pieszo lub konno, ale powozem będzie można objeżdżać Tatry.

Pozostaje mi jeszcze opisać okolicę Jaskiń Bielskich, która dawniej mało znana, obecnie ściąga sporo gości tak z polskiej jak z węgierskiej strony Tatr. Poprzednio miejsce to puste posiadało jedynie młyn, położony na przeciwnym (lewym) brzegu potoku Bielskiego zwany *Kotlinami*[2]). Tak zowie się nietylko

niem. Diebsteig *Web.*
„ Touristen Weg *Web.*
„ Maria Theresien Weg. *Róth.*
węg. Tolvajút *Web.*
„ Turista út *Web.*

[1]) **Napoje Kieżmarskie 903.**
Napoje *pmg.*
niem. Alte Tränk *W.*
„ Kesmarker Tränke *Kolb.*
węg. Késmárki itató *Kolb.*
Polanka i domek gościnny na niej, wśród Wielkiego Lasu Kieżmarskiego, zowią tak od pojenia bydła.
Oprócz tej nazwy istnieją podobne: Kieżmarskie stadnisko, „ku starej studni“ dla tejże polany.
Do tego miejsca odnosi się podanie o znalezionych pieniądzach, zakopanych przez zbójnika, które spisałem w Żarze.

[2]) **Kotliny, młyn.**
Kotlin *Kolb.*
Kottlina *G.*
niem. Kothliny Mühlen *Schm*
„ Kesselmühle *G.*
„ Landeker Kesselmühle *B.*

ta okolica, ale i dolina potoku rzeczonego aż po granice wsi Żaru. W r. 1874 powstała osada górnicza pomiędzy potokami Suchym a Czarnym nad Bielskim potokiem, nazwana przez założyciela Polaka Kardolińskiego, K a r d o l i n e m, obecnie po kilku latach pracy opustoszała i zaniedbana. Dopiero r. 1881 odkryto zupełnie nieznane J a s k i n i e B i e l s k i e w Kobylim Wierchu. Stanęło kilka domów, pomału przybywało więcej, aż dzisiaj wznosi się cała osada letnia, pięknie zabudowana, uznana nawet za uzdrowisko. Po obu stronach gościńca znajdują się liczne wille, gospody, urząd pocztowy i telegraficzny. Osadę tę zowię uzdrowiskiem *„u Jaskiń Bielskich"* [1]). Gościniec stąd idzie w jednę stronę (północną) do Żaru, a w drugą ku miastom Białej Spiskiej i Kieżmarkowi przez las zwany Bielskim Borem. Na kraju dolnym Boru Bielskiego obok karczmy, mianowanej S z a r-

---

Kotliny, dolina.
K o t l i n y *Niedz.*
K o t l i n a *J.*
K o t l i n a Z d z i a r s k a *Rogal.*
K o t l i n *Web.*
niem K o t l i n e r T h a l *F.*

[1]) **„U Jaskiń Bielskich"** uzdrowisko.
B i e l a n y S p i s k i e *E.*
K o t l i n a *Rehm.*
niem. B é l e r H ö h l e n h a i n *Kolb.*
„ H ö h l e n h a i n *Kolb.*
węg. B a r l a n g l i g e t *Web.*

Wydało mi się najodpowiedniej nazwać to letnisko: „U Jaskiń Bielskich", a to w duchu nazw góralskich. Sąsiedni górale polscy używają nazwy przejętej żywcem z niemieckiego, której w żaden sposób nie można wprowadzać do piśmiennictwa. Nazywają tę osadę „u h e l i", od nazwiska jaskini Bielskiej, którą zowią „h e l ą" (od „Höhle"). Otóż na podstawie tej nazwy, ale po polsku układam miano: „u J a s k i ń B i e l s k i c h", zaś w skróceniu wprost: „u J a s k i ń".

Nazwa niemiecka i odpowiadająca jej węgierska zostały wymyślone przez Niemców spiskich. Pierwotnie toczył się spór po tygodnikach wydawanych na Spiżu, czy nazwa powinna brzmieć „H ö h l e n h a i n" (gaj u jaskiń) czy też „H ö h l e n h e i m" (siedziba u jaskiń), który się zakończył powszechnem przyjęciem pierwszej nazwy. Dopytywałem pilnie górali, ażali nie istniała dawniej w tej okolicy jakaś nazwa polska, która mogła posłużyć za wzór dla przezwiska „gaju", jak się to często dzieje, że w nazwie narzuconej obcej istnieje pierwotna, jednakowoż nie doszedłem do żadnego wyniku. Dawną nazwą, która i tę okolicę obejmowała, były „K o t l i n y".

pańcem rozdziela się gościniec na lewo do Białej Spiskiej, a na prawo przez Rakuską Górę i wieś Rakusy do Kieżmarku.

Idąc drożyną do osady „u Jaskiń" ku Smokowcom zaraz za zabudowaniami napotyka się na okolicę leśną zwaną *Stępami* [1]). Na południo-wschód wznosi się pagórek wśród lasu, nazwany *na górkę* [2]) (813). W dalszym ciągu postępując rzeczoną drożyną dochodzi się do źródła, które tryszczy poniżej w lesie, a mianują je *Huczawą* [3]) [4]). Tak zowie się również cała ta okolica leśna i dolina podchodząca ku Fajksowej. Drożyna dochodzi do dolnego końca Doliny Rakuskiej i minąwszy potok zwany Rakuską Wodą ciągnie się po stokach lesistych Stежków przez Wielki Las Kieżmarski. Z pod Steżków zbiera się potok *od stadniska* [5]),

---

[1]) **Stępy.**
niem. Pochwerk *Kolb.* — *Web.*
Nazwane to miejsce od stępów, które tu dawniej stały.
Stępa jest to koryto tłuczki, w którem stępory rozkruszają rudę. Niemieckie przezwisko „Pochwerk" oznacza samą tłuczkę, a nie stępę, która się zowie właściwie „Pochkasten". (Patrz: Łabęcki, — Słownik górniczy, Warszawa, 1868).

[2]) **Nu górkę 813.**
niem. Schaibiger Berg. *mo.*
„ Scheibige Berg. *Roth.*
„ Maria Theresien Aussicht *Roth.*
węg. Körhegy *mo.*
Wierch ten nazwano r. 1889 widokiem Maryi Teresy na cześć arcyksiężny Maryi Teresy.

[3]) **Huczawa Dolina.**
Huczawa Dolina *G.* — *Berd.*
niem. Wasserschlucht *W.* — *Scherfel.*
„ Wasserschlicht *G.* — *Kolb.* — *Web.* — *pmg.* — *mg.* — *mo.*
„ Wassergrund *B.*
„ Wasser Schichte *G.*
węg. Vizenyös *mo.*

[4]) **Huczawa,** źródło i potok.
Chuczawa Kotlińska *Rehm.*
niem. Rauschbach *G.*
„ Rauschquelle *Kolb.*
„ Rausch *mo.*
węg. Zugo forras *mo.*
Nazwa pochodzi od huczenia wody.

[5]) **„Od stadniska" potok.**
niem. Stuffengraben *K.*
„ Stufengraben *Kalchbr.*

który spływa do Wody Rakuskiej. W dalszym ciągu przechodzi drożyna około wspomnianych Kieżmarskich Napojów i dociera do Białej Wody.

Po lewej stronie potoku Bielskiego naprzeciw osady „u Jaskiń“ wznoszą się grzbiety górskie należące do pasma Magóry Spiskiej. Najwyższą w tej okolicy jest Palenica Lendacka, a w jej boku opadającym ku Bielskiemu potokowi odkrywa się skała zwana *Kotką*[1]) tuż nad wodą.

Postępując w górę od osady „u Jaskiń“ gościńcem do Żaru idzie się ciągle ponad potokiem Bielskim wzdłuż doliny Kotlin. Okolicę, gdzie gościniec wije się tuż nad wodą, a po przeciwnym brzegu wznosi się Kotka, zowią *Cieśniawami*[2]). Gościniec mija po mostkach potoki Suchy i Czarny, a pomiędzy niemi miejsce zwane *Międzymosty*[3]). Tutaj to była osada górnicza Kardolin.

Pod Czerwoną Skałą gościniec przerzuca się na lewy brzeg *Bielskiego Potoku*[4]). Droga ta cała przez Kotliny odznacza się

---

[1]) **Kotka.**

Chotka *Web.*

Nazwana od podobieństwa do tego zwierzęcia. Również zowią ją „na maćkę“.

[2]) **Cieśniawy.**

Cesnawa *K.* (w mylnem znaczeniu).

Czesnawa *Niedz.* (w mylnem znaczeniu).

niem. Im Engen *mo.*

Miejsce to nazywa się tak z powodu ciasności. Na mapie przydanej do dziełka Korzistki znajduje się podobna nazwa „Cesnawa“ ale umieszczona zupełnie mylnie, na oznaczenie, o ile można się domyśleć, Margicy. Z tej mapki odczytana dostała się i do innych opisów jako nazwa wierchu, kiedy w rzeczywistości przynależy do części gościńca, położonej w wązkiem miejscu.

[3]) **Międzymosty.**

Międzymosty *Rogal.*

niem. Zwischenbrücken *Kolb.* — *Lorenz.* — *Web.*

Międzymosty czyli „między mostami“ z powodu położenia.

[4]) **Bielski Potok.**

Biały potok *E.* — *Kot.*

Biały Strumień *Plenk.*

Biała węgierska *Gust.*

Cieplica *Niedz.*

Běla potok *pmg.*

Vilboch *Weber.*

pięknością położenia, szczególniej na przestrzeni pomiędzy Czerwoną Skałą a Żarem. Potok szumi w głębokim parowie, droga czepia się stoków lesistych Skałki (1070), wyniesiona wysoko nad dno doliny.

U mostu Ślebodowego na potoku Ślebodowym uchodzącym z doliny Bachledzkiej zwraca się cała dolina na zachód, a z nią i gościniec. Okolica zmienia się zupełnie, nazwa Kotlin ustaje, a poczyna się miano *Doliny Żarskiej* [1]),

niem. Belbach *Kolb.* — *Web.*
„ Bel Bach *ms.*
„ Hegwasser *G.* — *F.*
„ Heegwasser *Gen.*
„ Heigwasser *B.* — *Bu.*
„ Heckwasser *top.*
„ Weisse Wasser *G.*
„ Wilbach *G.* — *Web.*
„ Wildbach *Web.*
„ Kotliner Bach *K.*
„ Zdiarer Bach *K.*
„ Zsdjárer Bach *F.*
„ Belensium amnis Belbach dictus *Bel.*
węg. Hégviz *Scherfel.*

Nazywa się tak, ponieważ tworzy granicę posiadłości Bielskich. W górnym biegu zowią go także Wilbachem, co jest zepsutym wyrazem z Wildbach. Nazwa „Hegwasser" oznacza potok, w którym jest rybołowstwo zabronione (Hägewasser) *).

[1]) **Żar.**
Żar *Z.* — *Berd.* — *Kot.*
Żdżar *J.*
Żdziar *Kolb.* — *Rogal.*
Żdziary *Niedz.*
Tsar *W.*
Zsjár *Schm.* — *ms.* — *Gör.*
Zar *top.* — *Pusch.*
Zár *Bel.*
Dzar *B.*
Ždžar *Kolb.*
Zdžar *Róth.*
Ždár *Sláma.*
Dziar *Bel.*
Zdiar *Bu.*

*) Dr. Jacob Heinrich Kaltschmidt. Vollständiges stamm- und sinnverwandtschaftliches Gesammt-Wörterbuch der Deutschen Sprache. V Auflage. Nördlingen. 1865.

która już odtąd ciągnie się nieprzerwanie przez wieś *Żar* aż do *przełęczy Żarskiej* [1]) [2]). Widok się rozszerza, zamiast lesistych kotlin, rozkładają się obszerne padoły pomiędzy grzbietami Magóry Spiskiej pokryte przeważnie rolami.

Zdyar *G.*
Ždjar *Kolb.* — *Web.* — *mg.*
Žd'jar *K.*
Zdsjár *F.*
Zsdjár *Róth* — *mg.*
Zsdjar *Web.*
niem. Morgenröthe *Bel.* — *top.* — *B.* — *Schm.* — *Web.*

Właściwe nazwisko tej wsi jest Żar, od czego mieszkańcy jej zowią się Żarzanie. Jednak również sami mieszkańcy często mówią Ździar, jak i górale z wsi sąsiednich. W ustach polskich podróżnych utarło się znów miano Żdżar, a urzędową nazwą węgierską jest Zsdjár (czyta się według pisowni węgierskiej Ździar). Wszelkie inne odmiany pisowni są mało znaczne, bo powstały z powodu trudności wymówienia brzmienia tej nazwy dla cudzoziemców.

Jaka więc nazwa jest najwłaściwsza? Zdaje mi się, że najpewniej Żar, obok tego jednakowoż nie można całkiem pomijać brzmienia Ździar. Zaś Żdżar właściwie nie ma znaczenia, bo mamy przykłady pewnej dowolności pod tym względem w wymawianiu podobnych słów (n. p. mówią ludzie wykształceni żmija i żmija i t. p.). Zejszner uważa za jedynie uprawnioną nazwę Żar, zaś Ździar tylko za przekręconą przez Madziarów. Mimo że uważam Żar jako najpoprawniejsze nazwisko, nie mogę się zgodzić na zupełne pomiatanie Ździarem. W wielu miejscach mianowicie, gdzie pojawia się nazwa Żar tak na Słowaczyznie jak w naszych Beskidach, na Śląsku, także w Czechach istnieje również odmiana tego nazwiska: Ździar, Żdżar, Ždjar, Žd'ár. Na podstawie mych dociekań w Tatrach nabrałem przekonania, że nazwa Żar oznacza wyniosłe skały lub wierchy i to zawsze lesiste lub przynajmniej porosłe drzewami, na których zatrzymują się promienie słońca wschodzącego (lub rzadziej zachodzącego) i powodują, że te wyniosłości zdają się żarzeć, więc żarzące skały czyli żary. W dziele zbiorowem p. n. „Ungrisches Magazin, Pressburg III Band 1783", str. 16, w dopisku wydawcy Windischa do pracy o Tatrach Jakóba Buchholza czytać można, że nazwa wsi Żaru ma oznaczać „Morgenröthe" tj. zorzę i tak też nawet usiłowano przezwać po niemiecku tę osadę.

Bel w dziele: Hungariae antique et novae prodromus... Norimbergae. MDCCXXIII, pisze o Żarze, że się nazywa po niemiecku Morgenröthe („Germanis Morgenröthe").

Słowiański bóg w zorzy zowie się zor, żar czyli żdżar (patrz w Słowniku wileńskim Orgelbranda) a służy to nietylko jako poparcie mojego tłomaczenia znaczenia tej nazwy, ale również dowodzi, że brzmienie Żdżar lub Ździar jest tylko odmianą słowa Żar.

Miklosich zalicza nazwę żar do mian oznaczających, że pewne miej-

Od południa spadają stoki Tatr Bielskich pokryte lasami, z za których wyzierają grzbiety trawiaste i szczyty skaliste. Mało jest wsi pod Tatrami, któreby miały położenie równe, jak Żar. Cała ta wieś rozsypała się po górach i osobnych zagłębieniach w ten sposób, że dla dostania się z jednej części osady do drugiej trzeba przebywać znaczne przestrzenie drogi to do góry to na dół. Głównie rozłożyły się chaty góralskie obok gościńca na przełęcz Żarską w dolinie potoku Żarskiego, który uchodzi do głównego potoku Bielskiego na lewym brzegu. Pomiędzy potokiem Bielskim a Żarskim rozkłada się długie wzgórze zwane *Za potok* [1]) a w górnym końcu „B r z e g a m i". *Brzegi* [2])

---

sce zostało ogołocone z drzew, z lasu, za pomocą wypalenia, wygorzenia. Zaś nazwę žd'ár wyprowadza od wyrazu tego, który oznacza polano drzewa (w języku czeskim)*). W ogóle nazwa žar jest nadzwyczaj rozpowszechniona w zachodniej Słowiańszczyźnie i bardzo stara, to też zaliczają ją niektórzy do nazw, których znaczenie jest utajone, obecnie niewiadome **).

[1]) **Żarska Przełęcz.**

Żdziarska przełęcz *Kolb.* — *Niedz.*
niem. Tsarer Pass *W.*
„ Zsdjarer Pass *Web.*
„ Ždžarer Pass *Kolb.*
„ Zsjár Pass *Schm.*
węg. Zdjari hágó *Kolb.*

[2]) **Żarska Dolina.**

Żdżarski Wąwóz *Plenk.*
niem. Zdyarer Grund *G.*
„ Zsjárer Grund *Schm.*
„ Dzarer Grund *B.*

Tak zowie się dolina wsi Żaru począwszy od Przełęczy Żarskiej aż po ujście potoku Ślebodowego do potoku Bielskiego, odkąd zagina się ku południowi przybierając miano Kotlin.

[1]) **Za potok 981.**

Za potoki *pmg.*

Wzgórze nazwane od położenia za potokiem Żarskim w stosunku do chat, które przeważnie rozłożyły się po lewym brzegu potoku.

[2]) **Brzegi 1061.**

Brzegi *Kot.*

---

*) Miklosich, Die slavischen Ortsnamen aus Appelativen, I. Separatabdruck aus d. XXI B. d. Denkschriften d. phil-histor. Classe d. k. Akad. d. Wissensch.-Wien 1872.

**) Patrz: Klim. Čermák. Lužický (polabský) ráz hrobů i vztah jeho k jménům osad. (Český lid. I v Praze 1892).

opadają ku potokowi Bielskiemu nagle skałami stromemi w kształtach dzikich, co czynią ten zakątek bardzo pięknem miejscem, nazwanem *Ptasiowskiemi Turniami.*

Ze Żaru na widoku Tatr Bielskich zajmują przedewszystkiem oko Widły czyli dwa najwyższe szczyty tego pasma, trzymając się razem jakby za ręce. Zewsząd je widać, oprócz dolnej części wsi, gdzie widok zasłania Tokarnia. Jednak dla obejrzenia całego pasma trzeba się wznieść wyżej i dalej na Magórę Spiską. Mniej więcej wśrodku stoków Magóry Spiskiej, opadających ku wsi stoi Filipski Wierch, a z niego roztacza się obszerny widok na Tatry Bielskie. Wglądnąć można w doliny pod sam grzbiet główny i nabrać dokładnego pojęcia o budowie pasma i pojedynczych szczytów. Z tego też miejsca zdjąłem widok Tatr Bielskich w obszernym rozmiarze, który w zmniejszeniu do połowy do opisu dołączam.

Gościniec za przełęczą Żarską przechodzi z ogołoconych grzbietów w piękny las i tak zniża się ku dolinie Goliasowskiego potoku, a dalej minąwszy potok Hawrań dociera obok *Gąbosiej Polany* [1]) do osady zwanej *Pod Spady* [2]) nad potokiem Jaworowym.

W drodze przez zakos gościńca (zwany „na kirę") otwiera się (na zjeździe ku potokowi Goliasowskiemu) wprost na południe wspaniały widok na szczyt Hawrani, bystro wznoszący się w górę.

Bregy *pmg.*
Brehi *mg.*
Nazwa dobrze maluje położenie wyniosłe na wysokich brzegach potoku Bielskiego.
Polanę drugą niżej położoną nazywają Brzegami Niżniemi.

[1]) **Gąbosia Polana.**
Dombosowa polana *Rogal.*
Od nazwiska górala „Gąboś" powstała nazwa, u pisarzy niektórych nielitościwie przekręcona. Tak samo tuż niedaleko w Podspadach leżąca polana Gałajdowa weszła do literatury tatrzańskiej jako „Kalaidowa" *(Rogal — Fritze).*

[2]) **Podspady.**
Podspady *Kolb.*
Podzpady *Web.*
Leśniczówka nazwana od spadów wody Jaworowego Potoku. Górale nie uważają tego wyrazu jako jeden, ale za dwa, mówią więc na zapytanie gdzie? = pod Spadami, zamiast w Podspadach, na pytanie dokąd? = pod Spady, zamiast do Podspadów.

Od leśniczówki „Pod spady“ głównie zajmuje miejsce w poglądzie na Tatry, Murań, do około okrzesany, obok spada schodkowato Nowy Wierch, a dalej na lewo wznosi się jak ostrosłup Hawrań. Las zajmujący stoki wschodnie Chowańcowego Wierchu a zniżający się ku „Pod spadom“ zowią „Borem“. Samym krajem Boru nad potokiem Jaworowym wiedzie droga do Jaworzyny Spiskiej. Nad Jaworzyną Spiską na zachód na wzgórzu zwanem „Skoruszowe“, stoi pałacyk myśliwski właściciela dóbr jaworzyńskich, ks. Hohenlohego, skąd piękny rozciąga się widok na Murań i leżącą u stóp Jaworzynę Spiską.

DODATEK.

Sprostowania i dopełnienia.

W czasie wydawania niniejszej pracy zmieniły się nieco wyniki moich poszukiwań co do nazw. Nietylko, że w przerwie pomiędzy ukazaniem się początku pracy a jej drugą częścią zwiedziłem ponownie obszar Tatr Bielskich i zebrałem wiele nowych nazw, ale także obrobienie zbioru, porównanie wzajemne, oraz dotarcie do historycznych źródeł z dawniejszych czasów pogłębiły przedmiot. Wobec tego uważam za stósowne sprostować ustępy zmienione w osobnym rozdziale niniejszym, o ile to nie zostało uskutecznione w treści drugiej części pracy.

Do str. 11 w wierszu 12 i 13 od góry, zamiast: Dolina Koperszadów Polskich, ma być: D. K. Zadnich; zamiast: Dolina Koperszadów Bielskich, ma być: D. K. Przednich.

Znaczenie tych nazw jest wymienione w objaśnieniu do „Koperszadów" (w przypiskach).

Do str. 11 w wierszu 14 od góry, zamiast: Kotlina, ma być: Kotliny (w liczbie mnogiej). Tak samo na stronie 12 w wierszu 10 od góry.

Do str. 12 w wierszu 12 od góry, namiast: „Białej Skały", ma być: „Białego Brzegu".

Do str. 14 w wierszu 19 od góry, zamiast: Kopa nad Surowiną, ma być: Stężki.

Wszystkie te zmiany tyczą się i innych wierszy, gdzie wymieniono rzeczone nazwy.

Do str. 19 w przypisie do nazwy Hawrani dodaję co następuje. Rodzaj żeński nazwy „Hawrań“ należy tłomaczyć tem, że pierwotnie nazwa „Hawrania Skała“ skrócona na „Hawrania“ stała się rzeczownikiem „Hawrań“ z zachowaniem rodzaju żeńskiego jako wspomnieniem znaczenia pełnej nazwy.

Do str. 21 i następnej przy nazwie Strzystarskiej uzupełniam w ten sposób. Wyraziłem tam domysł, że możliwą nazwą współrzędną dla szczytu Strzystarskiej z nazwą niemiecką „Greiner“ byłby „płaczliwy wierch“. Przypuszczenie to znalazło zupełne potwierdzenie. Mianowicie w zbiorze dawnych aktów, odnoszących się do Starostwa Spiskiego, a przechowanych w archiwum Muzeum XX. Czartoryskich [1]) w opisie granic z r. 1757 znalazłem wiadomość, że szczyt rzeczony nazywa się *Płaczliwą Skałą*. Nazwa ta dzisiaj zapomniana zasługuje, aby ją wskrzesić, bo odznacza się niepowszedniością przezwania, która znakomicie się zgadza z wejrzeniem tego szczytu, nadzwyczaj bystrego, okrzesanego do około stromemi ścianami. Do tego jeszcze nazwa „Strzystarska“ właściwie dopiero od doliny, nad którą się szczyt wznosi, została nań przeniesiona. Ustęp dotyczący tej nazwy brzmi: „supremum culmen carpaticae alpis germanice Greiner slavonice *Plascliva Skala* nuncupatae“, a w innym akcie: „versus summam alpem carpaticam germanice Grainer populariter autem *Platschliva Skala* nuncupatam“.

Do str. 33 w wierszu 2 od góry zamiast dolinę Huczawy ma być Dolinę Rakuską.

Polegając na zebranych wiadomościach na miejscu uważałem nazwę „Huczawa“ jako odnoszącą się do doliny pod Skalnemi Wrotami od południa. Tymczasem w toku dalszych poszukiwań, doszedłem do wyniku takiego, że ta nazwa przysługuje dolinie dalej na wschód położonej, idącej od Fajksowej na południo-wschód.

[1]) Wśród wydawania mojej pracy doszedłem niespodzianie do nowych źródeł rękopiśmiennych. Mianowicie dr. A. Czołowski, który właśnie poszukiwał materyałów do własnej pracy o sporze granicznym u Morskiego Oka, podjętej z polecenia Wydziału krajowego, udzielił mi łaskawie wiadomości o aktach starostwa spiskiego w archiwum Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie. Materyał zebrany tam będę się starał w przyszłości ogłosić, tutaj ograniczając się tylko na niektórych wyimkach.

Co się tyczy wykazu źródeł do zbioru nazw pomieszczonego na str. 5 i dalszych, dodaję kilka uwag.

Prace tam spisane, z których czerpałem nazwy są zestawione z różnych przyczyn. Często chodziło mi o zaznaczenie mniej więcej okresu czasu, z którego nazwa pochodzi, a jako najlepsze dla niej świadectwo użyłem pewnej pracy jako źródła, skąd pochodzi. Nieraz praca wymieniona nie ma wartości, ale trzeba było i ją, mimo że licha, pomieścić. Język, w którym praca ogłoszona ma wielkie znaczenie, bowiem polscy pisarze innych, a niemieccy i węgierscy znów odmiennych używają nazw. Z nowszych dzieł wybrałem te nazwy, które mi były potrzebne dla uwydatnienia rozmaitych różnic w nazywaniu; z najdawniejszych wyjąłem wszystkie bez wyjątku nazwy, albowiem przedstawiają większe znaczenie. Wówczas nie było tak, jak dzisiaj przewodników pisanych i map, a opisy musiały być więcej samodzielne, kiedy obecnie wzorują się na gotowych podstawach. Oczywiście i z nowszych pisarzy uwzględniłem najdokładniej tych, którzy pisali na mocy własnego doświadczenia, własnych wycieczek, w przeciwieństwie do takich, co bez zwiedzenia piszą z mapą w ręku u zielonego stolika.

Nieznaczną ilość prac, które się okazały przydatne jako źródła do zbioru nazw, dodaję poniżej.

Metoda, której użyłem w całej pracy, zasadzająca się na zestawieniu wszelkich odmiennych nazw, jakie tylko ogłoszone zostały, jest wprawdzie korzystna, jednakowoż niezmiernie mozolna. Często dla jednej jedynej nazwy trzeba było dokładnie przeczytać całą książkę, a zapełnienie kilku wierszy w przypisach lub nawet uwidocznienie ujemnego wyniku poszukiwań, wymagało wiele godzin pracy.

UZUPEŁNIENIE WYKAZU ŹRÓDEŁ DO ZBIORU NAZW.

Bel. **Belius (Bel) Maciej.**

— Hungariae antiquae et novae prodromus, cum specimine, quomodo in singulis operis partibus elaborandis, versari constituerit, auctor. Norimbergae MDCCXXIII.

Bu. **Buchholz Jakób.**

— Beschreibung des wundervollen Karpatischen Schnee-Gebirges, insonderheit der allerhöchsten und grössten Spitzen, bey der Königlichen freyen Stadt Käsmark, in Oberungarn, in der Löbl. Zipser Gespanschaft, und den umliegenden Komitaten; sammt Benennung der Spitzen, hohen Felsen, Seewässer, woraus die Flüsse entspringen; etc. etc. (Ungrisches Magazin, III. Pressburg, 1783).

— Reise auf die Karpatischen Gebirge, und in die angränzenden Gespanschaften. (Ungrisches Magazin, IV. Pressburg, 1787).

Den. **Dénes Franciszek.**

— Wegweiser durch die Ungarischen Karpathen. Im Auftrage des Ung. Karp. Ver. Igló, 1888).

Gen. **Generisch Chrystyan.**

— Merkwürdigkeiten der königlichen Freystadt Késmark in Oberungarn, Erster Theil. Caschau, 1804.

Gust. **Gustawicz Bronisław.**

— Jerzego Wahlenberga pomiary barometryczne w Tatrach... ponownie obliczył... (Spraw. kom. fizyogr. Ak. Um. XXIX).

Gör. **Görög.**

— Magyar Atlás az az Magyar, Horvát, és Tót országok... etc. Atlas Hungaricus... etc. Viennae 1802—1811.

Rehm. **Rehman Antoni.**

— Szkice geograficzne z Karpat. (Przewodnik naukowy i literacki, dodatek miesięczny do „Gazety Lwowskiej". Rocznik XIX. Lwów, 1891).

Rehm. **Rehman Antoni.**
— Tatry (Słownik geograficzny, Tom XII., stron. 229—257). Warszawa, 1892.

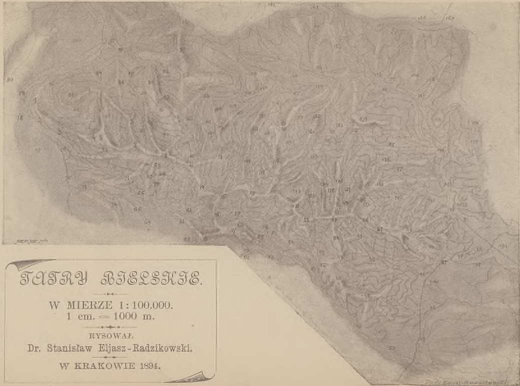
Roth. **Roth Samuel dr.**
— Tatrareise des Erzherzogs Karl Ludwig und seiner Gemahlin im Jahre 1889. (Jahrb. d. Ung. Karpath. Ver. 1890).

Schm. **Schmidl Adolf.**
— Reisehandbuch durch das Königreich Ungarn mit den Nebenländern und Dalmatien, nach Serbien, Bukarest und Constantinopel. (Rudolph von Jenny's Handbuch für Reisende in dem österreichischen Kaiserstaate. II. Band. Wien, 1835).

top. **Topographische Beschreibung des Flusses Poprad**, oder der Popper in der Zips. (Ungrisches Magazin. II. Pressburg 1782).

Mapy:

mo. **Mapa okolicy Jaskiń Bielskich** wykonana odręcznie przez geometrę kraińskiego (jak nazywają powiatowego geometrę), zawieszona w przedsionku poczty „u Jaskiń Bielskich". (Więcej nie mogłem się dowiedzieć, kto i kiedy ją rysował).

TATRY BIELSKIE.

W MIERZE 1:100.000.
1 cm. = 1000 m.

RYSOWAŁ
Dr. Stanisław Eljasz-Radzikowski.

W KRAKOWIE 1894.

OBJAŚNIENIE
do mapy Tatr Bielskich.

Mapę Tatr Bielskich wykonałem podług zdjęć wojskowego zakładu geograficznego. Wprowadziłem miarę 1:100.000, a nie wdając się w zbytnie szczegóły, starałem się tylko uwydatnić rzeźbę gór. Nazw było za wiele, aby je można wpisać na mapie bez zawikłania obrazu, dlatego oznaczyłem odpowiednie miejsca liczbami, do których stósują się objaśnienia. Komu będzie zależeć na korzystaniu z mapy, może sobie snadnie ołówkiem powpisywać nazwy podług spisu. Nazwy użyte w spisie są ostatecznie przezemnie przyjęte, mogą się więc gdzieniegdzie różnić od treści pierwszej części mej pracy, co jednak zaznaczam w nawiasie.

Liczby od 1—30 oznaczają wierchy w głównym grzbiecie i przyległych ramionach począwszy od końca zachodniego do wschodniego.

1. Rogowa.
2. Koń.
3. Kopka (Mały Murań).
4. Jagnięca Zagroda.
5. Murań.
6. Zakrywa.
7. Nowy Wierch.
8. Kominy.
9. Hawrań.
10. Niźnia Hawrań.
11. Płaczliwa Skała czyli Strzystarska.
12. Kościołki.
13. Głośna Skała.
14. Szeroka Bielska przełęcz.
15. Głupi Wierch czyli Szalony Wierch.
16. „Przez Kopę“ przełęcz.
17. Kopa Bielska.
18. Grań Jagnięca.

19. Łasztowica.
20. Jatki Zadnie czyli Wyżnie.
21. Jatki Przednie czyli Niżnie.
22. Holica.
23. Bujaczy Wierch.
24. Gomółka.
25. Margica.
26. Skalne Wrota.
27. Kozi Grzbiet.
28. Fajksowa.
29. Neslowa.
30. Kobyli Wierch.

Liczby od 31—60 oznaczają miejsca od Kobylego Wierchu do Kopy Bielskiej po południowej stronie Tatr Bielskich (z małym wyjątkiem).

31. Jaskinie Bielskie.
32. „U Jaskiń Bielskich“ czyli „U jaskiń“.
33. Dolina Huczawa.
34. „Na górkę“ wierch.
35. Huczawa źródło.
36. Stępy.
37. Zbójnicki Chodnik.
38. Markusowa Woda czyli Markusowa Przykopa.
39. Neslowa Polana.
40. Czarna Woda Rakuska.
41. Rakuska Dolina.
42. „Pod Czerwoną Glinkę“ Dolina.
43. „Do pięciu źródeł“ Dolina.
44. Czerwona Glinka.
45. Rynias.
46. Stežki.
47. Biały Brzeg.
48. Od stadniska potok.
49. Napoje Kieżmarskie.
50. Biała Woda Kieżmarska.
51. Kieżmarski Koszar.
52. Pokrzywnik.
53. Koperszady Rakuskie.
54. Pastwa.
55. Bielski Koszar.
56. Potok z pod Kopy.
57. Dolina „pod Kopą“ czyli Koperszady Bielskie Przednie.
58. Biały Potok.
59. Biały Staw.
60. Stręgacznik, staw.

Liczby od 61—80 oznaczają miejsca na zachód od przełęczy „przez Kopę“ po południowej stronie pasma.

61. Końców Bielski potok czyli Jagnięcy potok.
62. Dolina „za Kopą“ czyli Koperszady Bielskie Zadnie.
63. Dolina Jagnięca.
64. Jagnięce, grań.
65. Skoruszów.
66. Koperszady Polskie czyli Jaworzyńskie.
67. Skoruszy Upłaz.
68. Rzędy Niżnie.
69. Rzędy Wyżnie.
70. Szeroki Żleb.
71. Stefanów Upłaz.
72. Upłaz.
73. Bramka.
74. Kołowy Potok.
75. Jaworowy Potok.
76. Gałajdówka.
77. Goły Wierch.
78. Szeroka Dolina.
79. Jaworzyna Spiska.
80. Skoruszowe.

Liczby od 81—100 odnoszą się do miejsc od przełęczy Żarskiej ku zachodowi po północnej stronie pasma.

81. Międzyścienny potok.
82. Między-Ściany Dolina i Międzyścienna Polana.
83. Kiczora.
84. Nowy Potok.
85. Nowy Żleb.
86. Mały Wierch.
87. Hawrań potok.
88. Skoki.
89. Czarny Wierch.
90. Czarny Potok.
91. Stara Polana.
92. Jaworzynka.
93. Siodło.
94. Upłaz.
95. Goliasowski Potok.
96. Długi Wierch.
97. Przełęcz Żarska.
98. Gąbosia Polana.
99. Pod Spady.
100. Bór.

Liczby 101—146 oznaczają miejsca na wschód od przełęczy Żarskiej i działu wodnego Hawrań — Przysłop Żarski po północnej stronie pasma.

101. Strzystarski Żleb.
102. Złoty Żleb.
103. Żlebina Polana.
104. Żlebina dolina.
105. Żlebińskie Turnie.
106. Wielki Regiel.
107. Pod-stare, polana.
108. Bielski Potok.
109. Pod Ptasiowskiemi Turniami Dolina.
110. Mały Regiel.
111. „Do regli" Dolina.
112. Opalona Turnia.
113. Bednarski Regiel.
114. Kępy, dolina i potok.
115. Ciask.
116. Kopa nad Jaworzynką.
117. Pławisko.
118. Groń.
119. Jaworzynka dolina i Jaworzyński potok.
120. Jaworzynka Bielska.
121. „Pod Koszarzyskiem" przełęcz.
122. Wielki Koszar.
123. Mały Koszar czyli Mały Koszarek.
124. Rakuska Turnia.
125. Jagnięca Dolina.
126. Goły Wierch.
127. Babia Dolina.
128. Kurza Dolinka.
129. „Pod Koszary" Dolina.
130. Kobylarka Wyżnia.
131. Kobylarka Niżnia.
132. Solnisko i Tokarski potok.
133. Ozielec.
134. Tokarnia.
135. „Za Tokarnią" dolina i potok.
136. Czarny Wierch.
137. Czarna Dolina.
138. Długi Wierch.
139. Bystra Ubocz i Alabastrowa Jaskinia.
140. Dolina Suchego potoku.
141. „Do laštatu" dolinka.
142. Królik, dolinka.
143. Drabina, dolina.
144. Cieśniawy i Kotliny, dolina.
145. Między-mosty.
146. Czerwona Skała.

Liczby od 147—174 oznaczają miejsca w Dolinie Żarskiej, w pasmie Magóry Spiskiej i w okolicy „u Jaskiń".

147. Ślebodów Potok.
148. Bachledowa Dolina.
149. Szyszkowski Wierch.
150. Antoszowski Wierch.
151. Karczma Bielska w Żarze (moje stanowisko w wycieczkach).
152. Heładcki Wierch.
153. Filipski Wierch (stąd zdjęty widok Tatr Bielskich).
154. Sobański Wierch, kościół i środek wsi w Żarze.
155. Bielski Potok.
156. Niżnie Brzegi, polana.
157. Gajownia Bielska.
158. Ptasiowskie Turnie.
159. Brzegi.
160. Za-potok.
161. Przysłop Żarski.
162. Jaworzyna Zarycka.
163. Palenica.
164. Przechreszcze.
165. Żarski Wierch.
166. Średni Wierch.
167. Garb.
168. Skałka.
169. Huba.
170. Nad Hubą.
171. Palenica Lendacka.
172. Kotka.
173. Kotliny, młyn.
174. Bielski Bór.

DRUGIE DZIESIĘCIOLECIE
TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO.

Zarys działalności tegoż Tow. za czas od r. 1884—1893.

Skreślił

Leopold Świerz.

Towarzystwo Tatrzańskie mając przedewszystkiem wzgląd na odwrócenie prądu turystycznego w obce kraje, a skierowanie tegoż w ojczyste strony górskie, postępowało w drugiem dziesięcioleciu wytkniętym torem swoich poprzedników, z których już nie jednego zimna pokryła mogiła.

Z większych dzieł dokonanych w ostatnim okresie czasu, zaznaczyć należy przebudowę i dobudowę dworca tatrzańskiego w Zakopanem i wybudowanie drugiego obszernego schroniska przy Morskiem Oku. Konieczność wybudowania tych domów, z których jeden ułatwia zwiedzanie najpiękniejszej perły w Tatrach, a drugi jest ogniskiem życia towarzyskiego, spowodowana zwiększoną frekwencyą gości z różnych stron świata przybywających. Kilka innych śladów działalności Tow. znajdzie łaskawy czytelnik poniżej — drobniejsze pomijamy [1]).

[1]) Porównaj: Zarys działalności Towarzystwa Tatrzańskiego w pierwszem tegoż dziesięcioleciu (1874—1883) w X. tomie Pamiętnika Tow. Tatrz. Kraków 1885, od str. 92—122. Skreślił Leopold Świerz.

Walne zgromadzenia i wiece.

Stosownie do §. 10 statutu Tow., odbywały się rokrocznie zwyczajne Walne zgromadzenia w Krakowie, a mianowicie:

XI.	zw.	walne	zgrom. d.	2 i 16	marca	1884 r.
XII.	„	„	„	8	marca	1885 r.
XIII.	„	„	„	7	lutego	1886 „
XIV.	„	„	„	6	„	1887 „
XV.	„	„	„	5	„	1888 „
XVI.	„	„	„	3	„	1889 „
XVII.	„	„	„	2	„	1890 „
XVIII.	„	„	„	1	„	1891 „
XIX.	„	„	„	7	„	1892 „
XX.	„	„	„	19	„	1893 „

Nadzwyczajne walne zgrom. odbyło się d. 14 maja 1893. Wiec w Zakopanem odbył się d. 11 sierpnia 1890 r. [1]).

Wydział Towarzystwa. Komisye Wydziału.

Wydział Towarzystwa wykonywa uchwały walnych zgromadzeń i załatwia wszelkie sprawy nie należące do zakresu działania walnego zgromadzenia.

Prezesem Tow. od r. 1884 do d. 7 marca 1885 był hr. Mieczysław Rey; od 8 marca 1885 do 25 października 1890, książe Eustachy Sanguszko; od 1 lutego 1891 do 13 lutego 1893, hr. Władysław Koziebrodzki († 13/2 93); od 14 maja 1893 do obecnej chwili hr. Stefan Zamoyski.

I. Wiceprezesem od r. 1884 do 4 listopada 1886, dr. Aloizy Alth († 4/11 1886); od 6 lutego 1887 do 30 stycznia 1891, dr. Władysław Markiewicz; od 1 lutego 1891 do 6 marca 1893, dr. Ferdynand Wilkosz; od 14 maja 1893 do obecnej chwili, dr. Franciszek Kasparek.

II. Wiceprezesem od r. 1884 do 5 lutego 1887, dr. Władysław Markiewicz; od 6 lutego 1887 do 13 maja 1893 r. dr. Franciszek Kasparek; od

[1]) Por. tom XIII. Pam. Tow. Tatrz. str. II.

14 maja 1893 do obecnej chwili, X. Józafat Sobierajski.

Członkami Wydziału: Bartoszewicz Kazimierz od $^1/_1$ 1884 do $^{17}/_5$ 1884.

Eljasz Walery od r. 1884 do $^{16}/_3$ 1885, a następnie od $^7/_2$ 1886 do obecnej chwili.

Dr. Kasparek Franciszek od r. 1884 do $^5/_2$ 1887.

Kieszkowski Henryk od 1884 do $^{11}/_5$ 1885.

Łukaszewski Leonard od r. 1884 do $^{16}/_1$ 1885.

Łuszczkiewicz Antoni († $^{14}/_2$ 86) od r. 1884 do $^{14}/_2$ 1886.

Dr. Olszewski Karol od r. 1884 do $^{15}/_3$ 1884.

Dr. Pieniążek Karol od r. 1884 do $^3/_{11}$ 1890.

Podwin Adolf od $^1/_1$ 1884 do $^{15}/_3$ 1884.

X. Roszek Wojciech od r. 1884 do $^{28}/_8$ 1892.

X. Sutor August od r. 1884.

Świerz Leopold od r. 1884 (Sekretarz).

Uznański Adam od r. 1884 do $^{22}/_8$ 1885.

Dr. Wierzbicki Daniel od r. 1884 (Podskarbi).

Dr. Wierzejski Antoni od r. 1884 do $^{18}/_2$ 1893.

Dr. Zakrzewski Wincenty od $^{16}/_3$ 1884 do $^{13}/_3$ 1885.

Hr. Rey Mieczysław od $^8/_3$ 1885 do $^{31}/_1$ 1891.

Hr. Mieroszowski Sobiesław od $^8/_3$ 1885 do $^4/_1$ 1888.

Opid Adolf od $^8/_3$ 1885 do $^{11}/_3$ 1886.

Dr. Ściborowski Władysław od $^7/_2$ 1886.

Ciechomski Erard Wiktor od $^7/_2$ 1886.

Hr. Cieszkowski Zygmunt od $^7/_2$ 1886.

X. Sobierajski Jozafat od $^7/_2$ 1886 do $^{13}/_5$ 1893.

Gustawicz Bronisław od $^6/_2$ 1887 do $^{20}/_6$ 1887.

Czubek Jan od $^6/_2$ 1887.

Knaus Karol od $^5/_2$ 1888 do $^5/_5$ 1888.

Dr. Ponikło Stanisław od $^3/_2$ 1889.

Dr. Boroński Lesław od $^3/_2$ 1889 do $^{31}/_1$ 1891.

Beringer Wandalin od $^1/_2$ 1891.

Nowicki Aleksander od $^1/_2$ 1891.

Langie Kazimierz od $^{19}/_2$ 1893.

Hr. Tyszkiewicz Janusz od $^{19}/_2$ 1893.

Hr. Zamoyski Władysław od $^{19}/_2$ 1893.

Dr. Koy Michał od $^{14}/_5$ 1893.

Kantak Kazimierz od r. 1884 do $^{28}/_{12}$ 1886.
Znamirowski Stanisław od r. 1884 do $^{7}/_{6}$ 1890.
Śniechowski Józef od r. 1884.
(Na mocy §. 15 statutu Tow.)

Prawa członka Wydziału służą nadto przewodniczącym Zarządów oddziałowych. Oprócz tego należą do Wydziału reprezentanci Oddziałów, po jednym z każdego, wybrani przez ogólne zgromadzenie oddziałów na lat trzy.

Posiedzeń wydziałowych od $^{3}/_{1}$ 1884 do $^{1}/_{12}$ 1893 r. odbyło się 112.

Komisye Wydziału.

Zadaniem Komisyi jest przygotowanie spraw na posiedzenia wydziałowe.

Członkowie Komisyi do robót w Tatrach: Beringer, Ciechomski, Eljasz, dr. Koy, Nowicki, X. Sutor, Świerz, dr. Wierzbicki, hr. Zamoyski Wł.

Członkowie Komisyi skarbowej: Ciechomski, Eljasz, dr. Ponikło, Świerz, hr. Tyszkiewicz, dr. Wierzbicki.

Członkowie Komisyi redakcyjnej: Cieszkowski, Czubek, Eljasz, Langie, dr. Ponikło, X. Sobierajski, dr. Ściborowski, Świerz, dr. Wierzbicki.

Członkowie Komisyi do przewodnictwa w Tatrach: Eljasz, X. Sutor, Świerz.

Zmarli zasłużeni delegaci Towarzystwa.

Z szeregu delegatów, prawdziwych podwalin Tow., nieubłagana śmierć zabrała śp. Kazimierza Kantaka († $^{28}/_{12}$ 1886), który od 29 lipca 1876 zjednał dla Tow. 762 członków, tudzież śp. Stanisława Znamirowskiego († $^{7}/_{6}$ 1890), który od $^{10}/_{3}$ 1880 zjednał 326 członków.

Dworzec tatrzański w Zakopanem.

Towarzystwo Tatrzańskie od ukończenia budowy dworca tatrzańskiego w d. 4 lipca 1882 było tylko współwłaścicielem tegoż do d. 18 maja 1886, w którym to dniu aktem notaryalnym zapłaciło dotychczasowemu współwłaścicielowi 6.150 złr. Jakkolwiek pierwszy termin wykupna był oznaczony dopiero na d. 1 lipca 1888, to jednak dzięki życzliwości członków Tow.

Tatrz. a przedewszystkiem JE. księcia Eustachego Sanguszki, marszałka krajowego i p. Józefa Śniechowskiego, którzy największej użyczyli pożyczki, przyspieszono termin wykupna a pożyczkę w tym celu zaciągniętą umorzono w 6-ciu następnych latach.

Że jednak skutkiem znacznego napływu gości dotychczasowy dworzec, położony w ognisku wsi Zakopanego, okazał się za szczupły, — w dworcu tatrzańskim koncentruje się bowiem wszelkie życie towarzyskie w Zakopanem, — przeto w myśl rezolucyi wiecowej z d. 11 sierpnia 1890 r., tudzież wniosku Wydziału z d. 15 grudnia 1890 r., uchwalonego na XVIII. zwyczajnem walnem zgromadzeniu z d. 1 lutego 1891 r., jakoteż wniosku Wydziału z d. 8 grudnia 1891, według którego XIX. walne zgromadzenie z d. 7 lutego 1892 upoważniło Wydział do zaciągnięcia pożyczki 8.000 złr. na lat 10 uskuteczniono w roku 1892 i 1893 przebudowę i dobudowę dworca według planów p. Wandalina Beringera. Pożyczkę w banku krajowym w kwocie 8.000 złr., zwrotną w 10 latach, ułatwił b. prezes Tow. Tatrz., śp. hr. Władysław Koziebrodzki. Dworzec zawiera na piętrze 18 pokoi, na dole 2 sale, 10 pokoi, kuchnię, izbę dla stróża i sutereny.

Schroniska i altany w Tatrach.

1) Zbudowane w 1891 r. obszerne schronisko przy Morskiem Oku jest najważniejszą zdobyczą Tow. w ostatnich czasach. Schronisko to zawiera 25 pokoi, zaopatrzone jest w odpowiedni inwentarz, tak, że w niczem prawie nie ustępuje schroniskom tego rodzaju w innych krajach górzystych.

2) Zbudowane r. 1874 schronisko Staszica przy Morskiem Oku o trzech izbach, zostało przeistoczone (1892) i zawiera obecnie oprócz 3 izb parterowych, 5 izb na piętrze.

W obu wymienionych schroniskach może się zmieścić 80 osób.

3) Wozownia przy Morskiem Oku, znacznych rozmiarów (11 m. długości, 8 m. szer.), zbudowana r. 1890, jest upragnionym nabytkiem dla wielu turystów, którzy konno w te strony przybywają.

4) Schronisko na przełęczy między Świnnicą a Skrajnią Turnią (4 m. dług., 3 m. szer.) zbudowane r. 1890, nie

jednemu już udzieliło przytułku w czasie deszczu i zawieruchy tatrzańskiej.

5) Schronisko na polanie Poroniec przy potoku „Sucha Woda“, zbudowane r. 1889 na parc. 1516 *a)*, dzięki uprzejmości p. Adama Uznańskiego, właściciela obszarów leśnych w tych stronach, służy za zwykły odpoczynek dla tych, którzy z Jaszczuzówki przez Waksmundzką Polanę odbywają wycieczki do Morskiego Oka, a niejednokrotnie także za nocleg w czasie ulewnych deszczów. Rozmiar tego schroniska 5 m. dł., 4 m. szer.

6) Schronisko w hali Stawów Gąsienicowych, przeistoczone r. 1891 z szopy (zakupionej wraz z lasami i halami r. 1890) i przeniesione w dogodniejsze miejsce, nie jest pomijane przez żadnego turystę udającego się z Zakopanego przez Zawrat do Morskiego Oka.

7) Schronisko przy Czerwonych Brzeżkach, zbudowane r. 1891.

8) Altana w dolinie Strążysk (dług. 7·35 m., szer. 4·70 m., wys. 2·50 m.), zbudowana r. 1886.

9) Altana pod Pisaną w dolinie Kościeliskiej (o rozmiarach 6·60 m. dług., 4·12 m. szer., 2.07 m. wys.) zbudowana r. 1887.

10) Altana za Bramką (o rozmiarach 4·12 m. dług., 3·12 m. szer., 3·38 m. wys.) zbudowana r. 1890.

Uwaga. Altanę im. Goszczyńskiego w dol. Kościeliskiej, zbudowaną r. 1875, przeniesiono w 1891 na południe tejże samej doliny, w pobliże krzyża wystawionego przez Wincentego Pola, — głównie z tej przyczyny, że hr. Władysław Zamoyski zbudował w tych stronach wygodną gospodę.

Drogi, ścieżki, mostki, drogowskazy w Tatrach.

Drogi. Począwszy od r. 1886, rozpoczęto w dolinie Kościeliskiej budowę drogi, którą w 1893 doprowadzono w pobliże gospody hr. W. Zamoyskiego, podobnież w dol. Strążysk (1893).

W latach 1892 i 1893 naprawiono znaczną przestrzeń drogi wiodącej z Głodówki przez Hurkotne do Morskiego Oka, do czego się i dwór zakopiański znaczniejszym przyczynił datkiem.

Droga z Łysej ku Morskiemu Oku, jak niemniej mostki na tej przestrzeni, z powodu ulewnych i nawalnych deszczów, prawie co rok wymagają reparacyi.

Ścieżki nowe wykonano: Od Wielkiego Stawu aż na dół do Siklawy (1886), z Waksmundzkiej polany przez Czerwone Brzeżki (1887), z Opalonego przez Wolarnię do Morskiego Oka (1888), z doliny Pięciustawów na przełęcz Gładką a ztamtąd na Zawory (1889), ze szczytu Świnnicy na Zawrat (1889, 1890 i 1893), z przełęczy Kondrackiej na szczyt Czerwonego Wierchu Małołączniaka (1889), znad Morskiego Oka poza Mnichem przez Wrota Chałubińskiego ku dolinie Piarżystej (1889 i 1890), od schroniska Staszica nad Morskiem Okiem aż do ścieżki prowadzącej do Czarnego Stawu od strony wschodniej (1890), z Liliowego przez Walentkową na torze wiodącym ku Zaworom (1890), od Czarnego Stawu Gąsienicowego ku przełęczy między Kościelcem Wielkim a Małym (1891), z hali Kondratowej przez Piekiełko na Giewont (1891), przez dolinę Jaworzynki na halę Królową (1893).

Z dawniejszych ścieżek ulepszono chodnik od Jaszczurówki aż do polany Waksmundzkiej, zasypując moczarowate miejsca kamieniami (1884 i 1886), poprawiono ścieżkę koło szczytu Giewonta (1885), pod Grotą Magóry (1885), między Morskiem a Czarnym Stawem (1885), od schroniska Pola do Wodospadów Mickiewicza (1886 i 1892), ku Pańszczycy (1886), z Krzyżnego ku dolince Buczynowej (1886), około Czarnego Stawu na Rysy (1888 i 1889), na szczyt Męguszowiecki (1888), od Suchego Potoku w dolinie Gąsienicowej do Równienki ku Czarnemu Stawowi (1889), na Krzyznem (1889), ku Błędnej Grocie w dol. Kościeliskiej (1889), na Świnnicę z ominięciem progu (1889), w dolinie za Bramką (1892), na Czerwonych Wierchach (1892), w dolinie Pięciu Stawów (1892 i 1893), w dol. Roztoki (1893).

Mosty zbudowano między Łysą a schroniskiem Pola (1884, 1885 i 1891), na przestrzeni od Roztoki do Morskiego Oka (1886 i 1891), w Zakopanem około dworu tatrzańskiego (1888), w dol. Rostoki (1887), w dolinie Białki (1889), powyżej Kuźnic (1893), na Suchej Wodzie (1893).

Kładki i ławy rzucono w dolinie Strążyskiej (1884), za Bramką (1885), pod Kozieńcem (1885), przy tak zwanej Psiej

trawce (1885), przy altanie Goszczyńskiego (1885), w dolinie Małej Łąki (1885), przy upływie z Wielkiego Stawu (1893), w dolinie Roztoki (1893), w dolinie Kościeliskiej (1893) i w wielu innych miejscach.

Drogowskazów dano nowych 80 (r. 1891).

Żelazne klamry wkuto w niektórych niebezpiecznych miejscach na Wysokiej, na Rysach, na przełęczy Męguszowieskiej.

Do wodospadów Mickiewicza utorowano trzy dostępy.

Przestrzeń 1-morgową w dol. Roztoki, gdzie zbudowane schronisko Pola i wozownia, ogrodzono w r. 1884.

Stacye meteorologiczne w okolicach górskich.

Towarzystwo Tatrzańskie utrzymuje 15 stacyj meteorologicznych drugorzędnych. Wyniki tych spostrzeżeń obliczone i zestawione przez dra Wierzbickiego mieszczą się w wydawnictwach Towarzystwa.

Badania grot i jaskiń w Tatrach. Badania bakteryologiczne powietrza w Zakopanem.

Zasianie nasion limby, kosodrzewiny, różanecznika.

Przy skromnym zasiłku ze strony Tow. Tatrz., czynił p. Pauli, były leśniczy z Poronina, w grocie Kasprowej, tudzież jaskini przy Małym Reglu w Jaszczurówce, badania r. 1889, których wynikiem jest znalezienie samicy łosia (według prof. dra Szajnochy), a tem samem stwierdzenie zupełnie nowego faktu, że łosie w niezbyt odległej przeszłości podchodziły w Tatry.

W r. 1891 udzielono drowi Leonowi Kryńskiemu zapomogę na badania bakteryologiczne powietrza w Zakopanem. Wynik tych badań ogłoszony w XIII. tomie Pam. Tow. Tatrz. na str. 1.

Nasiona limby i kosodrzewiny zasiano w różnych stronach Tatr (r. 1890 i 1891), podobnież nasiona różanecznika *(Rhododendron ferrugineum)* otrzymane za pośrednictwem dra Ferdynanda Wilkosza (r. 1891).

Pamiętniki i sprawozdania Towarzystwa.

Od roku 1884 do końca 1893, wydano 6 tomów, zawierających oprócz działu sprawozdawczego, także dział naukowy i artystyczny.

Sprawozdanie Tow. Tatrz. za r. 1889 (Kraków 1890) zawiera oprócz spostrzeżeń meteorologicznych za r. 1889, w dodatku: Dembowskiego Bronisława: Spis wyrazów i wyrażeń używanych na Podhalu, jako uzupełnienie poprzednich zbiorów, stron 1—35.

Do sprawozdania Tow. za r. 1885 (Kraków 1886), dołączyło Tow. Tatrz. „Illustrowany Przewodnik do Tatr i Pienin“ przez W. Eljasza, Kraków 1886, który członkowie Tow. Tatrz. otrzymali bezpłatnie.

Sprawozdanie Tow. za r. 1890 (Kraków 1891), zawiera nadto dra Wierzbickiego Daniela, Wyniki spostrz. meteor. za r. 1890.

Album widoków tatrzańskich i pienińskich w heliograwurze.

Począwszy od r. 1889 wydało Tow. Tatrz. do końca 1893 25 widoków tatrzańskich i pienińskich, które członkowie Tow. Tatrz. otrzymali bezpłatnie.

W r. 1889 wyszła serya I., złożona z 5 widoków tatrzańskich:

1) Zakopane, 2) Brama Kraszewskiego w dolinie Kościeliskiej, 3) Czarny Staw Gąsienicowy, 4) Dolina Stawów Gąsienicowych, 5) Polana Białej Wody.

W r. 1890 wyszła serya II., złożona z 5 widoków tatrzańskich:

1) Brama Kantaka, 2) Morskie Oko, 3) Zawrat, 4) Dolina Małej Łąki, 5) Dolina Strążysk.

W r. 1891 wyszła serya III., złożona z 5 widoków tatrzańskich:

1) Wielki Staw, 2) Siklawa, 3) Dolina za Bramką, 4) Dolina Kościeliska pod Sową, 5) Dolina Białej Wody.

W r. 1892 wyszła serya IV., złożona z 5 widoków pienińskich:

1) Sokolica, 2) Czerwona Skałka, 3) Zakręt Dunajca, „Wielkie Przechodki", 4) Trzy Korony i Czerwony Klasztór, 5) Ruiny Zamku Czorsztyńskiego.

W r. 1893 wyszła serya V., złożona z 5 widoków tatrzańskich:

1) Wodospad Mickiewicza, 2) Czerwony Staw nad Morskiem Okiem, 3) Żelazne Wrota, 4) Zielony Staw pod Świnnicą, 5) Hala Pańszczyca.

Memoryały i pisma do władz rządowych i autonomicznych.

Towarzystwo ochrony Tatr polskich.

Ministerstwo handlu (reskr. z d. 29 marca 1888, L. 17982) przychyliło się do prośby Tow. na zaprowadzenie drugiej dziennej jazdy posłańczej między Nowym Targiem a Zakopanem, podczas pory letniej. Nowy ten kurs pocztowy rozpoczął się z d. 10 czerwca 1888.

Petycye Tow. Tatrz. z d. 21/9 1889 i 15/10 1890 w sprawie budowy drogi z Zakopanego do Łysej Polany, tudzież z Zakopanego do Chochołowa, odniosły pomyślny skutek. Uchwałą bowiem sejmową z d. 26 czerwca 1892 r., przystąpił Wydział krajowy do budowy drogi z Zakopanego do Łysej Polany. Do końca r. 1893 wykończono drogę powyższą na przestrzeni 2·5 klm., a w dalszym ciągu roboty ziemne na długości 2·5 klm.

Dotychczasowe koszta tej budowy wynoszą około 15.000 złr. Jest uzasadniona nadzieja, że budowa tej drogi będzie ukończoną w r. 1895. Poczem przystąpi Wydział krajowy do rekonstrukcyi drogi z Zakopanego do Chochołowa, w myśl powyższej uchwały Sejmowej.

Prośba Tow. wniesiona do ministerstwa oświaty w d. 23 marca 1891, o założenie szkoły kamieniarstwa w Krzeszowicach, tudzież filii tejże szkoły w Zakopanem, nie odniosła jeszcze dotąd pomyślnego skutku.

W sprawie uregulowania granicy między Galicyą a Węgrami w okolicy Morskiego Oka wniosło Tow. Tatrzańskie memoryał do Sejmu krajowego we Lwowie d. 25/10 1890, tudzież do Koła polskiego w Wiedniu d. 31/5 1891. Owocem dotychczasowych starań Tow., tudzież gorliwych zabiegów hr. Władysława Zamoyskiego, jest gruntowna praca dra Aleksandra Czołowskiego, wydana z polecenia Wydziału krajowego, pod tytułem „Sprawa sporu granicznego przy Morskiem Oku“. Wywód historyczno-prawny z pięcioma kartami. Lwów, (nakładem Wydziału krajowego) 1894, str. 93. W dziełku tem kreśli autor 1) teren sporny, 2) stosunki pograniczne z granicą Polski od Spiża przed r. 1769, 3) genezę sporu, 4) historyę sporu, 5) prawne dowody Galicyi.

O budowę kolei żelaznej z Chabówki do Zakopanego, wniosło Tow. prośbę do Sejmu d. 21/9 1889, tudzież do Rady państwa w Wiedniu d. 25/5 1891.

Zawiązane z inicyatywy Tow. Tatrz. Towarzystwo ochrony Tatr polskich, zakończyło się pomyślnem rozwiązaniem sprawy, — dobra bowiem Zakopiańskie dostały się w dobre ręce — zakupił takowe na licytacyi w Nowym Sączu r. 1889 hr. Władysław Zamoyski.

W celu zapobieżenia trzebieży lasów na Podhalu tatrzańskiem udał się Wydział Tow. d. 4 września 1890 do starostwa powiatowego w Nowym Targu o przestrzeganie patentu leśnego z d. 3 grudnia 1852. Na VIII. walnem Zgromadzeniu Tow. leśnego r. 1890 podniosło Tow. Tatrz. przez swego delegata dra Alsa potrzebę skuteczniejszej ochrony lasów na stokach gór naszych.

Przewodnictwo w Tatrach.

W roku 1887 zaprowadził Zarząd Tow. dla przewodników odpowiednie odznaki i książeczki służbowe. Przewodników — stosownie do ich uzdolnienia — podzielono na trzy klasy. Do I. kl. należy 21, do II. kl. 14, do III. kl. 25 przewodników.

Zakupno gruntu około dworca tatrzańskiego w Zakopanem, tudzież hal i lasów w Tatrach.

W r. 1888 zakupiło Towarzystwo grunt w Zakopanem po stronie zachodniej dworca tatrzańskiego i gmachu szkoły zawodowej dla przemysłu drzewnego. Obszar tego gruntu wynosi 529 wied. sążni kw.

W r. 1889 zakupiono od 5-ciu gospodarzy z Białki około $1/6$ części lasów, pastwisk i głazów około Morskiego Oka[1]).

W r. 1890 zakupiono od Jana Chyca w Zakopanem $1/10$ część lasów, hali i nieużytków wraz z 2-ma szopami w dolinie Stawów Gąsienicowych[2]).

W r. 1891 zakupiono od Józefa Bafii i Maryanny Bafii z Białki $1/24$ część pastwisk, łąk, lasów i głazów na „Wołoszynie", w „Roztoce" i w kotlinie „Pięciu Stawów" [3]).

---

[1]) Obszar około Morskiego Oka należący do wspólnej własności (Tow. Tatrz. i Sp.) zawiera 45 mrg. lasu,
146 „ pastwisk,
1266 „ nieużytków i stawów.

[2]) Wspólna własność przy Stawach Gąsienicowych (Tow. Tatrz. i Sp.) składa się z lasu 82 mrg., 742 sążni kw.
hal 397 „ 1052 „
nieużytków 905 „ 199 „
Razem 1385 mrg., 393 sążni kw.

[3]) Wspólna własność w dolinie Pięciu Stawów (Tow. Tatrz. i Sp.) obejmuje przestrzeń 57 mrg. lasu, 2.232 mrg. nieużytków i stawów.

ZESTAWIENIE

DOCHODÓW I ROZCHODÓW TOWARZYSTWA.

A) Dochód Towarzystwa od r. 1884 do r. 1893 [1]).

	R. 1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	Razem
	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.	zlr.
Wpisowe	192	157	150	133	132	217	216	154	162	198	1711
Wkładki roczne członków	4521	3879	3606	3513	3516	4209	4665	4551	4818	4959	42237
Zapomoga Sejmowa na cele Towarzystwa	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	4000
Zapomoga Sejmowa na szkołę zawodową	600	380	320	460	860	—	—	—	—	—	2620
$^1/_3$ część wkładek z oddziałów Tow.	140	193	119	89	41	133	97	62	138	174	1186
Dochód ze schronisk	250	300	300	300	390	428	403	559	750	805	4485
Pożyczka na dworzec tatrzański	—	—	6380	—	—	—	—	—	4000	4000	14380
Dochód z zabaw w kasynie	385	535	515	441	658	835	1095	1062	1129	767	7422
Dochód z sali i najmu innych ubikacyj	—	—	—	—	800	900	900	900	1000	1820	6320
Dochód z biblioteki, fortep., siodeł, kręg.	—	—	219	442	370	565	686	627	501	489	3899
Dochody nieprzewidziane i procenta	336	255	309	180	337	373	292	325	534	383	3324
Pożyczka na budowę II-go schron. przy Morskiem Oku	—	—	—	—	—	—	730	2900	—	—	3630
Zwrot funduszu za budowę szkoły od Rządu i gminy	—	1100	500	600	—	500	—	—	—	—	2700
Zwrot funduszu za budowę szopy i suszarni	—	150	—	—	252	—	—	—	—	—	402
Zwrot funduszu za restauracyę szkoły	—	183	—	—	—	—	—	—	—	—	183
Fundusz hr. M. Reya na muzeum tatrz.	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	200
Zwrot pożyczki na budowę schroniska od Sieczki	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	200
Za latarnie od Stacyi klimatycznej	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	100
Pożyczka z różnych funduszów na cele Tow.	—	—	—	—	1155	—	—	—	—	—	1155
Dochody różne	—	—	—	50	345	100	585	—	—	—	1080
	6824	7732	12818	6908	9256	8660	10069	11540	13432	13995	101234

[1]) Z opuszczeniem centów; w rzeczywistości było 101.235 zlr. 69 ct., nie licząc sumy 137 zlr. 75 ct., pozostałej z końcem r. 1883.

B) Rozchód Towarzystwa od r. 1884 do r. 1893 [1]).

	R. 1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	Razem
	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.	złr.
Schroniska w Tatrach	370	451	456	354	523	415	2399	4740	1387	729	11824
Drogi i ścieżki w Tatrach	283	168	514	397	245	532	673	871	225	972	4880
Naprawa linii telegraficznej	—	—	—	—	—	199	249	—	—	—	448
Cele naukowe	98	130	265	199	221	153	220	171	260	143	1860
Zakupno gruntu koło kasyna	—	—	—	—	656	—	—	—	—	—	656
Przebudowa i dobudowa kasyna	—	—	—	—	—	—	—	—	3866	5266	9132
Utrzymanie kasyna (licząc w to zakupno fortepianu, zakupno biblioteki, zbudowanie kręgielni etc.)	1223	877	525	1483	2350	1459	1134	1355	1130	1104	12640
Spłata kasyna	—	—	6568	—	—	—	—	—	—	—	6568
Umorzenie pożyczek	—	—	—	1355	1269	788	798	609	1957	1486	8262
Utrzymania, zapomoga i dozór szkoły zawod.	756	721	706	559	657	181	137	177	172	220	4286
Umorzenie pożyczki na budowę szkoły	531	1018 (z f. z.)	—	—	—	—	—	—	—	—	1549
Restauracya szkoły, suszarnia	. 100	200	(s.)401	(s.)152	—	—	—	—	—	—	8 3
Wydawnictwa Towarzystwa	1320	1229	1372	1099	1142	1397	1358	1489	1426	1560	13392
Straż tatrzańska	141	117	75	120	120	120	125	125	167	167	1277
Biblioteka w Krakowie	—	48	50	52	53	25	32	26	38	30	354
Koszta Zarządu Tow.	475	522	571	566	522	566	590	563	592	644	5611
Wynagrodzenie sekretarza	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	3000
Wynagrodzenie podskarbiego	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	1500
Druki	131	105	75	84	95	82	113	102	92	118	997
Zakupno hal i lasów w Tatrach	—	—	—	—	—	786	411	625	351	424	2597
Oświetlenie wsi Zakopanego	69	111	—	—	—	—	—	—	—	—	180
Wydatki z funduszu dyspozycyjnego	187	205	297	393	277	269	400	248	388	415	3079
Wydatki różne	393	618	—	338	252	1077	342	389	—	57	3466
Do funduszu zapasowego	192	157	150	133	132	217	216	—	162	192	1551
Zapomoga dla oddziałów Tow.	(C.)150	(L.)100	—	—	—	—	(C.)200	(C.)100	(C.)200	—	750
	6869	7227	12475	7734	8964	8716	9847	12040	12863	13977	100712

[1]) Nie licząc centów; w rzeczywistości było 100.715 złr. 58 ct., nie licząc nadwyżki 637 złr. 86 ct. z końcem r. 1893.

Ruch i liczba członków Towarzystwa.

Do grona członków Tow. (licząc do tegoż i członków należących do oddziałów) wpisano:

W roku	honorowych	założycieli	dożywotnich	zwyczajnych
1884	—	—	—	216
1885	1	—	—	168
1886	—	—	—	164
1887	2	—	1	162
1888	2	—	—	172
1889	1	1	—	253
1890	—	—	2	231
1891	1	3	—	197
1892	—	—	—	205
1893	—	—	—	257
Razem	7	4	3	2025

Obecnie grono Tow. składa się z

20 członków honorowych,
24 „ założycieli,
5 „ dożywotnich,
2029 „ zwyczajnych,
141 „ „ oddziału Czarnohorskiego,
65 „ „ „ Pienińskiego.

Razem 2284 członków.

Stosunki Towarzystwa.

Towarzystwo Tatrzańskie utrzymuje stosunki z następującemi Towarzystwami alpejskiemi, przyrodniczemi i Zakładami naukowemi: 1) Club Alpino Italiano w Turynie, 2) Deutscher u. Oesterreichischer Alpenverein w Berlinie, 3) Club Alpin Français w Paryżu, 4) Magyarországi Kárpátegyesület w Nowej Wsi spiskiej, 5) Komisya fizyograficzna Akademii Umiejętności w Krakowie, 6) Oesterreichischer Touristen Club w Wiedniu, 7) Towarzystwo Lekarskie Warszawskie, 8) Steierischer Gebirgsverein w Grodzisku (Graz), 9) Società degli Alpinisti Tridentini w Roweredzie, 10) Zakład narodowy im. Ossolińskich we Lwowie, 11) Siebenbürgischer Karpathenverein w Hermansztadzie, 12) Società degli Alpinisti Triestini w Tryeście, 13) Galicyjskie Towarzystwo Leśne we Lwowie, 14) Società Alpina Friulana w Udynie, 15) Thüringer Waldverein, 16) Klub českých turistův w Pradze, 17) Redakcya „Przewodnika gimnastycznego“ we Lwowie, 18) Sezione di Roma del Club Alpino Italiano w Rzymie, 19) Oesterreichischer Riesengebirgsverein w Trutnowie, 20) Club Alpin de Crimée w Odessie, 21) Section Küstenland des deutschen u. oester. Alpenvereins w Tryeście, 22) Club Alpino Sardo w Cagliari.

Szkoła zawodowa dla przemysłu drzewnego w Zakopanem.

Założona w r. 1876 przez Tow. Tatrzańskie, jako szkoła snycerska, przeszła w r. 1878 na koszt państwa (reskr. min. handlu z 16 listop. 1878, L. 29527), rozszerzona od 1/12 1885, przez wprowadzenie w życie ciesielstwa i stolarstwa budowlanego. Koszta utrzymania szkoły (3.399 złr. 44 ct. w r. 1884—1888) pokrywało Tow. Tatrz. przy pomocy Wydziału krajowego (2.620 złr. w powyższym czasie). Od roku 1889 objął Wydział krajowy prestacye ponoszone dotąd przez Tow. Tatrzańskie.

Szkoła powyższa liczyła:

w r. szk.	1879	uczniów	16	w r. szk.	1884	uczniów	55
„	1880	„	20	„	1885	„	70
„	1881	„	29	„	1886	„	83
„	1882	„	28	„	1887	„	87
„	1883	„	40	„	1888	„	79

w r. szk.	1889	uczniów	88
„	1890	„	90
„	1891	„	95
„	1892	„	103
„	1893	„	108.

Grono nauczycieli składało się z końcem roku szkolnego 1893 z 16 osób.

Z 147 uczniów wyzwolonych dotąd na praktykę przebywa jako nauczycieli szkół zawodowych (w Zakopanem, Stanisławowie, Żywcu) 8, w szkole przemysłowej we Lwowie 1, w Zakopanem 47, w Węgrzech 12, w Wiedniu 11, w Krakowie 8, we Lwowie 7, w służbie wojskowej 7, w Ameryce 5, w Poroninie 4, w Kościelisku 4, w Szaflarach, Ostrowsku, Ropczycach, Gorlicach, Brzesku, Przemyślu po 2, w innych 18 miejscach po 1, umarł 1.

W krajowej Szkole koronkarskiej w Zakopanem, utrzymywanej wyłącznie przez Wydział krajowy, a zostającej pod kierunkiem p. Józefy Neužilowej, składa się obecnie grono nauczycieli z 8 osób. Frekwencya Zakładu wynosiła:

w r. szk.	1883	uczennic	14,	w r. szk.	1889	uczennic	81
„	1884	„	46	„	1890	„	95
„	1885	„	74	„	1891	„	99
„	1886	„	90	„	1892	„	95
„	1887	„	80	„	1893	„	88.
„	1888	„	97				

Z 74 uczennic wyzwolonych przebywa w Zakopanem 31, w Czarnym Dunajcu 8, w Ostrowsku 7, w Kościelisku 5, w Ameryce 4, w Krakowie i Dziale po 2, w innych poszczególnych miejscach 14, 1 umarła.

Wartość produkcyi koronek wynosiła:

w 1887 r.	2274	złr.	37	ct.,	w 1891 r.	3238	złr.	96	ct.
1888 „	3216	„	61	„	1892 „	3033	„	07	„
1889 „	2954	„	90	„	1893 „	2628	„	95	„
1890 „	3581	„	87	„					

Biblioteka.

Biblioteka w Krakowie liczyła z końcem 1893 r. dzieł treści naukowej i turystycznej 290 tomów, broszur 309, płaskorzeźbę Tatr 1, map 149, kliszy heliograwury 25.

Biblioteka w Zakopanem (przeważnie treści belletrystycznej) dla wygody tamtejszych gości, liczy obecnie 1880 tomów.

Majątek Tow. Tatrzańskiego z końcem r. 1893.

A) Stan czynny:	Złr.	ct.
1. Grunt w Zakopanem	1722	52½
2. Hale i lasy przy Morskiem Oku 682 złr. 50 ct. Nadto 1 mórg przy samem Morskiem Oku . . . . 300 „	982	50
3. 1 mórg w dolinie Roztoki	200	—
4. Hale i lasy w dol. Stawów Gąsienicowych . . .	1573	62½
5. Hale i lasy w dol. Pięciu Stawów Polskich . .	313	12½
6. Dworzec tatrz.: *a)* dawny budynek 14000 złr. *b)* dobudowa . . 7035 „ *c)* przebudowa. . 1865 „ 43 ct. *d)* nowa posadzka 231 „ 87 „	23132	30
7. Gmach szkolny (połowa)	3673	74
8. Drewutnia przy szkole	150	—
9. Suszarnia przy szkole	300	—
10. Lodownia przy dworcu tatrzańskim	100	—
11. Inwentarz kasyna	2000	—
12. Inwentarz schronisk	1700	—
13. Schronisko Staszica przy Morskiem Oku . . .	1000	—
14. Nowe schronisko przy Morskiem Oku: *a)* budowa . . . 3910 złr. 50 ct. *b)* oszalowanie . 420 „ *c)* omszenie . . 44 „	4374	50
Szkarpy i podmurowanie tegoż schroniska . . .	645	78
15. Schronisko Pola w dol. Roztoki	800	—
16. Wozownia przy schronisku Pola	300	—
17. Wozownia przy Morskiem Oku	700	—
18. Lodownia przy Morskiem Oku	124	—

		Złr.	ct.
19.	Schronisko przy Psiej Trawce	200	—
20.	„ pod Czerwonym Wierchem	200	—
21.	„ przy Czerwonych Brzeżkach	150	—
22.	„ w hali Stawów Gąsienicowych	150	—
23.	„ pod Świnnicą	160	—
24.	Szopa w hali Stawów Gąsienicowych	100	—
25.	Schronisko Zejsznera w dol. Pięciu Stawów	200	—
26.	Szopa w hali Stawów Gąsienicowych	100	—
27.	Altana w dol. Kościeliskiej, w pobl. krzyża Pola	80	—
28.	Altana w dol. Strążysk	100	—
29.	Altana za Bramką	100	—
30.	Altana pod Pisaną w dol. Kościeliskiej	100	—
31.	Drogoskazy	70	—
32.	Drzewka w ogrodzie koło kasyna	250	—
33.	Kręgielnia	250	—
34.	Narzędzia meteorologiczne	200	—
35.	Inwentarz w biurze Tow. w Krakowie	1800	—
36.	Nadwyżka dochodu z końcem r. 1893	657	86
37.	Fundusz żelazny	900	—
38.	Fundusz zapasowy	947	—
39.	Fundusz na mapę Tatr	1256	17
	Razem	51763	12½

Nadto wynosi fundusz na budowę kaplicy przy Morskiem Oku (depozyt) 234 złr. 51 ct.

B) Stan bierny:

1.	Do Banku krajowego	6800	—
2.	Osobie trzeciej 700 i 5%	735	—
3.	Ostatnia rata za hale i lasy	210	—
4.	Do funduszu żelaznego	850	—
5.	Do funduszu zapasowego	554	—
6.	Do funduszu na wydanie mapy Tatr	1159	—
	Razem	10308	—

ZESTAWIENIE.

A) Majątek czynny	51763	12½
B) Majątek bierny	10308	—
Majątek czynny	41455	12½

Frekwencya Zakopanego.

W r.	1878	przebywało	w Zakopanem	503	osób
„	1879	„	„	470	„
„	1880	„	„	638	„
„	1881	„	„	824	„
„	1882	„	„	778	„
„	1883	„	„	634	„
„	1884	„	„	608	„
„	1885	„	„	886	„
„	1886	„	„	3123	„
„	1887	„	„	2688	„
„	1888	„	„	1716	„
„	1889	„	„	1834	„
„	1890	„	„	3050	„
„	1891	„	„	3009	„
„	1892	„	„	3315	„
„	1893	„	„	3156	„

Razem 27.232 osób, t. j. że — licząc 60 złr. wydatków na 1 osobę — zostało w kraju 1,633.920 złr., a nie wyrzucono za granicę.

Oddziały Towarzystwa.

Oddział Stanisławowski zawiązany r. 1876 rozwijał się, dopóki sprawami kierował nieodżałowany wiceprezes dr. Marceli Eminowicz. Po jego śmierci (1891) żaden z miejscowych członków Zarządu nie zreorganizował tegoż, to też uchwałą walnego Zgromadzenia, odbytego w Krakowie d. 6 lutego 1892, oddział ten został rozwiązany, a majątek jego przekazano oddziałowi Czarnohorskiemu (uchwałą tegorocznego walnego Zgromadzenia d. 18 lutego).

Również i oddział Lwowski, zawiązany 3 maja 1883, nie okazał siły żywotnej i uchwałą walnego Zgromadzenia z dnia 6 lutego 1887, został rozwiązany.

Natomiast zawiązał się nowy oddział w Szczawnicy dla Pienin, d. 26 lipca 1893 r.

Oddział Czarnohorski, zawiązany r. 1878, rozporządzający szczupłemi funduszami, zaznaczył swą działalność wybudowaniem dworca czarnohorskiego w Żabiu, wartości 3.000 złr. Po otwarciu kolei żelaznej z Stanisławowa do Woronienki, a stąd do Węgier — co ma nastąpić 15 listopada r. b. — zwiększy się frekwencya turystów na Czarnohorę.

W Krakowie, 5 czerwca 1894 r.

Przez Zawrat do Morskiego Oka w zimie.

Napisał

Jan Grzegorzewski.

Tak dla wiedzy, jak ze względów na wrażenia osobiste i wogóle dla postępu turystyki, należało przejść Tatry w zimie wcześniej lub później. W częstych podróżach moich po Wschodzie, zmuszony niejednokrotnie przekraczać Bałkany, Himalaje, Tien-Szan i Kueń-Łun, mniemałem, że jeśli komu, to jużci mnie najłacniej podjąć się i tego zadania tatrzańskiego.

Jako ostateczny kres i poniekąd cel wyprawy wybrałem Morskie Oko, pragnąc się jednocześnie dowiedzieć, ażali nie przedsięwzięto tam kroków w kierunku zmiany fizycznego posiadania spornego terytoryum. Szlak zaś oczywiście zakreśliłem sobie przez Zawrat i Miedziane, jako klasyczną drogę wycieczek letnich, a mogącą dać mi największą stosunkowo sumę wyników przeprawy przez góry, odsłaniając w części obraz głównego trzonu tatrzańskiego i zarazem trzech jego najgłówniejszych od północy odramień, stanowiących ponętną część Wysokich Tatr.

Górali przybrałem trzech do swego towarzystwa, powierzywszy pierwsze przewodnictwo Bartkowi Obrochcie. Znany już Chałubińskiemu i muzykom naszym jako pierwszy w Tatrach skrzypek improwizator, a z ramienia Tow. Tatrz. piastujący sumiennie obowiązek strażnika tatrzańskiego, obok przymiotów dość sprzecznych na tych obu stanowiskach, skromnością a odwagą, refleksyjnością i przezornością wybornie nadawał się do spełnienia powierzonego mu zadania. Józka Trzebunię,

Słomiaka i Gustawa Rojanę S., których mu dodałem do pomocy, znałem dawniej: pierwszy ostrożny i oględny (rzeźbiarz z powołania), drugi stanowczy, bezwzględny, szalonej odwagi i siły (służył w ułanach) wzajem siebie uzupełniając, przychylni dla mnie i wraz z Bartkiem rozmiłowani w górach ojczystych, dawali mi z góry dostateczną rękojmię powodzenia wyprawy, wzmagając wiarę, ufność i pewność — czynniki moralne nieodbicie potrzebne dla dobrego przedsięwzięcia.

Termin wymarszu wyznaczyłem w ostatniej chwili. Toć i przygotowania nasze uskuteczniliśmy po żołniersku — w ciągu paru godzin, nie zapomniawszy mimo to obok zapasów żywności na dni trzy o drobiazgach takich, jak łój, świece, igły, nici, liny ratunkowe, łuczywo do podpalania ognisk, pochodnie, rakiety etc. Natomiast nie z naszej winy, doznałem innego zawodu. Aparat fotograficzny okazał się w ostatniej chwili nie do użycia. Barometru lewarkowego Kappellera i termometru Celsiusza, oraz drobiazgów potrzebnych do obserwacyi ozonometrycznych nie przysłano na czas, tak, że poprzestać musiałem na aneroidzie i termometrze Reaumiura, które wziąłem ze stacyi klimatycznej, dzięki uprzejmości dr. Smorągiewicza.

Czekać dłużej nie mogłem, bo księżyca potrzebowaliśmy na wszelki wypadek, a pełni starczyło tylko na dni trzy. 20-go więc Stycznia b. r. 1894, o godzinie 3-ej popołudniu wyruszyliśmy z zakładu dr. Chramca, wśród najpiękniejszej pogody zimowej, przy — 1° C. ciepłoty.

Zamiarem moim było stanąć jeszcze za dnia u stawów Gąsienicowych i po dwugodzinnym wypoczynku ruszyć za księżyca dalej, tak, aby nazajutrz rano przejść Zawrat, a przed wieczorem Świstówkę. Aliści dość miły wypadek towarzyski na Krupówkach, zmienił w znacznej mierze ów plan, a po części i charakter całej wyprawy. Pod Jordanówką spotkane z tamtejszej kolonii towarzystwo trzech pań i dwóch mężczyzn, w chwili zapału, wywołanego czarowną wyprawą naszą w noc księżycową, zapragnęło towarzyszyć nam do Czarnego Stawu, a dwie osoby odezwały się nawet z chęcią pochodu przez Zawrat.

Posłałem wnet po nowy zastęp dalszych czterech przewodników i tragarzy, zaleciłem wszystkim uczestnikom wycieczki powdziewać sukienne kapce zamiast skórzanego obuwia, a po

wierzchu takowych poobwiązywać nogi płótnem zgrzebnem, tak aby noga była zabezpieczona od wilgoci i zimna, a jednocześnie była gibką i miała czucie w palcach — i poczęliśmy uzupełniać przygotowania wspólne, które wobec przybyłego nam żywiołu niewieściego, zabrały oczywiście — mimo pośpiechu — więcej czasu, niż poprzednie, tak, że z Kuźnic na Boczoń wyruszyliśmy dopiero około godziny 6-ej. Całe Tatry zalane były morzem światła srebrnego, którego refleks śnieżny olśniewał wzrok, przedzierał się nawet do gęstych szmaragdów regli i wciskał się do najciemniejszych szczelin turni. Wśród tych blasków, pieśni i wesołej biesiady licznego z kilkunastu osób towarzystwa, czas tak szybko mijał, żeśmy ani czuli trudów wędrówki, i ani się spostrzegli, jak po za nami pozostały lasy bociańskie, Skupniowe Upłazy, Kopy Królowej i Magury, a po pięciu godzinach ocknęliśmy się w dolinie przy szałasach na hali Gąsienicowej. Ani drogi tej, ani noclegu zimowego, aczkolwiek jednego z najoryginalniejszych, ani też nazajutrz do południa wędrówki nad Czarnym Stawem do stóp Zawratu, opisywać tu nie będę, bo mi ramy „Pamiętnika“ nie pozwalają (parę zaś spostrzeżeń meteorologicznych z odnośnego terenu i czasu, zamieszczam poniżej), ciekawych odsyłam gdzieindziej, a zwłaszcza do mającego się w tym roku wydać „Almanachu Tatrzańskiego“ w Zakopanem, gdzie prawdopodobnie te szczegóły wraz z wrażeniami artystycznemi, towarzyskiemi i turystycznemi, znajdą umieszczenie.

Gdy nazajutrz panna Stanisława P. i krewniak jej p. Józef D... oświadczyli się ze stanowczą chęcią wzięcia udziału w mojej dalszej przez góry wyprawie, starałem się powiększyć personal mój góralski dobraniem dwóch przewodników z liczby tych, którzy się zaangażowali byli wczoraj na Krupówkach tylko do Czarnego Stawu. Gdy wszakże żaden z pierwszorzędnych nie chciał, czy nie mógł puszczać się w taką drogę, wziąłem Wojtka dawniej mi znanego i pożegnawszy resztę towarzystwa (panią D., pannę Annę J. i p. A. B.) wracającego do Zakopanego, podążyłem naprzód z własną karawaną siedmiu osób.

Nad Czarnym Stawem strawiliśmy dwie godziny na korowodach z Wojtkiem, symulującym nieprzytomność umysłu i niemoc fizyczną, a zapadającym co krok w śniegu. Była chwila, że powodzenie całej wyprawy miało być udaremnione. Nareszcie

po długich walkach i zapewnieniu się o jego bezpieczeństwie, rozstałem się z nim i pośpieszywszy naprzód zaczęliśmy się około południa zbliżać ku turniom, depcąc po sterczących nad śniegiem czubkach kosodrzewiny, jako ostatnich śladach roślinności.

Mimo nas, na wysokości stu metrów, po złomie skalnym Kościelca przesunęła się kuna, pierwszy i ostatni świadek zwierzęcy naszego pochodu przez góry. Od godziny ciągnące z północnego wschodu chmury zasnuły pogodne dotąd niebo jedną grubą oponą, zawisłą ciężko i złowrogo nad nami. Weszliśmy w ową klasyczną w całych Tatrach kotlinę, na której straży stoi wyniosły z prawej strony Kościelec, a która przyparta o ścianę głównego trzonu tatrzańskiego pod Świnnicą, z trzech pozostałych stron zamknięta odnogowemi granitu turniami Zawratu, Koziego Wierchu, Granatów i Żółtej. Gdyśmy się spuścili w głąb kotliny, owe nagie, czarne, dziko poszarpane a posępne ściany turni, piętrząc się coraz wyżej, zatopiły się szczytami w chmurach, a połączone ciemną oponą, zdawały się ścieśniać i zamykać nas zewsząd jakby w twierdzy bez wyjścia — całą grozą potęgi. Wzrok człowieka spętany omenem lęku, a duszą zawłada niemota trwogi lub zdumienia.

D... pierwszy przerwał milczenie pytaniem rzuconem w ciemną przed nami toń kotliny:

— Na Boga! którędyż my teraz przejdziemy?

Zatoczywszy koło ku zachodowi pod Kościelcem, za zrębem onego stanęliśmy u stóp Zawratu i zaczęliśmy się wspinać na pierwszą, która nam się odsłoniła, pologą pochyłość onego. Dalsze wyższe, zawracające się piętra oczywiście były niewidzialne dla oka, z wielkiem szczęściem dla niejednego wędrowca, który możeby się zawahał w dalszym ku wyżynie pochodzie, gdyby ujrzał naraz całą rozległość pnącej się nieskończenie w górę drogi. A tak pierwszy etap zawratowy wydał nam się tylko jakby wielkie, na wysokość kościoła Maryackiego rusztowanie, ustawione pod kątem 45° pochyłości, zasypane śniegiem twardym na głębokość pół i trzyćwierciłokciową, a pogięte co parę kroków i połamane, z czeluściami zapchanemi przez duże śliskie złomy lodowe.

Opierając się na ciupagach i przerywając z łatwością skorupę śnieżną, brnęliśmy coraz wyżej i wyżej bez zbytniego

znużenia; gdy wszakże natrafialiśmy na owe głazy, to albo obejmować je musieliśmy rękoma i raczkować po płaziemu, albo „kiełzając“ wpadać w czeluście podgłazowe i nanowo rozpoczynać płazienie.

Zaraz popołudniu — przy ciepłocie + 1° R. i wietrze południowo-zachodnim (który następnie zmienił się na północnowschodni) — wchodząc na drugie piętro, ujrzeliśmy „Zmarzły“, który jak błękitnawa lawa zastygła połyskiwał skrzepnięty na zboczu, przewalając się stalaktytem w urwisko. Panna P. widziała w nim „potok opalu“, ja — dla braku słońca — raczej lapis lazuli, skamieniały blady lazurek.

Że niedaleko od drogi naszej być musiała „koleba zbójecka“, zaleciłem idącym naprzód towarzyszom moim baczność ze wzrokiem skierowanym li tylko na własne nogi, bardziej na prawo, — przeto opisane tak dosadnie przez W. Eljasza przejście „przez cieśninę między dwiema skałami w kotlinę strasznie dziką, zamkniętą zewsząd niebotycznemi turniami“ — dokonywane było w pierwszej chwili bez uwagi i wrażeń. Sama koleba okazała się wybornym przystankiem dla górali, którzy w jej skalnem wyżłobieniu przysiedli na minutę, gdy my idąc za nimi poprzestaliśmy na parusekundowem przesunięciu się obok niej i błyskawicznem spojrzeniu mimochodem w rozwartą z lewej strony ścieżki naszej przepaść bezdenną.

Przebywszy zakręt przy drugiem piętrze i podniosłszy wzrok ku spiętrzonej pod obłokami przerwie w grzebieniu gór, ujrzeliśmy tam samą przełęcz i owe prowadzące ku niej od stóp naszych olbrzymie usypisko, które odsłania Zawrat w całej jego okazałości. Nie napróżno Chałubiński nazwał je malowniczo „gościńcem tatrzańskim“, bo i mimo pobłażliwości tej nazwy nawet dla wycieczek letnich, i dziś się przedstawiło ono jakby wykuta wśród skał ku stropowi nieba najszersza z gościńców wspaniała droga, z całą wyrazistością dająca pojęcie o tych szlakach, któremi przed tysiącami lat zsuwały się groźnie lodowce ze szczytu gór w doliny. Wszakże może teraz bardziej zasługiwał on na miano gościńca dziewiczego: podniesiony wysoko ku niebu, jak senna drabina Jakóbowa, był tak niepokalanie gładkim i nietkniętym, że po białej jego, jędrnej powierzchni śnieżnej mogło opuszczone na szczycie już nietylko jabłko prarodzica naszego, ale wraz z nim i jego dostojna towarzyszka stoczyć się

bez przeszkody o parę kilometrów w dół aż po za „Zmarzły“. — Najmłodszy z nas, Józek, lekceważąc ową dziewiczość, rychło a żałośnie doznał całą siłę jej oporności. Gdy bowiem po półgodzinnych zapasach z nią, poprawiając sobie torbę z tyłu ciupagą, opuścił tę ostatnią, mimo ostrza swego, potoczyła się ona tak daleko w dół, że niepodobieństwem było wracać po nią: zniknęła bezpowrotnie, i chyba juhasi na wiosnę lub pierwsi letni turyści może odszukają przypadkiem ten ślad naszego zimowego tamtędy pochodu, a w takim razie zapewne nie omieszkają zrzec się tej pamiątki na rzecz jej prawego właściciela.

Nam, jako doświadczeńszym, przypadł zaszczyt pierwszy oględniejszego łamania owej dziewiczości. Jęliśmy się wszakże tego zadania z całą siłą i zaciekłością pionierów. Przodowali w tem zwłaszcza gorliwie Bartek i Gustaw. Z kilkokrotnego próbnego przebicia całej głębi śnieżnej, przekonaliśmy się o potrójnem jej uwarstwowieniu, odpowiednio do trzech wielkich opadów śniegu, które widocznie tam miejsce miały do 20-go Stycznia. Każda warstwa grubości 1—$1^1/_2$ dużej stopy odtajała i następnie skrzepła i zmarzła, była powleczona twardą skorupą lodu tak, że należało wpierw przebijać zewnętrzną i następnie rąbać w śniegu stopaje czyli stopnie i w każdy z nich wkładać jedną nogę ostrożnie, zagłębiając palce stopy w śnieg mocno, a piętę ile możności lekko opierając na zrębie stopaju, aby się nie przerwał i nie spowodował usunięcia stopy. W tym celu poprawiając rąbane przez górali stopaje, pogłębiałem je w ten sposób, że nacięcia nowe czyniłem nie prostopadle do pochyłości powierzchni śniegu, lecz niemal pionowo, a często pod kątem ostrym 45^0, którego bok spodni stanowiła ciupaga, a wierzchni pochyłość śniegu nad stopą. W ten sposób wyrąbane stopaje przedstawiały najlepsze bezpieczeństwo, bo naciskająca na ich spód krańcowy pięta miała jeszcze materyału zgniecenia śniegu drugich 45^0 — do kąta prostego jako kresu bezpieczeństwa. A mimo to takowe w pierwszych chwilach niezupełnie było zapewnione, bo kończyny palców nogi zagłębiając się w stopaje dotykały środkowej skorupy lodu drugiej warstwy i albo przerywały ją, i noga wpadała po kolana w śnieg, skąd ją z trudnością wydobywać przychodziło, albo ześlizgiwały się po niej i powodowały tem silniejszą potrzebę szukania oporu dla pięty, która naciskając pod sobą śnieg, obniżała go niekiedy poza kąt

prosty i czując znikający kres bezpieczeństwa sygnalizowała rękom, które przy nachylonej całej postawie człowieka do powierzchni śniegu, musiały go chwytać gorączkowo, zagłębiać się w warstwie jego i szukać w ten sposób ratunku.

Po niejakim czasie nabraliśmy takiej wprawy w owem kuciu, stąpaniu i łażeniu, że mimo wiatru zimnego i drobnych krup śnieżnych, które nas siekły niemiłosiernie w twarz i oczy, wznosiliśmy się dość raźnie coraz to wyżej i wyżej, a panna P. mogła się nawet obyć bez mojego pogłębiania i wysunęła się przedemną naprzód nie bez spadłej rychło na nią kary za brawurę i dzielność niewieścią. Jeśli ja mogłem uchodzić za komentatora i tłumacza stopajów, to pierwszymi ich autorami byli niezawodnie górale, a wiadomo — jakie ich są kroki, zwłaszcza takich jak Gustaw, który również wysunąwszy się na czoło całej drużyny i idąc w kierunku dyktowanym mu z tyłu przez Obrochtę, pierwszy czynił nacięcia stopajów i rozmierzał odstępy między niemi. Odstępy te były tak kolosalne, że wydawały się nawet znacznemi dla kroku mojego — mężczyzny bądź co bądź wzrostu przeszło trzech łokci, a cóż dopiero dla kobiety niżej średniego wzrostu! Można więc sobie wyobrazić — jakich wysiłków potrzebowała wątła towarzyszka nasza, aby wśród tak niezwykłego pochodu górskiego pokonywać przeszkody wiatru, zimna, baletniczego opierania się na kończynach palców i po nad to wszystko — owych olbrzymich kroków. Jakoż po godzinie pochodu szepnęła:

— Dostałam kurczu w kolanach.

Byliśmy o przeszło 6.600 stóp po nad poziomem morza, a co najmniej 4.000 stóp po nad kościołem zakopiańskim — wśród zawiei śnieżnej, o dwanaście godzin drogi zimowej od najbliższego siedliska ludzkiego.

Nakazałem przystanek.

— Proszę nie siadać w śniegu — rzeknę. — Czy ręce zimne, lub mają czucie?

Zwierzchnie drugie po skórzanych rękawice wełniane od chwytania skał i skorup śnieżnych starły się i świeciły dziurami; w palcach doznawało się uczucia drętwietnia; a gdy podobne objawy zdradziła reszta uczestników, na hasło dane rozpoczęło się wzajemne rozcieranie rąk, lub bicie ich o własne kolana i ramiona.

Stojący nad nami o kilkanaście kroków wyżej Bartek Obrochta, widząc opóźnianie się pochodu, woła:

— Proszę Waszej Miłości, mamy jeszcze ze trzy godziny na wierzch przełęczy, a rychlej jeszcze zmrok nas może zaskoczyć i dalej nie „puści"; byłby jeszcze czas wrócić do Czarnego Stawu, jeśli taka wola Wasza.

— Słyszy Pani? — odwracam się do towarzyszki naszej.

— Ależ ja już żadnego kurczu nie mam, — odrzekła wyleczona i postawiona od razu na nogi groźbą Bartka.

— A więc excelsior!

— Excelsior!

— Nie — wołam Bartkowi w odpowiedzi: — ani myśleć o cofaniu się. Naprzód! a w chmurach szukać będziemy księżyca i zażądamy od niego światła dla nocy.

— Naprzód! — okrzyknęli się górale żwawo i donośnie.

Bartek wiedział, co znaczą owe trzy godziny jego, które w lecie zredukowałyby się do jednej wśród najgorszego stanu piarg zawratowych. Jakoż, pozostawiając pannę P. z tyłu, wysunąłem się naprzód tuż za Bartkiem i Gustawem, i zacząłem rozpoławiać ich kroki, czyli pomiędzy kutemi przez nich stopajami rąbać środkowe. Dogodność wspinania się w dwójnasób została zwiększona, ale też w dwójnasób czasu kosztował nas każdy krok góralski, bo prawie dwie minuty, czyli na 30—50 kroków potrzebowaliśmy godzinę. Po etapie takiego samego pochodu okazała się jeszcze większa potrzeba czasu wobec zmniejszenia sił przez ubytek Gustawa. Ten bowiem widząc, że jeśli siłą swoją był na przodzie nieocenionym pionierem w wyrąbywaniu pierwszych stopajów, to natomiast przez natężenie tychże sił wzmagając naporem naturalny ciężar swej wagi, rozmiażdżał własne stopaje i psuł je w miarę tego jak ku wyżynie śnieg stawał się bardziej kruchym i sypkim, -- przesunął się w dół i zajął stanowisko tylnej straży po za wszystkimi i po za Józkiem. Wzmogło się przez to bezpieczeństwo całej karawany w dwójnasób, a to nie tylko w zachowaniu całych i naturalnych pod potrzebnym nam kątem stopajów, ale i w zabezpieczeniu czynnej pomocy Gustawowej na wypadek nieszczęścia; w razie bowiem czyjegokolwiekbądź poślizgnięcia i staczania się w dół można było być pewnym, że ofiary po za stanowisko swoje Gustaw z pewnością dalej nie puści, chyba wraz z nią sam zginie.

I znów nowa godzina upłynęła w zapasach z zasępionym i „kurzącym“ [1]) Zawratem.

— Chleba! — zawołał ktoś z drużyny.

— Jeść! — powtórzyliśmy inni, przypominając sobie, że gdy rano przy szałasach Gąsienicowych w braku apetytu napiliśmy się czystej tylko „herby“, od tej pory nie mieliśmy nic w ustach.

I jakeśmy gęsiego podążali dotąd wciąż po zachodnim zboczu od strony Kościelca lub żlebem bliżej piarg środkowych, tak też przechodzimy na lewo ku zboczu wschodniemu i stajemy we troje wraz z Bartkiem pod ścianą Granatów rzędem, opierając plecy o jego granitowy złom prostopadły dość zresztą wygodnie, z wyjątkiem chyba ostatniego z nas, który mając po prawej swej stronie kończący się złom i po za nim otchłani czarną przepaść, mimowoli odwracał się od niej i tulił się ku reszcie towarzyszy. Wkrótce nadchodzą Gustaw i Józek z torbami, a wbiwszy swe stopy w grubą skorupę śnieżną, stoją przed nami jako dobroczynni szafarze mocno nadwerężonych na hali Gąsienicowej skarbów, które teraz wchłaniamy w siebie z takim pośpiechem i skwapliwością, że ledwo zostawiamy resztę na dwa lub trzy popasy.

Cały odpoczynek trwał nie dłużej nad kwadrans, zakończony myślą o obawach wywołanych w Zakopanem naszą wyprawą i posępnemi horoskopami Sabały, tudzież obserwacyą nad pozostałą do przebieżenia częścią Zawratu.

Jak szczęściem dla wytrzymałości ducha ludzkiego wszystkie trudy, bóle i gorycze jego nie naraz się spijają, tak też wielką dla turysty w górach wygraną, że przed przejściem danej góry nie porywa go duch niewidzialny na samą wyżynę i nie okazuje mu wpierw w innej perspektywie całą grozę do pokonania trudności, bo jej w pragnieniu swojem może by nie pokonał, a cofnął się.

Tak odmiennem bywa wejrzenie z dołu a z góry.

Gdyśmy się zaczęli wspinać na to ostatnie piętro i spojrzeli na jego bliską kończynę przełęczową, zdało nam się tak samo jak w życiu nie raz: oto kres naszych pragnień i celów tak bliski, tak niedaleki: kamieniem przerzucić, rękę wyciągnąć,

---

[1]) Kurzy — śnieg pada.

a dosięgniemy. Lecz chwila za chwilą — i znów jak w życiu — mijają bez widomego rezultatu. Wspinamy się już trzy kwadranse, a cel naszych pragnień nie jak zaklęty stoi na jednem miejscu, lecz tak powoli, tak ciężko zbliża się ku nam, że drażni cierpliwość naszą i wyzywa ją z siłą demoniczną do gwałtownych zapasów z przeszkodami, rodzi niepohamowany niczem upór i żądzę wściekłą pokonania i przełamania tych trudności. A małemi one nie są: widzimy je i uczuwamy co raz bardziej. Śnieżyca ustała, znikła też pod stopami prawie ostatnia warstwa śniegu, natomiast zimno dojmujące z naturalnego jak się zdawało u wyżyn obniżenia się temperatury wzmaga wiatr silny, przeszywający na wskróś, a dmący gwałtownie z góry i z boku, gdy u dołu nagi szutr i piargi to się sypią i usuwają pod nogami, to pokryte skrzepłemi strugami lodu urągają się wszelkiej sile ludzkiej, zdają się niweczyć najgorętsze i najprawowitsze pragnienia. Padamy co chwila jak na Golgocie i wbijając ostrza toporków w skorupę lodową lub zdradzieckie piargi, znów się dźwigamy, znów czołgamy się wyżej.

Oto zabłąkał się jakiś sporadyczny a nie zbyt zlodowaciały płat śniegu. Próbujemy jedną, drugą nogą: zagłębia się, znajduje oporę. Chwała Tobie, Panie! Stoimy wyprostowani, podniósłszy wzrok ku przełęczy. Już, już, niedaleko, zda się, po raz ostatni naprawdę już ją sięgniemy.

Lecz oto wionął nowy prąd wiatru. Gdy już blisko ponad nami przełęcz i cała ściana prawa do Kościelca czyste i odsłonięte sterczały jeszcze dotąd groźnie pod obłokami, a tylko z lewej strony Turnia Zawratowa zanurzała się w obłokach, które ją spowijały do połowy ciężką i nieruchomą oponą swoją, — nagle poruszyły się owe chmury obłoczne jakby na hasło dane, poczęły się zwolna rozkłębiać, rozwijać, rozszczepiać i ciągnąć w prawo od swej kolumny postawionej w poprzek drogi naszej; jedno ich ramię, zastępując nam świat od oczu, wyciągało się jak boa olbrzymia i zasłoniwszy próg przełęczy, czepiało się już Kościelca od góry; drugie, zniżywszy nieco, otaczało nas z tyłu i pełzło również zbitą ławą ku Kościelcowi; po czem obie falując w jednę i drugą stronę, zcalały się razem i wchłaniały w swe głębie całą drużynę naszą.

Byliśmy w chmurach.

Fale ich, poruszane wiatrem, mkną szybko przed nami, to

znów się kłębią, wirują i jakby tumanami zimnego rozpylonego kurzu obwijają nas do koła, to znów uciszone, spokojne, spowijają w pieluchy grubej, eterycznej, przejrzystej mgły, która się rozcieńcza, rozpyla, zaledwo gdzie niegdzie wśród szarawej bieli migoce, prześwieca pasmami nieco jaśniejszemi, osiada na sukniach naszych, wciska się i wsiąka w ciało wszystkiemi jego porami — wśród ciszy grobowej, przerywanej szmerem posuwających się po piargach stóp ludzkich.

Naraz widzę jak wspinająca się przedemną towarzyszka nasza wstrzymuje się, żacha nieco wstecz, a z jej piersi wydobywa się krzyk przeraźliwy:

— Boże miłosierny? Cóż to przed nami?

Przypadam, a dla bezpieczeństwa od upadku przeciągając wpoprzek za nią toporek, wołam:

— Na Boga, cicho, bez wzruszeń!

A ona, pochylona naprzód i jakby przykuta na miejscu siłą omenu, wpatruje się nieruchoma przed siebie, gdzie wyżej w zamgleniu o kroków kilkanaście naprzód od prawej ściany turni oddziela się jedna skała, przesuwa się zwolna na środek, zastępuje drogę i naraz się zmienia w kolosalną postać ludzką, w dwójnasób przerastającą zwykłych ludzi, kołysze się, buja na jednem miejscu, nieco cofa się wstecz, wysuwa się krok naprzód, wstrzymuje się, wyciąga olbrzymie ramię prawe i zatacza niem koło ku twarzy.

Nie bez oporu posuwamy się i my naprzód, a mamidło tatrzańskie, lubujące się we mgle i chmurach, maleje i zniża się do zwykłych rozmiarów ludzkich — w osobie p. Józefa D... który ze spokojem żołnierza, posłanego w ogień i zrezygnowanego już na wszystko, po raz wtóry zataczał już swą rękę ku twarzy i wygodnie wycierał sobie nos chustką...

Po paru minutach przeszliśmy próg i stanęliśmy już na przełęczy. Była godzina 4-ta po południu, a więc blisko pięć godzin szliśmy na Zawrat. Termometr ze zdziwieniem naszem wskazywał tylko 0° (zero).

Staliśmy u klasycznej przerwy i progu wysokich Tatr.

W pogodny dzień letni ów podniosły z Zawratu na drugą jego stronę widok wspaniale zarysowanych pod niebem rzutów Hrubego Wierchu, Furkotu, Szczyrbskiego, Szatana, Koprowy, Cubryny, Mięguszowieckich Turni, Wysokiej, Rysów, Żabiego,

Garłucha, ten wreszcie bliżej rozkosznie roztaczający się obraz doliny Pięciu Stawów, rozłożonych terasowato jeden poniżej drugiego, z mieniącem się źwierciadłem ich wód, z grą czarującą barw u dołu szmaragdowej, u góry szafiru, słowem cały ten obraz ziemi obiecanej nie istniał teraz dla nas. Bezmierna owa dolina, obrzeżona na dalekim horyzoncie majestatycznie pięknemi liniami, była teraz zasypana śniegiem, którego masa podścieliskowa zlewała się z rozpostartą w powietrzu mgłą mleczną w jeden wielki ocean, tem właśnie groźny, niepochwytny i tajemniczy, że majaczył w mroku wieczornym: czuło się jego otchłań, a zmierzyć wielkości jego niepodobna było ani wyraźnemi liniami obrzeżenia i horyzontu, ani wyrazistością jego zwierciadła, ani przestworem brakującego nad nim nieba. Pomiędzy tonem podścieliska śnieżnego a mgły mlecznej zaległa może różnica półtonu na korzyść przejrzystości atmosferycznej; ale ona wystarczała właśnie, aby po przez ową mglistą przejrzystość dojrzeć grube kontury spadającej pod nami terasy Zawratu, amfiteatralnego obrzeżenia doliny z jednej i drugiej strony, oraz bliższych sylwetek turni, piętrzących się na horyzoncie. Gdy wiatr rozwiewał najniższe warstwy chmur, lub je rozrzedzał i rozcieńczał, wówczas przy resztkach brzasku wieczornego lub refleksach półświatła księżycowego, przesiewającego się przez pozostałą oponę chmurną, owe kontury rysowały się wprawdzie jak słabe cienie, ale na tyle wyraziste, że znaczyły sobą główny charakter terenu o liniach poziomych nieprzejrzanej doliny, pionowych — dalekich szczytów i turni, wreszcie połamanych i pochylonych — dla zboczy i pochyłości. Przy przesunięciu się nowych a grubszych chmur — i owe kontury słabły, przechodziły w półcienie, majaczyły czas jakiś i wreszcie zacierały się, zlewały z całym sztafażem bieli w jednę mglistą bez końca przestrzeń, w której przełamując się niekiedy tą lub ową linią przypominały nam bezustannie groźną świadomość, że zstępujemy w tajemniczą zakrytą bez końca otchłań, której najbliższe tylko przed nami zbocza majaczyły na odległość kroków kilkunastu lub kilkudziesięciu.

Taki obraz mętny przedstawiał nam się w ciągu pierwszej godziny pochodu (ku dolinie Pięciu Stawów), kiedy mijając odwrotne zbocza Granatów i Koziego Wierchu, schodziliśmy na dół po terasowatej pochyłości zakrętami i zygzakami w stronę

onego źródła letniego, które wytryska z pod grzbietu, łączącego Świnnicę z Kozim Wierchem i Wołoszynem. Bartek wciąż na czele (a za nim Gustaw i Józek) wybiegał naprzód, gubił się w zakrętach zbocza i przewałach śnieżnych, znikał po za niemi, wynurzał się gdzieś daleko przed, z boku, nad głowami naszemi, albo niżej pod nami, wracał, zabiegał z tej lub owej strony i znów posuwał się naprzód zwolna i ostrożnie, lub też mknął z wiatrem, szukając drogi, jak strzelec zwierzyny lub jak gończy, tropiący jej ślady. Niekiedy przesuwał się chyłkiem nad brzegiem stromego urwiska, a za ostrożnym jego śladem — dwaj jego pomocnicy. Wówczas wszystkie trzy postacie, dwojąc się w półcieniu mgły, wyrastały w olbrzymie mamidła, jak turnie ruchome, aby po niejakim czasie zniknąć i znów się wynurzyć poniżej nas, rozpraszane na dalszej płaszczyznie i błądzące po niej jak cienie po polach Elizejskich, b l a k n ą c stopniowo, ścierając się i tonąc we mgle dalekiej. Niekiedy zapadały i znikały na minut kilka, a wtedy wzajemne nawoływania i odzew głosem stłumionym i grobowym przerywały zalegającą do koła posępną ciszę nocną. Śnieg głęboki a sypki i twardy, mimo niepewności drogi, choć wzmagał niebezpieczeństwo, ale ułatwiał jej przebycie: nie było to b r n i ę c i e, lecz zsuwanie się i staczanie. Niekiedy dogodność stawała się tak znaczną, że usiadłszy na początku pochyłej perci, idącej wzdłuż krawędzi zaledwo majaczącej z prawej strony przepaści, opierałem ciupagę o jej głęboki nasyp śnieżny, a lewą ręką trzymając i popychając przed sobą towarzysza lub towarzyszkę, staczaliśmy się w dół jak na łyżwach.

O godzinie 6-tej, gdy księżyc podniósł się wyżej nad horyzont i rzucał więcej światła przez rozrzedzone chmury, zapatrzeni na rozwidniający się krajobraz, zachowaliśmy mniej ostrożności w pochodzie przy pochyłościach zresztą terenu już teraz łagodniejszych. Toć „pod Kołem“ obchodząc dolinę „Zadniego Stawu“, panna P. potknąwszy się na krawędzi, spadła po za nią i zaczęła się staczać po śliskiej pochyłości zbocza w kotlinę. Skoczyłem za nią i w postawie siedzącej pomknąłem w dół po twardej skorupie śniegu z chyżością tak łatwą, że zdołałem obiegnąć ją po linii owalnej prędzej niż zdołała ona w prostym kierunku stoczyć się o kroków sześćdziesiąt. Przy pomocy przywołanego Gustawa musieliśmy teraz drogę powrotną w górę to-

rować sobie wyrąbywaniem stopajów, na co zużyliśmy co najmniej pół godziny czasu.

W miarę tego jak zbliżaliśmy się ku południowi i z obszaru dolin górnego piętra schodziliśmy na dolne, czuliśmy wyraźnie powietrze łagodniejsze i teren nie przedstawiał już prawie żadnych trudności do zwalczenia. Pochód byłby wcale dogodny, gdyby nie głębokość śniegu, w której zapadaliśmy po za kolana, a niekiedy po pas i to tak gwałtownie i ciężko, że nie raz każdą nogę z osobna należało rękoma wydobywać z uwięzi śnieżnych. Prawda, bywały przestrzenie o wierzchniej skorupie tak mocnej, że po niej można było przejść kroków kilkanaście jak po posadzce, ale by się nie załamać, należało zachowywać wielką ostrożność i lekkość stąpania. Mnie z góralami udawało się wyzyskać tę tajemnicę tak szczęśliwie, żeśmy nie raz owe przestrzenie przebiegali wyborną truchtą, gdy jednocześnie oboje z reszty towarzystwa naszego, mimo, że lżejsi wagą i siłą, brnęli i zapadali, aż póki po dłuższym czasie nie nabrali wprawy odpowiedniej. Na domiar złego i Józef D., ugrząższy raz w śniegu, gdy wydobywał ztamtąd jednę nogę swoją, uderzył się ciupagą w kolano.

Przed 10-tą godziną wieczorem stanęliśmy u szałasu góralskiego, krzepieni nadzieją znalezienia noclegu znośnego. Szałas cały zawiany śniegiem. Górale odgarnąwszy część jego od strony wejścia i wczołgawszy się do wnętrza, wołają po chwili:

— Chodźcie no ino, panie, popatrzyć.

Przez niski otwór, zastępujący drzwi, wczołgałem się i ja niska, mała koléba, zasypana od dołu do góry śniegiem, który snać pędzony wiatrem, wcisnął się dogodnie przez drzwi i szczeliny w ścianach i w dachu.

— Ile czasu potrzebujemy na oczyszczenie koléby? — pytam górali.

— Ze trzy godziny — odpowiadają.

— A więc niema rady, trzeba iść dalej: schronisko Tow. Tatrz. jest obszerniejsze, będzie gdzie się położyć, a że kamienne i z dachem zapewne lepszym, mniej będzie zasypane.

Zjadłszy naprędce śniegu dla pokrzepienia się i zgaszenia pragnienia, pobrnęliśmy dalej.

W dolinie cisza i spokój panowały wszechwładnie, gdy

u stropu nieba szalał wiatr gwałtowny, pędząc i przerzucając tumany obłoków z jednego widnokręgu na drugi. Szamotane i wstrząsane rzutami jego chmury rwały się co chwila; a wówczas przez rozdarte ich opony wychylał się księżyc, rzucał hojnie snop promieni jak jałmużnę królewską światu cieniów i mroków, zalewał refleksem swych blasków całą biel doliny, ześlizgiwał się resztką promyków po miedzianych szczytach lub czarnych pasmach głównego trzonu, strzegących doliny z jednej strony, a dalekiego Koziego Wierchu z drugiej i znów się krył dumnie po za osłony chmur, zdawał się je wstrzymywać w biegu czarem swej srebrnej potęgi i sam natomiast gonić w dalekie przestwory nieba po nad uśpioną czy oniemiałą w całunach śmierci ziemią.

Okoliwszy północną część Wielkiego Stawu, dotarliśmy nareszcie przed północą do tej cyklopowej czy pelasgijskiej budowy, którą nazwano schroniskiem Zejsznera, a dotarliśmy po pietnastu od rana godzinach najforsowniejszego pochodu, z małym kwadransowym wypoczynkiem na Zawracie. Czy taki wysiłek byłby możliwy po za atmosferą górską i Tatrami w szczególności, to chyba najłacniej odpowiedziałby żołnierz z kampanii zimowej. My możemy poprzestać na zapewnieniu, żeśmy się ocknęli nad Wielkim Stawem nie jako niedobitki wielkiej armii, a tem mniej jako maroderzy (mimo przebytej przed paru tygodniami influenzy, która trapiła mnie i p. Józefa D.); o dalszej zaś sile naszej bojowej zaświadczyłyby chyba p o t r o s z c z o n e tej nocy w żołądkach zapasy żywności, twarde łoże lodowe i pochód nazajutrz przez górę Miedziane o wiele straszniejszy od Zawratowego.

No, ale na razie myśmy nie myśleli o ważeniu sił naszych, a raczej ilości śniegu, jaki zastaliśmy w schronisku i zabezpieczeniu Zejsznera od wszelkich z naszej strony zakusów na cześć należną pamięci jego.

Wytłumaczę się wyraźniej:

Owa cyklopowa z kamieni polnych luzem złożona przez Towarzystwo Tatrzańskie ku pamięci pierwszego geologa Tatr a wygodzie ich wielbicieli budowa — była wprawdzie przestronniejsza od grobu Agamemnona, ale tak samo jak w tamtej:

Wiatr przychodzi po szczelinach wzdychać
I ma Elektry głos,

jeno, że nie napędza do niej (przynajmniej jak w zimie) nasion puchy, lecz śniegu, który się ułożył do czwartej części jej wysokości. Czy otomany i łoża nasze urządzić na tych miękkich puchach, czy wyrzuciwszy je — po spartańsku na twardej ziemi? Wybraliśmy drugą część alternatywy — w obawie, aby rozgrzanemi ciałami naszemi nie sprowadzić stajania śniegu i potopu, któryby zalał mające się rozłożyć w niższej ku drzwiom części ognisko i biwakujących przy niem górali.

Ognisko! — Co za ironia przypuszczenia! Wszakże my ten prawdopodobny wraz z potopem ciepła rachunek robiliśmy bez wiadomości Gospodarza tych obszarów, któremu się podobało wznieść je do wysokości przeszło 1670 metrów nad poziom morza[1], a przeto uczynić je nagiemi i wolnemi od wysokopiennego zalesienia drzewnego. Wprawdzie zabłąkało się tu garstek parę drzewa w postaci płazów, z których sklecony ów dalszy o godzinę drogi wstecz szałas góralski, tudzież tarcic dachu schroniska Tow. Tatrz. Ale je tu pracowita ręka ludzka zniosła o dzień drogi a tak oszczędnie i kosztownie jak cynamon. Zresztą stoi to drzewo jak zaklęte dla nas — budulcowe, uwięzione w ramach budowli, nie dla ognia, — budowli, której prawo własności tak dosadnie zastrzeżone paragrafem ustawy karnej. A tu tak nęcąco wyglądają te poprzecznie ułożone na dachu tarcice, wcale nawet zbyteczne, bo niby mające chronić dach od zerwania w razie burzy? Wszakże zamiast nich położyć można kamienie, a natomiast ileżby to z nich było wesela, ciepła ożywczego, ile życia przy owej o sześć stopni niższej od przeszłej nocy temperaturze, przy onym wietrze, który zniżywszy się teraz do poziomu schroniska, przeszywa do szpiku kości i w przymierzu ze wzmagającym się mrozem grozi nam metamorfozą sześciu posągów lodowych!

Wobec tej iście hamletowskiej alternatywy unieśliśmy się uczuciem szlachetności względem dwóch tak poważnych instytucyj jak Towarzystwo Tatrzańskie i c. k. sąd krajowy w Nowym Sączu. Ani nam obciążać budżetu jednego z nich przez

[1]) 1676 m. wynosi wyniesienie zwierciadła Wielkiego Stawu nad poziom morza. Granica pasu reglowego świerków sięga 1486 m. nad poziom morza po stronie północnej Tatr: po za tą granicą wyżej znika on zupełnie.

wystawienie w dolinie Pięciu Stawów sześciu pomników dla naszych sześciorga zlodowaciałych zwłok, ani „kawałkiem“ drugiego przez proces. Pozostawiając następcom naszym zaszczyt przejścia do nieśmiertelności tą lub tamtą drogą, wybraliśmy trzecią pośrednią, nazwaną przez jednych złotą, przez drugich ślamazarną, a to dzięki temu samemu Gustawowi, który jest tak dalekim zarówno od złota jak ślamazarności, a który nie bez tryumfu przypomniał nam, że wszak od dwóch godzin wleczemy za sobą dwumetrowy kawał jakiegoś zmurszałego drewna, znalezionego na upłazie.

- Eureka!

— Tak, eureka na dwie godziny: to drzewo wystarczy do uwarzenia zupy i herbaty teraz i jutro rano, a reszta nocy?

— A kosodrzewina?

— Eureka! To prawdziwe dobrodziejstwo boże ta kosówka w tej głodnej a zimnej pustyni: życia nie przyczyni, ale i śmierci nie da, a czyż byt ludzki nie jest najczęściej balansowaniem wegetacyjnem między życiem a śmiercią? dobrze już, jeśli go oświetlają i łudzą od czasu do czasu blaski migotliwe, a tych właśnie nam użyczy ten skromny, twardy, pogardzony kopciuszek tatrzański.

Wybiegamy z szałasu. O setkę kroków po za schroniskiem sterczą nad białym śniegiem ciemno-zielone iglaste czubki i kitki jak nastroszone w gnieździe główki z dzióbkami piskląt sikory, tak nawet ostro jak one z gniewu czy z lęku za dotykiem kłujące i tak samo przy rozgarnianiu ich to się kurczące i cofające w głąb podścieliska, to wyciągające swe poplątane, chude, zbiedzone ramiona i skrzydła i zdające się w końcu mówić: bierzcie już nas, bierzcie do swojej koleby: opieraliśmy się wichrom i zawiei, ale wam się nie oprzemy: miejcie z nas światło i ciepło choć tę szczyptę, jakiej krom nas nigdzie nie znajdziecie.

I legły pod toporkami naszemi i posłużyły nam nietylko do podsycania ogniska przez noc całą, ale nawet kilku bujniejszemi gałązkami na podścielisko pod głowy, zbyt zagrożone usuwającym się wałem śniegu, który zgarnęliśmy w kąt niezajętej przez ognisko i łoża koleby.

Jak Gwebrowie, łaknący światła i zapatrzeni w ogień, tulimy się doń i obsiadamy go w końcu dokoła, aby nie uronić

zeń ani jednego płomyka, ani jednej, zda się, iskry. A po wieczerzy, spożytej niemal na żagwiach, długo jeszcze z niem rozstać się nie możemy, susząc swe suknie i „handry“ obuwia naszego. Kapce mokre do ostatniej nitki, a okrywające je wory płócienne zesztywniałe w śniegu, teraz zaś zdjęte i zawieszone na żerdziach za ogniskiem, wyglądają jak stalaktyty, kroplami skąpemi ociekające przy płomieniu. Górale pozbawieni suchej bielizny i obuwia na zmianę, suszą je pospiesznie wraz z nogami przy samym ogniu, a Gustaw zdjąwszy swe ażurowe czerwone skarpetki i cienkie, jakby wprost z buduaru niewieściego meszty, formalnie przypieka swe stopy nagie w „jarzącej watrze“, tak samo jak przed chwilą przypiekał sperkę słoniny.

Czas pomyśleć o spoczynku. Cofamy się po kolei w głąb schroniska ku owemu wałowi śnieżnemu, mającemu nam służyć za wezgłowie, a cofamy się z dzwoniącemi zębami i z żałosnem wspomnieniem o wczorajszym noclegu przy hali Gąsienicowej. Żałość ta snać zmogła najłacniej D... jako najmłodszego z nas, bo rychło zasypia snem twardym. Górale zawijają się w czuhy i szeregiem kładą się na ziemi, głowy i ramiona oparte o kamienie, a nogi zbliżone do ognia.

Z półjawu sennego budzę się po godzinie. Ogień nieco przygasa, rzucając tylko błyski czerwonawe na białe trzy postacie góralskie, zwinięte rzędem w kłębek. Z drugiej strony pochylona nad ogniskiem postać niewieścia czuwa nad niem i widocznie jak duch opiekuńczy — nad całą naszą drużyną uśpioną, bo oto rzuca gałązkę kosodrzewiny do gasnących zarzewi, a przy buchającym ich blasku widzę, jak poprawiwszy sukienkę swoją, obszywa nas, cerując zdarte w wędrówce rękawice nasze. Po chwili wstaje ostrożnie, przykrywa i otula drżącego we śnie krewniaka; zwraca się ku góralom i pochylona nad Gustawem, wsłuchuje się z trwogą a współczuciem w jego senny pomruk i ciężkie z jękiem westchnienie: kto wie, co walka życia mogła osadzić smętnego na dno duszy tego dziarskiego, wesołego dla świata, a bezdomnego górala? I znów siada, znów skrzętnie pochyla się nad robotą... Cisza dokoła ze smętkiem króluje. Zbłąkany promyk księżyca zagląda ciekawie przez szczelinę i cofa się trwożny, spędzony podmuchem

wiatru i czerwonym połyskiem buchającej gałązki kosowej. Jękowi wiatru daje odzew nowe westchnienie z piersi góralskiej. I znów cicho, posępnie, żałośnie...

. . . .

Dawszy czytelnikom „Pamiętnika" przedsmak wycieczki zimowej przez Tatry, myślę, że mię zwolnią oni od dalszego jej opisu, który się znajdzie na innem miejscu. Zaznaczam tu jeno, że następny dzień dość pogodny, a wietrzny, zeszedł nam na pochodzie do Morskiego Oka. Łańcuch gór, oddzielający dolinę Roztoki od Białki, przeszliśmy nie zwykłym szlakiem letnim w północno-wschodnim, lecz w południowo-zachodnim kierunku, t. j. nie przez Świstówkę, lecz przez grań Miedzianego, a przeszliśmy z największem dla nas niebezpieczeństwem, wobec którego przejście przez Zawrat wydało nam się łagodnem. Trudności i niebezpieczeństwo polegały na zbiegu niekorzystnych dla przezorności warunków towarzyskich, dalej na gwałtownym wietrze zimnym, który nas strącał w przepaść i wreszcie na konfiguracyi terenu, sama bowiem grań Miedzianego miejscami okazała się przykrzejszą i spadzistszą od Zawratu, przedstawiając grzbiet pochylony niekiedy pod kątem aż przeszło 80°, do tego ostry z przykremi zboczami pochylonemi z jednej i drugiej strony ku dolinom Roztoki i Białki. Najgorszy z tego wszystkiego był stan powierzchni terenu o owej porze: usypujące się piargi nagie, miejscami skrzepłe i pokryte wązkiemi pasemkami lodowemi.

Morskie Oko zastaliśmy pogrążone w cieniach i ciszy. Nagie turnie objęły je dokoła ciemno-szarem obramieniem, które u dołu pokrył i zasypał śnieg głęboki. Pokrywał on i zmarznięte zwierciadło jeziora, przeświecając tu i owdzie lodowatością skorupy; pośrodku przez całą długość widniała rysa jakby szczelina z pęknięcia, połyskująca i odrzynająca się wyraźnie od reszty powierzchni jeziornej. Nigdzie żywej duszy. Drzwi i okna pozamykane lub pozabijane deskami; stała otworem tylko jedna szopa góralska, gdzie też schroniwszy się i rozłożywszy ognisko, uwarzyliśmy zupę i herbatę. Na noc wyruszyliśmy z powrotem. Po kilku godzinach noclegu na Łysej u Dziadonia,

puściliśmy się na czwarty dzień do Bukowiny, skąd końmi nastąpił popołudniu szczęśliwy powrót do Zakopanego.

Wśród niebezpieczeństw wyprawy mojej, bez narzędzi dostatecznych i ludzi odpowiednich — trudno było naraz się zdobyć na dokładne obserwacye naukowe wogóle, a meteorologiczne w szczególności; te zaś, które dokonałem, zbyt były nielicznemi, jeśli nie doraźnemi, aby godziło się z nich jakieś stanowcze wyprowadzać wnioski. Nie mniej przeto niektóre uwagi same się przez się nasuwają.

Średnia z trzech dni ciepłota okazała się prawie jednaką w Zakopanem i w górach [1]), z małą bardzo różnicą: w górach wynosiła 0 zero, w Zakopanem 0.33 poniżej zera [2]). Natomiast o wiele większa różnica okazała się w poszczególnych wypadkach. Gdy w Zakopanem *maximum* ciepłoty wynosiło + 7 [3]), w górach + 3 R.; *minimum* w pierwszym razie — 7, w drugim — 4. O wiele pewniejsze i wyraźniejsze wyniki spostrzeżeń poszczególnych lokalnych: w dolinach większych a zamkniętych (albo na reglach w lesie) mimo znaczniejszego wzniesienia od Zakopańskiej, panowała ta sama temperatura, albo nawet wyższa; natomiast na turniach i przełęczach — niższa, jak to widać z następującego zestawienia spostrzeżeń:

---

[1]) Spostrzeżenia „Muzeum Tatrz." prowadzą jednak do wniosku zgoła odmiennego.

(*Kom. Redak.*).

[2]) Średnia Styczniowa z czterech lat (1877—1880) w Zakopanem wynosiła — 3.96 (patrz „Pam. Tow. Tatrz." z 1882 r., str. 139).

[3]) Wypadło to 23 Stycznia w południe, a więc w czasie kiedy byliśmy w drodze powrotnej na saniach między Bukowiną a Poroninem, a tam właśnie obserwacyi nie dokonaliśmy, chociaż i bez tego można powiedzieć, że tam ciepłota aczkolwiek może wyżej zera, wszakże aż + 7 nie wynosiła.

Czas obserwacyi	Miejsce obserwacyi	Wzniesienie nad poziom morza	Ciepłota [1]	Stan nieba	Kierunek wiatru
20 Stycznia 6 godz. wieczór	Boczań	1280 m.	— 4 R.	0	pd.-z. 0
	Zakopane (Chramcówka)	833	— 5.2	0	pd.-z. 1
21 Stycznia 8 g. rano	Hala Gąsienicowa	1526	+ 3 *a)*	1 (lek. mgl.)	pd.-z. 2
	Zakopane	833	— 7	2	pd.-z. 3
21 Stycznia 12 godz. południe	Na Zawracie p. „Zmarzłym"	1793	+ 1 *b)*	9	pd.-z. 4
	Zakopane	833	+ 3	10	pn.-w. 5
21 Stycznia 4½ g. popoł.	Na Zawracie szczyt przełęcz.	2174	— 1 (o) *c)*	10	pn.-w. 6
	Zakopane	833	+ 1.25	10	pd.-z.
22 Stycznia 8 g. rano	Wielki Staw	1676	— 3 *d)*	1	pn.-w. 7
	Zakopane	833	— 3.5	—	—
22 Stycznia 12 g. południe	Opalony	2229	+ 3	1	—
	Zakopane	833	+ 3.5	—	—

Ważną jest ostatnia rubryka spostrzeżeń anemometrycznych, bo ona nas bezpośrednio wprowadza na teren bodaj najciekawszy badań ombrometrycznych, zostających z tamtemi w ścisłym i nierozerwalnym związku. Słówko więc o opadzie atmosferycznym zimowym.

[1] W „Muzeum Tatrz." spostrzeżono tegoż samego dnia:
a) o godz. 7 rano — 12·3 C.
b) „ 1 pop. — 4·4 C.
c) „ 10 wiecz. — 10·8 C.
d) „ 7 rano — 9·6 C.

Komisya redakcyjna pozostawiając autorom zupełną odpowiedzialność za treść i formę umieszczonych w „Pamiętniku" artykułów, uważała jednak wobec rażącej różnicy w datach podanych przez p. B. w zakładzie dr. Chramca a „Muzeum Tatrz.", zestawić spostrzeżenia obu zakładów.

Główny trzon tatrzański, stanowiący linię rozdziału wód płynących do Bałtyku a Czarnego Morza, tworzy linię krzywą, mającą kształt omegi greckiej lub naszego *E* pisanego. W tem miejscu Wysokich Tatr, które właśnie teraz zwiedziłem zimą, a w którem znajdują się najznaczniejsze nasze jeziora tatrzańskie, linia owa na przestrzeni około 10 (dziesięciu) kilometrów długości, ma kierunek od północnego zachodu na południowy wschód. Jak wiadomo — ścieranie się u nas wiatru północno-wschodniego z południowo zachodnim odbywa się w kierunku wręcz przeciwnym, prostopadłym do tamtego. Prof. Eugeniusz Dziewulski przy badaniu jezior tatrzańskich, opierając się na tem zjawisku i pomnąc, że w miejscach starcia się jednego i drugiego wiatru odbywa się opad wilgoci, stawia hipotezę o łączności i wzajemnej zawisłości obu tych faktów, i wyprowadza wniosek illustrujący powstanie onych jezior tudzież terytoryalny podział wilgoci w Tatrach. Podług niego, „prąd dolny powietrza zimnego, idący z północno-wschodu, napotkawszy przeszkodę w szczytach, ustawionych w szereg prostopadły do jego biegu i podnosząc się ku górze do wysokości szczytów, napotyka prąd południowo-zachodni, obficiej nasycony parą wodną. W miejscu ich zetknięcia zaczyna się osadzanie wody, co w danym przypadku będzie miało miejsce ponad szczytami pasma gór. Tym sposobem linia starcia się dwu prądów powietrza, zgadzając się z kierunkiem pasma, może dawać stosunkowo duże ilości opadów wodnych na powierzchniach stoków. Jeżeli zaś kierunek pasma będzie się odchylał od linii starcia tych dwu głównych prądów, w takim razie ilość opadów na stoki będzie się zmniejszała; nakoniec kiedy te dwa kierunki będą do siebie prostopadłe, ilość opadów dosięgnąć powinna swego *minimum*. Część zachodnia Wysokich Tatr według tego rozumowania powinna mieć największą ilość opadów wodnych, wschodnia zaś część najmniejszą“ [1]).

Zgodnie z tem przypuszczeniem, ilość opadów atmosferycznych w Wysokich Tatrach w dolinach wielkich jezior powinnaby być daleko znaczniejsza, niż w dolinach nie posiadających zbiorników wody.

---

[1]) Por. „Pam. Tow. Tatrz.“ za rok 1881 w art. E. Dz. p. t. „Pięć Stawów“.

Idzie więc o sprawdzenie przypuszczenia w drodze spostrzeżeń.

Jeśli ułożenie się warstw śniegu pod wielorakiem ciśnieniem na różnych wysokościach i pod działaniem odmiennej w dolinach i na szczytach ciepłoty, może dać przybliżone pojęcie dokładności spostrzeżeń opadów wodnych w postaci śniegu, to wyniki ich byłyby następujące co do wysokości Tatr i wogóle wschodniej części łańcucha tatrzańskiego:

(Posługiwałem się w pomiarach ciupagą własną, której długość wynosiła 1 metr od dołu do nasady obuszka).

Na Boczaniu i Kopach głębokość śniegu wynosiła $^1/_4$ i $^1/_3$ ciupagi; do połowy wysokości Zawratu $^1/_2$ i $^2/_3$ c.; pod Kołem i wogóle w dolinie Pięciu Stawów, oraz do połowy wysokości (zbocza) Miedzianego całą ciupagę [1]; na Opalonym $^2/_3$ c.; w dolinie Białki (potoku Rybiego) $^1/_2$ c.; w dolinie Roztoki do Łysej Polany $^1/_4$; a dalej na pólnoc i zachód — do Bukowiny — jeszcze mniej miejscami. Szczyty Zawratu, Miedzianego, Świstówki i Mnicha etc. były zupełnie obnażone i pozbawione śniegu.

W ten sposób — przy uwzględnieniu tego ostatniego zjawiska — hipoteza p. E. Dziewulskiego znalazła zupełne potwierdzenie.

[1]) W szczelinach niekiedy znacznie więcej.

Z PIŚMIENNICTWA TATRZAŃSKIEGO.

KAROL KOŘISTKA.

(Z podobizną).

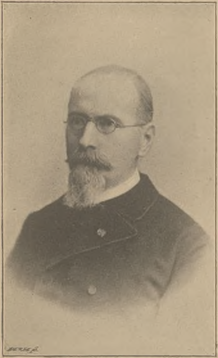
Skreślił

Dr. Stanisław Eljasz-Radzikowski.

W nieco dawniejszej literaturze tatrzańskiej zajmuje niepoślednie miejsce dziełko Karola Kořistki, wydane r. 1864, pod napisem: *Die hohe Tatra in den Central-Karpaten. Eine geographische Skizze verfasst auf Grundlage einer Bereisung... Ergänzungsheft nr. 12 zu Petermann's Geographischen Mittheilungen. — Gotha 1864.* Wówczas po ukazaniu się swojem wzbudziło uwagę szerszego świata na Tatry, a także u nas zwróciło myśli ku tym górom. Długi czas opis ten był wyrocznią dla kreślących obrazy Tatr, a należy do ważniejszych prac w tej dziedzinie. Pomieszczony w dodatkach do poważnego dzieła zbiorowego „Petermann's Geographische Mittheilungen", wprowadził Tatry w obręb wiedzy geograficznej.

O samym pisarzu jak i dziele jego chcę pokrótce wspomnieć.

Karol Kořistka urodził się w Brzezowej na Morawie w r. 1825, 7-go lutego. Nauki gimnazyalne odbywał w Igławie, gdzie pod opieką nauczyciela Ollera zaprawiał się do nauk przyrodniczych, które wtedy nie były wcale objęte zakresem

Karol Kořistka.

szkolnym. Oller brał ze sobą młodego chłopca na wycieczki oraz zachęcał do korzystania z własnego księgozbioru. Do wyższego gimnazyum uczęszczał w Bernie, gdzie jednak więcej się garnął do książek przyrodniczych i opisów podróży, niż do języków starożytnych, a to ściągnęło nawet nań przepowiednię jednego z nauczycieli, że na nic nigdy nie wyjdzie w swem życiu. Po ukończeniu gimnazyum zapisał się K. w r. 1841 do wydziału filozoficznego wszechnicy wiedeńskiej. Tutaj dopiero mógł iść za popędem upodobania i jąć się z dokładnością nauk przyrodzonych i matematyki.

A wykładali wtedy w Wiedniu taki Ettingshausen i Petzval, rozgłośni uczeni, którzy mogli natchnąć zamiłowanego słuchacza zapałem szczerym do tych nauk. Po ukończeniu wydziału tego obrał sobie K. jako zawód górnictwo i w tym zamiarze przeniósł się w jesieni 1843 r. do sławnej Akademii górniczej. w węgierskiej Stiawnicy.

Tymczasem umarł ojciec Kořistki, a młody Karol pozbawiony utrzymania z trudnością ukończył nauki w r. 1847, zawdzięczając pomoc zasiłkom rządowym.

Niebawem dostał posadę rządową w urzędzie menniczym w Wiedniu, a równocześnie uzupełniał swą wiedzę w naukach mineralogiczno-geologicznych. Wkrótce 1848 r. przeniósł się nazad do Stiawnicy, gdzie został mianowany asystentem matematyki i fizyki w tamtejszej Akademii górniczo-leśniczej.

W jakiś czas profesor Doppler został przeniesiony do Wiednia, a asystent jego Kořistka zastępował go na katedrze. Rewolucya marcowa r. 1848, a raczej następstwa jej rozpędziły nauki ze Stiawnicy, która stała się nawet ważnem miejscem w wojnie z powstańcami. Natomiast K. dostał posadę w wyższym zakładzie technicznym w Bernie, jako profesor geometryi praktycznej i leśnictwa. Tutaj zakrzątał się gorliwie około założenia i rozwoju geologicznego towarzystwa Wernerowego.

W r. 1851 objął katedrę matematyki i geometryi praktycznej w zakładzie politecznicznym prażskim, a następnie r. 1864 po przekształceniu takowego w Akademię techniczną, zasiadł jako profesor geodezyi niższej i wyższej (nauka o pomiarach), a na tem stanowisku pozostaje dotychczas.

Po ustaleniu się w Pradze na wspomnianem stanowisku rozpoczął K. działalność swoją w dwu głównych kierunkach,

które zakreślił sobie za zadanie życia. Była to praca na polu szkolnictwa i na polu naukowem.

Szkoły techniczne i przemysłowe w ówczesnem państwie rakuskiem wyglądały zupełnie inaczej niż teraz. I tak w wyższych zakładach technicznych t. zw. politechnikach zakres szkolny obejmował wszystkie nauki zawodowe, ale bez podziału na poszczególne wydziały, jak to jest obecnie. To też każden słuchacz politechniczny musiał uczęszczać na wszystkie wykłady i nie mógł się wcale oddać szczególnemu działowi nauk.

K. zamierzył przetworzyć dawny układ i dążył do tego w licznych swych pismach, wydawanych w celu przerobienia pojęć wówczas panujących. Na zachodzie Europy już inne istniały zapatrywania, oraz w odpowiedniejszy sposób były urządzone zakłady politechniczne. To też K. przedsiębierze liczne podróże do Francyi, Anglii, Belgii i Szwajcaryi, wysyłany tam z ramienia rządu oraz towarzystw naukowych. Ruch przez niego obudzony na polu tem zyskuje więcej naśladowców i stronników, wreszcie pomału wchodzi w życie nowy porządek mniej więcej podobny do obecnego sposobu wykładów politechnicznych. Choć zmiany te zostały zaprowadzone w całem państwie rakuskiem, toż przedewszystkiem tyczyły się prażskiego zakładu politechnicznego, dla którego podejmował K. wszelkie starania i dążności. W końcu r. 1864 doczekała się prażska politechnika owoców tego działania, a zgromadzenie profesorów, w nowym składzie w trójnasób pomnożone, w uznaniu zasług K. wybrało go pierwszym rektorem.

Niebawem mianuje go rząd członkiem austryackiej rady oświecenia, a w tym stanowisku pracuje K. w komisyi przekształcenia politechniki wiedeńskiej, a również i innych szkół technicznych.

Drugiem polem działalności Kořistki jest praca naukowa. Już od młodości zamiłowany do zdjęć mapowych w licznych wycieczkach skierował umysł swój ku badaniu powierzchni ziemskiej t. j. ku nauce o naziomie (terrain).

Z ramienia Wernerowego towarzystwa zajął się pracą nad topografią i hypsometryą Moraw i Śląska. W ciągu 10 lat w miesiącach letnich schodził całe Śląsko i Morawę czyniąc pomiary hypsometryczne, a owoce tej pracy zebrał w dziele o geografii

Morawy i Śląska (1860) oraz w mapie hypsometrycznej tych krajów (1863).

On to również razem z innymi przyjaciółmi podał myśl założenia komisyi do badania przyrodniczego Czech. Wybrany głównym redaktorem wydawnictw tej komisyi prowadzi prace topograficzne i hypsometryczne komisyi aż do dziś dnia. W zamiarze badania stosunków naziomu podejmuje K. liczne podróże naukowe i tak w r. 1860 do Tatr, w następnych latach do Anglii, Żuław i Danii, Włoch, Szwecyi, Finlandyi i Rosyi, Francyi, Węgier, Slawonii, Bośni, a także wielokrotnie zwiedza Alpy rakuskie i szwajcarskie. We wszystkich tych pracach przewodzi mu zasada, że postać ziemi można zbadać jedynie na podstawie licznych pomiarów hypsometrycznych i zdjęć warstwowych (Isohypsy). Zdanie to, dziś tak powszechnie przyjęte, nie miało istotnego znaczenia w dawniejszych czasach. Wprawdzie zwracano już uwagę na naziom, ale nie tak przeważnie i szczegółowo jak dzisiaj.

K. wydaje różne prace z dziedziny hypsometrycznej, przyczyniające się do rozpowszechnienia pomiarów wzniesiennych, tak ogólne (o sposobach pomiarów hypsometrycznych, 1858; tablice obliczania wzniesień mierzonych barometrem, 1856 i t. d.) jak i szczegółowe (opisy podróży, wyniki badań i t. d.).

Sam K. wykonał około 10.000 pomiarów wzniesień. Wydał wiele map hypsometrycznych, a mianowicie okolic Berna morawskiego, Pragi, Tatr, Morawy, Śląska, różnych części Czech, a prócz tego wiele niewydanych posiada z podróży po Alpach i Włoszech. Za te mapy otrzymał w r. 1875 na osobnej wystawie kartograficznej w Paryżu najwyższe odznaczenie.

Nie spuszczając z oka ulubionej dziedziny hypsometryi pracuje K. obecnie nad dziełem o naziomie. Wogóle ilość prac K. dosięga 60 i to w trzech językach: czeskim, niemieckim i francuskim.

Taka jest działalność K. w ogólnym zarysie. W uznaniu zasług jego tak na polu szkolnictwa, jak ścisłej nauki obdarzyły K. tak rządy różnych państw jak i towarzystwa naukowe najwyższymi zaszczytami. Mianowicie uniwersytet wiedeński mianował go honorowym doktorem filozofii, ces. akademia umiejętności w Wiedniu wybrała członkiem dopisującym, towarzyrzystwo geograficzne w Paryżu również członkiem jak i wiele innych towarzystw.

Czeskie towarzystwo naukowe uczyniło K. zastępcą przewodniczącego, a niedawno powstała czeska Akademia umiejętności obrała go członkiem zwyczajnym i przewodniczącym wydziału matematyczno-przyrodniczego. Prócz tego cesarz nadał mu order żelaznej korony trzeciej klasy i szlachectwo, również otrzymał odznaczenia od rządu rosyjskiego i francuskiego.

Mimo wezwania do wstąpienia do ministerstwa oświaty, a także na posadę profesora politechniki do Karlsruhe pozostał K. na dawnem stanowisku t. j. profesora w zakładzie politechnicznym w Pradze i to po rozdziale na dwie odrębne szkoły, niemiecką i czeską, w tej pierwszej, w której był od początku. Tyle o ogólnej działalności Kořistki.

Co się tyczy Tatr, zwiedził takowe K. w r. 1860. Już dawno żywił chęć podróży do Tatr, a za pobytu w Węgrzech od r. 1843—1849 często odwiedzał pasma górskie położone dalej na południe od Tatr, skąd podziwiał ogromne wieżyce gór tatrzańskich, ale nigdy nie mógł ich nawiedzić, aczkolwiek go ciągło ku nim szczere pragnienie.

Szczegóły podróży wyjmuję z dwu wydanych prac Kořistki, to jest z obrazów tatrzańskich (Bilder aus den Central-Karpathen, Oester. Revue 1863 Wien. IV., str. 291—311; VI., str. 288—305)[1] i geograficznego opisu Tatr (Die Hohe Tatra in den Central-Karpathen... 1864). Oprócz tego gdzieniegdzie wtrącam ustępy z listów Kořistki, pisanych do mnie, które w poprzednim i bieżącym roku odebrałem.

W sierpniu r. 1860 udał się z ramienia Wernerowego towarzystwa w Bernie podejmując pomiary wzniesień na Morawach i Śląsku, do małych Karpat, pasma granicznego między Morawami a Węgrami. Pozostało mu jeszcze kilka tygodni wakacyjnych, których zamierzył użyć na wycieczkę w Tatry. Nę-

---

[1]) Bardzo trudno dostać rzeczone dzieło zbiorowe, w którem mieszczą się obrazki tatrzańskie. Do tego praca ta, nawet z nadpisu jest prawie całkiem nieznana. Z tych powodów podaję treść obrazków. Zamiast imiennictwa niemieckiego używam polskiego lub słowackiego, jakie wyszukałem na miejscu w moich wycieczkach po Spiżu.

ciła go tam dzika przyroda, tak mało znana oraz pragnienie opisania Tatr, aby zwrócić nań uwagę podróżników i uczonych.

Zamierzył zebrać trochę pomiarów wzniesień, aby wydać mapę Tatr, którąby mogła służyć za podstawę do badań innych uczonych.

Zabrał barometr rtęciowy, przyrząd do mierzenia kątów i fotograficzny odwzór mapy Tatr wojskowego zakładu geograficznego w Wiedniu. Droga wiodła go z Trenczyna na Żylinę, Waryn, stąd doliną Warynki ku rzece Orawie a przez Dolny Kubin, do Rużomberku nad Wagiem. Kierując się wzdłuż doliny Wagu czyli t. zw. Poważa w górę biegu tej rzeki przybył do Swatego Mikułasza, a z miasta tego uczynił kilka wycieczek do najbliższych dolin tatrzańskich pod Rohacze i Wielki Baraniec.

Za następne wychodzisko posłużyła Kořistce wioska Ważec, stąd starał się dosięgnąć do szczytu Krzywania. Tymczasem odbywał mniejsze wycieczki. Z Ważca wyszedł na szczyrbski dział wodny, skąd roztoczył się przed nim wspaniały widok Tatr, zadziwiający ogromem i potężne sprawił wrażenie na podróżniku.

Na dzień następny przedsięwziął K. przejrzeć grzbiet działu wodnego między zlewiskiem Dunaju a Wisły. Już wówczas zauważył, że kolej żelazna snadnie bez żadnych trudności naziomu mogłaby przez ten grzbiet przebiegać, co rzeczywiście przyszłość potwierdziła. Przechodząc wzdłuż grzbietu tego ku Tatrom doszedł K. do Plesa Szczyrbskiego, które chciał poznać i opisać już dla tego, ponieważ dotychczas mało znane, prawie, że nie było opisane.

Jakżeż inaczej wyglądało to obecnie ulubione przez podróżnych jezioro. Oczywiście przyroda się mało zmieniła, ale wówczas była tutaj zupełna pustka, las dochodził do samej wody. Słusznie uczynił spostrzeżenie K. co do położenia jeziora. Mianowicie od strony południowej ku równiom liptowskim opada nagle naziom, tak że oko spotyka się z niebiosami, kiedy przeciwnie ku górom natrafia na olbrzymi mur skalisk tatrzańskich. Z tego stosunku pochodzi uczucie pobytu na znacznej wysokości, które odnosi człowiek, gdy się rozejrzy w około. Idącego ku jezioru ostrzegali po drodze wieśniacy, na polach pracujący,

że niebezpiecznie chodzić samemu ku plesu, bo już niejeden nie wrócił stamtąd.

Nazajutrz szukał K. przewodnika na Krzywań i jednego nosiarza do pomocy, co mu szło z trudnością, bo wieśniacy byli zajęci pracą po polach. W końcu wynalazł dwu ludzi, gajowego i drwala; obaj już nieraz byli na szczycie. Przyłączyli się jeszcze na towarzyszy słysząc o wycieczce miejscowy leśniczy i geometra, zajęty właśnie pomiarami w okolicy Ważca. Zamierzyli wyruszyć tego samego dnia po południu na noc do koliby u podnóża Krzywania. Opatrzeni we wszystkie przybory, przyrządy naukowe, jadło, strzelby, bowiem leśniczy i hajczy mieli na myśli niedźwiedzia, co świeżo właśnie rozszarpał wołu pod Krzywaniem, a także snuł im się głuszec po głowie. Przechodzili przez spustoszone lasy, mianowicie po zniesieniu poddaństwa powstały spory sądowe o własności między wieśniakami a dziedzicami, a dla chwilowej korzyści padały drzewa, aby ich nie utracić w razie przegranej sprawy. Minąwszy kilka koszarów czyli szałasów dotarli o 7 wieczór do opuszczonej szopy na polanie Pawłowej. Leśny ubił przed noclegiem pysznego głuszca w chwili tokowania, a w nocy budził ich jakby niedźwiedzi mruk. Wstali rychło, jednak niemiła ich spotkała niespodzianka, bowiem zapowiadała się niepogoda.

O 5-ej wyruszyli lasem w górę. Na łące koło źródła pokazywał im hajczy kości wołu zabitego przed kilku dniami przez niedźwiedzia. Las się przerzedzał, w końcu ustał, a zaczęły się krzaki kosodrzewiowe na zboczu bystrem.

O 8-ej byli na równi wyniesionej, którą nazwali przewodnicy „Nad Pawlowa“. Tymczasem pogoda niedopisywała, silny wiatr pędził z północo-zachodu deszcz i śnieg naprzemian, mimo to postępowali coraz wyżej; nastały bałwany skalne, po których niełacno było stąpać, bowiem oślizły od deszczu. O 9-ej dotarli do ostatniej płaszczyzny pod czubem Krzywania t. j. do podstawy Przehyby. Wiatr wprawdzie przycichnął, ale za to zaległa mgła gęsta, a na pięć kroków nie było widać. Przewodnicy oświadczyli, że nie biorą odpowiedzialności, ażali dobrze powiodą ku szczytowi wśród takiej niepogody. Nie było rady, usiedli w zaciszu na wąskiej grani i czekali godzinę. Zimno dotkliwe (4^0 R.) zmusiło upartych podróżników do odwrotu. Szybko spuszczali się na dół wśród ustawicznego deszczu, a już

o 4-ej popołudniu stanęli w Ważcu. Tymczasem jakby na przekór wypogodziło się, Tatry znowu rysowały się ostro na widnokręgu na tle ciemno-modrych niebios, Krzywań pokryty warstwą świeżego śniegu wdzięczył się w różowem świetle zachodzącego słońca, jakby drwiąc sobie ze znękanych niepowodzeniem podróżników. Towarzysze zapewniali Kořistkę że takie chimery pogody bywają częste [1]).

Nie zrażony przeciwnościami, postanowił K. koniecznie dotrzeć do wierzchołka Krzywania.

Zamieszkał w Szczyrbie, gdzie mu gospodarz polecił na przewodników dwu węglarzy, świadomych drogi na Krzywań. Nie ufając pogodzie, która przez noc może się zmienić, choć w dniu wyjścia sprzyja, ułożył sobie odbyć wycieczkę w jednym dniu.

D. 15 sierpnia wyjechali konno samotrzeć raniutko (o 5-ej godz.) ku Szczyrbskiemu Plesu, zostawiając jednak jezioro na prawo. Odtąd jadąc drogą leśną wzdłuż grzbietu Soliska i Siodełka, dotarli do Suchej Doliny, gdzie na wzniesieniu 5000 stóp zostawili konie na łące, lekko spętane. Po stokach grzbietu doszli ok. 10-ej godz. na to samo miejsce, od którego cofnęli się przed kilku dniami. Po grani skalistej, przepaścistej na zachód i wschód, stąpając, stanęli na wierzchołku Krzywania, którego wzniesienie nad p. m. obliczył K. na 7884'. Widok nie był zupełnie czysty, od południa zasłoniły go chmury zbite w ławice, tworząc morze ruchomych obłoków, z którego tylko wynurzały się graniczniki Tatr Niżnich, Kralowa Hola na wschodzie, a Dziumbir na zachodzie. Jednakowoż wspaniały widok ku północy i północo-wschodowi był zupełnie wolny. Nadzwyczaj zajmujący układ Tatr w poglądzie z Krzywania, gdzie to

[1]) Całkiem podobnie wydarzyło się i mnie w r. 1890. Po straceniu jednego dnia na czekaniu na pogodę w Podbańskiej wybrałem się mimo niepewnej pogody na Krzywania. Również na Wyżniej Przehybie złapała nas (t. j. 3 podróżników i kilku górali) straszna burza, z mgłą, deszczem i gradem, która nie ustawała, więc mimo czekania musieliśmy powracać. Burza ta nagnała nam stado kozic bardzo blizko, tak, żeśmy się im do woli napatrzeć mogli, pocieszając się choć tą przyjemnością w niepowodzeniu! Nazajutrz, z przełęczy Tomanowej, wracając do Zakopanego, ujrzał Krzywań, roztaczała się nad nim przepiękna pogoda, a w blaskach słońca lśniła na skałach szata z gradu wczoraj spadłego.

grzbiety górskie zachodzą jeden za drugi w kilkakrotnych szeregach, a oko wgląda w głąb rdzenia Tatr — ukazał się w całej pełni Kořistce. Niestety, gwałtowny wicher, co zmuszał do legnięcia na skałach, ponieważ utrzymać się nie było można na nogach — zmusił do powrotu. Tą samą drogą wrócił K. do Szczyrby na 6-tą godz. wieczór.

Na drugi dzień po wycieczce na Krzywań, pojechał ze Szczyrby przez Łuczywnę do Popradu, a ztamtąd przez Wielką i W. Sławków do Smokowca[1]), aby poznać wschodnią stronę Tatr. Już wówczas Smokowiec miał przyzwoite budynki, park, i był licznie uczęszczany przez gości, których przeważną część stanowili właściciele ziemscy z okolicy. Dla przeglądu budowy Tatr wybrał się K. po naradzie z miejscowymi przewodnikami na szczyt Sławkowski, który się do tego znakomicie nadaje, a wychód nań nie wymaga nadzwyczajnych wysiłków.

Zboczywszy od chodnika idącego ku Wielickiej dolinie na północ koło Stawków Sławkowskich, podążył na szczyt. Oprócz kawałka drogi po złomach skalnych i po ostrej grani, bez żadnych trudności wychodzi się nań. Z wierzchołka roztoczył się pyszny widok na półkole, które się poczyna od południo-zachodu Szczytem Gierłachowskim, przy Lodowym Szczycie zagina się ku północo-wschod., a kończy opadającymi nagle Łomnickim i Kieżmarskim Szczytem. Olbrzymi posad Szczytu Gierłachowskiego opada przepaścistemi, zczerniałemi ścianami ku stawowi Wielickiemu, z południa zagłębia się w wielki kocioł („na Kotłu“). Na zachodzie sterczy Wysoka, poprzód ciągnie się szczerbaty Polski Grzebień. Ku północy zieje pusta, zasiana stermami skalnemi, otoczona ścianami pionowemi otchłań, a na jej górnym końcu czernią się zwierciadła jezior. Jest to górny koniec Doliny Staroleśnickiej, oddzielonej od doliny Pięciu Stawów nadzwyczaj ostrym, na liczne wierchy i rogi porozrywanym grzbietem Pośredniej Grani. Ku północno-wschodowi wystają trzy ostre turnie: Lodowy, Łomnicki i Kieżmarski Szczyt. Pomiędzy i za temi skałami widnieją rozległe krainy polskie.

W przeciwnej stronie spotyka oko na południu i południo-

---

[1]) Smokowiec jest właściwą nazwą Szmeksu, wyrazu przekręconego przez Szwabów spiskich. Tak też zowią tę miejscowość powszechnie Słowacy, a nazwa ta musi się i u nas przyjąć, bo jest pierwotna.

wschodzie przeciwieństwo silne. Cała wysoczyzna spiska z licznemi miastami, wsiami, błoniami, wielka część górnego Liptowa z obszernemi pastwiskami i lasami oparta o łagodnie zarysowane pasmo Niżnich Tater.

W jednym z dni następnych uczynił wycieczkę do doliny Zimnej Wody i do Pięciu Stawów. Przez górę Wyborną i Turnicę przychodzi się ponad huczący w głębi Staroleśnicki potok. Powyżej lesistych stoków przeciwnej strony doliny, wznoszą się ciemno-siwe ściany Łomnicy, najpierw tworząc zębatą grań Łomnicką, dalej zaostrzając się w czub Łomnicy. Znać warstwy granitu gnajsowego, z którego się ten szczyt składa, płaszczyzny rozdzielnicze są do siebie prostopadłe, przez co powstają wielkie stopnie. To umożliwia dostęp na Łomnicę.

Na rozdziale potoków udał się K. z doliny Staroleśnickiej w dolinę Zimnej Wody po „schodkach“. Po przebyciu lesistej części niższej roztoczył się odrębny widok: z jednej strony zębata Grań Pośrednia, z drugiej prawie pionowe mury Łomnicy, a tło doliny zapiera ściana granitowa na przeszło 1000′ wysoka, po której spływają dwie srebrne wstęgi Zimnej Wody od Pięciu Stawów. Minął K o l e b ę z b ó j n i c k ą, spinał się lewą stroną progu. Nad progiem roztacza się kotlina szeroka, ku północno-zachodowi, ujęta w poszarpane ściany skalne, dno podzielone na stopnie poprzecznemi wałami, za którymi pięć zwierciadeł czarniawo-zielonych, po brzegu pokrytych tu i ówdzie lodem (w początku sierpnia).

Ze Smokowca udał się K. wozem do Kieżmarku, aby porównać swój barometer z tym, który się znajdował w tamtejszem gimnazyum w opiece skrzętnego postrzegacza prof. Füressa.

Poznawszy najważniejsze miejsca Tatr Liptowskich i Spiskich, pragnął jeszcze K. zobaczyć polską stronę Tatr. Wozem z Kieżmarku udał się przez Rakusy na Szarpaniec do Żaru, gdzie nocował w karczmie. Poznał tam sławnego Jonka z Jurgowa, kłusownika zaciekłego, który sam położył 300 kozic, a świstaki prawie całkiem wytępił na polskiej stronie Tatr.

Ze Żaru przez przełęcz Żarską, Podspady, przybył do Jaworzyny Spiskiej, a ztąd na Łysą podążył do Rybiego Stawu (Morskiego Oka).

Nad jeziorem zastał dom pusty, służący dla schronienia się

na noc lub przed niepogodą, a u brzegu drewnianą pełć [1]). Razem z góralem z Jaworzyny Spiskiej wsiedli na pełć i przepłynęli jezioro za pół godziny w prostym kierunku. Zwiedził Czarny Staw, położony nad Morskiem Okiem.

Słyszał o podaniach przywiązanych do różnych stawów tatrzańskich, że pozostają w związku podziemnym z morzem. Tak samo Czarny Staw posiada podanie, że przed kilkuset laty bogaty kupiec kieżmarski, który stracił moc towarów kosztownych przez zatonięcie okrętu na odległem morzu, po jakimś czasie znalazł okręt i towary na dnie tego jeziora [2]).

Dla zwiedzenia Pięciostawów, wracając od Morskiego Oka, skręcił w dolinę Roztoki leśną drogą. Podziwiał wspaniały wodospad „Siklawej Wody". Wyspinał się po mokrych skałach wielkiego progu do doliny Pięciu Stawów, których widok określa jako strasznie dziki, przytem pusty i spokojny.

Z tej wycieczki wrócił do Jaworzyny, a ztamtąd pojechał na Nowy Targ.

Z Nowego Targu zamiast zwykłą drogą pocztową na Białą i Bielsko, puścił się wózkiem góralskim na Jabłonkę przez Węgry, aby poznać dział wodny między Bałtykiem a Morzem Czarnem. Obraz Słowaków i Podhalan kreśli bardzo dobrze, widocznie co do ostatnich na źródłach polskich oparty.

O Podhalanach mówi w ten sposób: „mają wiele podobieństwa tak w budowie ciała, jak w duchowych właściwościach, do Słowaków mieszkających na stronie południowej, o ile ci ostatni mogą być uważani za mieszkańców Tatr, jakem także spostrzegł w licznych moich podróżach górskich, że wszyscy mieszkańcy górscy mają pewne wspólne rysy. Większa sprężystość ciała i ducha jest wszystkim wspólna, a niemożebność wyżycia tylko z plonów jałowej ziemi, zmusza wielu obejrzeć się na zewnątrz i być w rozmaitych okolicznościach, a tak ilość wiadomości i doświadczenia zabrać ztamtąd do ojczyzny, któ-

---

[1]) Pełć jest wyrazem od dawna na miejscu używanym, również wymienia go Staszic w swym opisie. Dzisiaj przyjęła się od gości nazwa: tratwa, choć starzy górale mówią pełć.

[2]) Zwracam uwagę na łączenie tego podania, które zresztą jest wogóle bardzo znane, z Czarnym Stawem, a nie jak zwyczajnie bywa z Morskiem Okiem. Również osoba kupca z Kieżmarku jest niezwykła w tem podaniu.

rych brak mieszkańcom żyznych rozległych równin. To również zachodzi u Podhalan“.

Wrażenia podróży swojej spisał K. w obrazach tatrzańskich (w „Oesterr. Revue“, nadpis wyżej wymieniony), zaś wyniki pomiarów wysokości zebrał w geograficznym poglądzie na Tatry, w dodatku do „Petermanns Geographische Mittheilungen“.

Dziełko ostatnie zbiera naukowo stan wiadomości ówczesnych o Tatrach. Szczegółowo zajmuje się opisem orografii i geologii, powstania dolin, hydrografii, stosunków klimatycznych, ludności i szlaków podróżnych.

Na wiele poglądów wyrażonych tam zgodzić się dzisiaj nie można, ale nie trzeba zapominać, że był to czas, kiedy jeszcze Tatry prawie że nie posiadały mapy dobrej.

K. obejmuje nazwą Tatr pasma górskie położone pomiędzy rzekami: Orawą, Dunajcem, Wagiem i Popradem, a dzieli je na trzy części: Wysokie Tatry od wyżyny spiskiej po dolinę Bobrowiecką, Liptowskie Hale od doliny Bobrowieckiej do Orawy, i Spiską Magórę. Dzisiaj już nie zalicza się Spiskiej Magóry do Tatr, a Liptowskie Hale również stanowią osobne pasmo, choć nie w tych granicach, co wyżej, ale nieco mniej obejmując, bo tylko po Dolinę potoku Huciańskiego.

Nazwy górskie przedstawiają w dziełku Kořistki wiele mylek, ale gdzież ich niema, kiedy jeszcze dzisiaj nie są wolne od rażących błędów. To jednak trzeba przyznać, że K. uwzględnia dosyć nazwy słowiańskie, w czem właśnie grzeszą inni piszący po niemiecku. Słusznie pisze, że nigdzie może nie jest tak trudno dotrzeć do nazwy właściwej szczytów, jak w Tatrach.

Wśród podróży wykonał z górą sto pomiarów wzniesień sposobem trygonometrycznym, a 70 barometrycznym.

Pomiędzy pomiarami znajduje się także pomiar trygonometryczny wysokości Gierlachowskiego Szczytu, który wykazuje, że jest to najwyższy wierzchołek Tatr, a nie Łomnica jak dotąd uważana za taki. Jednakowoż równocześnie a nawet nieco wcześniej ogłoszony opis Tatr Fryderyka Fuchsa (Die Central-Karpathen, Pest, 1863), ogłasza także podobny wynik pomiarów (nawet więcej zbliżony do dzisiejszego pomiaru wojskowego 2662·5 m., bo = 2659·5 m., kiedy pomiar Kořistki = 2646·9 m.).

Dziełko Kořistki zdobi kilka widoków, rysowanych według

przyrody przez niego. Z tych cztèry wykonane w barwnej litografii, a jeden w drzeworycie, a mianowicie: Szczyrbskie Pleso, Wielki Rybi staw (czyli Morskie Oko), widok Tatr od strony polskiej ze wzgórza nad Szaflarami, widok Tatr od strony węgierskiej z nad Ważca i Pięć Stawów spiskich. Widoki te, starannie wykonane, choć pozbawione artyzmu.

Do dziełka dodana hipsometryczna mapa Tatr w mierze 1:100.000. Po pierwszej próbie mapki hipsometrycznej przez W. Fr. Warhanka w r. 1857 (Phys.-geogr. Schilderung der Central-Karpathen, Program der k. k. Oberrealschule. Wien, 1857) jest to pierwsza taka mapa Tatr. Opiera się na mapach wojskowych, więc wszystkie błędy w rysunku naziomu z nich i do niej weszły. Użycie kilku barw na niej, oznaczających warstwy wysokości, miłe sprawia wrażenie. Aż do czasu ukazania się hipsometrycznej mapy, wykonanej przez wojskowy zakład geograficzny r. 1881, była to jedyna mapa taka.

Opis Tatr Kořistki w chwili ukazania się obudził za granicą szeroko uwagę na te góry. Wykształceni podróżnicy zapragnęli poznań Tatry, a Kořistka odbierał wiele listów z różnych stron Austryi, Niemiec i Francyi, w których proszono o bliższe szczegóły podróży do Tatr. Niektórzy z nich zachęceni do wycieczki, po powrocie składali podziękowanie Kořistce, że im podsunął myśl obejrzenia wspaniałych, a tak mało znanych i cenionych wówczas Tatr.

Szanowny profesor zwróciwszy swą pracę w inne strony już o Tatrach więcej nie pisał, zawsze jednak zachował o nich najmilsze wspomnienie, a wiedząc o zmianie stosunków i ogromnym postępie, jaki od tego czasu wykazują Tatry i ich znajomość, pragnie jeszcze raz zobaczyć piękne góry, czego mu tylko serdecznie życzymy.

Wyniki spostrzeżeń meteorologicznych

dokonanych

staraniem Towarzystwa Tatrzańskiego w roku 1893

obliczone i zestawione

przez

Dra D. Wierzbickiego.

W roku 1893 mieliśmy 14 stacyj meteorologicznych czynnych. Ubyły w tym roku z powodu różnych przeszkód stacye w Milówce, Myślenicach, Poroninie i częściowo w Rabce, skąd tylko ostatnich parę miesięcy nam przysłano. Natomiast wrócił do tej czynności Lubień, zaś Muzeum im. ś. p. Chałubińskiego w Zakopanem dostarczyło nam swoich spostrzeżeń przynajmniej z drugiej połowy roku, tj. odkąd je tam systematycznie robić poczęto. Bardzo gorliwy obserwator w Nadwornej, od połowy roku, z powodu ciężkiej niemocy, przestał z żalem naszym swych obserwacyj. Podobnie, jak lat zeszłych, wyniki spostrzeżeń naszych obserwatorów, którym na tem miejscu imieniem nauki i Towastwa za ich gorliwość dzięki składamy, celem porównania ich z innemi okolicami górskiemi, wzmocniliśmy spostrzeżeniami z Krynicy, Szczawnicy i Zawoi, zaczerpniętemi z aktów Komisyi fizyograficznej, a prócz tego i krakowskiemi. Wyniki te podajemy poniżej, w formie podobnej, jak w roku zeszłym, a mianowicie:

1) Pięciodniowe średnie (pentady) ciepłoty powietrza;

2) Maxima i minima ciepłoty wraz z wykazem dni, w których się one przytrafiły;

3) Średnie miesięczne i roczne ciepłoty powietrza;

4) Pięciodniowe sumy opadów atmosferycznych;

5) Ich sumy miesięczne i roczne, a wreszcie:

6) Średnie miesięczne stanu zachmurzenia nieba.

Pięciodniowe średnie (pentady) ciepłoty w stopniach Celsiusza.

Dzień	Białka 7, 1, 9.	Brzanówka 7, 2, 9.	Chrzanów 7, 1, 9.	Demnia ad Skole 8, 2, 7.	Dukla 7, 2, 9.	Kosów 8, 2, 8.	Kraków 6,2,10.	Krynica 7, 2, 9.
Styczeń 1893.								
	o	o	o	o	o	o	o	o
1—5	—8.7	—10.6	—10.0	—9.7	—8.4	—6.6	—9.9	—10.7
6—10	—11.6	—10.0	—12.9	—14.7	—11.3	—20.7	—14.3	—13.2
11—15	—14.0	—13.5	—10.3	—11.9	—13.1	—12.7	—10.0	—13.5
16—20	—18.1	—14.1	—15.6	—14.7	—18.2	—8.9	—16.7	—17.0
21—25	—12.6	—10.2	—7.9	—13.7	—13.6	—11.0	—9.5	—4.7
26—30	—12.6	—8.0	—6.9	—9.8	—11.6	—14.0	—9.6	—12.9
Luty.								
31—4	—5.7	—5.4	—3.6	—3.1	—7.7	—4.3	—3.5	—7.6
5—9	—6.7	—7.0	—4.3	—8.9	—12.4	—4.3	—3.7	—12.4
10—14	0.0	—0.6	+1.9	—0.1	—1.6	+4.0	+2.3	—2.0
15—19	—0.1	—0.5	2.4	+3.0	+1.4	3.4	2.1	—0.3
20—24	+1.3	+1.7	2.1	1.8	0.5	2.3	2.3	+1.0
Marzec.								
25—1	+1.2	+2.4	+4.3	+6.6	+4.6	+5.7	+4.5	+2.9
2—6	—0.3	—0.4	2.5	4.4	2.7	4.1	2.9	1.0
7—11	—2.6	—4.1	0.6	—1.5	—1.8	—0.6	1.0	—3.8
12—16	+2.9	+4.4	8.0	+6.7	+3.4	+10.4	9.2	+1.8
17—21	—2.9	—4.4	0.3	0.9	—1.2	2.1	—0.2	—2.3
22—26	+0.1	—2.2	2.0	0.5	+0.8	—1.1	+2.4	—0.3
27—31	0.9	+0.2	4.1	2.7	4.0	+4.1	3.9	+2.2
Kwiecień.								
1—5	+4.2	+4.3	+9.1	+6.6	+8.8	+9.1	+7.7	+4.2
6—10	1.8	0.8	8.1	2.2	3.1	4.0	4.8	4.3
11—15	1.4	—1.0	4.9	4.2	2.6	7.1	3.8	1.4
16—20	3.2	+2.0	8.0	4.7	5.8	7.6	5.4	3.2
21—25	3.3	1.7	7.5	4.2	4.4	5.0	6.2	3.9
26—30	5.8	5.7	10.8	11.8	9.1	11.7	8.7	7.3
Maj.								
1—5	6.2	3.5	8.8	9.5	8.3	12.4	8.0	7.4
6—10	5.6	3.5	10.3	8.9	8.6	9.3	8.4	6.9
11—15	11.2	8.7	15.3	13.0	12.6	12.1	12.9	12.8
16—20	15.3	13.8	18.6	19.4	16.3	21.6	17.3	15.4
21—25	16.9	14.3	19.2	18.9	16.7	14.9	17.5	18.3
26—30	9.5	7.5	14.7	14.1	12.1	12.5	13.1	12.2
Czerwiec.								
31—4	10.9	9.7	15.0	14.0	12.6	17.5	14.0	12.7
5—9	10.6	9.0	15.5	13.0	12.8	13.3	14.4	12.8
10—14	13.9	11.4	18.3	17.3	16.1	17.7	16.4	16.5
15—19	15.7	13.6	20.5	—	16.9	18.6	18.4	18.6
20—24	15.1	12.0	19.6	—	16.7	20.1	18.0	18.6
25—29	14.8	13.0	18.3	—	16.1	18.6	16.2	18.0

Dzień	Kuty 8, 1, 9.	Lubień 7,12,9.	Maków 7, 1, 9.	Maniowy 7, 2, 9.	Mikuliczyn 7, 1, 9.	Mogilany 7,2,7.	Nadwórna 7,12,9.	Szczawnica 6, 1, 9.	Wesoła 7, 1, 7.	Zawoja 7, 2, 9.
Styczeń 1893.										
	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
1—5	—8.5	—15.2	—11.5	—11.7	—12.0	—11.5	—8.8	—11.5	—7.6	—9.6
6—10	—19.2	—17.4	—11.8	—14.5	—21.9	—14.8	—19.5	—11.6	—15.7	—9.5
11—15	—12.3	—9.6	—12.1	—13.7	—15.1	—11.6	—12.6	—14.2	—11.7	—10.3
16—20	—11.8	—20.7	—18.1	—20.7	—15.4	—18.1	—13.9	—20.0	—18.0	—16.4
21—25	—10.4	—12.0	—9.3	—15.7	—15.1	—9.1	—12.7	—15.1	—14.0	—9.2
26—30	—13.7	—14.7	—6.4	—15.0	—13.5	—5.3	—10.8	—11.9	—12.3	—5.9
Luty.										
31—4	—2.1	—6.9	—4.9	—5.1	—6.4	—4.9	—3.1	—5.1	—	—3.2
5—9	—3.9	—10.4	—4.6	—8.0	—14.9	—4.5	—3.6	—7.9	—7.6	—4.1
10—14	+4.6	+3.2	+0.7	+0.1	—9.5	+0.2	+0.7	+0.2	+1.4	+1.4
15—19	5.7	4.0	1.1	—0.6	—3.5	2.7	2.0	0.6	1.9	1.7
20—24	5.2	5.2	1.2	+2.1	—0.6	2.9	3.7	1.9	1.2	2.4
Marzec										
25—1	+6.9	+6.7	+3.3	+2.1	+1.1	—	+4.0	+3.8	+4.4	+4.7
2—6	5.1	3.5	0.8	1.6	0.3	—	2.6	1.5	3.0	1.1
7—11	2.2	—0.4	—1.9	—1.0	—5.2	—	—1.5	—2.3	—0.8	—0.9
12—16	11.6	+11.6	+6.4	+2.6	+5.2	—	+7.3	+3.1	+6.0	+6.3
17—21	3.8	—0.7	—2.1	0.3	—2.4	—	0.6	—3.1	—1.4	—1.5
22—26	—0.5	—7.9	+0.1	1.8	—3.2	—	—2.3	+0.7	—1.7	+0.8
27—31	+5.6	—	4.3	—	+0.4	—	+2.0	3.2	+2.2	2.3
Kwiecień.										
1—5	+9.8	+7.4	+7.1	+6.3	+4.6	+7.7	+5.2	+6.0	—	+6.2
6—10	3.8	2.6	3.8	5.0	0.3	4.5	2.8	2.9	6.2	2.9
11—15	7.3	—0.7	0.8	3.0	2.4	2.5	2.2	2.0	7.0	3.4
16—20	7.4	+0.4	3.9	5.0	3.6	4.7	4.6	3.8	5.2	2.3
21—25	5.9	6.2	5.5	5.3	1.7	4.4	3.5	4.4	5.3	4.7
26—30	11.8	8.9	8.0	8.2	8.0	8.3	9.3	6.2	10.9	8.5
Maj.										
1—5	14.4	2.3	5.7	8.1	8.2	7.0	8.9	6.8	9.1	7.2
6—10	9.9	5.4	7.1	7.8	5.9	6.7	5.7	6.8	8.1	6.5
11—15	14.6	9.7	12.0	11.2	9.0	12.9	11.5	10.5	15.1	12.0
16—20	21.2	18.1	16.1	17.0	16.3	16.4	18.6	14.6	19.6	16.2
21—25	17.2	17.8	17.2	17.9	13.7	17.3	15.3	16.8	18.0	17.9
26—30	16.7	13.5	11.7	12.5	11.4	11.8	13.0	10.9	13.1	10.9
Czerwiec.										
31—4	17.2	12.6	11.8	12.9	13.5	12.9	16.0	11.8	13.7	11.4
5—9	14.2	11.4	12.0	13.3	10.1	12.9	12.5	11.9	14.1	11.5
10—14	19.1	12.4	14.2	15.7	12.9	15.9	16.2	13.5	18.3	14.0
15—19	19.6	16.9	18.0	17.4	13.7	18.1	16.5	15.3	19.3	17.5
20—24	21.8	18.6	16.9	17.5	16.1	18.2	18.7	15.7	17.7	16.5
25—29	19.1	16.9	15.1	15.8	14.1	16.5	17.3	15.0	15.8	15.6

Pięciodniowe średnie (pentady) ciepłoty w stopniach Celsiusza.

Dzień	Białka	Brzanówka	Chrzanów	Demnia ad Skole	Dukla	Kosów	Kraków	Krynica
	7, 1, 9.	7, 2, 9.	7. 1, 9.	8, 2. 7.	7, 2, 9.	8, 2, 8.	6,2,10.	7. 2, 9.
	Lipiec 1 93							
30—4	+13.5°	+11.7°	+19.1°	+14.5°	+14.9°	+18.0°	+16.1°	+15.4°
5—9	15.0	12.8	20.4	10.8	15.9	18.0	16.9	17.0
10—14	18.0	16.0	21.2	20.1	20.2	23.2	20.3	18.7
15—19	14.0	11.6	16.8	15.0	16.5	19.9	16.1	16.0
20—24	16.8	15.8	19.7	19.9	18.4	22.7	18.8	18.6
25—29	19.3	17.9	21.6	22.5	22.3	25.3	20.6	20.6
	Sierpień.							
30—3	14.2	12.1	16.2	18.3	16.2	20.9	16.0	16.3
4—8	14.6	12.9	18.5	16.0	17.8	19.9	17.8	16.6
9—13	14.1	13.2	15.5	14.6	15.7	18.8	16.4	15.9
14—18	14.8	13.3	—	15.8	16.2	17.5	17.3	15.8
19—23	18.4	18.7	21.3	19.4	21.3	22.5	20.8	19.2
24—28	14.0	12.7	16.5	15.8	16.3	17.7	15.5	16.3
	Wrzesień.							
29—2	10.5	8.5	13.4	12.0	11.9	16.2	10.9	13.8
3—7	11.0	9.6	14.2	12.4	13.4	15.6	13.9	13.7
8—12	10.7	9.8	12.9	14.2	14.3	15.9	13.2	13.8
13—17	11.3	12.0	14.4	12.9	13.8	16.6	13.6	13.2
18—22	12.2	11.9	15.1	13.9	14.1	16.7	14.4	14.4
23—27	9.6	9.4	12.2	12.2	11.6	13.8	11.7	12.4
	Październik.							
28—2	11.3	11.7	14.1	11.7	13.9	14.3	13.2	13.0
3—7	12.0	13.0	15.6	17.0	17.1	18.0	15.1	15.4
8—12	12.9	12.9	16.1	17.4	19.5	16.8	15.5	14.5
13—17	9.2	7.3	11.1	9.4	10.6	11.4	11.0	8.9
18-22	4.8	3.0	7.6	4.7	7.3	7.4	7.4	5.1
23—27	4.7	3.2	7.3	6.7	7.8	9.1	7.8	5.2
	Listopad.							
28—1	+ 1.9	+ 3.2	+ 6.4	+ 5.9	+ 6.6	+ 7.8	+ 5.5	+ 3.6
2—6	4.9	4.0	7.4	7.7	7.1	8.5	6.8	4.8
7—11	— 3.0	— 3.9	0.3	— 1.5	— 1.4	— 0.2	— 0.1	— 2.4
12—16	— 3.0	— 3.5	0.1	+ 1.4	— 0.5	— 1.3	— 0.2	— 0.7
17—21	+ 1.1	— 0.7	1.8	4.0	+ 4.2	+ 3.3	+ 2.2	+ 1.9
22—26	— 5.5	— 5.1	— 0.2	— 0.6	— 1.7	0.9	— 1.0	— 3.0
	Grudzień.							
27—1	+ 0.2	+ 2.1	+ 3.2	+ 1.9	+ 1.0	+ 5.4	+ 3.6	— 1.2
2—6	— 5.1	— 7.0	— 3.3	— 1.4	— 3.0	— 1.7	— 3.3	— 4.5
7—11	— 2.3	— 1.7	— 1.1	+ 0.1	+ 3.6	— 1.7	— 1.3	0.0
12—16	— 0.3	+ 0.3	+ 1.9	4.5	3.2	— 2.5	+ 2.2	+ 1.6
17—21	+ 0.4	0.3	3.0	3.4	2.4	- 0.1	2.2	2.1
22—26	0.5	— 1.5	2.5	1.6	2.7	— 0.8	2.6	1.6
27-31	— 7.9	— 0.2	— 3.7	— 6.8	— 5.4	— 4.9	— 3.3	— 7.2

Dzień	Kuty	Lubień	Maków	Maniowy	Mikuliczyn	Mogilany	Szczawnica	Wesoła	Zawoja	Zakopane
	8, 1, 9.	7, 12, 9.	7, 1, 9.	7, 2, 9.	7, 1, 9.	7. 2, 7.	6, 1, 9.	7, 1, 7.	7, 2; 9.	7, 1, 9.
	Lipiec 1393.									
30—4	+18.5°	+16.4°	+15.4°	+16.0°	+14.2°	+14.6°	+14.5°	+15.2°	+14.4°	+10.5°
5—9	17.9	16.0	15.2	18.7	13.7	17.2	14.2	17.2	16.7	13.3
10—14	22.5	20.8	18.0	18.6	18.5	19.7	18.0	21.4	18.7	16.4
15—19	20.0	15.7	14.6	16.5	14.5	15.2	14.1	16.4	13.9	11.4
20—24	23.2	19.7	16.9	18.7	17.8	18.2	16.3	—	19.0	15.3
25—29	24.3	19.7	17.7	19.7	19.2	19.9	18.1	24.2	20.5	16.8
	Sierpień.									
30—3	21.9	19.2	13.7	14.6	16.8	17.2	14.4	17.2	14.5	11.9
4—8	21.0	15.2	15.6	17.1	14.5	16.6	15.6	18.8	16.3	12.0
9—13	19.3	14.1	15.4	16.8	14.3	15.1	15.4	16.6	15.3	11.5
14—18	20.6	15.3	16.5	17.5	14.3	15.6	15.3	16.6	16.3	12.7
19—23	24.6	19.8	20.1	19.5	18.1	21.2	18.4	20.6	20.3	16.4
24—28	19.9	18.8	15.3	15.1	14.3	14.7	14.0	18.0	14.1	11.4
	Wrzesień.									
29—2	16.1	16.2	12.7	13.3	11.3	13.1	11.3	13.5	11.7	8.5
3—7	13.6	15.9	13.5	12.6	11.2	16.6	12.6	13.5	12.5	9.0
8—12	15.0	13.4	13.0	12.6	12.3	13.3	11.6	12.7	12.6	8.7
13—17	18.1	15.1	14.4	11.6	12.7	13.9	12.5	13.0	14.6	10.3
18—22	17.8	17.8	14.9	15.6	12.8	14.2	14.3	13.6	14.2	10.8
23—27	14.2	14.6	13.2	10.5	11.1	12.3	11.2	11.6	11.6	8.7
	Październik.									
28—2	15.8	14.1	13.3	12.0	9.7	15.2	12.3	14.5	13.7	10.9
3—7	18.5	17.2	15.8	14.0	13.7	12.3	14.8	15.1	14.9	12.2
8—12	17.7	17.3	14.8	14.8	13.4	—	16.3	15.8	15.9	13.3
13—17	13.1	13.6	10.0	10.4	8.4	8.3	10.3	9.6	9.9	6.8
18-22	8.1	10.6	7.1	6.5	3.8	3.5	5.6	6.0	5.9	2.9
23—27	10.1	12.7	7.5	6.3	5.7	—	6.6	7.2	8.0	3.3
	Listopad.									
28—1	+10.9	+ 8.8	+ 5.2	+ 4.6	+ 3.8	—	+ 3.8	+ 6.4	+ 5.0	+ 2.1
2—6	5.6	3.3	5.9	6.7	5.2	—	6.6	6.5	5.7	3.6
7—11	0.3	— 3.5	0.0	— 1.1	— 1.8	—	— 1.7	— 1.4	— 1.1	— 4.1
12—16	— 0.9	— 1.7	0.3	— 0.1	— 2.1	—	— 0.1	+ 0.5	— 1.3	— 5.1
17—21	+ 5.7	+ 3.7	2.0	+ 2.9	+ 3.5	—	+ 3.4	3.0	+ 1.9	— 1.1
22—26	2.7	— 4.4	0.3	— 3.7	— 1.8	—	— 2.4	— 1.3	— 0.9	— 5.1
	Grudzień.									
27—1	+ 7.2	— 5.0	+ 1.4	+ 1.0	+ 1.5	—	+ 1.0	+ 1.8	+ 4.2	— 0.1
2—6	0.0	+ 0.9	— 2.7	— 4.4	— 3.1	— 3.5	— 4.2	— 1.0	— 3.9	— 7.2
7—11	— 2.5	— 4.2	+ 0.1	— 0.7	— 2.1	— 0.5	0.5	+ 0.5	— 0.1	— 2.7
12—16	— 1.3	— 4.7	3.2	+ 1.7	+ 1.6	+ 3.5	2.7	3.0	+ 4.0	— 0.2
17—21	+ 1.3	— 2.0	3.1	2.8	1.6	3.0	2.6	3.0	2.9	+ 0.3
22—26	0.2	+ 0.6	2.2	1.6	— 1.4	2.5	2.0	2.9	1.9	— 2.1
27-31	— 4.4	— 4.4	4.6	— 7.7	— 8.9	— 4.8	— 7.5	— 6.5	— 5.9	— 8.4

Najwyższa obserwowana temperatura miesiąca w r. 1893.

Miesiąc	Białka 7, 1, 9.	Brzanówka 7, 2, 9.	Chrzanów 7, 1, 9.	Demnia ad Skole 8, 2, 7.	Dukla 7, 2, 9.	Kosów 8, 2. 8.	Kraków 6,2,10.	Krynica 7, 2, 9.	Kuty 8, 1, 9.
Styczeń	+ 2.0° 31	+ 1.0° 31	+ 2.2° 31	+ 3.0° 30	+ 0.6° 4	+ 1.6° 31	+ 3.5° 31	— 5.0° 27	— 0.3° 31
Luty	7.6 28	9.3 28	11.2 28	12.0 28	8.6 28	15.0 28	14.0 28	+ 6.2 28	+18.5 23
Marzec	9.6 14	13.2 14	15.4 15	14.4 16	11.8 29	18.4 14	16.5 14.16	10.0 17	20.1 14
Kwiecień	14.8 30	12.6 27	20.2 30	22.2 30	19.2 30	23.0 28	19.0 30	12.5 27,30	25.1 28
Maj	23.4 24	24.0 18	27.0 18	24.0 18	25.0 23	27.6 18	26.0 18,24	22.5 24	29.6 18
Czerwiec	25.4 29	20.7 29	26.6 24	—	26.4 20	26.7 20	29.6 20	25.0 20	30.1 24
Lipiec	25.3 27	29.6 22	27.0 12	30.0 22	30.6 29	33.4 29	30.6 22	27.5 22	35.6 29
Sierpień	27.0 24	26.4 21	26.0 22	29.4 23	28.6 5	30.9 23	31.1 24	26.2 24	35.1 24
Wrzesień	20.5 17	26.3 15	23.0 17	22.2 17	24.2 8	25.4 17	24.7 17	21.2 8	30.4 17
Październik	23.0 8	25.2 10	25.0 10	28.2 9	28.2 10	29.0 7	27.0 8	23.8 8	28.3 5
Listopad	11.6 6	12.2 6	12.2 4	13.4 5	11.0 6	18.6 30	13.5 4	8.8 4	19.6 2
Grudzień	7.8 21	14.2 1	9.8 1	11.8 1	9.4 22	12.8 1	12.3 1	6.2 22	10.6 1

Miesiąc	Lubień 7,12,9.	Maków 7, 1, 9.	Maniowy 7. 2, 9.	Mikuliczyn 7, 1, 9.	Mogilany 7, 2, 7.	Nadwórna 7, 12,9.	Szczawnica 6, 1, 9.	Wesoła 7, 1, 7.	Zawoja 7, 2, 9.	Zakopane 7, 1, 9.
Styczeń	+ 0.4° 31	+ 1.4° 31	+ 2.8° 31	— 2.0° 31	+ 1.9° 31	+ 1.8° 31	+ 2.1° 31	+ 0.6° 27	+ 3.0° 31	—°
Luty	10.0 28	9.2 28	7.0 28	+ 5.0 28	12.0 28	9.4 27	10.3 28	10.6 28	10.0 28	—
Marzec	14.3 14	14.8 16	9.0 17	12.0 14	—	14.4 14	12.3 16	15.0 16	13.0 17	—
Kwiecień	17.0 26	17.6 30	18.8 30	18.2 28	16.8 30	20.8 28	16.2 27	21.0 30	17.4 30	—
Maj	24.0 18	25.2 18	26.0 18	23.4 18	22.5 24	25.2 19	25.1 23	25.8 24	24.4 18	—
Czerwiec	27.0 20	25.3 20	27.7 20	24.0 29	26.8 20	25.6 24	27.4 20	27.0 20	26.0 20	—
Lipiec	27.0 24	25.2 21	27.0 22	26.0 27	28.0 22	—	27.4 17	31.0 28	27.4 22	24.4 22
Sierpień	24.0 21	28.4 24	27.3 22	24.0 23	29.0 24	—	20.2 24	29.6 24	28.4 24	26.0 24
Wrzesień	24.0 6	26.3 8	22.3 8	21.0 23	24.0 17	—	23.2 7	22.0 9	23.2 17	20.8 17
Październik	26.0 9	25.2 9	24.2 9	23.4 7	25.0 8	—	26.0 10	26.8 10	24.4 9	22.2 8
Listopad	11.0 4	12.1 4	12.2 6	12.0 2	—	—	13.2 6	13.5 1	11.0 30	9.9 6
Grudzień	2.0 1	11.3 1	9.2 21	13.0 1	12.0 1	—	11.2 1	8.9 1	11.0 1	9.4 1

Najniższa obserwowana temperatura miesiąca w r. 1893.

Styczeń	—27.6° 16	—27.0° 16	—22.0° 17	—24.6° 20	—22.6° 21	- 29.3° 9	- 24.6° 17	—26.2° 20	—24.2° 9
Luty	—28.6 5	—22.0 5	—21.4 5	—26.8 5	—25.2 4	—24.0 5	- 23.1 5	—27.5 5	—22.0 5
Marzec	—11.9 21	—16.5 9	— 5.6 21	- 10.8 10	— 8.4 9	— 8.9 24	— 7.5 21	—11.2 21	— 8.1 24
Kwiecień	— 6.9 26	— 8.4 14	— 3.2 14	— 3.6 8	— 5.4 14	— 1.8 14	— 4.3 14	— 5.0 14	— 0.9 15
Maj	— 1.3 6	— 4.4 5	+ 2.4 6	+ 2.0 6	+ 1.0 6	+ 2.4 5	— 0.5 7	- 1.2 5	+ 5.0 5
Czerwiec	+ 8.4 8	+ 5.2 22	11.6 1	4.2 1	8.4 22	11.7 7	+ 8.5 12	+ 8.8 3,6	12.5 7
Lipiec	9.0 5	7.2 6	12.0 19	8.2 5	7.4 13	10.8 5	8.8 6	11.2 19	12.6 5
Sierpień	7.0 29	5.5 2	10.0 2	7.4 30	8.4 29	11.6 29	9.7 30	10.0 30	11.3 30
Wrzesień	0.8 26	1.0 11	6.0 12	2.6 13	7.0 26	6.8 27	3.4 12	5.0 12	8.2 28
Październik	— 3.2 29	— 3.2 26	1.8 31	0.2 20	4.2 30	3.1 28	— 0.6 31	— 1.2 31	4.3 31
Listopad	—14.1 23	—14.1 28	— 5.0 22	—12.4 28	- 5.2 27	— 5.2 16	—11.9 23	— 6.2 25	— 5.0 16
Grudzień	—20.0 30	—21.4 30	— 8.2 4	—12.6 30	— 9.2 31	—12.0 30	— 8.8 30	—17.5 31	—10.0 28

Styczeń	—30.0° 28	—28.2° 18	—32.0° 16	—35.0° 9	—22.5° 20	—29.0° 9	—29.2° 20	—33.0° 20	—25.6° 16	—°
Luty	—33.0 5	—27.3 4	—33.6 5	—22.0 5	—20.0 5	—20.0 4	—31.4 5	—22.8 4	—20.0 4	—
Marzec	—13.0 21	—13.1 21	—12.8 10	17.0 24	—	—12.4 10	—16.2 21	— 6.0 10	—11.0 9	—
Kwiecień	— 6.2 19	— 4.3 14	— 2.5 14	— 6.0 14	— 5.0 14	— 2.8 14	— 5.3 18	—	— 2.9 18	—
Maj	— 6.9 5	0.0 5	+ 1.0 6	+ 1.0 6	— 0.7 7	— 0.6 4	+ 0.2 6	+ 1.0 6	— 0.2 6	—
Czerwiec	+ 9.2 5	+ 9.6 1	10.2 23	8.6 7	+ 9.0 7	+10.6 6	8.2 23	11.0 4	+ 9.1 6	—
Lipiec	12.0 6	10.3 6	10.4 4	6.8 5	10.0 4	9.0 5	9.0 6	11.3 5	10.8 5	+ 8.3 5
Sierpień	10.0 15	10.1 29	7.8 30	8.0 29	10.0 29	—	5.3 30	9.8 29	10.0 28	6.2 28
Wrzesień	1.0 13	6.1 12	2.2 12	4.2 11	5.0 27	—	1.3 12	4.0 12	4.2 12	0.7 12
Październik	0.0 31	0.2 31	— 2.1 31	— 2.0 28	—	—	— 4.2 31	— 0.5 31	0.7 31	— 3.4 28
Listopad	—13.0 28	— 7.1 25	—10.0 25	—12.0 28	—	—	— 9.2 25	— 9.4 25	— 5.6 13	—11.9 28
Grudzień	—12.2 30	—12.1 30.31	—21.1 31	—14.0 28	— 9.0 31	—	—20.1 31	—10.0 31	—15.4 30	—14.6 30

Średnie miesięczne i roczne temperatury w roku 1893 w stopniach Celsiusza.

Miesiąc	Białka	Brzanówka	Chrzanów	Demnia ad Skole	Dukla	Kosów	Kraków	Krynica	Kuty	Lubień	Maków	Maniowy	Mikuliczyn	Mogilany	Nadwórna	Szczawnica	Wesoła	Zawoja	Zakopane
	7, 1, 9.	7, 2, 9.	7, 1, 9.	8. 2, 7.	7, 2, 9.	8. 2. 8.	6,2,10.	7, 2, 9.	8, 1, 9.	7,12. 9.	7, 1, 9.	7, 2, 9.	7, 1, 9.	7,2, 7.	7, 12,9.	6, 1. 9.	7, 1, 7.	7, 2, 9.	7, 1, 9.
	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
Styczeń	—12.6	—10.7	—10.2	—12.0	—12.5	—12.1	—11.3	—13.4	—12.4	—14.4	—11.2	—14.7	—15.1	—11.3	—12.6	—13.6	—13.6	— 9.8	—
Luty	— 1.8	— 1.7	+ 0.3	— 0.4	— 2.7	+ 0.8	+ 0.6	— 3.1	+ 2.7	+ 0.2	— 0.6	— 1.7	— 5.9	0.0	+ 2.8	— 1.2	— 0.9	+ 0.3	—
Marzec	— 0.2	— 1 0	3.0	+ 2.5	+ 1.5	3.6	3.2	— 0.1	4.8	— 1.6	+ 1.3	+ 1.1	— 0.7	—	1.4	+ 0.6	+ 2.5	1.4	—
Kwiecień	+ 3.3	+ 2.3	8.1	6.0	5.6	7.4	6.1	+ 4.0	7.6	+ 4.1	4.8	5.5	+ 3.4	5.4	4.6	4.2	7.1	4.7	—
Maj	10.8	8.7	14.4	14.1	12.5	14.6	12.9	12.3	15.7	11.3	11.7	12.5	10.8	12.1	12.6	11.2	14.1	11.8	—
Czerwiec	13.6	11.5	18.1	14.7	15.2	17.7	16.4	15.6	18.7	14.9	14.8	15.6	13.5	15.8	16.3	14.0	16.4	14.5	—
Lipiec	16.0	14.4	19.6	18.4	18.1	21.3	18.0	17.7	21.5	18.1	16.1	17.8	16.5	17.4	—	15.8	18.5	17.1	14.0
Sierpień	14.7	10.2	17.5	16.1	16.7	19.1	17.1	16.5	20.5	16.9	16.0	16.6	14.9	16.6	—	15.2	17.6	15.9	12.4
Wrzesień	10.6	10.1	13.5	12.6	13.1	15.3	13.1	13.3	15.5	15.1	13.4	12.2	11.5	13.6	—	12.0	12.7	12.8	9.1
Październik	8.2	7.7	11.2	10.6	11.0	12.1	10.9	9.3	13.4	13.7	10.6	10.0	8.5	—	—	10.1	10.2	10.5	7.6
Listopad	— 0.9	— 1.4	6.3	2.3	1.6	2.8	1.8	0.0	3.5	— 1.1	1.8	0.8	5.3	—	—	— 1.0	1.6	1.2	2.0
Grudzień	— 2.3	— 2.8	0.1	0.5	0.7	— 1.6	0.0	— 1.0	— 0.4	— 2.2	0.3	— 0.9	— 1.7	— 0.3	—	— 0.5	1.5	— 0.1	3.0
Średnia roczna	+ 5.1	+ 4.0	+ 8.5	+ 7.1	+ 6.8	+ 8.4	+ 7.4	+ 5.9	+ 9.3	+ 6.3	6.6	6.2	5.1	—	—	+ 5.7	+ 7.3	+ 6.7	—

Średnie miesięczne stanu zachmurzenia nieba w roku 1893.

Miesiąc	Białka	Brzanówka	Chrzanów	Demnia ad Skole	Dukla	Kosów	Kraków	Krynica	Kuty	Lubień	Maków	Maniowy	Mikuliczyn	Mogilany	Nadwórna	Szczawnica	Wesoła	Zawoja	Zakopane
Styczeń	6.3	5.7	6.8	3.6	6.3	3.3	7.7	6.6	3.7	3.4	6.6	6.1	4.0	5.8	4.9	6.4	5.6	6.3	—
Luty	6.9	6.5	7.0	7.1	6.7	6.1	7.9	7.6	6.3	4.0	7.5	6.1	7.2	6.4	8.0	7.1	7.2	7.1	—
Marzec	7.4	7.4	6.5	7.3	7.2	5.9	7.3	7.5	6.2	3.7	7.9	6.8	7.4	—	6.9	7.1	7.4	7.1	—
Kwiecień	5.4	5.4	4.2	5.7	3.8	4.8	5.2	5.5	5.2	3.1	5.1	4.7	5.6	4.0	5.8	5.3	5.3	3.8	—
Maj	6.7	6.8	6.2	7.1	6.3	5.8	7.1	6.9	6.8	4.4	6.2	5.9	7.4	5.7	7.1	6.4	7.2	7.3	—
Czerwiec	7.2	7.3	5.7	7.0	6.7	5.6	6.9	7.3	6.8	5.9	6.7	6.0	7.1	5.0	6.7	7.0	7.3	6.5	—
Lipiec	5.5	5.7	4.9	5.9	5.3	3.1	5.3	5.6	5.2	5.2	5.4	5.6	5.2	4.0	—	5.2	6.7	5.5	5.6
Sierpień	6.1	6.3	5.2	8.0	5.1	2.9	6.0	5.9	5.1	6.1	5.3	5.9	5.7	4.6	—	5.6	5.3	5.4	5.8
Wrzesień	6.0	5.6	5.5	5.5	4.9	4.4	5.5	5.5	5.4	5.0	4.9	5.6	5.1	2.7	—	5.4	5.4	5.1	5.4
Październik	5.9	6.6	5.7	5.2	5.7	3.9	6.4	6.1	5.6	4.3	5.2	5.5	5.2	—	—	5.8	6.2	5.4	6.4
Listopad	7.8	6.8	7.4	7.8	8.0	5.1	8.4	8.8	6.3	5.2	6.4	7.3	6.6	—	—	7.3	8.0	7.5	6.6
Grudzień	7.0	6.3	6.5	6.0	6.3	8.1	7.9	7.6	7.5	4.1	6.5	5.7	6.0	6.9	—	6.4	6.6	6.4	5.5

Pięciodniowe sumy Opadu atmosferycznego w milimetrach.

Dzień	Białka	Brzanówka	Chrzanów	Demnia ad Skole	Dukla	Kosów	Kraków	Krynica	Kuty
Styczeń 1893.									
1—5	12.9	14.8	1.2	7.0	14.1	10.6	5.1	7.9	17.9
6—10	4.9	4.2	2.4	0.5	7.3	0.0	0.8	0.0	0.0
11—15	6.6	20.7	4.8	1.4	18.6	0.0	0.9	9.5	0.0
16—20	4.2	8.3	7.6	5.4	13.3	0.0	3.5	12.9	0.0
21—25	17.5	37.8	16.7	0.0	24.3	0.0	3.7	13.5	0.5
26—30	8.7	31.2	1.7	0.0	19.9	0.0	6.8	27.5	0.0
Luty.									
31—4	2.8	15.6	3.5	0.5	13.1	5.6	2.8	2.4	0.0
5—9	0.0	5.4	1.3	0.5	87.4	0.0	2.4	2.1	7.3
10—14	3.2	14.2	4.4	4.7	11.6	18.3	5.0	17.8	0.0
15—19	2.2	15.4	5.3	0.5	4.8	0.0	2.6	1.9	9.0
20—24	2.5	15.2	22.1	2.2	12.1	0.0	15.7	16.1	1.2
Marzec.									
25—1	3.0	23.5	10.3	0.6	7.9	0.0	15.3	7.3	—
2—6	3.6	18.5	6.2	5.0	6.7	19.5	6.1	6.8	—
7—11	3.5	37.8	7.6	15.2	20.4	1.8	11.6	28.9	—
12—16	0.0	0.6	7.7	3.2	2.5	0.0	0.7	2.6	—
17—21	11.7	41.4	17.0	8.3	10.4	11.5	6.5	40.5	—
22—26	0.0	8.0	0.6	41.3	7.6	65.2	2.6	15.9	—
27—31	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	—
Kwiecień.									
1—5	0.0	2.0	0.0	2.8	0.7	0.0	0.0	7.0	—
6—10	0.7	2.2	2.2	0.9	0.0	10.4	1.5	0.9	—
11—15	1.6	24.2	1.0	1.8	7.2	3.5	0.4	7.2	—
16—20	1.2	8.2	5.5	2.0	2.8	2.0	4.4	2.2	—
21—25	3.9	25.7	9.9	12.7	6.5	12.9	2.5	14.2	—
26—30	0.9	5.2	10.6	7.0	7.3	1.8	2.3	0.0	—
Maj.									
1—5	6.7	19.9	27.5	10.0	17.9	16.8	9.7	11.5	—
6—10	3.5	28.1	13.9	50.2	11.7	59.2	17.2	14.4	—
11—15	0.8	7.0	1.0	6.2	1.5	19.2	1.7	2.7	—
16—20	1.4	19.2	25.6	9.7	6.7	3.8	8.4	24.0	—
21—25	10.8	41.8	39.4	5.6	12.3	8.4	10.6	4.1	—
26—30	26.8	90.8	8.6	23.0	30.0	37.3	58.0	41.4	—
Czerwiec.									
31—4	21.3	97.7	29.4	102.0	106.2	124.0	9.4	37.1	—
5—9	45.1	163.7	21.5	122.4	56.4	187.0	29.8	54.3	—
10—14	0.5	22.7	4.0	6.6	2.2	24.2	1.6	0.5	—
15—19	0.0	0.0	0.0	4.4	1.7	8.1	0.0	8.8	—
20—24	22.3	41.9	31.2	42.8	22.3	39.5	16.6	23.2	—
25—29	13.4	52.6	17.3	16.0	35.9	33.4	47.5	9.9	—

Dzień	Lubień	Maków	Maniowy	Mikuliczyn	Mogilany	Nadwórna	Szczawnica	Wesoła	Zawoja	Zakopane
Styczeń 1 93.										
1—5	—	7.7	6.8	8.6	2.9	13.0	14.9	10.7	4.8	—
6—10	—	0.0	5.4	0.0	0.0	2.4	0.0	1.1	4.1	—
11—15	—	12.7	12.2	0.0	1.5	0.0	27.2	4.4	8.9	—
16—20	—	6.2	2.1	0.8	0.0	8.7	10.1	8.1	6.5	—
21—25	—	15.8	18.0	0.0	13.2	3.5	10.1	4.5	27.9	—
26—30	—	14.0	12.2	0.0	22.4	0.0	11.1	6.2	5.4	—
Luty.										
31—4	—	4.2	2.3	2.8	3.2	3.7	6.1	5.2	5.0	—
5—9	—	2.9	3.9	0.0	0.0	0.0	2.1	7.9	2.6	—
10—14	—	23.4	5.3	18.5	0.8	11.1	13.2	12.1	11.6	—
15—19	—	3.9	0.6	1.2	3.4	0.0	1.3	7.6	1.0	—
20—24	—	14.9	15.0	2.7	11.4	3.7	9.0	15.6	7.1	—
Marzec.										
25—1	—	10.4	12.9	0.0	—	0.0	6.7	9.5	12.8	—
2—6	—	7.0	13.7	5.9	—	6.8	5.1	7.3	13.2	—
7—11	—	29.1	38.0	5.3	—	18.6	27.1	26.6	26.5	—
12—16	—	0.0	0.0	3.0	—	0.0	4.7	6.2	1.9	—
17—21	—	31.8	31.4	21.8	—	5.5	18.8	6.1	27.2	—
22—26	—	5.1	0.0	66.6	—	53.0	14.8	9.3	4.4	—
27—31	—	0.0	0.0	0.2	—	0.0	0.0	0.0	0.0	—
Kwiecień.										
1—5	1.0	0.0	0.0	0.6	0.0	1.4	0.7	0.5	0.5	—
6—10	0.0	0.3	1.3	14.0	2.2	12.8	2.3	0.0	1.7	—
11—15	0.0	3.0	6.7	4.0	1.8	4.7	9.3	3.5	1.2	—
16—20	0.0	5.1	0.0	3.7	1.5	0.0	2.4	8.2	4.4	—
21—25	0.5	8.6	0.0	9.7	3.2	14.6	8.1	7.6	22.8	—
26—30	0.0	2.1	0.5	10.6	0.8	0.0	2.6	2.3	2.3	—
Maj.										
1—5	0.0	6.0	4.1	6.8	9.7	2.5	19.4	16.7	41.4	—
6—10	4.8	1.0	6.1	96.9	9.1	37.4	12.2	14.3	7.2	—
11—15	0.9	3.4	3.4	11.7	4.3	4.6	1.9	1.5	0.7	—
16—20	4.2	14.8	2.9	0.0	0.3	12.6	2.5	3.5	15.1	—
21—25	21.5	2.6	9.1	21.0	6.5	13.7	8.4	10.1	37.9	—
26—30	60.7	54.6	58.1	40.5	93.0	20.2	59.7	19.1	37.3	—
Czerwiec.										
31—4	29.2	13.8	46.2	54.2	31.6	43.0	34.0	56.9	28.5	—
5—9	25.9	44.8	97.4	167.5	97.8	79.6	157.0	41.9	67.1	—
10—14	17.7	5.8	2.0	14.6	3.9	18.7	3.4	0.1	3.0	—
15—19	0.0	0.2	0.0	8.1	0.9	31.0	3.2	0.0	0.0	—
20—24	25.3	35.6	26.4	17.1	60.6	23.9	22.0	31.6	54.4	—
25—29	31.7	0.4	19.9	43.9	47.3	25.4	7.2	16.9	14.7	—

Pięciodniowe sumy opadu atmosferycznego w milimetrach.

Dzień	Białka	Brzanówka	Chrzanów	Demnia ad Skole	Dukla	Kosów	Kraków	Krynica
Lipiec 1893.								
30—4	19.5	77.4	40.3	18.4	37.1	12.3	26.9	34.9
5—9	0.0	0.0	0.0	3.8	0.3	8.7	0.0	0.0
10—14	17.4	13.1	23.4	63.2	51.2	1.6	9.1	37.0
15—19	10.8	107.6	47.9	40.0	71.7	21.5	81.6	35.4
20—24	6.9	20.6	26.3	9.4	27.6	4.9	18.9	20.8
25—29	4.3	25.6	13.8	3.3	30.5	0.8	6.3	1.1
Sierpień.								
30—3	21.9	53.0	27.9	22.5	42.9	20.0	47.5	53.2
4—8	22.3	35.5	12.8	29.4	21.1	33.7	2.0	10.3
9—13	64.4	143.1	22.4	97.2	57.5	69.9	22.4	40.9
14—18	21.9	62.3	29.2	2.5	16.0	19.8	29.5	20.8
19—23	0.0	1.4	0.0	11.0	0.0	0.0	1.3	0.0
24—28	9.6	24.6	39.3	24.3	43.1	21.5	9.4	4.2
Wrzesień.								
29—2	1.5	6.9	8.4	1.7	4.1	2.3	7.7	3.7
3—7	1.2	11.4	4.0	0.2	4.1	0.0	2.9	0.0
8—12	4.0	7.8	2.3	29.6	17.8	17.6	1.5	10.3
13—17	1.0	1.3	0.3	2.2	0.0	4.0	0.5	0.0
18—22	1.0	19.0	7.7	15.2	6.4	7.2	5.5	9.7
23—27	14.0	4.1	11.1	8.0	15.3	17.5	11.5	14.2
Październik.								
28—2	0.0	12.7	37.1	0.0	8.0	2.1	13.7	0.0
3—7	0.0	4.8	11.8	1.8	5.9	0.0	20.0	8.7
8—12	0.0	6.7	0.0	3.1	0.0	0.0	0.5	0.0
13—17	11.2	39.7	32.7	33.8	52.9	21.7	36.1	34.1
18—22	12.0	26.9	14.7	4.8	15.6	22.1	6.0	14.8
23—27	11.6	18.8	18.2	19.7	24.8	7.0	22.6	29.9
Listopad.								
28—1	5.0	4.4	7.4	0.4	6.4	1.2	3.2	0.0
2—6	4.1	5.3	3.6	50.8	12.5	0.0	11.5	7.1
7—11	7.4	9.8	6.0	29.6	16.1	35.9	6.0	12.0
12—16	0.0	1.4	30.5	1.2	2.3	0.0	7.7	0.0
17—21	3.0	10.5	26.8	10.3	18.0	14.8	34.3	10.0
22—26	6.2	3.8	0.0	21.0	9.2	18.3	0.3	13.6
Grudzień.								
27—1	1.1	9.4	2.3	2.2	4.5	0.5	2.3	3.7
2—6	0.0	8.2	0.5	0.0	0.0	6.6	0.3	1.1
7—11	0.2	4.4	0.4	0.0	0.0	1.0	4.6	0.0
12—16	15.1	14.6	16.1	0.6	19.8	0.7	11.9	2.5
17—21	2.0	4.9	5.7	1.1	1.4	2.6	1.5	6.9
22—26	1.4	9.0	4.1	1.2	5.9	0.0	5.7	2.4
27—31	6.3	22.1	2.0	7.8	11.4	12.6	0.6	15.0

Dzień	Kuty.	Lubień	Maków	Maniowy	Mikuliczyn	Mogilany	Szczawnica	Wesoła	Zawoja	Zakopane
Lipiec 1893.										
30—4	9.7	31.1	29.0	16.8	28.2	119.7	37.3	46.5	33.0	93.1
5—9	7.7	6.8	0.0	0.0	6.2	25.6	2.5	0.9	0.0	1.5
10—14	0.0	15.0	23.6	34.0	3.6	28.4	11.1	33.7	56.6	13.3
15—19	16.0	38.7	62.8	45.7	10.4	109.1	54.7	80.8	63.1	61.2
20—24	0.0	12.0	11.9	14.2	26.4	24.6	19.8	24.8	23.4	22.9
25—29	1.0	45.0	1.6	20.8	10.3	12.3	0.0	27.5	44.4	0.0
Sierpień.										
30—3	11.0	52.0	50.8	46.1	27.8	61.2	82.9	25.2	35.6	94.5
4—8	11.8	24.0	4.0	21.3	31.4	18.1	10.2	26.3	9.8	40.8
9—13	107.6	76.0	21.3	68.6	62.5	38.1	62.2	42.7	55.8	146.1
14—18	15.0	19.4	40.5	17.8	14.7	62.9	9.3	17.5	39.0	18.3
19—23	0.0	0.0	0.0	6.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.7
24—28	12.5	4.6	2.4	10.3	8.4	50.1	3.8	24.7	19.3	16.6
Wrzesień.										
29—2	3.2	0.8	9.1	3.0	8.0	12.3	6.7	3.2	10.6	13.2
3—7	0.0	2.8	0.0	2.4	0.0	0.0	2.0	1.3	8.3	4.4
8—12	8.5	0.6	3.0	6.8	25.0	0.0	11.8	17.7	2.9	16.4
13—17	4.2	3.4	2.0	0.7	8.7	0.0	2.3	1.1	1.9	4.5
18—22	5.9	2.0	4.3	3.5	8.6	0.4	6.0	10.4	11.7	13.1
23—27	10.0	0.0	1.3	13.0	20.0	1.2	12.0	11.8	16.2	24.3
Październik.										
28—2	1.0	6.3	2.6	8.4	1.6	—	3.4	5.2	37.7	3.9
3—7	0.0	16.0	20.4	0.0	1.0	—	8.1	3.6	4.3	38.9
8—12	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	—	0.0	0.0	0.2	2.8
13—17	12.2	2.2	32.7	43.3	14.6	—	35.2	38.9	86.8	32.3
18—22	16.3	12.4	19.7	8.7	9.9	—	17.3	17.9	17.8	17.4
23—27	3.9	4.3	10.8	11.0	2.1	—	17.5	30.6	15.6	11.3
Listopad.										
28—1	0.0	0.2	2.4	3.0	6.0	—	8.2	2.0	1.7	7.8
2—6	10.2	0.6	7.1	12.3	2.8	—	8.2	24.6	14.0	5.0
7—11	16.8	0.0	3.6	3.2	50.5	—	11.8	17.7	8.0	16.3
12—16	0.0	0.0	0.8	6.2	0.3	—	0.4	2.6	2.4	1.7
17—21	8.9	0.0	11.5	4.4	15.9	—	8.1	18.7	11.3	2.6
22—26	15.5	0.0	1.1	0.2	34.6	—	13.0	12.5	2.0	15.9
Grudzień.										
27—1	0.0	0.0	0.6	0.7	0.0	-	4.7	8.4	4.3	4.0
2—6	6.0	3.7	0.0	4.0	5.9	—	0.6	0.0	1.1	0.0
7—11	0.0	0.6	0.7	0.0	0.3	—	0.4	1.2	3.5	6.1
12—16	0.8	1.0	10.3	24.0	0.5	—	11.4	15.8	14.0	7.2
17—21	2.0	0.0	7.9	0.0	0.0	—	0.3	3.1	1.8	21.0
22—26	0.0	0.0	0.0	2.2	0.0	—	2.6	7.1	4.6	5.6
27—31	5.4	0.0	0.0	8.7	10.0	—	20.3	16.7	10.0	14.3

Miesięczne i roczne sumy opadu atmosferycznego w milimetrach w r. 1893.

Miesiąc	Białka	Brzanówka	Chrzanów	Demnia	Dukla	Kosów	Kraków	Krynica	Kuty	Lubień	Maków	Maniowy	Mikuliczyn	Mogilany	Nadwórna	Szczawnica	Wesoła	Zawoja	Zakopane
Styczeń	54.9 17	119.0 14	34.4 17	14.3 7	99.7 20	10.6 2	20.9 20	71.3 10	18.4 4	—	58.5 12	56.7 14	9.4 5	40.1 12	27.6 8	73.4 18	35.7 17	57.9 19	—
Luty	13.2 9	82.4 13	46.9 15	9.0 15	127.7 21	23.9 4	43.7 16	47.6 7	18.0 5	—	57.6 14	38.4 11	25.2 8	24.6 13	18.5 4	38.4 16	57.3 17	39.8 16	—
Marzec	18.8 12	113.2 18	39.1 13	73.0 14	49.6 17	98.0 13	27.5 16	94.7 16	—	—	73.0 15	84.6 10	102.8 14	-	83.9 14	70.5 19	56.1 19	73.2 19	—
Kwiecień	8.3 9	67.5 14	29.2 8	27.2 8	24.6 12	30.6 7	11.1 7	31.5 9	—	1.5 8	19.1 6	8.4 5	42.6 9	9.5 8	33.5 8	25.4 12	22.1 11	32.9 11	—
Maj	49.8 15	212.0 21	143.2 14	107.4 22	83.1 17	144.7 19	111.2 19	98.1 12	—	96.2 16	87.0 16	89.9 19	176.9 19	125.2 17	93.4 16	104.1 13	69.9 17	147.7 20	—
Czerwiec	110.7 19	418.3 23	88.2 14	306.5 24	241.9 21	416.2 21	116.8 18	155.0 18	—	135.4 23	102.8 16	202.6 20	314.0 23	293.0 16	228.6 22	285.2 19	166.2 18	172.5 20	—
Lipiec	87.4 13	241.3 16	160.5 15	140.1 16	226.3 20	58.5 15	157.8 18	170.1 15	37.0 10	157.9 19	147.0 14	155.0 11	90.7 18	326.8 12	—	199.3 16	209.8 18	241.9 19	243.2 17
Sierpień	119.0 15	274.9 18	118.4 15	171.9 13	156.1 18	158.0 13	83.6 17	88.5 11	156.1 10	157.8 19	.00.2 10	132.1 17	126.1 12	181.2 15	—	94.7 16	120.4 21	134.1 18	277.6 20
Wrzesień	27.7 9	55.6 18	29.9 10	58.5 13	57.3 16	48.9 10	36.5 14	37.9 9	31.1 7	15.1 9	22.3 10	32.5 11	70.4 9	1.6 4	—	43.8 15	45.3 14	51.5 17	78.0 20
Październik	34.8 8	106.4 16	110.8 13	63.6 17	104.0 14	52.0 7	91.4 14	87.5 12	34.1 8	34.9 12	86.0 12	71.3 11	33.6 9	—	—	86.3 13	93.3 17	153.1 14	110.5 15
Listopad	26.9 10	42.2 12	76.6 10	114.7 15	69.0 17	69.5 11	65.0 14	46.4 11	51.4 9	0.8 15	24.7 12	30.0 10	104.1 13	—	—	46.2 15	86.5 21	43.7 17	45.5 12
Grudzień	25.1 8	63.6 15	27.9 11	11.1 8	38.6 10	25.5 11	24.7 15	27.9 8	14.2 9	5.3 12	18.9 5	29.0 9	16.7 9	—	—	35.6 10	43.9 10	35.0 16	54.2 15
Suma roczna	571.6	1799.4	905.1	1097.3	1277.9	1134.4	790.0	956.5	—	—	798.0	940.5	1112.5	—	—	1102.9	1006.5	1183.3	—

SPIS RZECZY
zawartych w tomie XV.

I. DZIAŁ SPRAWOZDAWCZY.

II. DZIAŁ NAUKOWY I TURYSTYCZNY.

DOSTRZEŻONE OMYŁKI DRUKU:

Na str. XLV, wiersz 7 i 8 od góry, czytaj: Kopczyński zamiast: Kopaczyński.
Na str. 9, wiersz 7 od dołu czytaj: 25/9 zamiast: 25/2.

Do niniejszego Pamiętnika dołącza się dla Członków Towarzystwa Tatrzańskiego 5 widoków z Tatr w heliograwurach: 1) Widok z Krzyżnego, 2) Świnnica, 3) Staw Smreczyński w Dolinie Kościeliskiej, 4) Dolina za Bramką, 5) Pisana w Dolinie Kościeliskiej.

Nowi Członkowie Tow. Tatrzańskiego mogą nabyć w biurze Tow. w Krakowie, a podczas pory letniej w Zakopanem, dawniejsze serye widoków tatrzańskich za opłatą 2 złr. za każdą seryę złożoną z 5 widoków.

W r. 1889 wydano seryę I. złożoną z 5 widoków tatrzańskich: 1) Zakopane, 2) Brama Kraszewskiego w Dolinie Kościeliskiej, 3) Czarny Staw Gąsienicowy, 4) Dolina Stawów Gąsienicowych, 5) Polana Białej Wody.

W r. 1890 wydano seryę II. z 5 widoków tatrzańskich: 1) Brama Kantaka, 2) Morskie Oko, 3) Zawrat, 4) Dolina Małej Łąki, 5) Dolina Strążysk.

W r. 1891 wydano seryę III. z 5 widoków tatrzańskich: 1) Wielki Staw, 2) Siklawa, 3) Dolina za Bramką, 4) Dolina Kościeliska pod Sową, 5) Dolina Białej Wody.

W r. 1892 wydano seryę IV. z 5 widoków pienińskich: 1) Sokolica, 2) Czerwona Skałka, 3) Zakręt Dunajca „Wielkie Przechodki", 4) Trzy Korony i Czerwony Klasztór, 5) Ruiny Zamku Czorsztyńskiego.

W r. 1893 wydano seryę V. złożoną z 5 widoków tatrzańskich: 1) Wodospad Mickiewicza, 2) Czarny Staw nad Morskiem Okiem, 3) Żelazne Wrota, 4) Zielony Staw pod Świnnicą, 5) Hala Pańszczyca.